

Nákladem B. TEMPSKÉHO v Praze.

DĚJINY MORAVY.

Sestavil

Dr. B. DUDÍK.

Díl I. (Od nejstarších dob až do r. 906.) 2. vydání. Cena 2 zl.
" II. (Od roku 906 až do roku 1125.) Cena 3 zl.
" III. (Od roku 1125 až do roku 1173.) Cena 2 zl.

DĚJINY NÁRODU ČESKÉHO

w ČECHÁCH A w MORAWĚ

dle původních pramenů vypravuje

FRANTIŠEK PALACKÝ.

Nové vydání pro lid.

S podobiznou spisovatele ve fotografickém světlotisku a s jeho životopisem od
DRA. KALOUSKA,
90 sešitů po 30 kr. Tydně vyjde jeden sešit.

Celé dílo bude vydáno do jara 1878.

RADHOST.

SBÍRKA SPISŮW DROBNÝCH

z oboru řeči a literatury české, krásowědy, historie a politiky

wyprawuje

FRANTISEK PALACKÝ.

Díl I. Spisy z oboru řeči a literatury české a krásowědy. 1871. Cena 3 zl.
" II. Spisy z oboru historie. 1872. Cena 3 zl. 50 kr.
" III. Spisy z oboru politiky. 1873. Cena 2 zl.

Rukovět k dějinám literatury české

do konce XVIII. věku.

Ve způsobě slovníka životopisného a knihoslovného
sepsal JOSEF JIREČEK.

Díl I. Slovník životopisný a knihoslovný.

Svazek I. (A—L). Cena 4 zl. — Svazek II. (M—Z). Cena 3 zl. 20 kr.

Dějiny národa bulharského.

Dle původních pramenů sepsal Konst. Jos. Jireček.

8°. 1876. Cena 3 zl. 50 kr.

DĚJINY MORAVY.

SESTAVIL

DR. B. DUDÍK,
O. S. B.

DÍL III.

Sešit 11—14
(Dílu III. sešit 1+2)

V PRAZE 1876.
NÁKLADEM B. TEMPSKÉHO.

DĚJINY MORAVY.

DE JIŘÍM DUŠKEM

DRUHÝ

STO VĚC

1860

A HRAZE 1860

PRO TISKU A RAZIČKOVÁNÍ

DĚJINY MORAVY.

DÍL III.

DĚJINY MORAVY.

SESTAVIL

D^R. BEDA DUDÍK,
O. S. B.

Díl III.

OD ROKU 1125 AŽ DO ROKU 1173.

V Praze 1877.
NÁKLADEM B. TEMPSKÉHO.

OBSAH.

KNIHA V.

Morava co údělné knížectví České. Od r. 1029—1197.

HLAVA IV. Panování Soběslava I. Od r. 1125—1140. Soběslav I. válčí s Otou II. 1125. Lidér saský králem německým 1125—1137. — Kníže Ota II. Olomúcký u císaře v Řezně 1125. — Říšská válka proti Soběslavu I. 1126. — Brno pod knížetem Vratislavem a Znojmo pod Kunratem II. — Bitva u Chlumce, smrt Oty II. 1126. — Poměr říše českomoravské k Němcům urovnán 1126. — Soběslav I. stvrzen na knížectví. — Žofie z Berkou, manželka Oty II., umírá v klášteře Cvifaltském. — Kněžic Ota III. na Rusi či v Polště. — Smrt Rejčky, vdovy Vladislavovy, Svatavy, matky Soběslava I., a Jana III. biskupa Olomúckého, 1126. — Statky biskupství Olomúckého rozmnoženy o Kroměříž a Libčej. — Jindřich Zdík biskupem v Olomouci 1126—1151. — Kníže Václav Olomúcký daří kostely Olomúcký a Hradišťský 1126. — Spolek moravských knížat s kněžicem Břetislavem proti Soběslavu I. 1126. — Břetislav jat, odvezen na Donín a později do Jaroměře 1126. — Velfovci a Ghibellini (Vaiblingští). — Soběslav I. drží k straně Velfovců 1127. — Soběslav I. v Meziboří 1127. — Soběslav s králem Lidérem před Norimberkem 1127. — Kunrat II. Znojemský od Soběslava I. jat 1128. — Tři Přemyslovci u vazb 1129. — Morava v držení Soběslava I. 1129. — Kníže Václav Olomúcký pomáhá Štěpánovi II. uherskému proti Byzantským 1129. — Václav Olomúcký umírá 1130. — Václav dokonává stavbu Olomúckého hlavního chrámu 1130. — Soběslav I. na snémě říšském v Řezně 1130. — Úkly o bezživotí Soběslava 1130. — Soud na Vyšehradě 1130. —

Trestný nález nad najatými vrahyněmi. — Břetislav oslepen 1130. — Kníže Vratislav zase do Brna uveden 1130. — Biskup Menhart Pražský v soudním vyšetřování 1131. — Svěcení katedrálního chrámu Olomouckého 1131. — Zakládací a nadační listina téhož chrámu. Nadání kapituly 1131. — Řád dioecesní 1131. — Biskup Menhart očistuje se velezrády 1131. — Válka proti Polsku za přičinou Uher 1132. — Kníže Vratislav Brněnský ženil se s ruskou kněžnou 1132. — Kněžic Vladislav špulá se v Bavořích 1133. — Morava válčí s Polskem 1134. — Zavření míru v Meziboří 1135. — Kunrat II., oddán s Marií srbskou, stává se opět knížetem ve Znojmě 1134. — Biskup Menhart Pražský umírá 1134, Jan nastupuje po něm 1135. — Lipolt knížetem Olomouckým 1135. — Jindřich Grojecký umírá 1135. — Nišany a Budišín vtěleny do Čech 1135. — Říšský sném v Špýru 1136. — Mohučský metropolita Adelbert umírá 1137. — Nástupce jeho téhož jména. — Spor o Blansko 1137. — Biskupa Jindřicha Olomouckého pout do Jeruzalema 1137. — Biskup Jindřich uvádí premonstráty do Čech 1138. — Císař Lidér umírá 1137. — Kníže Soběslav běže podíl u volbě krále Kunrata III. 1137. — Soběslav spůsobuje udělení léna nezletilému synovi svému Vladislavovi 1137. — Sném v Sadské 1138. — Soběslavova dcera Marie provdána za Lipolta Štědrého rakouského 1138. — Soběslav po boku Štaufců v boji proti Velfovcům 1138. — Premonstrati uvedeni na Strahov do Prahy 1139. — Biskup Jindřich Olomoucký v Římě 1139. — Biskup Jan Pražský umírá, Sylvester nastupuje po něm 1139. — Smrt Soběslava I. a manželky jeho Adléty 1140 . . . . .

HLAVA V. Panování Vladislava II. Od r. 1140 do r. 1173. Volební sném na Vyšehradě 1140. — Vladislav II., syn Vladislava I. knížetem 1140. — Vladislav II. přijímá léno od Kunrata III. 1140. — Ota III. knížetem Olomouckým, Vratislav Brněnským a Kunrat Znojemským 1140. — Ota biskupem Pražským 1140—1148. — Biskup Jindřich Olomoucký co missionář v Prusích 1140. — Spolčení proti Vladislavu II. 1141. — Kníže Kunrat II. zvolen za knížete českého 1142. — Biskup Jindřich činí se prostředníkem 1142. — Morava v klatbě 1142. — Kunrat II. bojuje proti Vladislavu II. 1142. — Bitva u Vysoké 1142. — Následky její. — Trestná výprava do Moravy 1143. — Morava sproštěna klatby 1143. — Církevní opravy v Moravě 1144. — Spor o Povídín konečně vyrovnan 1144. — Biskup Jindřich oloupen od svých protivníků. 1145. — Následky tohoto zločinu. — Nová

válka v Moravě 1145. — Znojmo dobyto 1146. — Spolčení rozehnáno 1146. — Biskup Jindřich u veliké vážnosti. 1146. — Biskup Jindřich v Římě 1146. — Polsko a Uhry na jevišti 1146. — Nové křížácké tažení proti Saracenům a proti Vendům 1147. — Kníže Vladislav II. zdvihne kříž proti Saracenům. — Biskup Jindřich druží se k výpravě proti Vendům 1147. — Krále Vladislava II. poměr k císaři Manuelem. 1148. — Moravan Boguta při dvore byzantském 1148. — Smrt biskupa Oty Pražského, Daniel nástupcem jeho 1148. — Smrt biskupa Jindřicha, dne 25. června 1150. — Úmrť Kunrata II. Znojemského téhož roku. — Jindřichův nástupce Jan III. odevzdává Hradiště premonstrátům 1151. — Císař Fridrich I. 1152. — Biskup Jan III. umřel 1157, Jan IV. nástupce jeho. — Vladislav II. stane se králem 1158. — Obecný sném v Praze 1158. — Král Vladislav v Miláně 1158. — Král Vladislav v Olomouci 1160. — Vollius, první kancléř moravský 1160. — Olomouc od kněžice Soběslava dobyta 1161. — Soběslav zajat 1161. — Nová výprava do Italie 1162. — Pražský sném r. 1163. — Moravan Boguta jednatelem míru 1163. — Biskupa Daniele smrt v Italii 1167, nástupce jeho Jindřich. — Biskup Jan IV. Olomoucký v klášteře Windberg 1167. — Rytíři sv. Jana mají bohaté statky na Moravě 1168. — Kněžic Vojtěch arcibiskupem Salcburským 1168. — Jeho odpor proti císaři. — Hranice osazena z Rejhradu 1169. — Biskupa Jana IV. Olomouckého smrt 1172, nástupce Dětlob. — Král Vladislav odříká se vlády v prospěch syna svého Fridricha 1173. — Odpor proti tomu. — Soběslav II. nastupuje vládu 1173. — Krále Vladislava smrt 1174

KNIHA V.

MORAVA CO ÚDĚLNÉ KNÍŽECTVÍ ČESKÉ.

Od r. 1029 až do r. 1197.

HLAVA ČTVRTÁ.

PANOVÁNÍ SOBĚSLAVA I. Od r. 1125 do r. 1140.

Soběslav I. válci s Otou II. 1125. Lidéř saský králem německým 1125—1137. — Kníže Ota II. Olomücký u císaře v Řezně 1125. — Říšská válka proti Soběslavu I. 1126. — Brno pod knížetem Vratislavem a Znojmo pod Kunratem II. — Bitva u Chlumce, smrt Oty II. 1126. — Pomér říše česko-moravské k Němcům urovnán 1126. — Soběslav I. stvrzen na knížectví. — Žofie z Berku, manželka Oty II., umírá v klášteře Cvifaltském. — Kněžic Ota III. na Rusi či v Polště. — Smrt Rejčky, vdovy Vladislavovy, Svatavy, matky Soběslava I., a Jana III. biskupa Olomückého, 1126. — Statky biskupství Olomückého rozmnoženy o Kroměříž a Libči. — Jindřich Zdík biskupem v Olomúci 1126—1151. — Kníže Václav Olomücký daří kostely Olomücký a Hradištský 1126. — Spolek moravských knížat s kněžicem Břetislavem proti Soběslavu I. 1126. — Břetislav jat, odvezen na Donín a později do Jaroměře 1126. — Velfovci a Ghibellini (Vaiblingští). — Soběslav I. drží k straně Velfovců 1127. — Soběslav I. v Mezibori 1127. — Soběslav s králem Lidérem před Norimberkem 1127. — Kunrat II. Znojemský od Soběslava I. jat 1128. — Tři Přemyslovci u vazbě 1129. — Morava v držení Soběslava I. 1129. — Kníže Václav Olo-

múcký pomáhá Štěpánovi II. uherskému proti Byzantským 1129. — Václav Olomúcký umírá 1130. — Václav dokonává stavbu Olomúckého hlavního chrámu 1130. — Soběslav I. na snémě říšském v Řezně 1130. — Úklady o bezživotí Soběslava 1130. — Soud na Vyšehradě 1130. — Trestní nález nad najatými vrahý. — Břetislav oslepen 1130. — Kníže Vratislav zase do Brna uveden 1130. — Biskup Menhart Pražský v soudním vyšetřování 1131. — Svěcení katedrálního chrámu Olomúckého 1131. — Zakládací a nadační listina téhož chrámu. Nadání kapituly 1131. — Řád dioecesní 1131. — Biskup Menhart očistuje se velezrády 1131. — Válka proti Polsku za přičinou Uher 1132. — Kníže Vratislav Brněnský žení se s ruskou kněžnou 1132. — Knězic Vladislav špulá se v Bavorích 1133. — Morava válčí s Polskem 1134. — Zavření míru v Meziříčí 1135. — Kunrat II., oddán s Marií srbskou, stává se opět knížetem ve Znojmě 1134. — Biskup Menhart Pražský umírá 1134, Ján nastupuje po něm 1135. — Lipolt knížetem Olomúckým 1135. — Jindřich Grojecký umírá 1135. — Nišany a Budišín vtěleny do Čech 1135. — Říšský sném v Špýru 1136. — Mohučský metropolita Adelbert umírá 1137. — Nástupce jeho téhož jména. — Spor o Blansko 1137. — Biskupa Jindřicha Olomúckého pout do Jerusalema 1137. — Biskup Jindřich uvádí premonstráty do Čech 1138. — Císař Lidéř umírá 1137. — Kníže Soběslav běže podílu u volbě krále Kunrata III. 1137. — Soběslav spůsobuje udělení léna nezletilému synovi svému Vladislavovi 1137. — Sném v Sadské 1138. — Soběslavova dcera Marie provdána za Lipolta Štědrého rakouského 1138. — Soběslav po boku Štaufců v boji proti Velfovcům 1138. — Premonstrati uvedeni na Strahov do Prahy 1139. — Biskup Jindřich Olomúcký v Římě 1139. — Biskup Jan Pražský umírá, Sylvester nastupuje po něm 1139. — Smrt Soběslava I. a manželky jeho Adléty 1140.

Úmrtím Vladislava II. uprzdnil se knížecí stolec český. Dle Břetislavova zákona o posloupnosti náleželo následství

po něm beze vší pochybnosti Otě II. Olomúckému, co nejstaršímu z rodu Přemyslova. Tento řád posloupnosti požíval ale té doby častým porušováním již tak skrovné vážnosti a platnosti, že i Kozma v posledních zprávách svých jme se mluviti o jakémisi právu dědickém, kteréž prý potomkům české čili Vratislavské linie k stolci knížecímu příslušelo ¹⁾), sám pak Soběslav dal se této myslénce do té míry opanovatí, že se později, t. j. roku 1130 na velikém sněmu soudním Vyšehradském bez obalu k tomu táhl, že již za živobytí bratra svého Vladislava nástupcem jeho jmenován jest byl, a že i bratr jeho i pánové země volbu tuto jsou schválili. Takovým smýšlením jakož i zprávou o vykonaném smíření Soběslava s Vladislavem I. a odchodem Oty II. v rozhodné chvíli z Prahy usnadněno jest také vítězství straně česko-vratislavské. Přispísat sobě zajisté, nápadníka Soběslava hned po pohřbu bratra jeho, tedy dne 16. dubna 1125, na trůn posaditi ²⁾). Sám Kozma, touž dobou ještě žijící, diví se, že toto nastolení bez všelikého krveprolití, v míru a pokoji vykonáno jest; tak velice obáváno se bouřlivých potřek a nepokojů. Leč na nepokoje ty nedošlo; neboť Ota II. ustoupil, boje se zajetí a nemoha se té chvíle, při veliké převaze strany sobě protivné v Čechách samých, žádné pomoci odjinud nadítí ³⁾). Takové pomoci mohlo se mu dostati z Brněnska a Znojemска, t. j. z celé Moravy, aneb od sousedních Rakušanů, Uhrů, Poláků aneb posléze i z Němec. Vímet ale zajisté ⁴⁾), že Ota II. od r. 1123

¹⁾ Kozmas III. 60. Pertz IX. 131. „Sobieslaus... omnibus Boëmis insimul faventibus iure haereditario in Principatus solio elevatus est“. že Kozma tímto ius haereditarium pragmaticou sankcí nemíni, zřejmě vychází z toho na den, že tak o Soběslavu se pronáší, kterýž ku kněženě nebyl ještě oprávněn, ano naopak Ota II. vším právem směl o sobě tvrditi „se esse ducatu Boëmiorum velut haereditaria dignitate iniuste privatum“. Annal. Erphesfurden. ad an. 1125. Pertz VI. 537.

²⁾ Kozmas III. 60. Pertz IX. 131.

³⁾ Kozmas III. 60. Pertz IX. 131.

⁴⁾ Viz dil II. str. 458 t. d.

vedle Olomúckého také i Brněnské knížectví držel, a že Znojemsko Kunratovi II., synu Litolta a Ity rakouské, uděleno bylo. Je to týž Kunrat, skrze něhož Soběslav druhdy od bratra svého Vladislava země zpuzen jest byl. Tuf arcilze se dohádati, že by Kunrat nyní nebyl se dal dlouho pobízeti ku spolku s Otou II. Další běh dějin v skutku také ukazuje, že moravská linie v obou větvích svých, Ottové i Kunratové, k právu Oty II. a ku staréinství pevně jsou stály. Ale čím byla jest Morava, byť i všechna Oty II. se zastávajíc proti Čechám trojnásob mocnějším! Moravě náleželo, ač chtěla-li úspěchem býti bezpečna, po spojených se ohlížeti, a poněvadž jich nenalezla, nestačil Ota II. splnit ihned výhrůžného slibu svého. Lipolt IV. rakouský byl muž příliš pobožný, a nad to pak přílišnou péčí mající o četné, buď od něho, buď před ním již založené kláštery, jakož byly jsou Sv. Florian, Melk, Klosterneuburk, Gleink, a potomní sv. Kříž, menší Mariacelí atd., než aby za cizí věcí do války se pouštěl, Boleslav III. polský pak trval se Soběslavem, od mladosti jsouce přátelé, v nejlepší shodě¹⁾ a slavnými smlouvami v těsném spolku.²⁾ Bývaltě Soběslav u Boleslava často hostem, a jelikož i Štěpána uherského osobní prospěch k Polsku vázal, — strojilit se totiž oba na velkoknížete Kijevského, kterýž byl Jaroslava svaka Boleslava III. z knížectví jeho vypudil a v Uhrách pomoci hledati donutil — nebylo áni s této strany lze vydatné pomoci očekávati. Zbývalt tedy již samojediný císař německý, kterýž práva i ochrany mohl poskytnouti a k tomu se také skutečně Ota II. obrátil.

Po smrti císaře Jindřicha V. v měsíci květnu r. 1125 vydala jsou knížata při pohřbu jeho ve Špýru shromázděná, mezi nimi pak i nás metropolita, Adelbert Mohučský, po právu svém³⁾ list volební — těžkou žalobu na posledního

¹⁾ Srov. díl II. str. 462 t. d.

²⁾ Annal. Gradicen. ad an. 1132. Pertz XVII. 650.

³⁾ Otto Frisingen. de gestis Frid. I. 16. Ed. Argent. 1515 fol. 6.

císaře. — „Toto chceme“, píší mezi jiným „především Vašim Moudrostem co nejdůtklivěji míti poručeno, abyste pamětliví jsouce toho, kterak až posud utlačená církve spolu s veškerou říší jest trpěla, k všemohoucí prozřetelnosti Boží snažné prosby vznášeli, aby takovou novou hlavu zřídit ráčila, pod kterouž by církve i říše těžkého jha poroby prázdný zůstati, a obě práva požiti mohly“¹⁾). Následkem tohoto oběžného listu sešli jsou se voličové, mezi nimi 24 biskupů, do Mohuče, kdež se dne 24. dubna 1125 volba nového krále díti měla. Očitý svědek zachoval nám zevrubnou zprávu o tomto řízení²⁾. Vypravujeť zejmena, že přední čtyři kmenové či provincie: Bavoři totiž s Rakousy, Švábi, Frankové s Lotarinky, a Sasové zřídili jsou sobě po desíti vyslaných do výboru volebního, kteříž pak tři kandidáty, Lipolta totiž rakouského, Frydrycha švábského a Lidéře saského jmenovali, a po několika poradách tomuto poslednímu německou korunu královskou přiřkli, k nemalé mrzutosti Frydrycha švábského.

Lidér panoval od 1125 do 1137, hodnosti císařské dosáhl r. 1133. Holdováno jest mu v Mohuči. Nejmenovaný zpravidla za tou příležitostí připomíná, že kněžstvo novému králi „fidelitatem“ t. j. věrnost slibovalo, nikoliv ale také „homagium“ t. j. osobné služby válečné³⁾. V ostatním zůstal konkordát Worms-ský v platnosti tak, jak r. 1122 smluven jest⁴⁾, toliko podobá se, jakoby ten výklad jemu dáván, že králi přísluší, preláty svobodně volené a kanonicky svěcené, do regalií slavně podáním žezla uvesti a je bez umyj stavu jejich k povinnému poslušenství a k službě

¹⁾ Codex Udalrici Babenbergen., otiskněný v Ekhardově Corpus histor. medii ævi. I. 1—374.

²⁾ Anonymi Narratio de electione Lotharii. Pertz XII. 510 a násł. — Jaffé, Geschichte des deutschen Reiches unter Lothar dem Sachsen. Berlin 1843.

³⁾ Anonymi Narratio etc. na uv. m. 511.

⁴⁾ Viz díl II. str. 455 a 456 t. d.

manské přísahou zavázati¹⁾. Kam nyní obvyklá *cesta královská* šla, poznáváme z vydaných na cestě listin²⁾. Dne 3. listopadu stvrzuje král Lidér ve Vormsu výsady, práva a statky kláštera Rheinau ve Švejcarích; dne 27. listopadu vydává v Řezně list klášteru Benedikt-Beuern, načež slaví vánoce v Štrasburku. V Řezně holdoval mu moravský kníže Ota II. a přednesl mu spravedlivé stížnosti své. Lidér, král svaté římské říše německého národa, měl rozhodnouti.

V tom, že Ota Olomúcký o záštítu skráceného práva svého k Lidéri se utíká, nový spatřujeme důkaz vyvýšenosti a vážnosti krále římského. On byl jakoby živý výraz všelikého práva, a všecky trpké zkušenosti let minulých nestáčily vyhladiti úctu k němu. Neboť Ota dobrě věděl, že Lidér ještě před rokem co kníže saské tehdejšího vypovězence, nyní pak knížete českého, Soběslava, rázně jest se zastal, aby mu pomocí císaře Jindřicha V. návrat do vlasti možným učinil³⁾; tušil tedy také zajisté, že král Lidér a kníže Soběslav v dobré shodě trvají; a předce dostavil se k stolci královskému, dovolávat se práva svého. Či bylo snad dřevní přátelství již zase ochablo, jelikož Soběslav ani volby Lidéřovy aniž korunovace jeho, kteráž dne 13. září v Cáchách se konala⁴⁾, nebyl přítomen? My domníváme se, že z nepřítomnosti knížete českého nic podobného nesluší vyvozovati; povinnost knížat českých, podílu bráti u volbě králův německých, nikdež neshledáváme zapsanou, ačkoliv jinak nedá se popíратi, že některá knížata česká v nich skutečného měla

¹⁾ „Habeat imperatoria dignitas electum libere, consecratum canonice, regalibus per sceptrum, sine pretio tamen, investire solemptiter, et in fidei sue ac justi favoris obsequium, salvo quidem ordinis sui proposito, sacramentis obligare stabiliter“. Anonymi Narratio etc. ad an. 1125. Pertz XII. 511.

²⁾ Böhmer, Kaiser-Regesten, ve Frankfurtě n. M. 1831. str. 108.

³⁾ Viz díl II. str. 462 t. d.

⁴⁾ Annal. Erphesfurden. ad an. 1125. Pertz VI. 536 a Anselmi Cont. Sigeberti. Pertz VI. 380.

účastenství¹⁾. Nacházíme ale, že všeliké kníže české povinno bylo, nastolení svého králi německému ohlásiti a korouhev vévodskou z rukou jeho přijíti, což Soběslav arci neučinil, nepozdraviv ani krále čestnými posly v blízkém Řezně. Měltě tedy král Lidér jakous právní příčinu, když zejména Ota majestátu a svatosti římského krále se dovolával²⁾, k stížnosti jeho asi v tato slova odpověděti: „Od našich předkův vždy jsme slychali, že vévodství české od věků králi římskému poddáno jest bylo, a že nikdy nedopouštělo se, aby tam z vlastní moci vévoda volen byl, aneb aby tam takový bez Našeho svolení sám se postavil. Kdo proti témtu ustanovení jednal, ukřivdil nejen tobě, nýbrž učinil se i zjevným potupitelem Velebnosti Naší a nemíníme mu toho věru pokojně strpěti“³⁾. A tak se i stalo; přítomná knížata přisvědčila králi, radice položiti knížeti českému rok, v kterémž by se jednání svého ospravedlnil; kdyby toho ale učiniti nechtěl, aby mu válka říšská byla vypořízena⁴⁾. Soběslav k roku se nedostavil, dal ale po poslech králi římskému oddanost svou vzkázati⁵⁾; když mu pak v příčině neospravedlnění se říšská válka vypořízena jest, pronesl se prý v tato slova: „Doufám v milosrdenství Boží

¹⁾ Viz díl II. str. 93, 176, 389 t. d.

²⁾ „Vos ex omnibus totius regni principibus divinae dispositonis gratia imperatoria dignitatis ad hoc sublimavit excellentia, quatinus a benignitate vestra omnibus pro quibuslibet suis incommodis requirentibus misericordia exhibeatur et iustitia. Scimus equidem nos vestræ maiestatis imperiis in omnibus subiacere debere, ideoque nihilominus iustitia ratione nobis ex vestra dignitate non esse denegandam“, slova to, kteráž mnich Sázavský knížeti Otovi II. před králem do úst klade. Monach. Sazaven, k r. 1126. Pertz IX. 155.

³⁾ Monach. Sazav. k r. 1126. Pertz IX. 155. „Unde qui contra hanc constitutionem præsumere nisus est, nostræ maiestatis contemptorem esse satis evidens est.“

⁴⁾ Annal. Erphesfurden. k r. 1125. Pertz VI. 537. Doslově přenešeno do Annal. Pegavien. k t. r. Pertz XVI. 255.

⁵⁾ Monach. Sazav. k r. 1126. Pertz IX. 156.

a v zásluhy svatých našich mučenníků, Václava a Vojtěcha, že říše naše do rukou cizinců vydána nebude.“¹⁾

V únoru následujícího roku 1126 počata jest válka říšská; nad jiné strojili se Sasové, neboť mezi nimi meškal Ota II. Kde slova nestačila, působily v prospěch jeho dary a sliby²⁾. Z Moravy, zdá se, že bud velmi skrovné buď pražádné pomoci nepožil; nedějet se o ní nikde zmínka; ba k pravdě podobá se, že Soběslav všelikou pomoc tím zamezil, že z moudré rozvahy již r. 1125 úděl Brněnský, kterýž od r. 1123 také pod správou Otovou se nalezel, knězici Vratislavu, synu Oldřicha Kunratovice, přikázal³⁾ a Kunrata II., syna Litoltova z téže linie, v Znojemském panství jeho ponechal, čímž Ota II., přestávaje na jediném údělu Olomouckém sotva asi tolík vlivu stačil sobě zachovati, aby hlídaná od Soběslava knížata moravská, Vratislava Brněnského a Kunrata II., k vydatné sobě pomoci namluvil. Ota spoléhal tedy jediné na pomoc saskou a na nešťastné domnění, že Soběslav, v zemi nejsa oblíben, nemá tu přívřenců⁴⁾.

Takto sám se klamaje, počal Ota II. válečnou výpravu, nemaje s sebou více, než asi 3000 lidu zbrojněho. Domnívalt se bláhový, že do Čech jakoby na lov lze se vypraviti, i pustil všelikou opatrnost mimo sebe. Jinak uvažoval Soběslav. Vydav se na cestu po Čechách, nařídil konati ve všech kostelích veřejné modlitby a dodávaje lidu myslí osobními přímluvami, vyzdvihl z kostela Vrbčanského v Kou-

¹⁾ Monach. Sazav. na uv. m. 156.

²⁾ Monach. Sazav. na uv. m. 155.

³⁾ Pokrač. Kozmy, avšak mylně k r. 1126. Pertz IX. 132.

⁴⁾ „Dux siquidem Otto regi omnem spondebat securitatem, eo quod omnes sublimiores Boemiæ fidei suæ firmam ei fecissent sponcionem“. Monach. Sazav. k r. 1126. Pertz IX. 156. Otto Frisingen. de gestis Friderici Imp. I. 20. Ed. Argent. 1515 fol. 7 mluví o velikých penězích, kterými prý Ota II. Lidéře sobě získal. Při tom lze mysliti na pomocné peníze k válce; jakož i nyní bývá, mohly takové i tehdy při podobných podniknutích spolu vymíňovány býti.

římsku, nedaleko Plaňan, korouhev sv. Vojtěcha, a dav ji připevniti ke kopí sv. Václava, kázal ji co hlavní válečný prápor od zbrojného kněze nositi před vojskem, kteréž se hněd v zimě na r. 1126 v dolině u Chlumce položilo. Ještě odtud pokusil se Soběslav o přátelské narovnání sporu, dav králi po Načeratovi, Miroslavu, Smilu a jiných pánech svých vzkázati, že vedle zvyku starodávného přísluší pánům českým právo, voliti sobě knížete; králi německému pak toliko právo stvrzovací; čehož jiného, nového a nenáležitého že vši silou brániti se chtěj¹⁾. Když ale Soběslav tak ostře a rázně o voličském právu velmožů českých se pronáší, vším právem bude dovoleno domnívati se, že dědického práva Přemyslovci jen proto jme se zapírat, aby úmyslům krále římského, jež se prý národního práva dotýkaly, mocně a se spojenou silou národa mohl čeliti a lid pro věc i právo národní tím spíše nadchnouti; zcela k onomu právu rodinnému touto odpovědí se neznati, toho zajisté ani nemohl aniž chtěl. Lidéř II. ale, vlivu Oty II. příliš se poddávaje, řeči této nedbal a vlastní záhubu takto si připravil.

Dne 18. února 1126 srazilo se oddělení, Otou II. vedené, mezi dvěma vysokými hřbety Krušných hor s Čechy, a sice nedaleko pomezního hradu Chlumce, tedy tam, kde cesta Drážďanská ze Sas jednak k Ústí jednak k Litoměřicům s hor se spouští²⁾. Německé vojsko bylo vysokými sněhy již unaveno; mnozí byli také pro nesnáze cesty těžkou zbroj svou složili, vůbec braly se voje pomalu ku předu, an Soběslav s četnějším a čerstvým vojskem svým třemi proudy

¹⁾ „Discretionem tuam, bone imperator, scire convenit, quod electio ducis Boemiæ, sicut ab antecessoribus nostris accepimus, nunquam in imperatoris, semper autem in Boemiæ principum constituit arbitrio, in tua vero potestate Boemiæ electionis confirmatio“. Monach. Sazav. na uv. m.

²⁾ Letopisové Hildesheim. k r. 1126. „silvæ, quæ Bohemiam a Saxonia distinguant“. Pertz III. 15. Otto Frisingen. de gest. Frid. I. 20 na uv. m.

přikvapi, Němce přese všechn statečný odpor až do dokonalého téměř zničení na hlavu porazil. Ota byl mezi padlými, otočen jsa hromadou pobitých nepřátel. Válečný křík Čechů: Krleš, Krleš, zázračná znamení a zjevení pomáhala k tomu, aby knížetem již probuzená udatnost Čechů nejvyššího stupně dosáhla. Z německé strany 500 mužů (?) setkalo prý se zde se smrtí. Mnozí, mezi nimi zejména dva biskupové a tři opatové, uvízli v zajetí. Poněvadž ale ono oddelení, jemuž sám Lidér velel a kteréž vlastním jádrem vojska bylo, v bitvě této nebylo vzalo podílu, nemohl Soběslav na dobytém vítězství přestati; teprvé když Lidér obklíčen byv na jednom návrší, odhodlal se k vyjednávání, kteréž skrze Jindřicha z Grojce, sestřence Soběslavova, jsouc vedeno k zavření pořádného míru dospělo, opustil kníže i vítězné vojsko jeho pole válečné, spokojeni s výsledkem a plni jsouce dobré naděje v budoucnost. U Chlumce tedy zbraně české dne 18. měsíce února 1126 netoliko nepřítele přemohly, nýbrž ony vynutily mocně provedení řádu základního, jehož platnost od panovníků německých za každou příležitostí byla jest popírána. Lidér musil totiž svobody a samostatnosti knížecího trůnu českého rádně přiznat a na čistě formálním potvrzení každého nového knížete i na vnějším znamení tohoto potvrzení, podání totiž korouhvě, konečně přestati, ano kníže na vzájem žádného jiného hmotného závazku vůči svaté říši německého národa k sobě nepřipustil, leč dávno již vyměřenou pomoc 300 zbrojných ke každé výpravě římské¹⁾ a vzhledem k poslední příhodě také ještě propuštění zajatých bez všelikého výkupného, mezi nimiž spatřoval se také pověstný Albrecht Medvěd z rodu Askanského²⁾. Den u Chlumce jest tedy v dějinách našich velepamátný; neboť poměr česko-moravské říše k německé upraven a utvrzen jest tu vzájemnou úmluvou, tedy

¹⁾ Srov. Břetislava I. díl II. str. 140 a násł.

²⁾ Otto Frisingen. de gest. Frid. I. 20 a Annal. Saxo k r. 1126 na uv. m.

mocí právní na dlouhá léta potomní. Korouhev, kterouž Soběslav po zavření míru, ačkoli *vítězem byl zůstal*, z rukou krále německého přijal, jestit vnějším znamením netoliko dokonaného politického uznání, nýbrž i zvláštního, až potud nikterak jasného poměru říše česko-moravské k Německu¹⁾, obvyklé pak při tom políbení znamená přátelství, jež za nedlouho neobvyklé váhy dojít mělo; neboť vstupujeme do časů světoborného boje Velfovců a Ghibellinů. Zdali pak důstojenství nejvyššího čísníka svaté říše římské, již potom panovníky české co kurfirsty vykonávati spařujeme, počátek svůj také z těchto dob vede, není sice ještě zjištěno, podobá se ale velice ku pravdě.

Tragický konec Oty II. nemohl se také obejít bez následků pro celou jeho rodinu. V Olomouci nebylo na dél jich stání. Manželka jeho Žofie z Berku, kterouž byl okolo r. 1114 pojal, odebrala se do Cvifalt, kdež Bohu sloužíc a pobožné skutky vykonávajíc, život svůj skončila²⁾. Otec její Jindřich, děd Popo, bába Žofie, oba bratří její Jindřich

¹⁾ O příbězích u Chlumce máme dvojí svědectví: se strany české mnicha Sázavského, pokračovatele Kozmy a letopisy Hradištské. Se strany nepřátelské, německé totiž, vypravují o tom Annales Erphesfurdenses, Hildesheimenses, Pegavienses, St. Disibodi, Anselmi Cont. Sigeberti, Annalista Saxo a Otto Frisingen. de gestis Frider. Z nekrologů praví jen Olomúcký rkp. k 18. únoru „Otto dux interfectus est“, kterýžto den úmrtí, jež i mnich Sázavský, pokračovatel Kozmy, letopisové Erfurtští (odkudž přešel do letop. Pegavských) a jedna listina z r. 1126 (Cod. dipl. Mor. I. 200 až 207) zachovávají, zajisté pravý jest, ačkoliv Annal. Gradicen. den 16. února kladou. Nekrolog Cvifaltský u Hessa, Mon. Guelficor. pars hist. str. 243 čte k „XI. Kal. Mart. (19. února): „Otto dux de Moravia, vir ducisse Sophiae“, udává tedy den pohřební. V počtu bojujících i padlých, a v líčení vedlejších okolností různí se pramenové tito velice od sebe. My jsme se vynasnažili, abychom po vyloučení všeho, co s obou stran přehnáno jest, dějepisnou pravdu dle nejlepšího přesvědčení zde uvedli.

²⁾ Dobner Annal. VI. 191 odvolávaje se na Sulgerovy Annal. Zwifalten. (Annales imperialis monasterii Zwifaltensis authore P. Arsenio Sulger, eiusdem monasterii. August. Vind. 1698) a také na Cvifaltský nekrolog. V nekrol. Cvifalt. u Hessa, Monumentorum Guel-

a Děpolt, byli jsou tam v kapitulní síni pohřbeni. Otec a bratr Jindřich zemřeli tam ostatně co mnichové¹⁾. Žofie a obě sestry její, Rejčka, vdova po Vladislavu I. českém, a Saloma, manželka Boleslava III. polského, spatřují se i s manžely svými mezi předními dobrodinci kláštera téhož. Ona a sestra její Rejčka byly jsou vlastním nákladem postavily refektář a spací síň pro tamější bratry laiky²⁾. Klášternímu kostelu darovala Žofie korouhev kostelní, bílou dalmatiku, skříňku ze slonové kosti, šest hřiven stříbra, dvanáct pláštů a mnoho jiných věcí³⁾. Nejstarší syn Ota III., mládeneček při smrti otcově sotva 9 let mající, očnul se prý na Rusi; tak aspoň vypravuje současný téměř kronikář, Pražský kanovník Vincenc⁴⁾. Spíše snad zdržoval se v Polsku. Dvůr ruský byl mu cizí, nikoliv ale polský, kdež teta jeho Saloma přebývala. Zemřela teprv dne 28. října 1144, an Ota vrátil se r. 1140 v nejlepších letech svých do vlasti⁵⁾. Z ostatních dítek Oty II. byla Ofka narozena r. 1115⁶⁾, Dětleb 1122⁷⁾, kdy nejmladší, Svatopluk totiž, zůstává pochybno⁸⁾.

ficorum pars historica str. 243 čteme: „VI. Kal. Julii Sophia, comissa de Berge“. Je-li to manželka Oty II., což velmi pravdě podobno jest, jelikož úmrtní dni celé její rodiny zapsány jsou, padá její úmrtí na den 26. června. Z uveřejněných u Pertz Mon. X. 5—124 Annales Zwifalten, pak Ortliebi de fundatione a Bertholdi de constructione monast. Zwividensis toho dovésti nelze.

¹⁾ Ortliebi Zwividens. chron. cap. 21. Pertz X. 85. Bertholdi Zwividens. chron. tamt. 103.

²⁾ Bertholdi Zwividens. chron. cap. 13. Pertz X. 103.

³⁾ „Duodecim pallia aliaque perplura“ na uv. m. Pallium „christianorum fuisse indumentum“ testatur Tertullianus lib. de Pallio, cap. 6, odtud Palliatus ordo, tolk eo Monachi, vůbec oděvy k účelům církevním.

⁴⁾ Vincentii Pragen. Annal. k r. 1141. Pertz XVII. 659.

⁵⁾ Annal. Zwifalten. Pertz X. 56 a Vincentius na uv. m.

⁶⁾ Annal. Gradicen. k t. r. Pertz XVII. 649.

⁷⁾ Annal. Gradicen. na uv. m. a k r. 1140. Pertz XVII. 651.

⁸⁾ Svatopluk uvádí se ve dvou listinách, 1146 a 1147. Cod. dipl. Mor. I. 253—258.

Kde děti tyto se zdržovaly a jaký jich osud byl, zůstalo neznámo; na jevišti dějepisném vystupuje jen Ota III. Žilt až do 12. května 1160.

Roku 1126 zachvátila smrt ještě jiné tři osoby historické. Mnich z Reichenbachu Nordgavského vypravuje¹⁾, že vdova Vladislavova, Rejčka, sestra moravské knězny Žofie, tohoto roku na cestě do německé otčiny své v klášteře Reichenbašském bolestmi ku porodu jsouc postížena, tam zároveň s novorozeňátkem skonala a pohřbena jest. Cvifaltská kniha úmrtní klade co den úmrtí jejího 27. září²⁾. Rejčka uvedla do českého benediktinského kláštera v Kladubech mnichy z Cvifalt³⁾. Kronikář Pertold žil v Kladubech také za nějaký čas. Skvostné dary, kteréž z Prahy do jmenovaného kláštera ve Švábích byla poslala, svědčí o uměleckém smyslu a bohatství dvora Pražského. Během této doby poslali tam ona i manžel její 20 hedvábných pallií, stříbrnou mísu v ceně 7 hřiven a jiných rozličných darů vůbec skoro za 30 hřiven stříbra. Druhé úmrtí týče se stařičké králové Svatavy, matky panujícího knížete Soběslava a tety Boleslava III. polského. Zdá se, že držela na Moravě vdovský statek a že tam, když v lednu 1092 ztratila manžela svého, krále Vratislava, s kterýmž 29 let v šťastném manželství byla prožila, také i život strávila.⁴⁾ Vidělať čtyři ze synův svých, Břetislava II., Bořivoje II., Vladislava a teď Soběslava důstojenstvím knížecím ozdobeny. Ze v povýšení jich, kteréž se Břetislavovu rádu posloupnosti zjevně příčilo, nemalého měla podílu, viděli jsme při nastoupení Soběslava I. Mnich Sázavský klade její úmrtí ke dni 1. září⁵⁾.

¹⁾ U Oeafele, Rerum Boicar. Script. I. 402.

²⁾ Hess, Mon. Guelfe. pars. hist. str. 248. „V. Kal. Octob. Richenza, ductrix Boemiae, comitis Henrici senioris filia“.

³⁾ Srovn. díl. II. str. 426 t. d. Bertholdi Zwifalden. chron. cap. 47. Pertz X. 112 a 121.

⁴⁾ Viz díl II. str. 343 t. d.

⁵⁾ Monach. Sazav. k r. 1126. Pertz IX. 157.

Odpocíváť v rodinné hrobce na Vyšehradě¹⁾. — Třetí úmrtí, kteréž k roku 1126 položiti sluší, je smrť Olomouckého biskupa Jána II., v posloupnosti biskupů moravských šestého²⁾. Olomoucký nekrolog jmenuje 21. únor dnem úmrtí jeho, dokládaje, že v křízové chodbě kláštera Hradištěského jest pochován³⁾. Že za něho stavba nynějšího hlavního chrámu svatováclavského počala, připomenuli jsme již k r. 1107, neméně i to, že r. 1108 na listině českému klášteru v Opatovicích vydané, r. 1113 pak na listině moravského kláštera Hradištěského co svědek se objevuje. Když pak kníže Vladislav a manželka jeho Rejčka, asi touž dobou, kdy benediktinský klášter v Třebíči knížaty Oldřichem Brněnským a Litoltém Znojemským založen jest⁴⁾, klášter v Kladrubech byli jsou dostavěti a bohatě nadali⁵⁾, nacházíme Jana pospolu s Pražským biskupem Heřmanem v nadacní listině zřízeny za vykonávatele knížecího nadání⁶⁾. Na statcích získalo za něho biskupství Olomoucké krásné panství Kroměříž. Byltě zejména biskup Ján II. Kroměříži se clem, tamějšími tavernami a s poplužním dvorem Jestbořice v Chrudimsku, od knížete Oty II. za 300 hřiven koupil

¹⁾ Erben, Regesta I. 94 n. 211.

²⁾ Olom. Sacrum od Ziegelbauera, aneb Granum Catalog. rukp. v zemském archivu, pak Cod. dipl. Mor. I. 192 a Monach. Sazav. k r. 1126 Pertz IX. 157.

³⁾ Nekrolog Olom. rukp. str. 55 v kapitul. archivu Olomouckém.

⁴⁾ Viz díl II. str. 421 t. d.

⁵⁾ Za zakladatele kláštera Kladrubského platí kníže Svatopluk 1108. Palacký, Dějiny I. 403. Kozmas III. 48. Pertz IX. 130.

⁶⁾ Nadacní listina z r. 1115 u Erbena, Regest. I. 89 n. 202 jest také snůška písemných záznamů a ústních podání z rozličných dob, aby zboží, jež asi v XIII. století ke klášteru Kladrubskému patřilo, v jediné listině pohromadě sepsáno a potvrzeno bylo. Darování učiněná Svatoplukem, † 1109, Vladislavem, † 1125 a Soběslavem, † 1140, jakož i nadání jiných světských osob jsou zde bez ohledu na posloupnost času z mortuarii, listin a pod. sňesena. Děje osobité jsou bez pochyby podstatné ale jak je spořádati? Letopočet schází.

a biskupství Olomouckému daroval¹⁾. Také v nejzazší severozápadní končině Moravy při říčce Oslavě, tam kde země moravská s Čáslavskem se stýkala, značně rozmnoženo jest za něho zboží církve Olomoucké a sice velikým újezdem lesním Ljubjač (Liběč) zvaným, kterýž jí byl kníže Soběslav daroval²⁾. Újezd tento dosahoval od Oslavy až do Čech k říčce Pálové (nyn. Doubravě) v býval. kraji Čáslavském, Později asi okolo r. 1144, stvrdil kníže Vladislav II. toto darování³⁾. Z toho vychází na jevo, že v této krajině mnoho

¹⁾ Cod. dipl. Mor. I. 200 a 206. Patrně z potvrzovací listiny z r. 1207. Cod. dipl. Mor. II. 39. V Cod. dipl. Mor. I. 196 cituje Boček koupi tuto k r. 1110 dle Hildegarda Hradištěského. Faktum uvádí se v pravé listině z r. 1131 doslovně. Letopočet udává již Wekebrod, Mährens Kirchengeschichte I. 137. Co pramen uvádí se tam Nucleus Minoritarum P. Severina Vrbčanského kap. 18 str. 146 a Paprocký, Zrcadlo Markrabství Morav. fol. 170. Srovn. d'Elvert, Mährens hist. Literat. Geschichte str. 215. Že Jesitborici nejsou moravské Jestbořice (Wolný, Topograf. II. 2. str. 2), nýbrž osada v Chrudimsku jménem „Jestbořice“, poznáváme z Archaeolog. Památek II. 136 Jestbořice čili Ješitbořice leží severozápadně Chrudimě a patří k bývalému panství Pardubickému. Ještě r. 1536 byla osada tato spolu se 7 sou-sedními vesnicemi v držení Olom. biskupství. Archiv český IV, 227.

²⁾ Cod. dipl. Mor. I. 199.

³⁾ Cod. dipl. Mor. I. 200 svědčí na uv. m. 227: „Ne posteris eiusdem circuitus (de Lubac) metæ venient in dubium . . . sunt haec: Camenica (nyní Chrudimka) ex una parte, ex alia via Lubetina, versus Moraviam aqua, que dicitur Ozlaua, in Bohemia Palaua“. Tudy šla také jedna z hlavních silnic z Moravy do Čech na Ždár moravský — pročež tam také „habitant homines qui vulgo ztras (stráž) dicebantur“. Mezi svědky na této listině bez roku (Cod. dipl. Mor. I. 227) nachází se Boguzlau Wissegradensis prepositus“. Palacký dokazuje v Erben. Regest I. 624, že r. 1144, do kterého tuto listinu kladou, nebyl Bohuslav, nýbrž Alexander proboštem Vyšehradským. Sama tato okolnost čini listinu onu podezřelou. Nedůvěru tuto stvrzuje i věta: „Insuper principali munificentia omnibus hominibus Olomoucensis ecclesiæ in terra bohemia decentibus eandem concessimus libertatem, quam habent in aliis privilegiis nostris expressam, scilicet, ut ab omni liberi sint iure vel exactione, quod ad principis spectat utilitatem“. Jaká jsou to privilegia, ku kterým se zde kníže

zeměpanských statků leželo. Potvrzení nadání tohoto stalo se již za nástupce Janova, kterýmž byl oslavěný biskup Jindřich příjímím Zdík.

Z dob působení svatého Vojtěcha a od smrti prvního biskupa Olomúckého Jána neměla církev moravská podobně výtečné hlavy jako byl *Jindřich Zdík*. Zdík jest syn o dějepis česko-moravský vysoce zasloužilého kronikáře a Pražského děkana kapitulního Kozmy a manželky jeho Božetěchy. Narodil se nejspíše před r. 1093, tedy dávno před tím, než otec jeho duchovnímu stavu byl se oddal; neboť by jinak co syn kněžský tehdy nebyl mohl dosáhnouti kněžského svěcení. Že praděd jeho z Polska s Břetislavem I. do Čech byl příšel, víme z dílu II. str. 126 atd.¹⁾). V premonstratském klášteře Želivském v Čechách, kterýž byl od biskupa Jindřicha založen, slavila se ještě r. 1151 výroční památka úmrtí „rodičů zakladatelových“ zejména ve dny úmrtní od jinud nám známé, kteréž byly u Kozmy 21. říjen a při Božetěše 23. leden²⁾). Z mladosti jeho shledáváme zapsáno,³⁾ že r. 1123 v měsíci březnu s županem Dlugomilem, pak s Gumprechtem, Gilbertem a se služebníkem svým Per-

táhne? Výsady, o jakých zde vůbec řeč jest, jsou v první polovici XII. stol. neslychané a vyskytují se teprv na konci tohoto století. Co do ostatních pochybností viz k r. 1144 t. d. a strany „circuitus Ljubjac“ Památky archeol. II. 68. Srovnej podobně podezřelou listinu z r. 1173. Cod. dipl. Mor. I. 307.

¹⁾ V Čechách nedaleko Berouna leží osada Zdice (Zdici, Zdikové), kolébka to bezpochyby rodu, po kterém biskup Jindřich se nazýval. Památky archeol. II. 365.

²⁾ Cod. dipl. Mor. I. 264 mylně k r. cc. 1152. Gotšalk, opat Želivský, píše okolo r. 1151 Jánovi III. nástupci Jindřichovi v hodnosti Olomúckého biskupa: „in nostra ecclesia iam exinde a primordiis fundationis eiusdem parentum venerabilis domini Henrici, beatæ memoriæ, paternitatis vestræ prædecessoris fundatoris nostri et benefactoris, memorias singulis annis celebrari, videlicet genitricis ejus X. Kal. Februarii, genitorisque XII. Kal. Novembris . . . certitudinem transmittimus“. Srovn. díl II. str. 468 t. d.

³⁾ Kozmas III. 51. Pertz IX. 125.

toltem¹⁾ cestu do Jerusalema jest podstoupil, z kteréž se v měsíci listopadu téhož roku štastně zase vrátil. Dlugomil a Pertolt zemřeli na zpáteční cestě. Letopisové Hradiští kladou Jindřichovo zvolení na den 22. března 1126²⁾). Dle toho byla tedy Olomúcká stolice biskupská po smrti Jána II. asi čtyři neděle prázdná. Kterak volba před se šla, známo nám z dílu II. str. 335 atd. Bylo to prosté jmenování ze strany knížete Soběslava; toto právo mu příslušelo. Vysvěcení a obvyklé zřízení náleželo vyhledávat v Němcích. Jelikož pak svěcenec nesměl být mladší 30ti let³⁾, soudíme, že Zdík bezpečně narodil se ještě před r. 1093⁴⁾. Vysvěcení přijal od svého metropoly Adelberta v 18. neděli po

¹⁾ Kozma dí k r. 1123: „Bertholdus cliens Henrici, filii mei, VIII. Idus Augusti moritur“. Slovo „cliens“ může zde sotva co jiného znamenati než „armiger, domesticus, familiaris“. Smysl starořímský „cliens, qui est in alieius patrocinio“ (Cicero Rose. Amer. 7.) dávno již byl pozbyl vši politické platnosti.

²⁾ Annal. Gradicen. k t. r. Pertz XVII. 649.

³⁾ Jaffé, Regest. č. 4038 str. 452. Na synodě pod Urbanem II. v září 1089 ustanovenno jest: 1. „ut a tempore subdiaconatus nulli liceat carnale comercium exercere; 2. ne quis initetur sacris, nisi qui usque ad subdiaconatum unicam et virginem uxorem habuerit; 3. ut nemo ante annos 15 aut 14 subdiaconus ordinetur, nemo ante annos 25 vel 24 diaconus fiat, - nemo ante 30 in presbyterum consecretur; (stejný věk žádal se při svěcení na biskupství, Hefele, Conciliengeschichte II. 635 a 684); 4. de presbyterorum filiis a sacris muneribus removendis; 5. de iis, qui in (leg. a) subdiaconatu uxoribus vacare volunt, (sic. pro noluerint) ab omni sacro ordine removendis“ atd.

⁴⁾ Že Jindřich Zdík při svém vysvěcení starší byl 30 let, poznáváme z listu papeže Eugena III. z roku 1149. Papež píše Jindřichovi: „Grave autem nobis est, quod confessus senio de longa vita, quam tibi valde cupimus, non confidis“. Cod. dipl. Mor. I. 262, mylně k r. 1150, neboť dne 24. října 1150 zdržoval se Eugen III. v Segnech, kdežto list ten dán jest „Tusculani IX. Kal. Novembris“. V Tusculanum, nynějším Frascati, pobyl papež r. 1149 od dubna až do listopadu. Jaffé, Regest. str. 637 a násł. Byl-li Jindřich narozen okolo r. 1093, pak čítal r. 1149 teprvé 56 let a výraz „senio confessus“ bylby více než přehnaný, bylby nepravidlivý, což se povaze Jindřichově příči.

sv. Duchu, tehdáž dne 3. října, a sice v kostele sv. Cyriáka ve Vormsu¹⁾). Za této příležitosti složil, jakož při svěcení na biskupství nebyvalo neobyčejné, světské jméno svoje Zdík a nazýval se odtud například také Jindřich²⁾. Regalie biskupské náleželo mu dle Vormského konkordátu opatřiti sobě nejdéle v šesti měsících při králi Lidéři³⁾). že se to ale již dříve t. j. hned po nabytém vysvěcení stalo, troufáme si tvrditi po míře vykonaného jím svěcení prastaré a knížetem Soběslavem opravené kaple na bájeplném vrchu Řípu u Roudnice nad Labem⁴⁾). Až po dnešní den zdobí vrchol jeho kaple sv. Jiří. Rozumí se samo sebou, že výkon takový jediné po hotovém vysvěcení a se svolením Pražského biskupa Menharta směl k místu přijíti. Příhoda tato svědčí také o přátelské shodě obou knížat církevních a o přízni, kterou kníže k našemu biskupu choval, což bylo dobrým znamením vůči nastávající trudné době. Biskup Jindřich spravoval církev Olomúckou až do r. 1150.

Počátek politiky vnější učinil Soběslav hned po útěku Oty II. tím, že uprázdněný úděl Olomúcký kněžici Václavu odevzdal⁵⁾). Václav byl syn knížete Svatopluka, dne 21. září 1109 ve slezském ležení úkladně zabitého, z moravské linie Otovy, bratra Oty II. Brněnsko a Znojemsko zůstaly, jak již k r. 1125 řečeno, v držení Vratislava a Kunrata II. Kunraticů. Dle starodávného obyčeje učinil kníže Václav, ob-

¹⁾ Annal. Gradicen. k r. 1126. Pertz XVII. 649. Mnich Sázav. na uv. m. 127 klade vigilii 2. října, což novým jest toho důkazem, což jsme ostatně již často pozorovali, že totiž svátky i neděle obyčejně počítaly se od předvečera.

²⁾ Svatý Konstantin a biskup Jaromír učinili totéž. Pokračovatel Kozmy díl k r. 1126 u Pertze IX. 133 „Eodem anno (1126) V. Non. Octob. Zditz ad sedem Olomucensem episcopatus secundum instituta Canonum electus, ab archiepiscopo suo Moguntino ordinatur, et in ordinatione, ablato suo nomine barbaro, Henricus appellatur“.

³⁾ Srovn. díl II. str. 458 t. d.

⁴⁾ Pokrač. Kozmy k r. 1126. Pertz IX. 133.

⁵⁾ Cod. dipl. Mor. I. 200: „Otto, dux Moraviæ, paterno nomine nuncupatus . . . cuius fratris filius nomine Wencelaus“ atd. Srovn. Cod. dipl. Mor. I. 207 k r. 1131.

držev zprávu o smrti strýce svého Oty II., při rodném klášteře Otově, Hradišti u Olomouce, na památku předchůdce svého v knížectví pobožná nadání, odevzdav jmenovanému klášteru městečko Kyjov v býv. Hradištském kraji a něco polí spolu s potřebným k tomu spřezením koní¹⁾). Kyjov zůstal až do XIV. stol. buď přímo buď právem zástavním v držení téhož kláštera, až r. 1548 mezi města královská v ráděn jest²⁾). Svato-petrskému a nedostavenému ještě svato-václavskému kostelu v Olomouci daroval všecko, cožkoliv knížecím lovcům v Nedakonicích, Tučapech a Drnovicích náleželo³⁾). Tím bylo přední povinnosti dosti učiněno. Škoda že dobročinný tento kníže jen až do r. 1130 zůstal mezi živými⁴⁾; byltě jediný z moravského rodu Přemyslovců, kterýž s knížetem Soběslavem stálého pokoje a přátelství sobě hleděl; o knížatech Brněnském a Znojemském toho tvrditi nelze. Vůbec třeba se přiznat, že moravská větev bez ustání o to pracovala, aby Břetislavův zákon o starešinství v plné platnosti zůstával. že z české větve čtyři bratří, synové krále Vratislava po sobě na stolec knížecí dosedli, mohlo Přemyslovcům moravským za viditelným znamením býti, kam by politika jejich směřovati měla, ač nechťejí-li býti zcela pominuti. Za tou příčinou sjednotili se k společné činnosti a přivedli z odpůrců svých kněžice Břetislava, soujmenného syna zabitého r. 1100 nejstaršího syna Vratislavova, k své vůli. Jest to týž Břetislav, kteréhož kníže Vladislav I., ujec jeho, r. 1110 se 300 jízdnými králi Jindřichovi V. k výpravě do Říma byl poslal⁵⁾. Tomuto zběhnutí se nedivíme; Břetislav,

¹⁾ Cod. dipl. Mor. I. 201. Pak k r. 1160 str. 271. „Wacezlaus, dux Moraviæ, pro remedio animæ patrui sui Ottonis dedit villam Kyjow cum omni utilitate sua“. Potvrzeno 1270. Cod. dipl. Mor. IV. 50 a násł.

²⁾ Wolný, Topog. Mährens IV. 69.

³⁾ Cod. dipl. Mor. I. 201.

⁴⁾ Cod. dipl. Mor. I. 208. Calend. Boh. u Dobnera, Mon. III. 11. Omylně nazývá se tam Václav bratrem Soběslava II.

⁵⁾ Viz díl II. str. 419 t. d.

jakožto syn nejstaršího knězice větve české, počítal sobě, jelikož myšlenka dědičnosti v této větvi byla se utvrdila, mítí lepší právo ke stolci knížecímu, než nejmladší z újcův jeho, Soběslav totiž, a nejsa tudíž spokojen, snadno dal se nakloniti k společnému úmyslu větve moravské, svrhnuti totiž Soběslava. Jen tak lze sobě vyložiti, kterak pokoje milovný Soběslav v následujících třech letech, od r. 1126 až do r. 1129, uveden jest v to postavení, aby uvězněním původův onoho zámyslu provedení jeho překazil. Ovšem kdyby záměr ten byl s podporou shledal se při některé mocnosti zahraničné, byloby podniknutí ono, svrhnuti totiž Soběslava a zákon o následství staršího zase v platnost uvesti, snad také se zdařilo; neboť na Moravě i v Čechách měla knížata Moravská, jak potom se ukáže, již své přivřenice; tak ale zůstali samotni, bez všeliké cizí pomoci, a Soběslav, na venek jsa bezpečen, mohl na ně nedílnou silou nastoupiti a obmysly jejich zmařiti.

Z mocností zahraničních drželo Polsko od té doby, co Soběslav u Boleslava III. ve vyhnanství žil¹⁾, příliš věrně s ním, tak že na pomoc odtamtud ani pomyšlení nebylo. Uhry zdály se k poskytnutí pomoci nejpříhodnější. Soběslav toho asi tušil, ba snad se i dozvěděl, že Břetislav a zástupci větve moravské, Kunrat a Vratislav, s Uhry vyjednávali, neboť hned po svém nastolení pokládal, jak český letopisec vypravuje²⁾, za nejplnější, Štěpána II. uherského přiměti ku sjezdu, který ještě během roku 1126 držán byl a při kterém dary na vzájem udíleny jsou. Místo sjezdu letopisec neudává a také nepraví, za kterou příčinou držán jest byl a jaký výsledek měl. Ale dodavek³⁾: „po návratu svém Soběslav zajal Břetislava a spoutaného poslal na hrad Donín,“ ukazuje, oč se při této schůzi jednalo a jaké její

¹⁾ Viz díl II. str. 461 t. d.

²⁾ Pokrač. Kozmy k r. 1126. Pertz IX. 133.

³⁾ „Rediens Sobiezlus in sua, cepit Bracizlaum catenatumque duxit in castellum Donin“. Pokrač. Kozmy k r. 1126. Pertz IV. 133.

následky byly. Spolčení proti Soběslavu mělo roztrženo a uvězněním Břetislava činnost jeho ochromena byti, toť pokládáme za účel oné schůze. Zdali tam také o záležitostech Soběslavova svaka, zahnaného a oslepeného knížete Bely, jednáno jest, není řečeno ale velmi se k pravdě podobá, neboť osud bratrův nemohl sestře — Adléta, manželka Soběslavova, byla sestra knížete Bely — zůstat lhostejný, a v skutku vidíme, že Bela následujícího roku nejen nazpět povolán ale i vzdor slepotě své nástupcem jmenován jest⁴⁾). To ale jistě nebyla hlavní věc; nejbližší následek ukazuje pravý záměr, Břetislav byl totiž do vazby dán. Tři měsíce ztrávil na Doníně a pak jest převezen do Jaroměře⁵⁾.

Zdali nařízené tehdy opravování pomezních hradů českých, Zhořelce nad Nisou, pak Přimdy a Tachova v Plzeňsku na pomezí bavorském³⁾ se snahami větve moravské souviselo, tvrditi nechceme, ačkoli by dorozumění česko-moravských nespokojenců se stranou králi Lidéři odpornou ve Švábích a Františkem nemožné nebylo. Vždyť byl Lidéř přítel a ochránce Soběslavův. Neprátelství ono bralo svůj původ dílem z povýšení Lidéřova na trůn německý, dílem z prvního usnešení sněmu Řezenského. Oným cítili se Kunrat a Jindřich Hohenstaufský uraženi, osobujíce sobě co dědicům Jindřicha V. právo ke trůnu, a pokládajíce volbu pouze za formu, právo dědické doplňující. Vynešením pak sněmu Řezenského odděleny jsou spupné statky rodu Zálského, po němž Štaufovci dědili, od manských a tyto měly vydány býti, což ovšem Štaufovcům, právě dědictvím tímto teprvě zbohatlým, velmi nevhod býti muselo⁴⁾. Nového podnětu dostalo neprátelství toto povýšením Velfovce Jindřicha Hrdého⁵⁾ na vévodství bavorské,

¹⁾ Dobner, Annal. VI. 188.

²⁾ Pokrač. Kozmy k r. 1126 a 1128. Pertz IX. 133 a 134.

³⁾ Pokrač. Kozmy k r. 1126 na uv. m. 133.

⁴⁾ Annal. S. Disibodi k r. 1125. Pertz XVII. 23.

⁵⁾ Annal. Saxo podává k r. 1126 nejstarší zprávy o rodu Velfů. Pertz VI. 764.

jehož otec, Jindřich Černý ke zvolení Lidéře znamenitě byl přispěl. Jemu zasnoubil král jedinou dceru svou Gertrudu a udělil mu čekanství na všecky své rodové země¹⁾. To vše přimělo staršího Štauforce, Kunrata, kterýž se dne 18. prosince 1127 za vzdorokrále byl vystavil, i bratra jeho Fridricha k tomu, že králi Lidéři poslušenství vypověděli²⁾. Roku 1126 vyhlášený proti nim říšský acht a od arcibiskupů Adelberta Mohučského, Norberta Magdeburkského — tento jest zakladatel premonstratů — a Kunrata Salcburského vyslovená nad nimi kletba církevní³⁾ měly jen ten následek, že Sasové a Bavorští nyní zjevně proti Frankům a Švábům do zbraně vstoupili. Tím začíná boj Hohenstaufů (Ghibellinů) proti Bavorům (Velfům), kterýž půdu německou a italskou po staletí krví napájel. Náš kníže Soběslav, věrný přítel Lidéřův, přidržel se strany Velfovců. Přirozenou tedy měrou vidíme, že kdekoliv Soběslav stál, političtí jeho odpůrníci z Čech a Moravy nebyli; tak v Goslaru.

Král Lidéř slavil svátek tří králů r. 1127 v Cachách a velikou noc dne 3. dubna v Goslaru⁴⁾. Zdá se, že zde již rady držány jsou o prostředcích proti nebezpečným Štaufcům. Sasy, Durinky, Čechy, východní Franky a Bavorští měli prostředků těch poskytnouti. Ale na dvorském sjezdu v Meziboří o letnicích téhož roku, tehdy 22. května, byla věc již mnohem povážlivější. Anselm, opat belgického kláštera Gembloix, souvěký spisovatel, vypravuje, že kníže Soběslav s mnohými tisíci koňů do Meziboře přišel a králi i přitomným tam urozeným Sasům, jichž příbuzní v poslední české

¹⁾ Brunšvík, Lüneburg, Gotinky a celé panství bývalého vévody Bavorštího, Oty z Nordheimu, jehož jediná dcera Rejčka za Lidéře provdána byla, patřili k rodovým zemím Lidéřovým.

²⁾ Otto Frisingen. chron. VII. 17. Edit. Argentor. 1515 fol. 79. Annal. Saxo k r. 1127. Pertz VI. 765. Annal. Ephesfurden. k t. r. Pertz na uv. m. 537.

³⁾ Annal. Saxo, avšak mylně k r. 1128. Pertz VI. 765. Viz Jaffé Lothar str. 68.

⁴⁾ Annal. Saxo k r. 1127. Pertz VI. 765.

válce byli o život přišli, bohaté dary s sebou přivezl, „aby je sobě smířil“¹⁾). Jestliže Soběslav tak učinil, ukázal tím předně politickou obezřelost, pak ale šlechetné srdce, žádostivé zhojiti rány, které před tím spůsobiti nucen byl. Nahlížel zajisté, že vytrvalé sjednocenosti nyní nejvýše třeba bylo, neboť válečné tažení proti Štaufcům, a sice nejprv proti Norimberku, bylo v Meziboři uzavřeno a na začátek června položeno. Norimberk, tehdáž již místo znamenité, byl totiž v držení Hohenstaufů a patřil k oném manským statkům rodu zálského, které král Lidéř, jakožto říši odcizené, nazpět požadoval²⁾. Zdá se, že při tažení tom více šlo o náhlé přepadení než vlastní obléžení, neboť sjednocené vedení chybělo zcela. Jindřich Hrdý, vévoda bavorský, slavil právě tehdáž v Augspurku sňatek svůj s dcerou Lidéřovou, Gertrudou, se vši možnou nádherou. Veškerou vysokou šlechu byl k tomu sezval, za to ale hned po skončených slavnostech jel se všemi hosty svými přímo k Vyrupku, kdež Soběslav a Lidéř již byli. Mimo nadání kladla ale posádka města nepřemožitelný odpor; na to nebyl nikdo připraven; mnozí z pánův přítomných opouštěli tábor. Čechové, leževše šest neděl před Norimberkem, zdrancovali kolem krajinu a když ani kostelů neušetřili, musel je Lidéř, bezpochyby aby pohoršení zamezil, propustiti, ačkoli dobré jich služby nahlížel. Čechové byli všeho všudy deset neděl

¹⁾ Anselmi Cont. Sigebert. k r. 1127. Pertz VI. 381: „Omnis, quorum parentes vel amicos occiderit, multa insignium donorum exhibitione reconciliavit sibi“. Nový to důkaz, jak velmi zpráva o veliké porážce u Chlumce rozšířena byla. Vévodovi připisuje se rozdávání darů, aby zášti ukrotit! Otto z Frysinku má tedy pravdu, an ve „de gestis Frider.“ II. 21 o bitvě oné takto píše: „Tanta vero strages Saxonum, et praeципue nobilium et illustrum virorum ibi facta fuit, ut perpetui odii inter Saxones et Boemos fomes tunc accensus nondum extinctus sit“. Edit. Argentor. 1515 fol. 7.

²⁾ Otto Frisingen de gestis Frider. I. 16. „Fridericus et Conradus . . . Noricum, ubi ipsi præsidia posuerant et tanquam iure hæreditario possidebant“. Na uv. m. fol. 6.

vlasti vzdáleni. Takým během muselo se podniknutí nepodařiti¹⁾; Lidéř zdvihl obležení, a šel do Bamberka, kde již dne 18. srpna 1127 tamnímu chrámu biskupskému listinu vydal²⁾.

Jak velice přátelství mezi Soběslavem a Lidéřem touto pomocí králi německému proti Hohenstaufům před Norimberkem prokázanou se utužilo, patrně viděti lze z toho, že Lidéř, když česká kněžna Adléta na jaře 1128 syna porodila, za kmotra se nabídnul, pročež novorozenátko do Meziboře přivezeno a tam v bílou sobotu dne 21. dubna pokřestěno jest. Co křestný dar ujistil král křestnému synovi svému budoucí držení všech manských statků, kteréž bezdětný strýc jeho, Jindřich Grojecký, v případu smrti své jemu dáti sliboval, a kterými on s přivolením královým vládnouti směl³⁾. Dle starodávného obyčeje církevního bylo dítě, jehož jméno nikde zaznamenáno není⁴⁾, zároveň křestěno i biřmováno. Jindřich Grojecký byl mu kmotrem při biřmování⁵⁾. Jelikož o dítěti tom později nikde zmínka se

¹⁾ Pokrač. Kozmy k r. 1127. Annal. Gradicen. k t. r. Annal. Hildesheim., S. Disibodi, Erphesfurden., Anselmi Cont. Sigeberti k t. r. Pertz na uv. m. Otto Freisingen. de gestis Frider. I. 16. na uv. m.

²⁾ Böhmer, Kaiser-Regesten č. 2100 str. 108.

³⁾ Pokrač. Kozmy k r. 1128. Pertz IX. 133 má neděli velikonoční, tedy 22. dubna, tak i letop. Hradišt. k t. r. Naproti tomu Annal. Disibodi k r. 1128. „Rex pascha Merseburg regio more celebravit, ubi filium ducis Boemiae in sabbato sancto ad hoc ipsum directum de sancto fonte suscepit“. Pomníme-li, že církev latinská až do XII. století ráda to viděla, když se křest svatý dle prastarého obyčeje jen ve svatvečer velikonočních neb svatodušních svátků udílel (Hefele, Conciliengeschichte III. 577), nabývá zpráva v letopisech sv. Disiboda více hodnověrnosti nežli jeho pokračovatelé, kteří bezpochyby výraz „in die paschae“ písně neberouce, také svatvečer k tomu počítali. Letopisové Erfurtští a dle nich Pegovští kladou děj ten o rok dříve.

⁴⁾ Pulkava u Dobnera, Monum. III. 157 jmene syna Vladislavem; ale bez důvodů, jak Dobner v Annal. VI. 199 dokázal.

⁵⁾ Pokrač. Kozmy na uv. m. „Cui parvulo post confirmationem filius Wigberti in exitu vita suae promisit totum pheodium suum“.

nečinní, zdá se, že záhy zemřelo, čímž ale přátelství mezi Lidéřem a Soběslavem takto utvrzené nijak neutrpělo, napak vidíme to, to ještě během r. 1128 zase v čele válečného houfu v ležení královském, když se měla začít na 24. června vypovězená válka proti vzdorokráli Kunratovi¹⁾, který, vzdor vyobcování z církve²⁾ nad ním a bratrem jeho Fridrichem o veliké noci dne 22. dubna od Honoria II. (1124—1130) proněšenému, dne 29. června v Monze korunou italskou se korunovati dal³⁾. Také tohoto polního tažení zúčastnil se Soběslav, ale v obležení od Štaufovců silně obsazeného města Špýru, kteréž v srpnu začalo, podílu neměl⁴⁾. Bezpochyby došla ho na cestě tam⁵⁾ zpráva o vyjednávání, které metropolita Mohučský Adelbert u Špýru podnikl a jež brzo k míru vedlo. Nejzásadnější měštané přisáhli věrnost a dali rukojmě, načež král obležení zdvihl a okolo 11. listopadu dále táhl⁶⁾.

„Nedlouho po výpravě té,“ tak dí neznámý letopisec Pražský, jenž po smrti Kozmově v jeho letopise pokračoval, „zajat jest Kunrat, Lutoltův syn, od Soběslava a na Vyšehradě do vazby vsazen.“ Známe Kunrata toho od r. 1123 co knízete Znojemského. Odůvodněno jest jetí to další zprávou, že téhož roku 1128 mnozí urození Čechové od vévody byly jsou jati, spoutáni a uvězněni, a že kněžic Bře-

¹⁾ Annal. Hildesheimen. k r. 1128. Pertz III. 155. „Circa festum S. Johannis Bapt. rex expeditionem contra Conradium, fratrem Friderici ducis, movit, obseditque urbem Spire“.

²⁾ Annal. Saxo k r. 1128. Pertz VI. 765.

³⁾ Otto Frisingen. Chron. VII. 17. Edit. Argentor. 1515 fol. 79. (Doklady jsou venkoncem dle tohoto vydání. Nové vydání jest u Pertz.)

⁴⁾ Pokrač. Kozmy k r. 1128. Pertz na uv. m. Annal. S. Disibodi k r. 1128: „Spira obsessa ab Idibus Augusti usque Kal. Novembris“. Pertz XVII. 24.

⁵⁾ „Sequenti vero die rediit ad propria“, praví Pokrač. Kozmy na uv. m.

⁶⁾ Annal. Hildesheim. k r. 1128. Pertz III. 115. Annal. Saxo k t. r. Annal. Erphesfurden. k t. r. Pertz VI. 766 a 537. Annal. Pegav. k t. r. Pertz XVI. 255.

tislav, od roku 1126 v Jaroměři co státní vézeň držán byv¹⁾), na hrad Děčín v Litoměřicku, Kunrat ale k Jindřichovi Grojeckému zavezzen jest. Snadno lze se domnívati, že hnutí od Soběslavova nastolení moravskou větví stále udržované, právě r. 1128 vypuklo, kdež Štaufovcům v Italii poněkud se dařilo a kníže dvakrát za hranicemi zemskými byl, — v dubnu v Meziboří při křestu synáčka svého, a na podzim při tažení k Špýru, — ale bud překvapeno bud špatně organizováno byvší hned podlehlo. že se při výbuchu tom, v kterémž mnozí čelní Čechové podílu měli, hlavně o vyprostění Brētislava jednalo, jeví se v převezení jeho z tvrze méně pevné do hradu bezpečnějšího; a že hnutí to s Moravou souviselo, za to nám ručí nařízené na podzim odvezení Znojemského knížete Kunrata na Vyšehrad²⁾ a odtud do Budišína neb některé jiné tvrze Jindřichovi Grojeckému patřící; konečně, že Vratislav Brněnský ve srozumění byl, dosvědčuje týž zprávodatce, právě na začátku následujícího roku 1129, že Vratislav, Oldřichův syn, také jat a potom od Soběslava vypovězen jest byl³⁾.

Na začátku r. 1129 byli tedy tři Přemyslovci ve vězení a tím hrozicí Soběslavovi česko-moravské spolčení roztrženo. Jen kníže Václav zůstal klidně v Olomouci; Znojemský a Brněnský úděl byly pánuv svých zbaveny, a mnoho-li moravských šlechticů v žalářích bylo, o tom kronisté psáti

1) Viz str. 21 t. d.

2) Dominiváme se, že se odvezení na podzim stalo, protože Pokrač. Kozmy zprávu o zpátečním tažení knížete z Německa se zajetím Kunratovým přímo spojuje. „Sobeslaus . . . sequenti die redit ad propriam cum gratiarum actione. Non post multum vero temporis, Conradus filius Liutoldi captus est a Sobeslao et inclusus est in claustro Wissegradensis ecclesiæ. Aestas sicca“. Pokračov. Kozmy k r. 1128. Pertz IX. 134. Jelikož Soběslava rozkaz ku zpátečnímu tažení teprve v druhé polovici měsíce srpna dojít mohl, protože Lidér teprve po polovici jmenovaného měsíce obléžení začal, a Kunrat nedlouho potom zajat jest, stalo se to nejspíše v říjnu neb listopadu.

3) Pokrač. Kozmy k r. 1129. Pertz IX. 134.

opomenuli, aniž vypravují, jaké opatření Soběslav strany správy osířelých knížectví Znojemského a Brněnského učinil. Jakož nejvíce pravdě se podobá, obráceny byly jsou užitky jejich ku komoře knížecí a tudíž i správa již z Čech řízena. Nápadný jest titul, kteréhož tenkráte kníže Soběslav užíval. Pokračovatel Kozmy nazývá ho k r. 1130 „Monarcha Boemorum“, samovládcem⁴⁾). A byl jím skutečně. Nikdy, ani při nejdůležitějších podniknutích neptával se velmožů říše své o radu, tak na př. když kněžici Václavovi, synu Svatoplukovu z větve Otonské, kterýž se knížetem Olomúckým psal, nařídil, aby králi Štěpánovi II. uherskému na pomoc šel²⁾. Štěpán zapletl se tehdy s byzantským císařem Janem Komnenem do války. V březnu 1129 vytáhl uherský král proti byzantskému, kterýž u Braničevo stál, a v tažení tom velel Václav vojsku česko-moravskému. Když ale obě strany po vyslancích na ostrovu v Sávě, bezpochyby v listopadu 1129, mír učinily³⁾, vrátil se Václav, ale nemocen, do Olomouce. Zimnice, kteráž ho v Uhrách popadla, učinila konec životu jeho; umřel po čtyřech měsících, dne 1. března 1130, bez dědiců, otec všech křesťanů a příznivec duchovních, jak jej mnich Sázavský jmenuje⁴⁾. Pohřben jest v Olomúckém

1) Pokrač. Kozmy k r. 1130. Pertz IX. 135. Výraz „Monarcha Boemorum“ nachází se také v nadační listině Vyšehradského kostela z r. 1130. Erben, Regesta I. 93 a násł. O tomto nadání mluví také pokračovatelé Kozmy (k r. 1129), ale mylí se ve jménu papeže. Tehdáž panoval Honorius II., nikoliv Alexander. Vůbec zdá se, že tu zmatek jest s událostmi od Kozmy k r. 1070 vypravovanými. V listině z r. 1130 uděluje se proboštovi Vyšehradskému právo k užívání pontifikalií, kteréž mu však dle listiny z r. 1070 již náleželo, ale obyčej ten v XI. stol. u nás alespoň, dokázati se nedá. Za tou příčinou jakož i z jiných důvodů ani k listině z r. 1070 ani k oné z r. 1130 plné viry přiložiti nelze.

2) Pokrač. Kozmy k r. 1129. Pertz IX. 134.

3) Auctarium Zwetlense k r. 1129. Pertz IX. 540. Rovněž Annal. Melicen. et Admuntien. na uv. m. k t. r.

4) Mnich Sázav. k r. 1130. 157. Pokrač. Kozmy k r. 1129. Pertz IX. 134. Letop. Hradišt. k t. r. Pertz XVII. 649. Jelikož Mnich Sázav.

hlavním chrámě sv. Václava, jehož dostavení a ozdobení ještě na smrtné posteli přítomnému biskupu Jindřichovi co nejpilněji poroučel, a potřebné k tomu peníze také vykázati dal¹⁾, odkudž později domnění vzešlo, že by on zakladatelem kostela toho byl²⁾. Můžeme jej nazvat největším jeho podporovatelem a dobrodincem, ale úprava jeho k službám Božím a takto vlastní jeho dokončení náleží biskupovi Olomúckému Jindřichovi³⁾. Pořízeno jest z peněz od knížete Václava vykázaných, z darů věřících v diecézi a znamenitými příspěvky ze soukromých příjmů biskupa Jindřicha⁴⁾.

Do času smrti Václavovy, tedy do jara 1130 připadá obnovený boj krále Lidéře proti Štaufcům. Vojenská nehoda, kterou strana králova před Norimberkem utrpěla, měla napravena i vážnost královská zase obnovena býti. K tomu konci svolal Lidéř před 15. červnem říšský sném do Řezna⁵⁾. Arcibiskup Salcburský, biskupové Řezenský, Bamberský, Eichstedtský, Pasovský, Augšpurký, slovem a nekrolog Olomúcký i český úmrtí na 1. března kladou, bereme i my týž den, bez ohledu na Pokrač. Kozmy, jenž 28. února má.

¹⁾ Cod. dipl. Mor. 204 a 205.

²⁾ Viz díl II. str. 396 t. d. Nekrolog Olom. k 1. březnu, rukp. v Olomúckém kapitulním archivu: „Obiit Wenceslaus dux, fundator ecclesiae, et sepultus in medio ecclesiae“.

³⁾ Cod. dipl. Mor. II. 243 „Ecclesiam Olomucensem, quam vir sanctae memorie, Sdiko, aedificavit“ praví biskup Robert Olomúcký asi k r. 1232. Olomúcký nekrolog rukp. má k 25. červnu: „Obiit Sdico VII. Episcopus, fundator inclitus huius ecclesiae, qui cathedram episcopalem de ecclesia S. Petri ad Castrum transtulit“.

⁴⁾ Cod. dipl. Mor. I. 205.

⁵⁾ Dne 15. června byl kníže Soběslav již na zpáteční cestě z Němc. Pokrač. Kozmy k r. 1130. Pertz IX. 134. Říšský sném zasedal jistě před 15. červnem a určitě nebyl před 30. březnem odbýván, protože mezi přítomnými nacházíme Engelberta, vévodu Korutanského, jehož předchůdce Jindřich dne 14. února ještě na živu byl a protože král Lidéř velikonoce dne 30. března v Goslaru slavil. Mon. Boic. XXIX. 1. 255. Conf. Annal. Saxo k r. 1130. Pertz VI. 766. Pozn. 19.

biskupstvo bavorské dostavilo se v plném počtu a v jeho čele vévoda Jindřich bavorský¹⁾. Také vévoda korutanský Engelbert byl zde, a že Soběslav nechyběl, vypravují pokračovatelé Kozmy. Dle nich byl by kníže, vraceje se přes Řeznou, ve vlnách jejich bezmála o život přišel²⁾. Zde v Řezně usnesli se shromážděná knížata o nové výpravě proti Norimberku, kterouž také vyvedli. V říjnu muselo město králi se vzdátí³⁾.

Kníže Soběslav, od 1. března 1130 skutečný samovládce říše česko-moravské — neboť oprávnění tři Přemyslovci, Břetislav a Kunrat byli ve vězení a Vratislav u vynanství — tentokrát se nezúčastnil v obléhání Norimberka. Zdržel se v Řezně jen týden. Buď že pomoc jeho za příčinou drancování, kterého se české vojsko před třemi léty dopustilo, a jehož pamět nyní zase zpustošením dvaceti ohrad obnovilo⁴⁾, pokládána jest za nepotřebnou, buď že jiné okolnosti, o kterých hněd promluvíme, přítomnosti Soběslavovy jinde vyhledávaly. V první polovici června 1130 byl na zpátečné cestě navštívil hrad Kladsko, jehož obranné stavby byl rozmniožil, a obrátil se pak do Moravy.

Zde přijímal zpoura, již od Soběslavova nastolení, tedy od 16. dubna 1126 strojená proti němu od přivřenců rodu moravského, kterýž se zjevným, až s jakousi okázaností vykonaným přerušením Břetislavova zákona o posloupnosti uražena cítil, vždy určitějšího rázu⁵⁾. Protivníci na-

¹⁾ Monum. Boic. X. 2. 234. Cod. dipl. Mor. I. 201. Jaffé, Lothar str. 85. n. 60.

²⁾ Pokrač. Kozmy k r. 1130. Pertz IX. 134.

³⁾ Annal. Saxo k r. 1130. Pertz VI. 766. Annal. S. Disibodi k t. r. u Pertze a v Böhmerových Fontes III. 207. Strany dne viz Jaffé, Lothar str. 86.

⁴⁾ Pokrač. Kozmy k r. 1130. „In illa urbe (Ratisbonæ) manens per septimanam, destruxit 20 munitiones“. Pertz IX. 134.

⁵⁾ Pokrač. Kozmy na uv. m. praví výslovně: „insidiæ et traditiones, quæ longe ante in eum (Sobeslaum) machinatæ erant, tunc in ipsa via patuerunt“.

hližejí, že dokud Soběslav na živu, na změnění osudu uvězených neb vypovězených kněžiců ani pomyšlení není; mají-li tito osvobozeni a do svých práv zase uvedeni býti, že Soběslava odstraniti třeba; pak že chtí Břetislava na knížecí stolec vyvýšiti a věrné jeho přivržence výnosnými úřady v Čechách a Moravě odměnit.

Právě válka proti Štaufovcům v Němcích na novo vypuklá, ve kteréž Lidéřovo účastenství určitě dalo se předvídati, zdála se poskytovati nejlepší příležitosti, zbaviti se knížete, pročež se někteří ze spiklenců, mezi nimi Miroslav a Střezimír, synové vysoce váženého v zemi kmata Jana, na zpáteční cestě přidali k družině knížecí. Zlosynný skutek, zavraždění knížete, mělo na zpáteční cestě z Kladska do Moravy vyvedeno býti, bezpochyby, aby v Děčíně uvězený Břetislav tím rychleji v Moravě, hlavním sídle odboje, mohl za knížete českého provolán býti. Již byli od náčelníků, Miroslava a Střezimíra, dva vrahové najati, již byli i jedem napuštěnou zbraní opatřeni, když spiknutí vyzrazeno jest. Dne 15. června nařídil Soběslav, jemuž se již bylo výstrahy dostalo, při odjezdu z Kladska věrným raddám svým, kmelu Zdeslavovi Blagoniči a Divišovi, aby se oznamených jemu vrahů, ale beze všeho hluku zmocnili, by skrze ně původové toho spiknutí vyšetření býti mohli. Daný rozkaz věrně byl jest vykonán a jeden z vrahů v knížecí družině, druhý na útěku loveckými psy postižen. Hned v prvním výslechu přiznali se zajatí bez nucení, že služebníci synů kmata Jana a od nich najati jsou. Následkem výpovědi té jati jsou i bratří Miroslav a Střezimír. Z cesty do Moravy za takových okolností ovšem sešlo. Na Vyšehradě měl držán býti soud nad zajatými hlavami spiknutí.

Po zrychlené třídenní cestě dojel Soběslav ve středu dne 18. června do Prahy. První co podniknul, byl prosobný a děkovací průvod k hrobům svatých patronů zemských. S jásaním uvítali Pražané ochráněného samovládce, jak jej při této příležitosti nazývá náš zprávodatec, kterýž

eo kanovník Vyšehradský očitým svědkem příběhů těch byl¹⁾. Druhého dne, 19. června, bylo veliké přijímání návštěv na Vyšehradě, a v pátek, dne 20., obecný zemský a soudní sněm, ku kterému se prý okolo 3000 osob ze všech stavů sešlo. Vévoda sám počal delší řečí zasedání. Vylíčiv život svůj zejména vytknul, kterak ne brannou mocí, ale milosrdensvím božím a ze svobodného volení bratra svého Vladislava I., tehdy ještě na živu jsoucího, a všech zde přítomných ku vládě povolán jest byl a již tedy dobrým právem drží, dále jak se vždy jen o to snažil, aby čest i prospěch země zachoval a rozmnožil, a jak nyní právě ti, kterým dobrodiní prokazoval a plnou víru dával, jej o život připraviti chtějí, rovněž jako druhdy předchůdcové jeho, kužata Břetislav a Svatopluk, nevinně zabiti jsou. Aby se ale nezdálo, že nenávist z něho mluví, že soud slavnému sněmu odevzdává, atd. Po této řeči přivedeni jsou napřed najati vrahové do sněmovní síně. Ve výslechu s nimi zavedeném jmenovali jediným původem pána svého Miroslava. Nyní přiveden jest Miroslav a jeden z předních pánu otázal se ho: zdali on či někdo jiný původem jest objeveného právě spiknutí. Miroslav příčital celou vinu knížeti Břetislavovi v Děčíně uvězenému a Pražskému biskupu Menhartovi, který od jara 1130 na pouti do Jerusaléma byl²⁾. Bolesa, důvěrný služebník Břetislavův, a dvorský kaplan Božík jmenují se co prostředníci. Tento přivedl prý Miroslava k biskupu Menhartovi na jeho statek Žirčiněves (Žireč, něm. Schurz v Králohradecku)³⁾, a zde prý Menhart v domácí své kapli u pří-

¹⁾ Pokrač. Kozmy k r. 1130: „Dux Sobeslaus congregavit nobiles et ignobiles in palatium Wissegradense, etiam Pragenses canonicos; atque nos ibidem fuimus“ Pertz IX. 135.

²⁾ Pokrač. Kozmy k r. 1130. Pertz na uv. m. 134. Mnich Sázav. k t. r. na uv. m. 157. Také Letop. Hradiš. k t. r. Pertz XVII. 649 a Letop. Praž. u Pertze III. 120. Dle postupu u vypravování stala se výprava biskupova před smrtí knížete Václava, tedy před 1. březnem.

³⁾ Památky archeol. II. 270. Dle Časop. česk. Mus. 1858. str. 225 a 226 pozn. byla to prý osada Zerčice v Boleslavsku.

tomnosti kanovníka Pražského a arcipřítě Plzeňského, Herolta, pod přísahou se zavázal postarat se o to, aby kníže Břetislav, jestliže Miroslav knížete Soběslava usmrtil, jemu buďto županství Žatecké, aneb Litoměřické, aneb úřad nejvyššího buď komorníka, buď podstolí, aneb podkoní na vybranou dal¹⁾). Leč uslyšíme brzy, že vtahování biskupa Menharta do pře bezdůvodné bylo a bezpochyby jen za tou přičinou se stalo, aby nepřítomností svědka získalo se odkladu.

Jak velice po skončení výslechu zjištěna a dokázána byla vina obžalovaných, kteří se ostatně k úmyslu, zavražditi knížete, přiznali, viděti lze z toho, že již dne 21. června rozsudek den před tím vynešený, vykonán jest. Miroslav, bratr jeho Střezimír, a lékař, který bezpochyby jedu k napuštění zbraní dodal, byli jsou v Praze veřejně za živa čtvrceni, oba pak vrahové, kterýmž prvé oči vypíchli, ruce ufali, hnáty zlámali a jazyk vyřízli, na kolo vpleteli. Některí z obviněných, Křivosud, strýc Miroslavův, pak Vacemil a Jindřich, které Miroslav sám byl co účastníky udal, měli se božím soudem pomocí žhavého železa očistiti. Když ale zkoušku špatně obstáli a při stoupání na žhavé radlice velmi se popálili, byli také oni v pondělí dne 23. června odpraveni mečem; Božík ale, kterého při popravě mezi diváky poznali a zatkli, odevzdán jest vladaři knížecími k ostříhání až do návratu biskupa Menharta, protože světský soud k němu co duchovnímu práva neměl. Po osmi dnech, tedy v pondělí dne 30. června, utrpěl Břetislav, co první původ osnovaného proti knížeti úkladu, trest oslepení²⁾; umřel 8. března

¹⁾ Pokrač. Kozmy na uv. m. 136. „Si vitam ducis perdidieris, inter ista quinque, scilicet Satec, Lutomerici, et inter cameram et mensam et agazoniam, quodcumque elegeris, me promittente duceque Bracizlao donante, sine dubio cum honore possidebis“. To jest pět nejvýnosnějších úřadů dvorských. Ještě za Kozmova času byli Comes Palatinus a Villicus nejvyššími úřadníky státními.

²⁾ Obšírně o při této, Pokrač. Kozmy k roku 1130. Pertz IX. 134–136. Vypočtení dnů najdeme, počítajice od výslovně položeného dne 23. června udané „altera die, sequenti die“ atd., vynechavše ale

ale neznámo kterého roku; v dějinách se jméno jeho více nezpomíná¹⁾). Naproti tomu přišla nevina knížete Vratislava na jevo; povolán jest z vyhnanství zpátky a ještě před koncem běžícího roku 1130 do svého Brněnského údělu zase uveden²⁾. Kde rok svého vyhnanství ztrávil, známo není. Knížectví Znojemské a Olomúcké ještě i dále ke komoře knížecí obrálena zůstala.

Tímto rázným, ale zároveň i zjevným a spravedlivým nastupováním přemohl kníže Soběslav, alespoň na čas života svého, daleko rozvětvené spiknutí, které se bylo na Moravě ku splnění přísahami stvrzeného zákona o posloupnosti a proti rušení jeho, zejména proti Vladislavovičům utvořilo. Na konci r. 1130 měla Morava alespoň v jedné svých provincií, v Brněnsku, Přemyslovce; druhý, Kunrat, byl ještě ve vazbě, protože pře ještě skončena nebyla. Bylot třeba vyčkat návratu biskupa Menharta, který ale teprve během druhé polovice r. 1131 ze svaté země se vrátil³⁾). Jak velice musel překvapen být zdviženou za nepřítomnosti jeho proti němu žalobou z velezrády! A ne dosti na tom, že biskup viněn jest z účastenství v obmyšlené vraždě knížete, také rádné jeho zvolení v pochybnost bráno jest. Toto se dělo za tou přičinou, aby protivníci s Menhartem, kdyby se bylo

22. června, jakožto neděli, ve kterýž den dle ustanovení církevních ani soudy držány ani rozsudky vykonávány býti nesměly. — O Božíkovi praví letop. Hradišt. k r. 1130: „Bozik etiam capellanus, in coniuratione iam dicta deprehensus et ipsum ipse confessus, in custodia usque ad redditum domni episcopi Meinardi est tentus“. Mnich Sázav. u Pertze IX. 157 klade vykonání trestu na sobotu dne 21. června. Z německých letopisců nezmíňuje se žádný o tomto soudu.

¹⁾ Necrol. Boh. Dobner Mon. III. 11.

²⁾ Pokrač. Kozmy k r. 1130. Pertz IX. 136.

³⁾ Pokrač. Kozmy k r. 1131. Pertz IX. 137. Letop. Hradišt. k t. r. Pertz XVII. 650. Dle Bertholda Cvifalt. chron. kap. 15. přinesl Menhard mimo mnohé ostatky „cappam nigram superius et inferius aurifrisio illuminatam, a Constantinopolitano imperatore sibi in itinere Hyerosolymitanu donatam“, kterouž klášteru Cvifaltskému daroval.

podařilo volbu jeho prohlásiti za neplatnou, co obyčejným zločincem nakládati mohli, kdežto jinak biskup jen od svého metropoly, a sice na provinciální synodě, souzen býti směl. Menhart ale sám se práva takové výjimky odřekl a prohlásil se, že každému od knížete ustanovenému soudu státi chce¹⁾; učinil takto, aby protivníkům svým odňal příčinu k druhé ač křivé žalobě, neboť že obviňování to bez všeho důvodu bylo, mohli dosvědčiti mnozí, kteří se r. 1122 volby jeho byli zúčastnili.

V této své veliké nesnázi obrátil se Menhart k biskupovi Bamberskému, Otovi svatému, a prosil ho písemně o radu. Příznivý osud zachoval nám odpověď onoho slovutného, moudrého a svatého muže. V ní jeví se mysl rovnou měrou věcí znalá i zbožná a mírná. „Co do první části žaloby, totiž nepořádné volby, budiž Menhart, tak píše Ota, bez starosti. Kterýž ho vysvětil, arcibiskup Mohučský Adelbert, že jest muž příliš vážný, než aby svědectví jeho bez povšimnutí zůstalo. Akta volební že od něho skoumána a kanonicky řádna shledána jsou. Co se ale obviňování z velezrády týče, že se musí, pakli zpráva o tom daleko se roznesla, v kostele svém veřejně z ní očistiti, toho že poměr jeho ke svěřeným mu diecesánům vyhledává. Aby to ale směl učiniti, k tomu že třeba dovolení stolice papežské. K tomu konci aby sobě knížete a především biskupa Olovémuckého získati hleděl, a pak spolehlivého posla s odporučujícimi listy od knížete, biskupa a jiných vznešených osob své země k římskému dvoru odesal prose, by mu bylo dovoleno, ve svém katedrálním kostele veřejně a u přítomnosti meškajícího právě v Čechách kardinála-legata Jána očisťovací přísahu složiti²⁾.

¹⁾ Pokrač. Kozmy na uv. m. „Dominus Meynardus episcopus... se duci Sobezlao cum omnibus primatibus Bohemiæ causa expurgandi sibi impositi sceleris ad omnia iudicia tradidit“.

²⁾ Cod. dipl. Mor. I. 202 a násł.

Následkem této rovněž láskavé jak praktické rady, kterou Menhart jistě také Soběslavovi sdělil, určeni jsou dva poslové, kteří se prozatím k arcibiskupovi do Mohuče a k biskupovi do Bamberka odebrati měli, aby tam dílem díky vzdali, dílem další méně strany obviňování z velezrády vyslechli. Ze strany biskupovy vyvolen jest k tomu kanovník Pražský a arcipříšť Plzenský, cizozemec Herolt, zároveň vikář a kaplan biskupa Bamberského. Jest to týž, kterého Miroslav jmenoval svědkem výjevu, který se prý v biskupské kapli v Žirčiněvi byl udál. Ze strany knížete pak určen jest domácí, Tuta. Ostatně bylo oběma také uloženo, oznámiti, že Menhart, kdyby oba knížata církevní sami rozsudek vyneсти chtěli, bez odporu jemu se podrobiti chce¹⁾.

Mezitím co vyslanci na cestě byli a Menhart doma výsledek jejich poselství klidně očekával, dály se jako v celém křestanském světě vůbec, tak v říši česko-moravské obzvláště veliké věci. Papež Honorius II. umřel dne 14. února 1130²⁾. Následující potom volba byla rozdrojena. Jeden díl kardinálů zvolil v Lateraně kardinála-jahna od sv. Anděla, Řehoře, co Innocence II., druhý díl ale téhož dne, než o několik hodin později, když zvolení Innocence II. již prohlášeno bylo, v kostele sv. Marka při dnešním Palazzo di Venezia v Římě, kardinála kněze od Sv. P. Marie v Trastevere, Petra, jehož děd Lev od papeže Lva IX. křestěný žid byl. Petr nazval se co papež Anaklet II. a přijal v kostele Petrském holdování. Takto jest církev znova roztržena a oba papežové domáhali se podpory u mocností světských. Zprvu chýlilo se štěstí k Anakletovi, a Innocenc II. musel opustiti Řím i Italii. Když ale veliký opat Klárvallský (Clairvaux), svatý Bernard, na provincialním koncilu francouzském v Etampes neobyčejnou svojí výmluvností hájil církevní ustanovení: že po skončené volbě druhá následovati nesmí, rozhodly se Francie,

¹⁾ Pokrač. Kozmy k r. 1131. Pertz IX. 137.

²⁾ Jaffé, Regesta str. 558.

Anglicko a Španěly k Innocencovi II. Nyní záleželo všecko na tom, jak se Německo rozmyslí. Čím sv. Bernard Innocencovi ve Francouzsku, tím byl mu sv. Norbert, arcibiskup Magdeburský, v Němcích. On dosáhl hlavně toho, že Innocenc II. na sněmu ve Výrcpurku v říjnu 1130 od krále Lidéře a německých knížat za pravého papeže uznán a Anaklet zavržen jest. Nad tímto jakož i nad Štaufovci, Friderichem a Kunratem, a nad přívřzenci jejich obnovena jest stará klatba¹⁾). Následkem uznání odbýván jest slavný sjezd v Luttichu. Dne 22. března 1131 dostavil se tam Innocenc II. a byl co nejslavněji uvítán od krále a přítomných knížat duchovního i světského stavu²⁾). Přes 30 biskupů³⁾ bylo zde, mezi nimi metropolita Adelbert Mohučský, svatý Norbert Magdeburský, Kunrat Salcburský a mn. j.⁴⁾. Zde smluveno jest tažení do Říma, kteréž po pěti měsících vypraveno býti mělo, aby jím Innocenc II. na stolec sv. Petra, posud ještě

¹⁾ Literatura, okolnosti této dvojité volby objasňující, vyčtena jest v Jaffé, Geschichte des deutschen Reiches unter Lothar dem Sachsen. Str. 87--97.

²⁾ Annal. Saxo k r. 1131. „Dominica ante mediam quadragesimam XI. Kal. Aprilis celeberrimus conventus 36 episcoporum et principum fit Leodii domino apostolico Innocentio et rege Lothario ac regina praesentibus“. Pertz VI. 767. Jestliže tedy Pokrač. Kozmy na uv. m. praví, že se tato schůze odbývala „Anno D. I. 1131. IV. Kal. Aprilis, id est in dominica, qua cantatur Lætare (29. března)“, může se vročení to vztahovati jen ku slavnému průvodu, kterýž dne 29. břez. papež z Martinského do Lambertského kostela vedl, aby tam u přítomnosti královských manželů mši četl a jim korunu královskou slavně na hlavu vstavil. O tom Anselm. Cont. Sigeberti k t. r. Pertz VI. 383.

³⁾ Anselm Cont. Sigeb. na uv. m. mluví o 32 biskupech a 53 opatech. Letopisové Erfurtští k r. 1131 praví, že 50 biskupů přítomno bylo, letop. sasstí na uv. m. mají jich 36, letop. Pegov. rovněž 50. Zdá se, že Anselm nejlépe zpraven byl.

⁴⁾ Svědkové na listině Lidéřově, dané v Luttichu bez dne, u Martene et Dur. I. 704. Mansi, Conc. XXI. 447. Calmet, hist. de Lorrain II. Pr. 292. Harzheim III. 317.

v moci Anakletově jsoucí, dosazen býti mohl¹⁾). Dříve ale chtěli ještě po dobrém se pokusiti a za tou příčinou poslali Ekberta, biskupa Münsterského, do Italie, aby s Římany a se vzdoropapežem vyjednával. Ze strachu před Štaufovci, kteří horní Italii obsazenu drželi, vypravil se Ekbert oklikou přes Čechy, slavil dne 3. května v kolegiatním kostele na Vyšehradě památku nalezení sv. kříže a vrátil se, bohatě obdarován od knížete Soběslava, přes Rakousy, ale s nepořízenou, domou²⁾). My soudíme, že Menhart tehdy v Praze ještě nebyl. Celý postup u vypravování a časové seřadění událostí, jak nám je kanovník Vyšehradský podává³⁾, oprávňují nás k této důmnce, pročež list biskupa Bamberského a vypravení poslův, Herolta a Tuty, do Bamberka a Mohuče klademe do léta, zejména do července a srpna. Letopisec sám vypravuje, že poslové v září s rozsudkem do Prahy se vrátili, a tím náhled nás potvrzuje. Tou dobou byl papež Innocenc II. již v celém Německu uznán a Ota Bamberský mohl tudíž v listu svém k Menhartovi mluviti o apoštolské kurii, která by rozhodnouti měla.

Nápadno nám býti musí, že svatý biskup Ota v listu svém zvláštní důraz na to klade, aby si Menhart především biskupa Olomúckého naklonil⁴⁾). Svědčí to o veliké vážnosti, které biskup Jindřich II. požíval u církevního knížete tak slovútného a výtečného, jako Bamberský byl. Právě tehdáž zavdal asi biskup Jindřich příčinu, že v kruzích německých jeho častěji zpomínáno. Stavba kostela svatováclavského v Olomouci, na nejpříkřejší straně města asi od 24 let vedená⁵⁾, byla onoho času přičiněním a obezřelostí vysoko-

¹⁾ Otto Frisingen, Chron VII. 18. Ernaldi vita S. Bernhardi II. 8. Hrabě Jindřich Grojecký dostał zde hrab. Albertovi z Ballenstedtu odňatou marku zase nazpět. Annal. Pegav. k r. 1131. Annal. Saxo k t. r.

²⁾ Pokrač. Kozmy k r. 1131. Pertz IX. 136.

³⁾ Pokrač. Kozmy na uv. m. k. r. 1131.

⁴⁾ Præcipue Olomucensem episcopum conciliare vobis.. omni studio placate“. Cod. dipl. Mor. I. 202.

⁵⁾ Viz díl II. st. 396 t. d.

myslného knížete církevního tak daleko dospěla, že vysvěcení jeho za katedráli země, čímž jej zvláště zemřelý před rokem kníže Olomúcký Václav učiniti si přál¹⁾), v létě roku 1131 před se jítí mohlo. Známo nám ale, že „matkou všech kostelů na Moravě,“ totíž biskupským kostelem, od pravopřátka Olomúckého biskupství byl před tím již vystavený kostel svatých apoštolů Petra a Pavla v Olomúci²⁾). Od tohoto neuhledného a stále rostoucímu obyvatelstvu města i okolí nikterak nestáčího kostelíka mělo nyní sídlo biskupské, Cathedra episcopalis, přenešeno býti ku nově vystavenému, prostrannému kostelu sv. Václava. Dle řádu církevního smí se přenešení sídla biskupského z jednoho města k druhému ovšem jen za svolením papežovým státi; ale ku přeložení biskupské stolice z jednoho kostela do druhého v též městě stačí přivolení metropoly. Aby zákonnou tomu zadost učinil, obrátil se biskup Jindřich za příčinou přenešení toho písemně k metropolitovi svému, Adelbertu Mohučskému, a dostal odpověď asi v květnu neb červnu 1131. Uvedený důvod, že posavadní katedrální kostel pro obmezenost místa již nestáčí, uznán jest od metropoly za platný a přenešení schváleno jest s tou výminkou, že v opuštěném napotom kostele petropavelském služby Boží tak, jak se na místo takové sluší, i dále konány býti mají³⁾.

¹⁾ „Dux Uaceslaus... cum iam ægritudine detineretur... ecclesiam (beati Uaceslai martiris) ut perficiendam in curam nostram, si quid de eo humanitus accidisset, susciperemus, et perfectam ac episcopalis sedis dignitate decoratam, omnium ecclesiastarum matrem constitutere studeremus, humiliiter postulavit“. Cod. dipl. Mor. I. 205.

²⁾ Viz díl II. 214 a násł. t. d.

³⁾ Odpověď metropoly dochovala se nám ve dvou svazích Olomúckého kapitulního archivu. Ve svazku č. 202 list 226. stol. XII. „Liber Conciliorum et Collectarum Purkardii“ a v kodexu čís. 205 též ze XII. stol. „Constitutiones et Decretales Pontif.“. Svazek tento obsahuje také posloupnost Olomúckých biskupů — granum — ale teprvé od r. 1416. Ve svazku č. 205 jest jméno biskupa písmenem H

Po této odpovědi našemu biskupu nic více nepřekáželo, tak že mohl vysvěcení nového hlavního chrámu ku poctě zemského patrona, sv. Václava, jehož obzvláštním ctitelem zemřelý r. 1130 kníže Václav byl, co nejslavněji před se bráti¹⁾. Letopisy Hradištské zaznamenaly den vysvěcení. Vypravují²⁾, že v den památky sv. Pavla, kterouž slavnost církve římská dne 30. června světí, biskup sám předepsané vysvěcení u přítomnosti knížete Soběslava a manželky jeho Adléty, dcery krále uherského, pak duchovenstva, moravské šlechty a nesčíslného lidu vykonal. Kterak se vysvěcení dělo, ukazuje nám zřízení (Ordo), jakéž pontificale římské až podnes předpisuje. Obětování mše svaté činilo za všech časů závěrek slavného obřadu a pokládalo se za podstatnou část jeho. Dvojitá abeceda, kteráž se řeckými i latinskými znaky na podlahu píše, na znamení jednoty latinské a řecké církve, mazání svatým křížmem, znamení kříže po stěnách, všeliké kropení svěcenou vodou, zavěšené svícný patřily tehdy právě tak k obřadu jako podnes. Také svaté ostatky byly při svěcení nejen kostela ale i oltářův nezbytné. V kostelích bývaly na rozličných místech, zvláště blíže vchodu, postaveny a zasazeny, odkudž obvyčej vzešel, při vstupování libati prah³⁾). Při oltářích kladly se svaté ostatky, od biskupa samého zavřené a pečetěné, do prostředka kamenného oltářního stolu, v některých prastarých kostelích také do stupňů oltářních. Dle tohoto obřadu byl také Olomúcký kostel sv. Václava, z něhož se část průčelí až podnes zachovala, dne 30. června 1131 vysvěcen. Olomúcký biskup

naznačeno; ve svazku č. 202 toto H chybí. Věrný otisk této listiny podán jest v Cod. dipl. Mor. I. 203.

¹⁾ Katedrální chrám jmenoval se jinak „ecclesia in domo“, to jest v domě biskupském aneb v pospolitých domech, ku kterým kromě bytu biskupova zejména i dům kanovníků čili claustrum patřilo, odkudž německé Domkirche.

²⁾ Letop. Hradišt. k r. 1131. Pertz XVII. 650.

³⁾ Prudentius v druhém hymnu na sv. Vavřince: „Apostolorum et Martyrum Exosculantur limina“. V Anglicku pod předsednictvím

a kronikář Jan Dúbravský praví, že tenkráte biskup Jindřich ostatky svatého Kristina z Čech do Olomouce přinesl, aby jimi nový kostel jaksi ctihonodějším učiněn byl¹⁾.

Dle církevních nařízení, ku kterým již snešení synoda r. 572 v městě Braga odbývané²⁾ patří, nesměl žádný kostel svěcen být, dokud světitel neměl v rukou listinu o dostačeném nadání jeho. Zdali Soběslav či někdo jiný tuto na-

arcibiskupa Vulfreda z Canterbury dne 27. července 816 odbývaná synoda nařídila, že každý nově zbudovaný kostel od biskupa má být vyssvěcen, a že kromě ostatků i svatá hostie má v pouzdře (*capsula*) v hrobee oltární zazděna být, a kde by ostatků nebylo, hostie sama. Na stěně oratoria aneb na desce neb na oltářích má být vyobrazeno, kterému svatému kostel a oltáře věnovány jsou. Hefele, Concilien geschichte IV, 7.

¹⁾ Dubravius, histor. Boh. lib. XI. pag 101. Edit. Basil. 1575. Důkaz to, jak málo jistého o těchto svatých ostatcích již v XVI. stol. vědomo bylo. Srovnej díl II. str. 91. t. d. Jelikož r. 1131 Commemoratio Sti. Pauli, památka sv. Pavla, na úterek připadla, synoda Saragosská ale v VII. stol. již nařídila, že svěcení chrámů i svěcení na kněžství jen v neděle se odbývat má (Hefele na uv. m. III. 296), mohla by nám tato zpráva divna být, kdybychom nevěděli, že obecné, veliké svátky v této příčině za rovny nedělim se pokládaly. Na 29. června připadá v celé katolické církvi slavnost svatých apoštolů Petra a Pavla. Bezpochyby byly toho dne poslední biskupské služby boží ve starém kostele svatopetrském, načež po odpolední službě boží to jest ve svatečer slavnosti památky svat. Pavla dlouhý obřad svěcení již v kostele svatováclavském začal. V metropoli Mohučské, tudíž i diecesi Olomoucké, byla připadající na 3. června památka sv. Pavla nařízený svátek, pročež i v nejstarším Kalendariu Olomoucké církve červeně jako slavnosti první třídy poznamenána jest; tím mizí všecka pochybnost strany udání, že svěcení Olomouckého chrámu svatováclavského na úterek připadlo. Ještě v XIII. stol. slavilo se posvícení dne 30. června. Olomoucké Kalendarium z r. 1263, ke 30. červnu: „Dedicatio ecclesiæ Sti. Wenceslai“. Když biskup Jan IX. mezi lety 1365 a 1380 kostel přestavěl dal, nařídil: „ut non obstante observatione hactenus habita, festum dedicationis ecclesiæ, sponsæ et matris nostræ Olomucensis, proxima Dominica post octavas Corporis Christi annis singulis solemniter celebretur“. Ziegelbauer, Olom. Sac. II. rukp.

²⁾ Hefele, Konziliengeschichte III. 26.

dační listinu kostelu svatováclavskému vydal, určitě nevíme. Biskup, obdržev od metropoly Mohučského dovolení ku převedení katedrale moravské, směl ovšem i jmění a tudíž i závazky od kostela petrského, který, jak jsme k r. 1107 a následně viděli, své nadání již měl, ke kostelu svatováclavskému přenesti, jestliže onomu jen tolik zůstalo, co by se v něm důstojnosti místa přiměřené služby boží odbývat mohly. Protož máme za to, že když kníže Soběslav darování od strýce svého Oty II. starému kostelu petrskému v Nenakonicích, Tučapech a Drnovicích udělené na den „slavného přenešení kostela k sv. Václavu“ biskupu Jindřichovi potvrdil,¹⁾ pótvrzení to již kostelu svatováclavskému svědčilo. Tím ale svrchu uvedené nařízení církevní, které zvláštní listinu nadační předpisuje, zrušeno nebylo, a biskup Jindřich, jenž ve všem na jisto šel, snažil se jistě i tomuto zákonu církevnímu vyhověti. A v pravdě, máme jisté důvody, z kterých souditi smíme, že kníže Soběslav nezbytnou onu listinu nadační vydal. Když totiž biskup Jindřich v pozdější době listinu o vykonaném přenešení svého hlavního chrámu vydal, v ní všechn jeho nemovitý majitek, tehdyž ve 210 osadách a vsích roztroušený, zejména uváděje, zmínil se tam také o potvrzení „hojného daru výtečného knížete.“²⁾ Toto „hojné obdaření,“ které ale podstatně rozdílno býti muselo od onoho potvrzení, pročež je listinou zakládací nazveme, poslal biskup Jindřich ku zdověření papeži Innozenzovi II. tehdyž ve Francii meškajícímu, a svému metro-

¹⁾ Cod. dipl. Mor. I. 208. Přepis Friecka. Výraz „tempore translationis famosissimæ“ připomíná podobný v letop. Hradišt. kr. 1131. „Gloriosissima et famosissima dedicatio scilicet Sancti Wenceslai martyris“. Pertz XVII. 650. Týž výraz „famosissima“ nachází se v podobném způsobu v Granum. Richter, Series p. 23.

²⁾ Cod. dipl. Mor. I. 205: „Ut autem haec laudabilis ac venerabilis egregii ducis largitio . . . rata . . . permaneat . . . confirmavimus, et ut eandem tam domini universalis papæ Innocentii quam domini magontini archiepiscopi auctoritas . . . roboret . . . rogavimus et impetravimus.“

politovi Adelbertu do Mohuče, dokládaje, že jeho (metropolitovu) vůli, aby u kostela petrského služby boží i na dálé držány byly, zřízením čtyř stálých, společně žijících kněží zadost učinil¹⁾). Teprvé když ho oboje stvrzení došlo, vydal Olomúckému kostelu svrchu zmíněnou listinu o přenešení, jenž ale bohužel jest bez vročení a v seznamu zádušního jméni přípisy a opravy patrně z doby pozdější obsahuje²⁾). Nedá se snadno říci, zdali tyto přípisy, opravy a dodavky, kteréž v listině tak znalé jsou, ještě z doby Jindřichovy pocházejí, aneb teprvě po jeho smrti se staly; ale to v hlavní věci nic nezmění. Za biskupa Jindřicha, a sice dne 30. června 1131, bylo jest sídlo biskupské od starého kostela svatopetrského k novému, bohatě nadanému kostelu

¹⁾ Cod. dipl. Mor. na uv. m. „In priori vero (Sti. Petri) deo sedula exhibuturos obsequia quatuor canonicos ordinavimus“. Biskup Jindřich užívá slova „Canonici“ ve smyslu své doby: Clerici, qui ecclesiis deserviebant, Canonici appellati sunt quasi sub canone ecclesiastico constituti“.

²⁾ Snímek, ač nedostatečný, sdělil Richter: nejstarší původní listina Olomúcké církve. Otištěna v Cod. dipl. Mor. I. 204 a násł. dle originálu, ale též nedokonale. Originál má signaturu A. I. a. 1. Jestit to nejstarší listina kapitulního archivu. Biskup v ní praví „Et quoniam priora ecclesiae nostrae privilegia partim vetustate consumpta partim bellorum tumultibus aliisve occassionibus amissa sunt, in huius scripti nostri serie, quae vel prædecessorum nostrorum vel nostris sunt acquisita temporibus, cuncta quae in villis vel possesionibus ad eandem pertinent ecclesiam denotari volumus“. Pak následují jména 210 osad, ve kterých Olomúcké biskupství majitek svůj roztroušený mělo. Písmo, černidlo, opravy a přípisy prozrazují, že dodavek tento z doby pozdější pochází. K určení jejímu nacházíme jedinou rukověť ve slovech: „Masouicib II. Allodium nuper acquisitum a duce Conrado“. Na Kunrata I. † 1092. mysliti nedovoluje slovo nuper. Vnuk jeho, Kunrat II. Znojemský, upadl 1128 do zajetí a zůstal v něm až do 1134. Ještě ku každému platnému darování povolení knížete se vyhledávalo, nevíme zdaliby zajatý kníže od knížete Soběslava povolení ku darování nějakému byl mohl obdržeti; darování takové mohlo se dle našeho domnění teprvě státi, když na svobodu propuštěn byl, tedy po r. 1134. Kunrat II. zemřel r. 1150.“

sv. Václava přenešeno, a tento tím na katedráli moravskou povyšen.

Každý katedrálny chrám musí dle církevních ustanovení mít své kanovnictví, t. j. k hlavnímu kostelu přistavený dům na spůsob kláštera, ve kterém vyšší i nižší kněžstvo kostela, kněží, jáhnové, žáci atd., byť by ve XII. stol. ne vždycky obydlí, tedy alespoň společnou stravu³⁾ a společnou radní siň, Capitulum, mítí měli. Dle této jmenovalo se pak vyšší kněžstvo „biskupskou čili chrámovou kapitulou“, kteráž svého nejstaršího kněze, prvního z kněží „Archipresbyter“ (arcipříšť) nazývala. Na něho náležela dohlídka k pravidelnému odbývání služeb božích a za překážek, biskupa zaslých, zastupování ho ve výkonech kněžských. Rovněž byl i mezi jáhny jeden první, arcijáhen, jehož biskup hlavně k řízením zevnějším užíval, a který proto, že na osobnosti jeho velmi mnoho záleželo, nepostupoval pořádkem vysvěcení, nýbrž od biskupa volen býval. Když se pak právomocnost biskupská rozšířila, přibývalo vždy více důležitosti úřadu tomu, tak že již ne jáhny ale některému z kněží svěřen býval⁴⁾). Rád biskupa Metského Chrodeganga, kterýž pospolitému žití chrámového kněžstva za základ sloužil, značí arcijáhna jménem „Præpositus“ (probošt)⁴⁾, a církevní sněmy Clermontský 1095 a Lateranské 1123 a 1139 jmenují arcipříšté kapitulním děkanem, dvě hodnosti, které v žití chrámového kněžstva veledůležity jsou. Jsou to dvě první a nejstarší hodnosti, ku kterým úřad školastika mnohem později přidán jest. Toto všecko museli jsme napřed vyložiti, aby

¹⁾ Ecclesiam Sti. Wenceslai „ceterarum in eadem provincia ecclesiarum matrem constituimus“. Cod. dipl. Mor. I. 205.

²⁾ Že při Olomúcké kapitule hlavního chrámu ještě na konci XIII. stol. „mensa communis in Refectorio“ byla, vidíme z listiny dané 21. září 1291. Cod. dipl. Mor. 379 a ještě zřejměji tamtéž III. 153.

³⁾ Z Waltera, Lehrbuch des Kirchenrechtes. 13. vydání v Bonnu 1861, str. 333, kdež potřebné doklady jsou.

⁴⁾ Walter na uv. m. poznámka.

snáze porozuměno bylo, pravíme-li, že podobně zřízené kanovnictví za biskupa Jindřicha při Olomúckém hlavním chrámě se nacházelo. Při převedení biskupského sídla přešlo také celé vyšší i nižší chrámové duchovenstvo k novému hlavnímu chrámu, jen čtyři kněží zůstali u kostela sv. Petra.

Aby pak lesk a důstojnost služeb božích s velikostí nového kostela na rovni byly, rozmnožil biskup Jindřich počet kanovníků, čtyry u sv. Petra ponechané kněze nepočítaje, na dvanáct a nadal je dílem z vlastních prostředků, dílem z darův. V této rovněž nedatované listině nadační¹⁾ není sice zmínky o děkanovi kapitulním; že ale takového stávalo, musíme předpokládati, jakož i že chrámová škola s rektorem zřízena byla, neboť obojího vyhledávají rád Chrodegangův a církevní nařízení.²⁾ Naproti tomu děje se ale zmínka o proboštovi³⁾ a sice co náměstkovi biskupa ve věcech světských. Ba z této listiny vychází zcela určitě na jevo, že vedle jméni kapitulního statky biskupské a proboštské přísně se rozehnávaly.⁴⁾ Jen tyto měly v případu nouze, kdyby kapitulní

¹⁾ Cod. dipl. Mor. I. 208 a násł.

²⁾ V listinách v Cod. dipl. Mor. I. ovšem již před r. 1131 nacházíme Olomúcké děkany, n. p. Bogumila k r. 1026, pak jakéhosi B. k r. 1030 a 1053, Reingota k r. 1130. Ale Bogumil a B. vyskytují se jen v Monse-ových zlomcích, a Reingotus v Cod. dipl. Mor. V. 217. z knihy homilií Olomúcké kapitulní knihovny, kteráž více není k nalezení. Přitom jest nápadno, že Olomúcký nekrolog ani Bogumila ani Reingota co děkany nezná, ovšem ale Budimíra, Baldevina, Budislava atd. V nekrologu z r. 1263 jsou úmrtní dny 18 kapitulních děkanů zapsány.

³⁾ Které statky k Olomúckému proboštství sv. Václava patřily, údává převodní listina. Cod. dipl. Mor. I. 206. Tam jest 29 osad vyčteno, ve kterých majitek měli.

⁴⁾ Vlastní školasterie zdá se že teprvě pod biskupem Brunonem zřízena jest, ale jistě teprvě po roce 1263, protože v seznamu veškeré kapituly tohoto roku žádný školastik se ještě neuvádí. V listině z 1. srpna 1251 (Cod. dipl. Mor. III. 141) nachází se sice mezi svědky Conradus Scholasticus, tím ale žádná důstojnost kapitulní rozuměna býti nesmí. Kunrat ten byl, jak listina z 6. listopadu 1256 na uv. m. 224 ukazuje „Capellanus episcopi et scholasticus chorii“. Preláty jsou školastikové Olomúcti od r. 1493.

statky k výživě ustanoveného počtu kanovníků nestačily, poskytovati pomoci.¹⁾

Když otázka hmotná vyřízena byla, spořádal biskup Jindřich hned také duchovní. Daltě zároveň kostelu svému zevrubné navedení, kterak se naporád nižší i vyšší svěcení duchovenstvu v diecézi udíleti má, a zrušil starý obyčej církve své co nemístný, že totiž nově svěcení kněží, mezi tím co biskup nad nimi posvěcující slova říkal, kalichy, kteréž v rukou měli, mlčky zehnali a pak z nich přijímalí.²⁾

Tím končí se průkazy o přenešení sídla biskupského od sv. Petra k sv. Václavu v Olomouci. Jsou, jak jsme již několikráté podotkli, venkoncem bez vročení a velice jest pochybno, zdali vskutku, jak by se rádo věřilo, v letech 1131

¹⁾ „Vos igitur hæc,“ praví biskup Jindřich ke kanovníkům a svým nástupcům, „quæ divini amoris a me gesta sunt, diligenter amplecti non respuatis, et ne vel predictus canonicorum numerus diminuatur, vel servitia, quæ eisdem fratribus seu de curia episcopali, seu a substituto, si vestræ placuerit discretioni, præposito dari constitui, aliquatenus eis subtrahentur, sicut boni milites Christi providere non cessatis, maxime cum et ego ad hæc constituenda non res episoppii, ut præfatus sum, diminuerim, sed tam de præpositura, quam de ceteris bonis ecclesie dei, meo tempore, deo volente, aquisitis, hæc fieri competenter providerim“. Cod. dipl. Mor. I. 209. Jestliže Olomúcký kostel již r. 1131 probošta měl, jak má rozuměno být v listině z r. 1207 (Cod. dipl. Mor. II. 38) místu: „Contigit etiam, quod ab antiquis temporibus ecclesia illa præposito carebat, unde visum fuit patri nostro Ruberto in ea præpositum ordinare, qui fratribus illius ecclesiae debito modo provideret et eorum necessitatibus responderet.“ Z působnosti proboštovi zde vykázané vidíme, že táž jest, kterou biskup Jindřich v listině o rozmnovení kanovníků tak zvanému substitutus præpositus vykázal, tím pak nebyl nikdo jiný než Chrodegangův arcijáhen. Patrnó tedy, že před biskupem Robertem (1201—1240) jeden v kapitule byl, který povinnosti probošta konal, z čehož soudíme, že biskup Robert první od starého obyčeje, výkony probošta arcijahnům ukládati, upustil a probošta v nynějším smyslu slova ustanovil, pročež také Olomúcký nekrolog řadu proboštů Štěpánem I. začíná, který se na listinách okolo r. 1202 objevuje. Cod. dipl. Mor. II. 13.

²⁾ Cod. dipl. Mor. I. 210.

a 1132 vydány jsou. Že seznam statků biskupských ne-spadá do roku přenešení, o tom z důvodů napřed položených sotva kdo pochybovat bude; ale i listina o zřízení dvanácti kanovníků má do sebe spíše ráz poslední vůle nežli listiny zakládací. Biskup mluví v ní o jméní, které za čas správy své k účelům nadání přispořil; úspory tyto nemohly ale v prvních pěti letech (1126—1131) značné být, protože tehdy teprv chrám dostavět a upravit musel. Protož neměj nám nikdo za zlé, že listiny tyto — proti obecnému domnění — do pozdějších dob biskupa Jindřicha klademe, nespouštějice se ale dokázaného faktum, že se přenešení dne 30. června 1131 stalo a že hned prvního dne dvanáct kanovníků s kapitulním děkanem a proboštem při hlavním chrámu výkony mělo.

Sotva že veliká církevní slavnost v Olomouci skončena byla, čekala již jiná záležitost na biskupa Jindřicha. Uvedmež sobě na paměť při o velezrádu, do níž byl Pražský biskup Menhart zlomyšlně vtažen. K radě biskupa Bamberského Oty od-hodlal se obžalovaný Menhart složiti přísahu očisťovací. Víme také, že za tou přičinou dva vyslanci z Prahy do Mohuče a do Bamberka vypraveni byli.¹⁾ Vyslanci vrátili se v září 1131 a přinesli Menhartovi povolení, aby takovou přísahu očisťovací podstoupil. Jelikož ale dle tehdejšího právního zřízení přísaha tím slavnější a platnější byla, čím více pomocníků k ní přivedeno bylo, tito pak vždy stavem a hodností dle obžalovaného řídit se měli²⁾: dostavili se co tací svatý Ota biskup Bamberský, Olomúcký biskup Jindřich a sedmero českých opatův. Ve svátek sv. Václava, dne 28. září, podstoupil biskup Menhart před knížetem, veške-rým duchovenstvem a lidem uloženou mu přísahu očisťovací, a pomocníci jeho osvědčili slavným skládáním svých štol — znaku své právomocnosti —: „že biskup Menhart neměl žádného podílu v úkladu o bezživotí knížete Soběslava, a že

¹⁾ Srovn. str. 35 t. d.

²⁾ Doklady v Glossar. mediae et inf. Lat. III. 928. V Paříži 1844. 40.

čist jest každého zlého podezření, protože nikdy nic jiného neobmyšlel, než jediné aby kněžice Břetislava z vazby vy-prostil“¹⁾). Na tomto ospravedlnění přestali kníže i lid. Při-puštěné snažení biskupovo, že zajatého kněžice vysvoboditi chtěl, není počteno za zločin. Nyní bylo biskupovi již jen toho třeba, aby nevinu svou i před papežem prokázal. K tomu konci odebral se do Francie, a když Innocenc II. na konci října tam církevní sněm držel, naskytovala se mu nejlepší příležitost úmysl svůj provést. Zcela ospravedlněn vrátil se odtud do své diecése, zúčastniv se, jak se domnívati smíme, s přítomnými tam 50 biskupy a 300 opaty nejprvě truchlého a úžasného obřadu vyloučení z církve, jenž se vzdoropapeže Anakleta a vzdorokrále Kunrata týkal²⁾, a potom povzná-zející a radostné slavnosti kanonisační bývalého biskupa Hildesheimského, Gotharta³⁾. Jest to týž opat Gothart, pod kterým v době Břetislava I. často jmenovaný mnich a pou-stevník Vintíř řeholi na se přijal⁴⁾. Záhy již obdržel Olo-múcký hlavní chrám, a sice v kryptě, jak pod presbyterium ještě viděti jest, oltář svatému Vojtěchu a tomuto svatému zasvěcený.⁵⁾

Ne-li na konci roku 1131, tedy jistě při začátku r. 1132 byl Menhart v Čechách. Letopisec praví⁶⁾, že dne 19. ledna smrti jen jakoby divem ušel; kámen z blízkého vrchu se

¹⁾ Pokrač. Kozmy k r. 1131. Pertz IX. 137. „Megnardum epis-copum nihil adversi duci Sobezlao cogitasse, nisi ad hoc solummodo elaboresse, quomodo Bracizlaus a vinculis possit liberari“.

²⁾ Pokrač. Kozmy k r. 1131. Pertz na uv. m. Annal. Blandi-nien. k r. 1131 udávají 18. října, Pertz V. 28. Anselm. Cont. Sigeb. k t. r. Pertz VI. 384.

³⁾ Jaffé, Reg. n. 5377, str. 566. Letop. Hradišť. avšak chybně k r. 1132. Pertz XVII. 650. taktéž Annal. Hildesheim. Pertz III. 115.

⁴⁾ Že Vintíř vedením sv. Gotharta řeholi na se přijal, řečeno jest v dílu II. str. 102 t. d.

⁵⁾ V Olomúckém nekrologu rukp. k 22. dubnu: „Dedicatio al-taris in Crypta Sti. Adalberti Ep. et Mart. et Godehardi Pontf. et Conf.“

⁶⁾ Pokrač. Kozmy k r. 1132. Pertz IX. 137.

svalivší prolo mil dřevěné stěny jeho ložnice v Chuchli, v Berounském kraji, a byl by ho v posteli rozdrtí, kdyby biskup nebyl, postrašen lomozem, vstal. Ale i kníže Soběslav byl tehdy ve velikém nebezpečí života. Když totiž v měsíci únoru 1132 krále Lidéře v Bamberce navštívil, prolo mila se podlaha síně, ve kteréž seděli, a ačkoliv mnozí z přítomných Němců zle pošramoceni jsou byli, zůstal kníže se svými Čechy bez uškození¹⁾.

Smíření biskupa Menharta s knížetem, jak jsme viděli hlavně přičiněním biskupa Jindřicha Olomúckého a přítele jeho svatého Oty Bamberského dosažené, a tím také uchlá cholení myslí zbourených stalo se právě dobou, kdež činnost knížete a síly země na venek obraceti se musely. Ovšem jest pravda, že ještě r. 1133 následky rušeného poměru mezi biskupem a knížetem se jevily. Někteří z vlastních jeho kanovníků usilovali toho roku o sesazení biskupa, obviňujíce ho z hanebných neřestí, ano vymohli papežské vyšetřování proti němu. Jakkoliv ale veliké nad tím bylo rozjítření, předce trvalo jen na krátko. Menhart očistil se před svým metropolitou²⁾, tak že případ ten zádných následků neměl. Biskup i kníže zůstali v dobrém dorozumění, i mohl tento činnost svou k věcem zahraničným obrátit. Nechceme zde v po před klásti vypravení 300 jízdných, kteréž kníže Soběslav vedením kněžice Jaromíra, syna knížete Bořivoje II., králi Lidéři, v srpnu 1132 z Výrcpurka tažení do Ríma nastupujícímu, vedle starých smluv poslal³⁾, aniž líčiti jich účastenství v drancování města Augšpurka, kteréž zvláště dne 28. srpna za přítomnosti královny svou přichylnost k Štau-

¹⁾ Pokrač. Kozmy k r. 1132. Pertz IX. 137. Okolností zvláště vytknutou: „Bohemi vero omnes incolumes extiterunt“, a pak tím, že pokračovatel o opětném proboření „in castro Plysn“ (Aldenburg v Sasích) a „eodem tempore in Gosslar“ vypravuje, stává se celá věc poněkud podezřelou.

²⁾ Pokrač. Kozmy k r. 1133. Pertz IX. 138.

³⁾ Pokrač. Kozmy k r. 1132. na uv. m.

fovčům příliš zjevně bylo ukázalo¹⁾; jsouť to vedlejší události, které na říše česko-moravskou podstatného vlivu neměly; ale rozhodně působilo úmrtí uherského krále Štěpána II., jenž během roku 1131 se byl se světem rozžehnal²⁾. Tím zapletena jest říše česko-moravská do dlouhých a nebezpečných válek, které konec učinily dávnému a věrně zachovanému přátelství mezi Soběslavem a Boleslavem III. polským.

Příčinou těchto dlouholetých válek byla bezdětnost Štěpána II. Otec jeho Koloman pojal okolo r. 1113, již ve vyšších letech svých, dceru ruského velkoknížete za manželku, ale již v prvním roce ji od sebe zapudil. Ona vrativši se k otci svému do Kieva porodila tam r. 1114 syna, jemuž dán jméno Borik (Bartoloměj). Někteří měli ho za dítě Kolomanovo, jiní za bastarda. Když pak Štěpán II. zákoného dědice více se nadítí nemohl a z rodu Arpadova jen Soběslavův svak, oslepený Bela II. na živu byl³⁾, kterého ale Štěpán z nástupnictví vyloučti chtěl, přijal odpolu dorostlého Borika velmi přívětivě a chystal se, ustanoviti ho sobě za nástupce⁴⁾. Toho ale hrđost maďarská nestrpěla; pochybujíce o jeho manželském zrození zvolili raději po Štěpánově smrti 1131 slepého Belu, kterého dne 28. dubna 1131 v Bělehradě královském korunovali⁵⁾; ano i zbraní se chopili r. 1132, když Poláci a Rusové za nápadníka do pole se výbrali⁶⁾. Tím bylo přátelství, mezi knížetem Soběslavem a Boleslavem III. od r. 1115 věrně travší, roztrženo⁷⁾. Chtěj pomoci svaku svému Belovi, jenž byl okolo r. 1130 svatbu

¹⁾ Pokrač. Kozmy na uv. m. „dum ad quemdam locum Omberg vocatum venirent.“

²⁾ Thurocz II. kap. 63. Schwandtner, Script. I. 176.

³⁾ Viz str. 21 t. d.

⁴⁾ Thurocz II. kap. 64 na uv. m. 177.

⁵⁾ Katona, Epitome chronol. dle kroniky Budínské I. 270.

⁶⁾ Thurocz II. kap. 64. na uv. m. 178.

⁷⁾ Letop. Hradišt. k r. 1132. Pertz XVII. 650. „Inter Principes Boemiæ et Poloniæ fides sacra et concordia est violata“.

s Helenou, dcerou srbského knížete Uroše slavil, vtrhl Soběslav dne 18. října 1132, tedy touž dobou, kdež Boleslav III. přes Karpaty do Uher přitáhl, do Slezska¹⁾ a poplenil zemi mečem i ohněm. Letopisec jmenuje mezi hojnou kořistí, kterouž Soběslav z této výpravy domů přinesl, také stáda divokých koní²⁾. Bohužel byl tento štastný návrat jen začátkem nových bojů. Poláci, Rusové, Moravané a Češi brali v nich podílu, a každý za příčinou jiných zájmů. Také markrabě rakouský, Lipolt Svatý byl do nich vtržen. Nejstarší syn jeho Adalbert vzal si okolo r. 1132 Hedviku, sestru kněžny české³⁾, a vstoupil tím, jako kníže Soběslav, v příbuzenství s Belou II. Kterak téhož roku kníže Brněnský Vratislav, Oldřichův syn, ruskou kněžnu za manželku dostal, určitěji udáno není; pokračovatel kronikáře Kozmy praví k r. 1132: „kníže Vratislav z onoho kraje Moravy, kterýž se Brněnsko nazývá, vzal si manželku z Rus, která tak krásná byla, že nad proslavenou Helenou řeckou daleko předčila“⁴⁾. Ona jest druhá Slovanka, která se od času Břetislava I. do rodu Přemyslova vdala; Svatava polská byla první, a nejmenovaná tato z Ruska druhá. Vyhama asi tři z Uher pocházely manželky knížat česko-moravských venkoncem z rodů německých.

Nahoře pravili jsme, že Soběslavův štastný návrat ze Slezska byl začátkem nových bojů. O této, mezi říší česko-moravskou a Polskem za příčinou uherského nápadníka Borika vypuklé válce praví letopisové Hradiští⁵⁾ k následujícímu roku 1133: „Toho léta poplenili Češi spolu s Moravany čtyrykrát Polsku, aniž by tam odporu byli nalezli. Zejména

¹⁾ Letop. Hradišt. na uv. m. Otto Frisingen. Chron. VII. 21. fol 81. na uv. m.

²⁾ Pokrač. Kozmy k r. 1132. Pertz IX. 138.

³⁾ Letopočet udává Pray, Annal. I. 124. Meiller Reg. rodový strom, jmenuje Hedviku dcerou Bely Slepého. Katona a Mailáth drží se Pray-e.

⁴⁾ Pokrač. Kozmy k r. 1132. na uv. m.

⁵⁾ Letop. Hradišt. k r. 1133 na uv. m.

Moravané přinesli, spálivše a ze základu vyvrátilvše město Kozlí nad Odrou, bohatou kořist a množství zajatých obojího pohlaví domů.“ Bližších zpráv o tom podává kronikář Pražský.¹⁾ Dle něho vpadl Soběslav již 16. ledna do Slezska, spálil na 300 vesnic a odvedl mnoho zajatých. Bezbrannost Boleslavovu ve Slezsku vysvětlujeme si tím, že celou válečnou moc sebral do pole pro Borika; aby v Uhrách rozhodný ráz učinil, vydal Slezsko a schránil si všecken zbrojný lid k hlavní bitvě, kterou s králem Belou svěsti zamýšlel. Svedl ji také skutečně dne 22. července 1133; když ale Lipolta svatého syn, Adalbert, sklíčenému svakovi svému ve vhodnou chvíli s dobré ozbrojenými zástupy německými na pomoc přišel, musel Boleslav III. s velikou ztrátou ustoupiti²⁾. Že Soběslav tehdy se blížil a teprvě po skončení bitvy přirazil, není pravdě nepodobno, český letopisec aspoň vypravuje, že Soběslav právě na cestě byl do Uher k svému svakovi, králi, a že položiv se podle osady jménem Vahovce³⁾ táborem, dlouho tam pobyl, až konečně po skončeném řízení se navrátil. Jaké to řízení bylo, řečeno sice není, ale stálé války za příčinou Borika je napovídají; jednal o se o to, podporovati krále Belu II., a Boleslava III. přiměti k tomu, aby od nároků Borikových upustil. To se ale bohužel stalo teprvě sprostředkováním krále Lidéře. A kolik strasti a býdy muselo Slezsko ještě zakusiti!⁴⁾

¹⁾ Pokrač. Kozmy k r. 1133 na uv. m.

²⁾ Katona hist. crit. III. 465. 78. Thurocz II. 64 „in ipsa festivitate Mariæ Magdalene“. Schwandtner I. 179.

³⁾ Pokrač. Kozmy k r. 1133 na uv. m. „cis pagum, nomine Vag, castra metatus est“. Tento „pagus Vag“ zdá se dosti pravdě podobně osada Vahovce, uhersky Vágha, býti, v Prešpurské stolici, ležící na pravém břehu Váhu, s 1500 obyv., asi $\frac{3}{4}$ hodiny pod bývalým královským hradem Žintavou, v XV. stol. zhusta jmenovaným co shromaždiště uherského vojska proti moravským Husitům. Žintava leží při silnici, kteráž z Trnavy přes Szered do Nitry vede. Z Moravy vede cesta do Vagovce přes Strážnici.

⁴⁾ „O miserabilis regio duci subdita fatuo“. Pokrač. Kozmy k r. 1134. Pertz IX. 139.

Lidéři šťastně podařila se výprava do Říma, již byl v srpnu 1132 podniknul. V prosinci sešel se s Innocencem II. v proslulé rovině Ronkálské u Piačency, kdež ve velikém shromáždění Lombardův o státu i církvi jest rokováno¹⁾. Na krátký čas se rozšedše setkali se zase ve Viterbo, slavili pak velikonoce dne 26. března 1133 v krajině Sabinské a nedlouho potom stanuli před Římem. Dne 30. dubna zmocnil se Lidéř východní části města, kdežto severní s Vatikanem a chrámem petrským v moci Anakletově zůstala²⁾. V neděli, dne 4. června 1133, dal sobě a manželce své Rejčce, neokusiv se ani o dobývání druhé části města, v kostele Lateranském od Innocenca II. korunu císařskou na hlavu vstaviti. Svatý Norbert, jakož i Moravané a Češi, jichž jak známo 300 ve vojstě jeho bylo, stali se svědky vznešeného výkonu toho³⁾. Účel tažení do Říma, korunovace císařská, byl tedy dosažen, ale rozštěpení v církvi skončeno nebylo. Asi v polovici června opustil císař Lidéř Řím a byl dne 23. srpna téhož roku 1133 již ve Frysinku⁴⁾. Zde ho teprve došly zevrubné zprávy o tom, co se za jeho nepřítomnosti v Bavořích sběhlo.

V Bavořích bylo se totiž vévodovi Jindřichu podařilo, po zdvižení prvního obležení Špýru r. 1128⁵⁾, dobyti Falkensteinu, hradu to Štaufcům oddaného Fridricha od Luku, ochránce církve Řezenské. Tento Fridrich od Luku jest manžel Luitgardy aneb, jak ji v Praze jmenovali, Svatavy, dcery zemřelého r. 1125 knížete českého Vladislava I. Měla ještě tři bratry, Vladislava, Děpolta a Jindřicha. Ale dobytím hradu nebyl odpor Jindřichův ještě přemožen. Odpor

¹⁾ Vita Iunocentii II. u Muratoriho III. 435. Srovn. Mobil. Annal. St. Benedict. VI. 174.

²⁾ Annal. Hildesheim. Gemblacen. Annal. Saxo k r. 1133. na uv. m.

³⁾ Otto Frisingen. Chron. VII. 18. Annal. Hildesheim. Pokrač. Kozmy k r. 1133.

⁴⁾ Böhmer, Kaiser-Reg. č. 2130 str. 110.

⁵⁾ Viz str. 23 t. d.

ukázal se hned, jak biskup Řezenský Kuno zemřel. Fridrich vymohl, že proti vůli bavorského vévody Jindřicha strýc Oty Volfrathshausenského, horlivého přívřenze Štaufovců, zvolen a od metropolity svého, Salcburského arcibiskupa Kunrata vysvěcen byl. To se stalo dne 17. srpna 1132. Za nepřítomnosti Lidéřovy nepřátelství tak se zmohlo, že vévoda bavorský se konečně k rozhodnému rázu sebrati musel. Vytráhl tedy hned po veliké noci, v dubnu 1133 se silným vojskem ku hradu Volfrathshausen a těsně jej sevrel. Hrad osvoboditi chtěje vypravil se nově vysvěcený biskup Řezenský, jenž se také Jindřich jmenoval, se spojenci svými, tedy těmi od Luku, z Volfrathshausen atd., mezi nimiž i markrabě Lipolt Svatý rakouský byl, proti němu a položil se nad Isarou. Že obě strany po bojovných rytířích se ohlížely, snadno si pomysliti můžeme; zejména stalo se asi vyzvání k čeledím, aby se ke korouhvím dostavili.

S touto okolností do spojení uvésti tuším třeba, co nám Pražský kronikář k r. 1133 vypravuje¹⁾: Kněžic Vladislav, mladý bojovník neskroceného, bezuzdného ducha, syn soujmenného výtečného otce, utekl prý s mnohými stejně smýšlejícími urozenými jinochy českými do Bavor, aby u švakra svého válečné služby konal. Musel to učiniti podtají, tedy útěkem vyjít z hranic, protože kníže a strýc jeho Soběslav k Lidéři stál, tento pak Štaufce za nepřátele pokládal. Tak alespoň my si tu věc vykládáme. K boji ale nedošlo; falckrabí Ota z Wittelsbachu, tchán Oty z Volfrathshausen a příbuzný Fridricha od Luku, sprostředkoval mír²⁾ touž dobou, když císař Lidéř zase na půdu německou vstoupil. Dne 23. srpna 1133 byl Lidéř, jak již povídáno, ve Frysinku, tedy několik neděl potom, co Boleslav III. z Uher vyjít musel. Bela II. byl ovšem dosáhl skvělého vítězství, ale pomocí německou, a Boleslav, ačkoliv oslaben, předce nebyl

¹⁾ Pokrač. Kozmy k r. 1133. Pertz IX. 139.

²⁾ Bavorou tuto záležitost obšírně i s doklady viz u Jaffé, Lothar str. 139 — 142.

ještě neškodným učiněn. Aby toho dosáhl, odhodlal se Bela II. žádati císaře Lidéře II. o pomoc. Lidéř šel z Frysinka do Vyrepurku¹⁾ a držel pak v druhé polovici října 1133 v Mohuči četně navštívený dvorský sjezd. Arcibiskupové Adelbert Mohučský, svatý Norbert Magdeburský, kardinal Gerhart, biskupové Vormský, Špýrský, Eichstedtský, Havelberský, svatý Ota Bamberský byli přítomni²⁾, když se tam Pražský biskup Menhart, jak již na str. 48. t. d. vypravováno, dostavil, aby se opět z neřestí, jemu od některých kanovníků připisovaných, očistil. Jelikož i zde slavného uznání došel, a nepřátelům svým velikomyslně odpustil, domníváme se, že vlastní příčina tohoto nového osočování neležela jinde, než v německém jeho původu. Neboť když Olomúcký biskup Jindřich, jeho věrný a osvědčený přítel, v příštím roce 1134 nad jeho hrobem úmrtní řeč držel, prosil přítomného knížete Soběslava a všecky přístojící světského i duchovního stavu, aby aspoň nyní všecku zášť proti nešťastnému cizozemci mimo sebe pustili, jelikož jen zlomyslné popichování, nikoliv ale právo pravdy rozbroj spůsobilo³⁾. Z Mohuče šel císař do Basileje, slavil vánoce v Kolíně a slavnost zjevení 1134 v Cächách⁴⁾. Dne 25. ledna zdržoval se v Goslaru⁵⁾. Tehdáž byl k němu Belův vyslanec biskup Petr vypraven⁶⁾, aby prostřednictvím císařovým konec

¹⁾ Annal. Saxo k r. 1133. Pertz VI. 768.

²⁾ Mon. Boic. XXIX. Pars I. 259. Jaffé, Lothar str. 144 pozn.

³⁾ Pokrač. Kozmy kr. 1134 „cum misero alienigena“. Pertz IX. 140.

⁴⁾ Doklady k tomu v Jaffé, Lothar str. 144, 150 a 151.

⁵⁾ Jaffé, Lothar str. 153. n. 62.

⁶⁾ Pokrač. Kozmy k r. 1134. Pertz IX. 139. „Rex Pannonicorum coecus episcopum Albæ civitatis, nomine Petrum, ad imperatorem... miserat“. Zdali „Alba civitas“ značí královský (Stoličný) Bělehrad aneb Zara Vecchia t. j. Bělehrad při moři, aneb Bělehrad sedmihradský, o tom se mínění rozehází. Fessler, Geschichte Ungarns II. 46 klade Bělehrad při moři, Mailáth I. 109 jmeneuje Bělehrad sedmihradský, kdežto Engel a Röpell Bělehrad královský zvolili. Engel, Geschichte Ungarns I. 178 jmeneuje Petra proboštem Králo-Bělehradským. Jelikož tamní biskup co strážce hrobu sv. Štěpána u veliké vážnosti byl, nejspíše i zde Petr z Bělehradu královského jmén jest.

byl učiněn zhoubným vpádům Polákův do Uher. Petr šel ale napřed do Prahy, aby si podporu od knížete Soběslava pojistil, a pak teprv do Němců. Soběslav vydal se s ním na cestu a setkal se asi v únoru 1134 v saském Aldenburku s císařem Lidéřem a manželkou jeho Rejkou¹⁾). Výsledek poselství byl příznivý. Lidéř slíbil, že se v záležitosti polsko-uherské zeula méněním Soběslavovým chce spravovati. Bohaté dary jsou navzájem dány; Madaři věnovali císaři dva bělouše se skvostnými pochvami, na jichž sedlech 26 hřiven zlata se nacházelo, a těšíc se úspěchu svému vrátilo se poselství do Uher²⁾.

Mezitím co Soběslav bezpochyby ještě s uherskými posly při dvoře císařském dlel, učinili dne 26. února 1134 Moravané a s nimi lid z Králohradecké, Chrudimské, Boskovické, Čáslavské a Kladské župy nový vpád do Polska. Od hranic moravských až k Odři lehlo za krátký čas všecko popolem, a jelikož Poláci pro nastávající čas postní, ve kterém z příčin náboženských podobné výpravy se nečinívaly, k obraně přichystání nebyli, odvezli Moravané a spojeni s nimi Čechové kořist tak bohatou, jakou nikdy před tím³⁾. Událost tato sloužila knížeti polskému bezpochyby za výstrahu, co by mu ještě nastávalo, kdyby Borika a nároky jeho ještě déle podporoval a příkazu císařova, dostaviti se příštího roku k říš-

¹⁾ Doba schůze padá dle pobytu Lidéřova v Gosselu asi do února, jelikož Pokrač. Kozmy bezprostředně potom o událostech dne 26. února mluví. Jaffé, Lothar 153 n. 62. Pokrač. nazývá místo schůzky „Plzen“. Již Dobner, Annal. VI. 229 připomíná, že Plzen totéž místo jest co Plysn (srov. str. 48 pozn. 1. t. d.) a že slovanské jméno Plisne Aldenburk značí. Že se Lidéř tehdáž v Sasích zdržoval, dosvědčují listiny. Jaffé, Lothar na uv. m.

²⁾ Pokrač. Kozmy k r. 1134. Pertz IX. 139.

³⁾ Pokrač. Kozmy na uv. m. „sine duce Sobezlao terram hostilem introissent“. Tato slova jakož i určité udání času vedou nás k tomu, abychom válečnou výpravu kladli do času, kdež kníže v Němcích meškal.

skému sněmu, neuposlechl¹⁾). Uhry, říše česko-moravská a císař Lidér spolčeni tvořili moc tak velikolepou, že sestárlý již Boleslav III. míru dal přednost před válkou. Poslal tedy ke sněmu dvorskému, jež Lidér dne 26. května následujícího roku 1135 v Magdeburce držel, posly své²⁾, a dostavil se o nanebevzetí P. Marie, tedy dne 15. srpna, osobně před císaře v Meziboři, kamž zároveň s ním kníže Soběslav a z Uher poslové Belovi došli³⁾. Zde mezi jiným rozhodnuto jest, že Bela II. králem v Uhrách zůstati a mezi Soběslavem a Boleslavem III. všecko nepřátelství přestati i mír učiněn býti má⁴⁾. Letopisec Pražský k tomu dokládá, že tenkráte prý spíše příměří než mír zavřeli a potom se rozesli⁵⁾.

S Polskem bylo ovšem spíše jen příměří učiněno než mír, nikoliv ale s Boleslavem III., neboť on nepřečkal dlouho dny Mezibořské a šlo mu v pravdě o to, se Soběslavem zůstati v přátelství. Dokázal to na sjezdu, kterýž o letnicích 1137 v Kladsku, tedy na české půdě držán byl. Úmrtí jeho připadá na 28. října 1138.⁶⁾ Říší rozdělil svým synům: Vladislav obdržel Krakovsko a Slezsko, Boleslav Mazovše a Kujavu, Mečislav Hnězdno s Pomořany a Jindřich Žitomíř, s tím ale příkazem, že nejstaršímu, Vladislavovi, s držením Krakova hodnost velikého knížete polského a vrchní moc nad bratřími zůstati a takové přední právo budoucně vždy nej-

¹⁾ Annal. Erphesfurden. k r. 1135. Pertz VI. 540. „(In Merseburg) ex pracepto imperatoris dux Polenorū affuit.“

²⁾ Annal. Saxo k r. 1135. Pertz VI. 769.

³⁾ Annal. Saxo na uv. m. Annal. Erphesfurden. udávají mylně 1. srpna. Jaffé, Lothar 164. n. 39.

⁴⁾ Annal. Erphesfurden. k r. 1135. Pertz VI. 540.

⁵⁾ Pokrač. Kozmy k r. 1135: „imperfecta pace, sed positis induciis, unusquisque ad propria remeavit“. Pertz IX. 141.

⁶⁾ Nekrol. Cvifaltský u Hessia, Mon. Guelf. str. 250. „V. Kal. Novb. Boleslaus dux Boloniorum. Iste multa bona contulit nobis cum uxore sua Salome“. Salomin pamětný den v nekrologu tom jest 27. června, na uv. m. 245. Umřelat 1144.

staršímu členu rodiny připadnouti má¹⁾). Pro dějiny Moravy jest toto rozdělení Polska proto důležité, že z potomků Vladislavových samostatní panovníci Slezska se stali, kteří s Čechy a Moravou mnohonásobné styky měli. Již předka jejich, Vladislava samého, vidíme v přátelském poměru ke knížeti Soběslavovi. Roku 1137 zdvihl v Němčí nejmladšího syna jeho, Václava, z křestu, na znamení, že obnovené přátelství mezi Polskem a Čechy i budoucně trvati má²⁾.

Vůbec nacházíme u Soběslava, že velikou váhu kladl na duchovní příbuzenství, zapomínaje při tom, že snaze jeho, s rody panujícími do užšího spojení rodinného vstoupiti, jen na překážku býti mohou. Víme³⁾, že již Lidér r. 1128 českému knězici kmotrem byl; roku 1134 oznámil král Bela II. svou ochotu k podobné službě přátelské. K slibu jeho poslal Soběslav novorozeného syna svého s biskupem Menhartem a četnou družinou k dvoru uherskému a dal ho tam u přítomnosti slepého krále ve svatvečer letnic pokřestiti; domýslíme se, že to byl knězic Oldřich⁴⁾. A když pak r. 1137 knězic Václav velkého knížete Vladislava za kmotra dostał, byl Soběslav se saským rodem císařským, s Arpadovci i s Piasty v duchovním příbuzenství, což nikdy nezůstalo bez následků, protože duchovní příbuzenství jisté církevní zá povědi sňatků spůsobuje. Dle starých předpisů církve bylo totiž zapovězeno manželství mezi křestencem a kmotry, mezi ním a jejich dětmi, mezi kmotrem a kmotrou a konečně mezi kmotry a rodiči křestence⁵⁾. Rovněž ustanovaly synody Mohučská a Kolínská, že kmotrové až do čtvrtého stupně

¹⁾ Doklady u Jaffé, Konrad III. str. 75 a 76 a Röppel, Polen I. 295. Lelevel, Polska II. rodový strom uchyluje se v některých udániích od Röppella. Jaký podíl pátý syn, Kazimirz, obržel, řečeno není.

²⁾ Pokrač. Kozmy k r. 1134. U Pertzze IX. 144.

³⁾ Viz str. 24 t. d.

⁴⁾ Pokrač. Kozmy k r. 1134 na uv. m. „in die Pentecostes, tehdы 3. června. Bylo nařízeno křestiti ve svatvečer při svěcení vody. Srovn. str. 24 pozn. 3 t. d. k r. 1128.“

⁵⁾ Doklady u Waltera, Lehrbuch des Kirchenrechtes str. 675.

nemají příbuzní býti rodičům křestence¹⁾. Že tato církevní nařízení Pražskému kronikáři známa byla, vidíme z nevole, kterou zjevně pronáší, an vypravuje, že strýc synovce, král Bela českého knězice ke křtu nesl, z čehož zavíráme, že nařízení ona v církvi Pražské a Olomoucké sice v dobré paměti, ale nic v užívání byla, sice by jinak stráže zákona, biskup Menhart, křest, při kterémž i kníže Soběslav přítomen byl, nebyl vykonal.

Při tomto křestném obřadu byl také Kunrat (II.), syn Litolta Znojemského, držán byv od r. 1128 ve vazbě zprvu na Vyšehradě potom u Jindřicha Grojeckého, a posléze r. 1134 na svobodu propuštěn²⁾) — zasnouben se srbskou kněžnou Marií, sestrou uherské králové Heleny. Obě byly dcery srbského knížete Uroše³⁾. Zdá se, že ještě téhož roku se oženil a do údělu Znojemského co Kunrat II. uveden byl. V Brněnsku byl od r. 1130 kněžic Vratislav, tak že již jenom Olomoucko ve správě komory knížecí zůstalo.

Propuštěním Kunrata zrušen byl poslední trestný výkon, který se r. 1130 na jeho vyslým spiknutím proti knížeti byl nevyhnutelným stal⁴⁾. Mysli všech byly, aspoň dokud Soběslav žil, uchlácholeny a obecný pokoj i pořádek blažil poslední léta jeho panování. Zdali v příznivém osudu knížete Kunrata oba biskupové, Menhart a Jindřich, podílu měli, o tom zpráv není. Praví-li se ale o Menhartovi, že ho kníže právě tenkráte z celé duše miloval⁵⁾, smíme se domnívat, že biskup, jenž onoho hnutí r. 1130 dle vlastního přiznání

1) Harzheim, Concil. German. III. 597 a násł.

2) Letop. Hradišť. k r. 1134. Pertz XVII. 650.

3) Pray, Annal. Hung. k r. 1134, str. 127. Že knězna se jmenovala Marie, na jeho vychází z nadační listiny premonstratského kláštera Louka u Znojma, z r. 1190. Cod. dipl. Mor. I. 331 a 342. Viz str. 50 t. d.

4) Viz str. 30 t. d.

5) „Quem (Episcopum) intimo diligebat (Sobeslaus) affectu“ Pokrač. Kozmy k r. 1135. Pertz IX. 140.

dosti blízek byl¹⁾, jistě i na účastníka ve spiknutí, knížete Kunrata se rozpomněl a za uléhčení losu jeho u knížete se přimlouval. Takový výklad věci souhlasí příliš s povahou srdce lidského, než abychom o trefnosti jeho pochybovali mohli. Jakožto pohnútku ke sňatku knížete Kunrata II. s kněžnou Marií udává sám letopisec zjevně, že tím spolek mezi Uhry a Čechy uzavřený utužen být měl²⁾, což se také skutečně stalo. Soběslav a Bela setrvali až do smrti své v nejlepším přátelství. Soběslav zemřel 14. února 1140, Bela dne 23. února 1141³⁾.

Po skončení svatého obřadu vrátil se biskup Menhart, bohatě obdařen, s křestencem z Uher domů. Ale na zpáteční cestě roznemohl se a musel ve dvorci svém Sekyři kostele⁴⁾ zůstat. Soběslav, sotva že smutnou tuto zprávu obdržel, pospíšil hned do Sekyře kostela, aby biskupa ještě při živobytí zastal⁵⁾. Velice obradován návštěvou jeho, odevzdal Menhart knížeti dary, které byl od krále Bely obdržel, a přijav zajisté útěchy od spolubratra svého, biskupa Jindřicha, vypustil duši dne 3. července 1134⁶⁾. Mrtvé tělo jeho převezeno jest do Prahy a tam v chrámě sv. Víta pohřbeno. Biskup Jindřich konal při tom předepsané modlitby a držel nad hrobem onu řeč, o které jsme se byli zmínili. Mnich Sázavský vychvaluje zemřelého knížete církevního jakož pravého, upřímného přítele kněžstva a mnichů, těšiteli

1) Srovn. str. 46 t. d.

2) Pokrač. Kozmy na uv. m.

3) Necrolog. Admuntien. k 13. únoru. Archiv c. k. Akad. XIX. 407.

4) O tomto statku biskupství Pražského viz dil II. str. 38, 209 a 270 t. d.

5) „Rediens igitur iam dictus princeps (Sobeslaus) de Ungaria, venit ad episcopum suum, cui in infirmitate laboranti solatia pietatis prout competens erat, impendit“. Pokrač. Kozmy k r. 1134. na uv. m. Z místa toho zavíráme, že Soběslav meškaje u Bely, mezikámo co Menhart na zpáteční cestě onemocněl, křestu dne 2. června vykonámu obcoval.

6) Monach. Sazav. k r. 1134. Pertz IX. 158.

a pomocnou chudých a poutníků¹⁾. Klášter Cvifaltský ve Švábích, od knížete Vladislava a manželky jeho Rejčky štědře nadaný, uvádí biskupa Menharta mezi svými dobrodinci. Ona černá, zlatem vyšívaná „Cappa“, kterou na zpáteční cestě z Jerusaléma od řeckého císaře darem obdržel, dostala se jmenovanému klášteru. Také zlatý kříž s ostatky, tři stoly s fanony a více jiných menších darů svědčí ve Cvifaltech o štědrosti jeho²⁾. V klášteře v Bamberce založil výroční den své paměti³⁾.

Že biskup Jindřich Olomoucký exequie za zemřelého Menharta Pražského, a sice v Praze samé držel, má původ svůj v prastarém snešení snemu církevního⁴⁾, dle kterého při uprázdnění stolice biskupské nejbliže sousedící aneb jiný, od metropoly k tomu ustanovený biskup, intercessor či visitator jmenovaný, do osírelého sídla se odebral, pohřeb obstaral, seznam jméní církevního zhotobil, a všecko, čeho k nastávající volbě nového biskupa třeba jest, nařídil, při čemž se jmenovitě na přání obce biskupské vyptati měl. Také v Praze měla obec vždy ještě rozhodný vliv na obsazování stolice biskupské, a biskup tamní býval pokaždé na sněmě volen⁵⁾. Kníže Soběslav rozepsal volební sném k 29. září do hlavního města, a jelikož k slavnosti sv. Václava, kteráž se dne 28. září s velikou okázalostí slavila, mnozí z venkova do města přicházeli, byl sném nad míru četně navštíven. Čekatelů, kteříž se u knížete i u císaře o přímluvu ucházeli, nebyl nedostatek. Zvolen jest ale probošt Vyše-

¹⁾ Monach. Sazav. k r. 1134. Pertz IX. 158.

²⁾ Bertholdi Zwivilden. Chron. kap. 15 a kap. 46. Pertz X. 104 a 119. Du Cange připomíná o fanonu: „Mappula sive mantile, sacerdotis indumentum est, quod vulgo Phanonem vocant“. Jakové ostatky ve zlatém kříži byly, patrně z Ortliebi Zwifalten. chron. Pertz X. 89.

³⁾ Dobner, Annal. VI. 232.

⁴⁾ Concil. Carthag. III. can. 8. a Carthag. V. can. 8. u Binterim, Denkwürdigkeiten der kathol. Kirche I. 2. str. 198.

⁵⁾ Srovn. díl II. str. 32, 220 a 335 t. d.

hradský Ján, přítel Olomouckého biskupa Jindřicha¹⁾. Investitu dle konkordátu Vormského obdržel biskup Jan v lednu aneb na začátku února 1135 od císaře Lidéře; zdali v Kvedlinburce, kdež Lidéř dne 2. února se zdržoval²⁾, zjištěno není — vysvěcení se mu ale jistě dostalo v Mohuči dne 17. února od Metropoly Adelberta³⁾. Stolice biskupská v Praze byla tedy jen 7 měsíců a 14 dní prázdná.

Tehdáž, když biskup Ján uvedení na stolici Pražskou dosáhl, stál císař Lidéř bez odporu na vrcholu své moci. V celé rozsáhlé říši německé neměl žádného nebezpečného nepřítele více; nejnebezpečnější, Štaufovec Fridrich, byl se právě přičiněním svatého Bernarda v Bamberce poddal⁴⁾, a jak s tak zvanými zeměmi komorními, Polskem, Uherskem a Čechy, stál, viděli jsme na dvorském sněmě v Magdeburce a na slavném říšském sněmě v Meziboří, od císaře dne 15. srpna drženém. Že tam spor o korunu uherskou ke konci přiveden jest, že kníže Soběslav přítomen byl a Boleslav polský se pokročili musel, vypravovali jsme již dříve. Císař nedal pustiti Boleslava před sebe⁵⁾, dokud nezapráví od dvanácti let zadržalý poplatek 500 liber, kterýž

¹⁾ Pokrač. Kozmy k r. 1134. Pertz IX. 140.

²⁾ Annal. Saxo k t. r.

³⁾ Pokrač. Kozmy k r. 1135 na uv. m. 141. Letop. Hradišt. k r. 1135. Pertz XVII. 650. Letopisec, pravě zde, že zvolený biskup prsten a berlu od císaře dostal, zmiňuje se tím o věci, která Vormským konkordátem a volební kapitulací Lidéřovou již zrušena byla, ale v paměti hluboko utkvěla. O volební smlouvě srovn. Pertz XII. 511.

⁴⁾ „Interventu Clarevallensis abbatis Bernardi“. Otto Frisingen. chron. VII. 19. Edit. Argentor. fol. 80. Další doklady u Jaffé, Lothar, str. 160 a 161.

⁵⁾ Otto Frisingen. chron. VII. 19 „post generalem curiam Bergensem (imperator) in Saxoniam divertens, Polonorum ducem cum multis muneribus obvium habit, quem tamen non ante dignatus est suo conspectui præsentari, quam tributum duodecim annorum, hoc est D libras ad singulos annos, persolveret, et de Pomeranis et Rugis homagium sibi faceret subiectionemque perpetuam sacramento confirmaret“.

knížeti českému dlužen byl, a ku kterému Polsko od času Břetislava I. zavázáno bylo¹⁾). Boleslav zaplatil dluh a odevzdal on i ostatní cizí vyslanstva i knížata císaři skvostné dary. — Řekové jménem císaře Koloiana (Jana I.) zlato a drahé kameny, nachové oděvy rozmanité barvy i voňavé, Němcům až potud neznámé věci, Poláci a Čechové sobolinu a jiné vzácné kožešiny vůbec, pak zlato a stříbro, Maďari také své²⁾. Potom, slíbivše pomoc k příštímu tažení do Říma, rozešli se, kníže Soběslav s nákladem 6000 liber stříbra, kteréž mu bezpochyby poskytlo prostředků, Prahu, jak letopisec dí³⁾), čili lépe hrad Pražský na spůsob měst italských

¹⁾ Jakkoliv neurčitě svrchu uvedené místo zní, máme s Dobnarem Annal. VI. 235 za to, že se jen k onomu poplatku vztahovati smí, kterýž Kazimír za postoupení Vratislavu a obvodu jejího panovníkům českým platiti se uvolil, ročních totiž 30 hřiven zlata a 500 hřiven stříbra, a kterýž od Jindřicha IV. za právně platný uznán byl. Srovn. díl II. str. 178 a 350 t. d. Na pováženou jest ale, že kníže Soběslav až do r. 1132 v nejlepší vůli, ba v úzkém přátelství s Boleslavem III. polským trval, kdežto dle udání Oty Frysingského odvádění poplatku již r. 1123, tedy v době, kdež Soběslav u Boleslava co vyhnanec žil, zastaveno jest. Roku 1125 dosedl Soběslav na stolec český a zůstal, vzdor neplacení, až do 1132 v míru s Boleslavem! Či mu snad Soběslav, ohledem k mnohým válkám, do kterých Boleslav zapleten byl, čekal? Či měl poplatek ten císaři z Pomořan placen býti? Před 12 lety Pomořany ovšem od Boleslava porobeny jsou. Že se v XVI. století o polském, knížeti Soběslavu zadržalém poplatku mluvilo, vidíme z Dúbravského histor. Bohem. lib. XI. pag. 101: „Soběslaus Vratislaviensem in Slesia regionem adgreditur, quod ei iam a triennio per Boleslaum non solveretur tributum ex Vratislavia debitum“. Nemohouce ale dokázati, že císař sobě z Pomořan nějaký poplatek vyhradil, a vědouce, že se z Polska do Čech poplatek odváděl, odhodlali jsme se, dokud lepších důvodů nebude, k náhledu svrchu uvedenému.

²⁾ „Sed et dux Poloniæ duxque Boëmiæ pelles grisas atque mardelinas cum variis auri et argenti aliarumque præciosarum rerum muneribus tanta afferebant copia, ut nullus superesset principum, qui vel ducum illorum, vel imperatoris muneribus se non gauderet honoretum“. Annal. Erphesfurden. k r. 1135. Pertz VI. 540.

³⁾ Pokrač. Kozmy k r. 1135. Pertz IX. 141.

z pevného staviva a s lepšími hradbami přestavěti. Tehdy vydal Soběslav také poslední provincii moravskou, kteráž od r. 1130 pro komoru jeho spravována byla, knížectví Olomúcké, a udělil je synovci svému Lipoltovi, synovi Bořivoje II. z Vratislavské hlavní větve, tak že Morava r. 1135 po dlouhém čase ve třech městech zase vlastní dvory měla, totiž Lipolta v Olomúci, Vratislava v Brně a Kunrata II. ve Znojmě¹⁾). Soběslav učinil krok ten, jak se zdá, aby i svému rodu zjednal podobný mír, jaký byl dne 26. května 1135 v Magdeburce a dne 15. srpna t. r. v Meziboří pomocí Lidéřovou mezi Polskem a Uhry sprostředkoval. Všude měly zbraně odpočívati, aby císař Lidér tím bezpečněji výpravou do Italie i církevním zmatkům konec učiniti mohl. Byla-li jednou světská a duchovní vláda ve shodě, pak bylo dle tehdejších náhledů štěstí pojistěno.

Po skončení říšského snemu zdržel se císař ještě několik neděl v severních Sasích²⁾ a přišel v září do Mühlhausen v Durynsku, kdež dne 29. září 1135 vzdorokrál Kunrat, bratr Fridricha Štaufského, titul svůj složil a od císaře odpuštění došel³⁾. Tím byl spor s Hohenstaufy ukončen. Císař sdělil radostnou tuto zprávu bez prodlení papeži Innocencovi II.⁴⁾ a oznámil mu, že na příští vánoce knížata říšská do Špýru svolána jsou, aby výpravu do Italie, kdež vzdoropapež Anaklet vždy ještě přivrženců měl, s prospěchem provesti mohl. Knížata se sešli a sněm se počal jak určeno bylo. Často již jmenovaný Jindřich Grojecký, markrabě dolnolužický a purkrabí Magdeburšký⁵⁾, byl již na cestě, umřel ale, nedošed Špýru, dne 31. prosince 1135 v Mohuči. Uprázdnenou marku obdržel od císaře Kunrat Vetinský, který beztoho již mar-

¹⁾ Letop. Hradišt. k r. 1135. Pertz XVII. 650.

²⁾ Jaffé, Lothar str. 167.

³⁾ Jaffé, Lothar na uv. m. s doklady.

⁴⁾ Annal. Saxo k r. 1135. Pertz VI. 770. Pertz list sám neuvedl, ale odkazuje k vyjádření majícímu Codex epistolaris.

⁵⁾ Srovn. díl II. str. 277 a násl., pak 463 t. d.

krabím v Míšni byl, a purkrabství Magdeburkské uděleno jest v léno Burkartovi, příbuznému císařovu a bratu arcibiskupa Magdeburkského Kunrata¹⁾). Úmrtím Jindřicha uprázdněné kraje Nišany a Budišín, kteréž Viprecht druhdy od krále Vratislava v držení měl²⁾, spadly co uprázdněná léna na Čechy a teprvé okolo 1140 zase na Kunrata míšeňského, kdežto rodinný statek Grojec na Jindřichovu sestru přešel, a díl spupných statků v rukou vdovy Viprechta Grojeckého zůstal; jmenovala se Kunigunda a byla druhou jeho manželkou. Od ní vyplatil Soběslav později (1139) několik hradů za 700 hřiven stříbra a připojil je ke své říši³⁾.

¹⁾ Annal. Saxo k r. 1136. Pertz VI. 770. Tento Kunrat jest nástupce svatého Norberta, který 1126 arcibiskupem Magdeburgským se stal a co zakladatel premonstrátů v pověsti svatosti dne 6. června 1134 zemřel. Roku 1215 jest za blahoslaveného prohlášen, a roku 1582 k svatým počten. Ostatky jeho se od r. 1626 v premonstrátském klášteře na Strahově v Praze veřejně uctívají. Dějepisný material o tomto výtečném muži viz u Jaffé, Lothar, příloha VII. 245.

²⁾ Srovn. díl II. str. 277 t. d. Pokrač. Kozmy k r. 1140. Pertz IX. 146: „Sobezlaus acer dux... licet magna solicitudine non solum sui principatus esset occupatus, verum etiam curam Moraviae et Sirbie impenderet etc.“ Že Sirbia v takovém spojení jen zemi Milčanů s hlavním městem Budišinem značí, ukazuje Šafařík, Starožitnosti II. 620 a Zeuss, die Deutschen 642 a násł. Roku 1142 poslal kníže Vladislav II. bratra svého Jindřicha do Budišína, aby tam vojsko sebral a k němu přivedl. Vincent. Annal. k r. 1142. Pertz XVII. 600. Skutkem tím dokázal kníže český, že v Nišanech a v Budišině práva panovnická měl.

³⁾ Pokrač. Kozmy k r. 1139. Pertz IX. 144. Po smrti Juty české († 17. prosince 1108. viz díl II. str. 410 t. d.) pojal Viprecht Grojecký Kunhutu, vdovu po Kunovi z Bichelinku. Nejstarší syn jeho rovněž Viprecht jménem, vzal 1110 Kunovu dceru, která se také Kunhutou jmenuje, za manželku. Viprecht jest bratr nahore jmenovaného Jindřicha Grojeckého. Annal. Pegav. ad an. 1110 Pertz XVI. 249. Pokrač. Kozmy praví na uv. m. jen: „Dux Sobezlaus ab uxore Wigberti aliquot castra DCC marcis argenti redemit“, odkudž by pochybnost vzejít mohla, zdali se výplata od vdovy staršího či mladšího Viprechta stala, kdyby za příčinou náramného bohatství domněnka nenasvědčovala spíše otci než synu.

Říšský sněm ve Špýru trval asi do 8. ledna 1136¹⁾; válečné tažení do Italie bylo hlavním předmětem porad. Velikonoce, tehdy dne 22. března, slavil Lidéř v Cáchách, letnice v Meziboří a památku sv. Petra a Pavla dne 29. června v Gosslaru²⁾. Dne 15. srpna vidíme ho ve Vyrcpurku, kdež se válečníci sejíti měli. Veliké a vybrané vojsko bylo se tu poznenáhlu sebralo³⁾. Nejčetnější jsou zástupy Jindřicha, vévody bavorského. Ze Štaufovců zůstal Fridrich, bezpochyby za svolením Lidéřovým, doma⁴⁾. Ale bratr jeho Kunrat se dostavil; vedlé něho stál markrabě Albrecht Medvěd, vévoda korutanský, falckrabí Ota z Rýna, Ota z Vittelsbachu, markrabí Kunrat míšenský a dolnolužický atd. Z knížat duchovních provázeli císaře osobně arcibiskupové Trírský, Kolínský a Magdeburkský, biskupové z Meziboře, Luttichu, Havelberka, Utrechtu, Túlu, Basileje, Kostnice a Řezna, a množství opatů, mezi nimi Korvejský a Fuldský⁵⁾. V řadě zde vyčtených pochřešujeme pomoc česko-moravskou, metropolitu Adelberta Mohučského, markrabí rakouského atd. Zdali nebyli tyto obesláni, či se zpěčovali přijít? O českém knížeti Soběslavu praví kronista Pražský⁶⁾: „že kníže dle přání císařova zbrojil a sebranému již vojsku kněžice Vladislava před nedávnem z ciziny se vrátiliho za vůdce dal; ale ten že, přijav od knížete 900 hřiven denárů pro své vojiny, s penězy a několika svými soudruhy utekl.“ Jest to týž Vladislav, který se byl r. 1133 s několika urozenými jinochy z hranic zemských uchýlil, chtěje příbuznému svému Fridrichovi od Luku proti vévodovi bavorskému, či vlastně proti záměrům Lidéřovým, jak se domníváme, jít na pomoc⁷⁾. Patrně, že se brzy vrátil

¹⁾ Listina v Böhmerových Kaiser-Regest. č. 2148 str. 112.

²⁾ Annal. Saxo k r. 1136. Pertz VI. 770.

³⁾ Annal. Saxo na uv. m. Cont. Gemblacen. u Pertze VI. Otto Frisingen. chron. VII. c. 19.

⁴⁾ Srovn. str. 36 t. d.

⁵⁾ Doklady u Jaffé, Lothar str. 179.

⁶⁾ Pokrač. Kozmy k r. 1136, Pertz IX. 142.

⁷⁾ Viz str. 53 t. d.

a zase milosti užíval, sice by jinak Soběslav úkol takový naň nebyl vzložil. Kam Vladislav s penězi ušel, co s nimi dělal, a zdali se braný česko-moravský houf k voji císařskému se přidal, to vše jest ve tmách; při celé té výpravě, kteráž předce od září 1136 až do listopadu 1137 trvala, neděje se o Češích ani zmínky.

Že Lipolt Svatý, markrabě rakouský, ve výpravě jmenován není, vysvětluje se chorobností jeho. Stál při závěrku svého zbožného, bohulibého života. V září 1136 vydalo se vojsko císařské na pochod k prosmykům Tridentským¹⁾, a dne 15. listopadu t. r. zesnul světec v 60. roce věku svého. Pohroben jest v klášteře Novohradském. „Z Pisy psal Innocenc II. dne 8. ledna 1137 zarmoucené vdově, těšil ji slibem, že se modliti bude za duši výtečného manžela jejího, a končil přáním, aby matka i děti napořád svazkem lásky a svornosti spojeny zůstaly. Památka Lipoltova ctěna jest hned jakož blahoslaveného služebníka božího; prohlášení za svatého do stalo se mu ale teprvě za Innocence VIII. a bullu kanonisační vyhotovena jest dne 6. ledna 1485.“²⁾ Jakož dvě sestry jeho, Gerbirga a Ita, provdány byly za dva Přemyslovce, Gerbirga 1100 za Bořivoje, a Ita za Litolta Znojemského, tak pojal i syn jeho a nástupce v markrabství, Lipolt IV. (V.). hned po skončeném roce smutečním 1138 Marii, dceru knížete Soběslava, za manželku, a sestra jeho Kedruta provdala se 1140 za Soběslavova nástupce, Vladislava II., od něhož právě nejznamenitější Přemyslovci pocházejí, majíce takto Kedruntu za pramáti.

Jak Lipoltovi rakouskému choroba, tak nedopustilo metropolitovi česko-moravskému, Adelbertovi, vysoké stáří, zúčastnit se ve výpravě. Zemřel dne 23. června 1137, tedy dříve než se císař z Italie vrátil, a pochován jest v klášteře Eberbašském. Soujmenný nástupce a příbuzný jeho, švakr

¹⁾ Otto Frisingen. chron. VII. cap. 19. Annal. Saxo k r. 1136 na uv. m.

²⁾ Bamberger, synchron. Geschichte VIII. 229.

Štaufovce Fridricha, panoval jen tři léta, od 1138 do 1141¹⁾. A což biskupové, Jan Pražský a Jindřich Olomúcký, zdaž ti při tažení do Říma nebyli? Oba biskupové, ačkoliv investováni od císaře, byli v sile Lidéřovy kapitulace volební z r. 1125 prázdní povinnosti, říši německé osobně konati služby vojenské²⁾. Oba nacházíme v jejich diecesích touž dobou, kdež Lidéř v Itálii práva řádného papeže Innocence II. proti Anakletovi († 25. ledna 1138) se zastává, onomu převahu zjednává, cestu do Říma klestí a po dosažení cíle nazpět do Němec přes Narni a Bolognu se vrací. Ba vidíme biskupa Jindřicha toho času v nemilém sporu s knížaty moravskými.

Pražský letopisec vypravuje dle doslechu³⁾, že za času italské výpravy 1136 biskup Jindřich uzavřel, vystavěti kostel v osadě Blansko, kteráž již od dávných let k Olomúckému kostelu patřila⁴⁾. Osada tato, která se až podnes počítá k lenním statkům arcibiskupství Olomúckého, leží v horách severně od Brna a patřila k údělu Brněnskému, jehož správa svěřena byla Vratislavovi. Lidumilovný pastýř duchovní zajisté chtěl vystavením kostela horalům porůznu bydlícím poskytnouti přiležitosti k duchovnímu pokrmu a posile duší. Snad choval již dlouho krásný ten úmysl, neboť roznesla se pověst, že ve dvorci svém v Blansku má mnoho zásob, k stavbě určených. Zpráva o tom, vypravuje kronista dále, dráždila prý záštitu knížete Vratislava a zbudila v něm žádost, zmocniti se zboží tam nahromaděného. Známe Vratislava z té doby, kdež s Kunratem Znojemským proti Sobě-

¹⁾ Series archiep. Mogunt. u Böhmera, Fontes III. 140. Annal. Saxo k r. 1138. Pertz VI. 776. Annal. Erphesfurden. k t. r. na uv. m. 541. Otto Frisingen. chron. VII. cap. 22.

²⁾ Viz str. 5 t. d.

³⁾ Pokrač. Kozmy k r. 1136. Pertz IX. 142.

⁴⁾ Spupné panství Rajec s manským statkem Blansko, ve Wolného německé topografii Moravy II. 2. str. 361 a násl. Že Blansko s Rajcem Olomúcké církvi patřilo, viz v Cod. dipl. Mor. I. 206.

slavovi učinili spolek, jenž se uvězněním jich obou skončil¹⁾). Oba byli ovšem zase na milost přijati, zdali ale s přijetím milosti také srdce své přichýlili k uděliteli milosti, jest jiná otázka; čas nás o tom zpraví. Že biskup Jindřich starému knížeti věrným jest přitelem, seznali jsme při nejedné příležitosti, a protož není divu, pakli se na společných drahách s ním ne vždycky přívětivě potkávali. Právě měli zase mezi sebou ledacos k vyrovnanvání, pročež se jmenovaná knížata s biskupem v klášteře Rejhradském sešli. A tu prý Vratislav, popíráje biskupství Olomúckému vlastnického práva ku Blansku, biskupovi stavění kostela přímo zakázal. O to se mnoho hádali a časté schůzky v Rejhradě měli. Neshodnouše se pak platně, odložili vyjednávání a rozešli se²⁾. Tak vypravuje letopisec. Nápadné jest, že moravské listiny o Blansku pořád mlčí. Teprvě r. 1267 objevuje se toto místo zase v držení Olomúckého kostela³⁾. Smíme-li Olomúckému biskupu a letopisci Janovi Dúbravskému († 1553) věřiti, byl dle něho⁴⁾ spor o Blansko krátce před smrtí Soběslava, tedy okolo roku 1140, rozhodnut ve prospěch biskupa, kterýž pak tam dávno zamýšlenou stavbu kostela ku poctě sv. Martina dokončil. Tamější farní kostel slaví až podnes památku patrona svého na den sv. Martina. Zdali téhož roku 1136 přičiněním biskupa Jindřicha Olomúcký kostel sv. Mauricia, který tehdáž prý klášteru Hradištěmu patřil⁵⁾, směnnou smlouvou i s patronátem a vším příslušenstvím k Olomúcké kapitule se

¹⁾ Viz str. 26 a násl. t. d.

²⁾ „Tandem post multa concilia ibi (in Raygrad) habita, positis induciis, imperfecta pace unusquisque ad propria redierunt“. Pokrač. Kozmy k r. 1136. Pertz IX. 142.

³⁾ Cod. dipl. Mor III. 397.

⁴⁾ Dubravius histor. Bohem. lib. XI. pag. 104. Edit. Basil. 1575.

⁵⁾ Richter, Series episcop. Olom. pag. 21. Pak Wekebrod, Mährens Geschichte. V Brně 1814. I. 115 a 116. Ačkoliv kniha tato jest celkem nekritická a nesprávná, předee užito v ní tu i tam dobrých poznámek ze spisů Friecka a Gianiniho, a jelikož se Wekebrod právě v této věci k Gianinimu táhne, odhodlali jsme se užiti jeho svědectví.

dostal, zde rozhodovati nechceme, ačkoliv událost samu popírat nemůžeme. Kostel sv. Mauricia v Olomúci vyskytuje se ovšem teprvě r. 1257 v moravských listinách¹⁾; ale o věci té mluví několik od sebe docela neodvislých svědků, tak že předee nějaký historický základ míti musí.²⁾

Tažení do Říma se biskup Jindřich sice nezúčastnil, zato se ale r. 1136 odhodlal, navštíviti hrob Vykupitele v Jerusalémě. Vímět, že on již r. 1123 svatá místa byl viděl. Jelikož pak co biskup diecesní nesměl opustiti sídlo své bez svolení svého metropoly a svého zeměpána, obrátil se k oběma jmenovaným pánum o dovolení k cestě. Chtěl zajisté příští velikonoce, totiž 1137, ztráviti v Jerusalémě. Aby tedy v pravý čas tam došel, odebral se již v prosinci 1136 do Prahy, slavil tam vánoce s biskupem Janem, a vrátil se, dostav od knížete povolení, okolo svátku sv. tří králů, provázen biskupem Janem, do Olomouce. Zde slavili ještě spoletčně r. 1137 zjevení (sv. třech králův) a pak se rozešli;

¹⁾ Cod. dipl. Mor. III. 256.

²⁾ Klášterské letopisy v Hradišti, rukop. morav. zemského archivu v Brně svaz. I. 25, připisují starému Hradištskému premonstratovi Tetzelovi, který na začátku XVII. stol. klášterské letopisy vedl, tato slova o kostelu sv. Mauricia: „Bogumilus, qui et Deocarius, intrusus abbas, promotoris sui, Heinrici Zdík, episcopi Olomucensis, instantiis permotus, parochialem St. Mauriti intra Olomucium sitam et ad monasterium Gradicense tunc pertinentem ecclesiam, cum universis ad eam pertinentibus fundis, domibus, hortis, agris, pratis etc. commutavit, et Canonicis Olomucensibus possidendam extradidit, ab iisdem pro ea obtinens duas, Sti. Stephani unam, alteram Sti. Michaelis extra septa monasterii tunc sitas ecclesias, quarum posterior cum turri elevata stabat eo in loco, quo nunc patet introitus ad monasterium. Item pomerium spatiosum, horto conventuali fere contiguum, quae omnia memoratus abbas septis monasterii cingere cogitabat“. Letopočet k poznámce této přidán není. Wekebrod zděluje zprávu tuto k r. 1148 na uv. m. 118 s bližším udáním příslušenství ke kostelu sv. Mauricia patřícího. Srovnává se, vyjma letopočet a některé vedlejší okolnosti, s následujícím místem z Hirschmenzelovy r. 1699 sepsané „Relatio de insigni monasterio Gradicensi“: „Deocarus, ultimus Benedictinus, patrio nomine dictus Bogumil, cuius regimine præ-

biskup Ján vrátil se do Prahy, a Jindřich vydal se, zřídiv jak toho církevní zákony žádají, na čas své nepřítomnosti generálního vikáře, s opatem kláštera Sázavského, Sylvestrem¹⁾ na svoji poutnickou cestu.²⁾

Letopisec dokládá výslově³⁾, že se k biskupovi Jindřichovi „mnozí z obou zemí“, tedy z Čech a Moravy, přidali; možno tedy, že česko-moravská poutnická výprava ve spojení byla s vyzváním císaře a papeže, strojiti k příštímu jaru 1138 křížácké tažení. Již na říšském sněmě v Meziboří, v srpnu 1135, mluvilo se živě o zamýšlené kři-

dicta ecclesia parochialis Olomucii ad St. Mauritium cum iure patro-natus, cum 13 domibus, cum hortis appertinentibus, a monasterio abalienata est, et cessit capitulo eccles. cathed. Olom.“ Třetí pramen, jenž Tetzelovi jistě znám byl, jest Olomouckým kanovníkem Gianinim zhotovený, bohužel velmi chybň přepis prastaré, nyní ztracené Olo-múcké kroniky, která výměnu výslově do r. 1140 klade: „Actum est hoc in facie ecclesie Olomucen. anno 1140“. Viz Dudík, Mährrens Geschichtsquellen I. 87, 275 a 276. Hradišťský klášterník Michal Siebenicher, který mezi léty 1673 a 1680 Hradišťské letopisy, až podnes v moravském zemském archivu uložené, pomocí archivu klášterského a starého Tetzelova rukopisu spisoval, nenalezl již nic authentického o kostele sv. Mauricia; on praví: „Meum non est decidere, quoniam modo ac tempore Parochia illa a monasterio fuerit alienata, cum post diligentem investigationem de hoc reperiam authentici nihil, præter huiusmodi Tetzelii narrationem“. Pak uvádí svrchu položené místo. Jak Dobner o věci té soudí, praví v Annal. VI. 333. Hlavní naše námitka proti témtu výpovědím zakládá se na tom, že ani jedna Hradišťská listina při jmenování majetku ke klášteru Hradišťskému patřícího, o kostele sv. Mauricia se nezmíňuje. K prvnímu nadání ne-patřil na žádny pád, Cod. dipl. Mor. I. 162 a násł. Srovn. díl II. str. 280 t. d. Celou správu zamítnoti jen z té příčiny, že jméno „Mauricius“ u nás jest neobyčejné, byloby ovšem nemístné. Svatý Mauricius patří k nejstarším svatým, kteříž v Čechách a na Moravě se uctívali. Viz Höfler, Prager Koncilién str. XII.

¹⁾ Mnich. Sázav. k r. 1137. Pertz IX. 158.

²⁾ Letop. Hradišt. k r. 1137. Pertz XVII. 650. „Dominus Hen-ricus . . . Jerosolimam profectus est“.

³⁾ Pokrač. Kozmy k r. 1137. Pertz IX. 143.

žácké výpravě; tam se bylo, jak víme, dostavilo poselství řeckého císaře Koloiana¹⁾; na zpáteční cestě provázel je k příkazu Lideřovu biskup Anselm Havelberský co vyslanec do Cařihradu²⁾. Anselm vrátil se teprve v červnu 1136 do Němec, a ačkoliv ve své cestovní zprávě³⁾ jenom o theologických hádáních mluví, ku kterým ho Řekové vyzvali, předce není pochyby, že hlavní účel cesty, zavření spolku, bezpečnost a pomoc křížákům atd. dosažen jest. Koloian chystal veliké vojsko, Benátčané přislíbili pomoc po moři a na západě čekalo množství rytířů na chvíli, kdež se tažení mělo začítí.

První, jenž dostál slovu, byl císař Byzantský. Dobře ozbrojen vydal se do Kilikie, a stál bezpochyby již na půdě asiatské, když biskup Jindřich a množství Čechů a Moravanů, kteří spolu s ním poutnické hole se byli uchopili, do Cařihradu došli. Letopisec praví, že tam⁴⁾, „jelikož císař právě ve vzdálených krajích válčil,“ déle než jim milo bylo, zdrženi jsou, tak že se až do veliké noci do Jerusaléma více dostati nemohli. Domníváme se však, že vlastní příčinou takového opozdění nebyla nepřítomnost císařova, nýbrž nebezpečnost cest. Slabá vláda krále Jerusalemského, Fulka z Anjou, nebyla totiž s to prázdný zachovati cesty od houfců Turkomanův; zvláště r. 1137, kdež sultan Mosulský, Zenghi, na křesťany zle naléhal, a proti hrabství Tripolit-skému hlavní ráz namířiv, skvělého vítězství nad křesťany byl již dosáhl, až konečně, vojskem od Edessy, Antiochie a Jerusaléma se bližícím sám do nebezpečí uveden, v srpnu 1137 s králem Jerusalemským příměří učinil⁵⁾.

¹⁾ Srovn. str. 62 t. d.

²⁾ Annal. Saxo k r. 1136. Pertz VI. 770. Imperator celebra-vit natalitia Apostolorum Petri et Pauli (29. června) Goslariae, ibique Anselmus, Havelbergensis episcopus, rediens a Constantinopoli, quo missus fuerat, venit ad eum⁶⁾.

³⁾ D'Achery, Dialogor. Libr. I. 161.

⁴⁾ Pokrač. Kozmy k r. 1137. Pertz IX. 143.

⁵⁾ Doklady k tomu má Bongars, Gesta dei per Francos, na mnohých místech.

Do času tohoto příměří mohl by se, jak se domníváme, nejspíše klášti odjezd biskupa a jeho družiny z Cařhradu; neboť dříve vydati se na cestu, spoléhajíc se na dobré české a moravské meče, bylo by snad čestné, ale od hlučku v poměru k celému vojsku předce jen malého jistě velmi odvážlivé a nerozumné bývalo. Asi v září 1137 dostali se poutníci do Jerusaléma. Většina z nich vrátila se, vykonavši pobožnost svou u hrobu Spasitelova, ještě téhož roku po moři, kdež bouřemi mnoho trpěti museli, domů, mezi nimi také opat Silvester, kterýž dne 24. prosince do svého kláštera bez nehody došel¹⁾. Ale biskup Jindřich, pevně odhodlán jsa, svatý čas velikonoční slaviti u hrobu Kristova, výčkal na nejpamátnějším místě na zemi času milostného a zužitkoval pobytu toho hojně ve prospěch svého a svých bližních spasení. Seznal tam totiž před nedávnem od sv. Norberta založený řád premonstrátů²⁾, vzal v kostele hrobu božího v Jerusalémě roucho řeholní na sebe, spolu s povinnostmi řehole svatého Augustina, kteráž novému řádu jest základem, a umínil sobě, řád ten ne-li hned ve své diecézi, tedy alespoň v českých zemích zavesti³⁾. Po svátcích velikonočních 1138 (hod boží velikonoční padl na 3. dubna) chystal se biskup Jindřich k návratu. Bezpochyby cítil dobře, že třetí cestu do Jerusaléma sotva bude moci podniknouti,

¹⁾ Mnich. Sázav. k r. 1137. Pertz IX. 153.

²⁾ Že řád premonstratský tehdy již v Palestině a v Jerusalémě uveden byl, dosvědčuje Sigeberti Contin. Premonstrat. k r. 1131. Pertz VI. 450.

³⁾ Vincentii Pragen. Anňal. ad an. 1141. Pertz XVII. 659: „habitum et regulam Sti. Augustini . . . Hyerosolimys assumxit“. Pak Contin. Geraci Abb. Milovicen. ad an. 1184 na uv. m. 695: „Sdiko, qui Henricus, bonae memoriae Olomucensis episcopus, habitum nostrum, quem Hierosolymis viderat, super sepulchrum vitæ suscepereat . . . et abdicatis ibi tam esu carnium, quam cæteris vitæ blandimentis, reportabat memorato duci (Sobezlao) et Bohemis sicut novum hominem, ita et novum ordinem“. Potvrzeno v Cod. dipl. Mor. I. 218 vlastními slovy biskupa Jindřicha.

a předce šlo mu o dokonalejší známost památné země již z té jednoduché příčiny, aby i ve vzdálené vlasti své osudy tamních křesťanských říší, s kterými se byl obeznámil, snáze sledovati a zpomínky své obnovovati mohl. Za tou přičinou prosil Roberta, žijícího tehdy v Jerusalémě učeného mnicha benediktinského z francouzského kláštera sv. Remigia v diecézi Remešské, aby mu jakoby místopis svaté země sepsal a k upamatování na pobyt v Jerusalémě odevzdal. Robert byl bez pochyby k takové práci nad jiné spůsobný. On sám praví, že důležitému koncilu Clairmont-skému, na kterémž první křížácké tažení zavřeno jest, od 18. až do 28. listopadu přítomen byl, a domníváme se, že on také byl účastníkem tohoto tažení a očitým svědkem zaražení nového křesťanského trůnu v Jerusalémě, neboť historie svatého města, kterou k rozkazu svého opata sepsal a kterou známe, oprávňuje nás k této domněnce. A tím více místopis! ten předpokládá dokonalou známost míst, a tato zase delší pobyt v zemi. Robert splnil žádost biskupovu a sepsal jakýsi topografický dějepis svaté země, kterýž mu věnoval. Spis ten jest základem všech podobných prací, které později sepsány byly⁴⁾. Touto památkou opatřen, chopil se biskup Jindřich hole poutnické. Jakožto premonstrat, dobře vyrozuměv řeholi

⁴⁾ Roberti monachi s. Remigii historia Hierosolymitana, jest otištěna v Bongars, „Gesta dei per Francos“, nikoliv ale „Robert ad H(enricum) episcopum Olomucensem descriptio locorum terræ sanctæ“. V Epistola dedicatoria nacházíme tato místa: „cum ad ecclesiam, in qua curam ovium christi suspicere meruisti, pietati tuæ repatriare placuerit gressus tuos“, aneb „quum devote, prout nobis cognitum est, immo catholice transfretans, huc, de longe remotis boëmiæ partibus, accessisti“, aneb „modo autem, reverende domine mi, quum a parvitate nostra sacrorum locorum terre repromotionis, regionis videlicet ierusalemitiae, nec non et regionum collateralium noticiam querere dignatus es, prout sanius potero sublimitati tuæ diligenter elucidare non dignabor“ — místa, kteráž mohou sloužiti k objasnění toho, co nahoře řečeno. O tomto ode mne v Bibl. Reg. v Římě nalezeném rukopisu srovн. Dudík, Iter Rom. I. 247 a násł.

augustinské, sotva se bez spolubratra na cestu vydal, a dle významu života řeholního troufáme si tvrditi, že tehdy některý ze syrských premonstratů do Olomouce přišel. Kdy ale Jindřich Moravu a biskupské sídlo své uzřel, udáno není. Letopisy Hradištské píší k r. 1138 jen tolik: Navštíviv nejsvětější hrob Páně vrátil se biskup Jindřich zdráv do sídla svého"; jelikož ale letopisec bezprostředně po této zprávě hned druhou klade, že dne 25. srpna Kuno, opat Třebíčský, zemřel, klademe příchod biskupův do Olomouce do léta téhož roku, tak že biskup Jindřich asi 16 neb 17 měsíců ze své diecéze vzdálen byl; celkem krátká to doba, a předce jaké proměny!

K roku 1135 jsme připomenuli¹⁾, že kněžic Lipolt, synovec knížete Soběslava, po Bořivoji II., správu údělu Olovnického obdržel. Uděliv toto moravské knížectví zletilému Přemyslovci, dokázal Soběslav, že mu jde upřímně o mír ve vlastní rodině. A skutečně panoval již od několika let hluboký mír; důkazem toho jest, že knížecí manželé na pouti a návštěvy v sousedních zemích myslili a je také provesti mohli. Tak navštívil Soběslav v postě 1137 krále Belu II. v Uhrách. Oba panovníci slavili pak společně velikou noc (dne 11. dubna) v Olomúci; kněžna Adléta jakož Uherka dávno již si přála, slaviti slavnost svatého Štěpána ve své vlasti; tentokráte žádost její se splnila; cestovalať do své otčiny a slavila tam dne 20. srpna památku svatého krále. Za její přítomnosti převezeny jsou kosti jejího asi před 10 léty v cizině, v Řecku, u vyhnanství zemřelého otce Almoše a pohřbeny na domácí půdě. Slavnost patrona zemského, svatého Václava, jakkoli ráda by ji byla v Praze slavila, musela tentokráte, nemohouc již do hlavního města v čas doraziti, ztráviti v Olomúci. Letnice, kteréž r. 1137 na 30. května padly, prožil Soběslav v Kladsku, kamž i vévoda Boleslav III. z Polska přišel a obnovil staré přátelství. Nedlouho potom

¹⁾ Viz str. 63 t. d.

konal se v Němčí křest kněžice Václava¹⁾). Dle toho panoval r. 1137 na všech stranách mír, a protož marně pátráme po příčině, proč Soběslav, jak Sázavský mnich a letopisy Hradištské tvrdí²⁾, Lipolta jedva před dvěma léty do Olomouce uvedeného zase z Moravy vypudil. S kněžicem tím shledáme se zase, ale teprve r. 1140. Což se zase nějaké spiknutí kulo? či působila zpráva, že Soběslav ještě za živobytí svého nástupce si ustanoviti chce, nevoli? Či očekávala se při zvěsti o smrti Lidéřově změna v politice česko-německé? Lidéř, bera se zpáteční cestou z Italie přes Bolognu, cítil již blížící se smrt. Z Bologny bral se do Verony a odtud spěšně do Tridentu. Císař toužil po domácí půdě; vstoupil na ni mezi Innou a Lechem ve vsi Breitenwang, blíže hranic bavorštíkých. V chýši chudých lidí umírají dal vývodství saské zetí svému, Jindřichovi bavorštíkemu, příjímí Hrdému, v léno a odevzdal mu znaky korunní, ustanovuje ho jakoby nástupcem svým. Na to skonal dne 3. neb 4. prosince 1137. Po hroben jest v založeném od něho klášteře Lutter, v zemi Brunšvik-Wolfenbyttelské³⁾. Kníže Soběslav ztratil smrtí jeho věrného přítele a milostivého pána, říše ale panovníka, jaký se jen za staletí jednou vydaří. „Říše kochala se v míru a v hojnosti, kláštery kvetly, spravedlnost vládla a křivda mizela“⁴⁾. Lidéř uměl sacerdotium a imperium, duchovní i světskou moc, přivésti ke shodě, a odtud požehnaný účinek. Bohužel zmizel již pod prvním jeho nástupcem, Kunratem III., kterého jsme již 1127 co vzdorokrále seznali,

¹⁾ Vše dle Pokrač. Kozmy k r. 1137. Pertz IX. 143. Svátek sv. Štěpána slavili Uhři až do r. 1687 dne 20. srpna. V tomto roce přeložil jej Innocenc XI. na památku vyproštění Budína z ruky Turkův na 2. září. O křestu srovн. str. 57 t. d.

²⁾ Mnich. Sázav. k r. 1137. Pertz IX. 158, opakováno v letop. Hradišt. k t. r. Pertz XVII. 650.

³⁾ Doklady u Jaffé, Lothar str. 222 a násł.

⁴⁾ Annal. Saxo k r. 1135. Pertz VI. 770. Pak Jaffé, Lothar str. 219. Pokrač. Kozmy k r. 1137. Pertz IX. 144 jest patrně o smrti císařově špatně zpraven.

a který, jak víme, r. 1135 veřejně se pokořil. Rod jeho, Hohenstaufové, zrovna 100 let nesl první korunu v říši, až je r. 1238 stihla klatba, která navždy starý lesk zničila; stihla je, protože Štaufovci opustili od Lidéře nastoupenou dráhu a zapomněli, čím jakož nejvyšší ochránci církve jí a říši povinni byli.

Kunrat obdržel korunu německou vlastně volbou pokoutní, neboť dva měsíce před volebním sněmem do Mohuče vypsaným sešli se dne 22. února 1138 v Malém Koblencu, dávno již zašlem místě na levém břehu Mosely, naproti dnešnímu Koblencu, papežský legát Dětvín, rozený Šváb¹⁾, arcibiskup Albero Trírský²⁾, biskup Vormský a zvolený, ale ještě nevysvěcený a neinvestovaný arcibiskup Kolínský, Arnold, se Štaufovcem Fridrichem a zvolili dne 7. března jeho bratra³⁾, předstírajíce, že se podtají svolením všech skoro knížat ujistili, protože jest se co obávati, že Jindřich bavorský, v jehož rukou znaky královské jsou, svobodné volbě překážeti bude. Dne 13. března vykonal již papežský legát korunovaci v Cächách, a dne 18. dubna držán jest slavný vjezd v Mohuči⁴⁾. Obvyklý obecný sněm říšský vypsan jest k letnicím (22. května) do Bamberka, kdež svatý Ota ve vysokém stáří posud žil. Zde se měla platnost volby rozhodnouti. Mezi jinými dostavili se tam také markrabě Lipolt Štědrý, rakouský, Lipolta Svatého syn, a kníže Soběslav⁵⁾. Čeho si král Kunrat III. žádal, toho dosáhl. Neb ačkoliv se Jindřich Hrdý ještě nepoddával zcela, seděl Štaufovec napořád již pevně na trůnu, přijav v Řezně znaky korunní⁶⁾. Soběslav

¹⁾ Chron. Luneburgen. Eccard. I. 1382.

²⁾ O nadaném muži tom viz Jaffé, Konrad III. 3.

³⁾ Otto Frisingen. chron. VII. cap. 22. na uv. m. 81. Annal. Saxo k r. 1138. Pertz VI. 776. Annal. S. Disibodi k t. r. Pertz XVII. 25.

⁴⁾ Otto Frisingen. chron. na uv. m.

⁵⁾ Oba vidíme co svědky na listině u Meillera, Regest. n. 6. pag. 25.

⁶⁾ Otto Frisingen. chron. VII. cap. 29 na uv. m. Annal. S. Disibodi k r. 1138. Pertz XVII. 25.

zdržel se ještě několik dní u dvora, podepsal tam co svědek listinu pro klášter sv. Blažeje ve Švarcvaldu¹⁾ a dal svému tehdy ještě nezletilému prvorozénému synu Vladislavovi od krále podáním korouhve vévodské Čechy již napřed podati v léno. Přítomní pánoné čestí složili přísahu věrnosti na svaté ostatky²⁾. Že se král k vykonání takového protizákonného skutku propůjčil, tomu se nedivme. Každý výkon, kterým německý král jakousi vrchní moc nad říší česko-moravskou, jemu tak důležitou, osvědčiti mohl, byl mu velevitaný a, maje v Bavorsku až posud sice ne zjevného, ale předce velmi nebezpečného nepřítele, musel přátelství knížete českého dvojnásobně sobě ceniti. Proto také zprávě, kterou nám Dúbravský zachoval³⁾, že se totiž Kunrat zvláštním poselstvím u knížete o uznání své volby ucházel, nelze popírat vši pravděpodobnosti. Soběslav viděl svůj prospěch a holdoval; vždyť se splnila touha jeho otcovského srdce, Vladislav obdržel léno!

On ale nejspíš dobře cítil, že tento výkon královský jeho nezletilému synovi hodnost knížecí nepojistil; Břetislavův zákon o starešinství, ač mnohonásobně přerušen, nebyl jestě odvolán. Případ před 13 lety předchozí nemohl a nesměl sloužiti za omluvu⁴⁾. Kdo z Přemyslovců tehdy nejbližším nápadníkem trůnu byl, dá se jen s těží určiti. Dle toho, co se později událo, domníváme se, že buď Vladislav z české linie aneb Kunrat II. Znojemský přední právo měl; tentokráté mělo ale právo ustoupiti, a protizákoný skutek měl schválením zemského sněmu nabysti zákonnéosti. K tomu konci sezval Soběslav vyšší i nižší šlechtu českou k 29. červnu 1138 do Sadské, v Bydžovsku, a odpolu prosbami odpolu

¹⁾ Meiller, Regest. n. 6. pag. 25. Erben, Regest. I. 101.

²⁾ Pokrač. Kozmy k r. 1138. Pertz IX. 144. „Obtinuit, ut filius suus Wladislaus in regimen ducatus ei succederet, cui, licet puero, vexillum praesente patre a rege traditum est“.

³⁾ Dubravius, hist. Boh. lib. XI. pag. 103. Edit. Basilien. 1575.

⁴⁾ Srovn. dil. II. str. 466 t. d.

rozkazy vymohl na nich uznání králem propůjčeného léna. Sném složil napřed mladému Vladislavovi přísahu věrnosti¹⁾. Otec domníval se, že tím štěstí prvorozeneho svého pojistil, ale jak velice se v tom mylil! nejen že tomuto domnělému štěstí k vůli v krátké době, která mu ještě poprána byla, těžké oběti přinášeti musel, ale uvalil právě tím také na prvorozeneho svého dlouhou řadu protivenství. Vůbec spatřujeme Soběslava v tomto roce, jakoby brány smrti před sebou již otevřeny viděl, velmi pečlivého o blaho svých dítek. Dne 28. září vdal v Olomúci dceru svou Marii za Lipolta Štědrého, rakouského. Věnem obdržela Marie 500 hřiven stříbra²⁾. Manželství to zůstalo bezdětné³⁾. Bezpochyby zasvětil biskup Jindřich, který se asi touž dobou ze své poutnické cesty do Olomouce byl navrátil⁴⁾, sňatek ten. Přišed nalezl nového metropolitu, nového krále německého, slyšel, že kníže Olomúcký Lipolt vypuzen a Olomúc ve správě knížete se nachází, ano že Soběslavův nástupce léno již přijal a od sněmu uznán jest.

Právě touž dobou, když papež Innocenc II. hlavní církevní sném do Lateranu vypsal⁵⁾, došlo v Německu k zjevnému rozbroji. Již v Řezně, kdež král ještě o slavnosti sv. apoštola, dne 29. června 1138 meškal, a kdež Jindřich korunní znaky od Lidéřovy smrti u něho schované vydal, udály se jmenovitě s arcibiskupem Salcburským, Kunratem, nemilé výjevy⁶⁾. Ještě větší napnutost panovala v Augšpurce, kamž se byl král v červenci odebral. Veliký počet manství, kteráž byl Jindřich Hrdý přízní tchána svého, císaře Lidéře, ponenáhlou nabyl, vzat jest zde v úvahu; i jest tvrděno, že

¹⁾ Pokrač. Kozmy k r. 1138. Pertz IX. 144.

²⁾ Pokrač. Kozmy k r. 1138. Pertz IX. 144. Meiller n. 11. pag. 27.

³⁾ Meiller, Regest. strom rodový.

⁴⁾ Srovn. str. 74 t. d.

⁵⁾ Důležitá snešení tohoto, dne 4. dubna 1139 začavšího sněmu církevního viz u Mansiho XXI. 526. Výtah podává Jaffé, Regest. pag. 585.

⁶⁾ Vita Conradi primi, Archiep. Salisb. u Pertz XI. 63 a násł.

spojení Bavor a Sas v jedné osobě zákonům říšským se příčí atd. Kvašení zajisté již vysokého stupně dosáhlo, neboť král Kunrat jednoho dne, nerozlučiv se s nikým, na ručest řejet do Vyrčpurka, shromáždil tam knížata okolo sebe a oznámil jim vůli svou, že chce Jindřicha a přívřenze jeho brannou mocí pokročiti. Tehdy slíbeno jest Sasko Albrechtovi Medvědu, ale v léno je teprve obdržel o vánocích 1138, kteréž král v Goslaru slavil, a kdež Jindřicha Hrdého, jako již prvé ve Vyrčpurku, achtoval¹⁾. Tuf se strhla proti Albrechtovi Medvědu se všech stran bouře, a prvé než se léto příštího roku 1139 přiblížilo, byl od Jindřicha Hrdého poborením svých hradů a popleněním svých statků tak sevřen, že v prvním týdnu června do Vyrčpurka přišel a krále o rychlou pomoc prosil²⁾. Tehdy aneb krátce před tím, zajisté ale v největší své nesnázi, doprošoval se u knížete Soběslava zvláštním poselstvím branné pomoci, kterouž mu Soběslav také přislíbil, čímž do boje Štaufovců proti Velfům zapleten jest byl³⁾.

Soběslav, jsa muž zkušený a rozumný, předvídal boj ten již v Bamberce, kdež měl příležitost pozorovati strany; odtud také jeho péče o to, aby nejen opravováním zemských hradů ale i spolky se sousedy proti všem případům se ujistil. Že s novým markrabím rakouským, Lipoltem, od 28. září 1138 příbuzenstvím spojen byl, víme, a že s Uhry v přátelském poměru trval, jest nám také známo. Ale na tom přestati nesměl. Tito přátelé jeho, Rakousko a Uhry, jakkoliv mocní, mohli jen ve spolku s německým králem vydatně působiti; bylož zapotřebí pojiti síly, aby se rostoucí moci Velfů s prospěchem mohlo odporovati. S tohoto stanoviska hledíce musíme knížeti česko-moravskému příknouti

¹⁾ Doklady v Jaffé, Geschichte des deutschen Reiches unter Konrad III. str. 14—16.

²⁾ Otto Frising. chron. VII. cap. 25 l. c. fol. 82.

³⁾ Erben Regesta n. 225 a 226 str. 101. Pokrač. Kozmy k r. 1139 na uv m.

podílu ve spojení, které se během roku 1139 mezi panujícími rody Štaufců a Arpadovců stalo. Bela II. měl totiž z Heleny srbské dcerušku Žofii. O ruku tohoto dítěte, neboť Žofie byla tehdy asi v devátém roce věku svého, jest jménem krále Kunrata III. zvláštním poselstvím žádáno pro jeho dvouletého syna Jindřicha¹⁾. Svatý Ota, biskup Bamberský, měl být mluvčím; ale vysoké stáří jeho, čítal 70 let, přinutilo jej řízení to přepustiti někomu jinému. Němectí poslové slavili velikonoce (23. dubna) 1139 s Belou při jeho dvoře, a nalezše vyslyšení prosby své, byli s bohatými dary propuštěni; vypravuje se, že ctěnému biskupovi Otovi 20 liber ryzího zlata přinesli. Nábožný kmet zlata ovšem již nepotřeboval; dne 30. června 1139 byl apoštol Pomořanů, otec chudých, jak ho letopisec nazývá, založiv 18 klášterů a spůsobiv nevystižitelné požehnání, ve svém milém kláštere Michelsberku u Bamberka zbožně skonal²⁾. Kliment III. ho r. 1189 prohlásil za svatého. Jeho ostatky uctívají se až podnes na Michelsberce. On umřel tedy dne 30. června, a dne 11. června slavně odevzdána jest při dvoře Bely II. mladá nevěsta z Německa příslému skvělému vyslanství. Že kníže Soběslav přítomen byl, výslovně se dokládá³⁾. Žehnaje propustil slepý otec milované dítě a dal mu věno s sebou, kterýmž množství soumarů naloženo bylo. Cesta šla poříčím Mury, okolo Hradce na Steier a Řezno; od krále Kunrata došel ale rozkaz, že královská dcera má zůstavena být v panenském kláštere Admontenském, a jen bohaté věno má přivezeno být ke dvoru⁴⁾.

Admont byl snad jediný bezpečný přístulek v celé široké říši, ve kteréž již od jednoho konce ke druhému

¹⁾ Jaffé, Konrad III. 83 a 119.

²⁾ Annal. Pegav. k r. 1139. Pertz XVI. 258 a Herboldi vita Otton. III. 26. Pertz X. 880.

³⁾ Pokrač. Kozmy k r. 1139. Pertz na uv. m. Annal. Melic. k r. 1138. Pertz IX. 503.

⁴⁾ Herboldi vita Ottonis I. 51. Pertz X. 771—773. Gesta Archiep. Salisb. cap. 19. Pertz XI. 44.

břinčely. Velfům přálo štěstí; veliký jich protivník. Albrecht Medvěd, byl pokročen a přemožen, skoro celé východní Sasko drželo se jich, ba ani udělení Bavor v léno Lipoltovi rakouskému, zeti Soběslavovu, v červnu neb v červenci 1139, nebylo vážnosti jejich na újmu¹⁾). Tu konečně král Kunrat uchopil se zbraní. S knížetem Soběslavem byl válečný plán ten umluven, že Soběslav, mezi tím co královské vojsko přes Fuldu a Herzfeld do Durynska postupovati bude, se svými bojovníky má do Sas vtrhnouti, a markrabě Lipolt, nyní vévoda bavorský, udatného Velfa v Bavorích samých zaměstnávat²⁾). Na štěstí tehdejším národům způsobili biskupové, kteří se ničeho nebáli tak, jako že protivná strana, chtíc se spasiti, slovanské národy přivolá, v měsíci srpnu 1139 příměří, které až do letnic 1140 trvati mělo. Letopisec český připisuje také Soběslavovi podílu v dosažení tohoto příměří a dokládá, že jest bez uškození královské vážnosti a bez zbraní dobyto vítězství³⁾). O hromnicích měl spor porovnán býti na obecném říšském sněmu ve Vormsu.

V tomto sněmu ani Jindřich Hrdý ani Soběslav více se nezúčastnili. Dne 20. října 1139 zemřel náhlou smrtí Jindřich⁴⁾ sotva třicetiletý; jediný jeho syn, Jindřich Lev⁵⁾, tehdáž 10 let starý, příbuzen byl saskému rodu královskému matkou svou Kedrutou, dcerou a dědičkou Lidéře II. Dne 17. prosince t. r. postižen jest Soběslav nemocí, z které se již nevyzdravil⁶⁾). Ještě v podzimku téhož roku, po skončení nahoře vypravovaného nekrvavého tažení proti Sasům,

¹⁾ Všecko, co se o tomto udělení léna i o čase, kdy se stalo, říci dá, snesl Meiller ve svých regestech č. 163. str. 218.

²⁾ Pokrač. Kozmy k r. 1139. Pertz na uv. m. a Otto Frisingen. chron. VII. cap. 25.

³⁾ Pokrač. Kozmy na uv. m.

⁴⁾ Annal. Saxo k r. 1139. Pertz VI. 770. „veneficio (in Quedlinburg), ut fertur, interfectus“. Annal. Magdeburgen. k t. r. Pertz XVI. 187.

⁵⁾ Annal. Pegavien. k r. 1139. Pertz XVI. 257.

⁶⁾ Pokrač. Kozmy k t. r. na uv. m.

dočkal se Soběslav smutného úkolu, sprovoditi Pražského biskupa Jana ke hrobu. Od měsíce března ležel Jan nemocen; Olomúcký biskup Jindřich navštívil ho; nejen láska k bližnímu ale i vroucí žádost, milé své premonstraty uvesti do Prahy, přiměla ho k tomu. Jan slíbil, že nový řád do své diecése přijme, a nyní snažil se Jindřich, aby nadání a obmyšlené založení jich na Strahově v Praze ve skutek uvedl. Máme za to, že zpráva mnicha Sázavského „že Olomúcký biskup 1139 za pobožností do Říma cestoval“¹⁾ s touto záležitostí souvisí, ačkoliv nijak popírat nechceme, že ho snad i jiné příčiny tam vedly. Především musíme připomenouti, že Innocenc II. byl vypsal obecný církevní sném k jaru 1139 do Říma. Sném ten, kterýž papež dne 4. dubna 1139 v kostele lateranském otevřel, byl desátý mezi 16 oekumenickými sněmy církevními, až posud držanými a obecně uznanými²⁾. Ostrá nařízení jsou tam uzavřena, zejména proti Mikulášencům a Šimonistům, proti nově vystupujícím bludům, proti nebezpečným hrám bojovným atd³⁾. Vysoce nadaný biskup Olomúcký koncilu tomu jistě obcoval a tam si opatřil potřebného nařízení, jak by svou církev řídit a, dle našeho domnění, jak by nový řád premonstratů v česko-moravské říši zavesti měl. Později seznáme kardinála-legáta Kvidona, kterýž vyslan byl, aby na Moravě ve skutek uvedl nařízení obecného koncilia⁴⁾. že biskup Jindřich v Římě také na novo předložil spornou otázkou církve moravské o prastarý, vždy ještě od biskupství Pražského užívaný zádušní statek Podivín, kterouž byl Řehoř VII. nerozrešenou zůstavil, jest pravdě podobno⁵⁾; příležitost, jaká se mu tam naskytovala,

¹⁾ Mnich Sázav. k r. 1139. Pertz IX. 158.

²⁾ Hefele, Konciliengeschichte I. 50.

³⁾ Mansi XXI. 526. Výtah u Jaffé, Regest. str. 585. Arnold Brescianský začal od r. 1138 rozširovat své bludařské náhledy.

⁴⁾ Cod. dipl. Mor. I. 248.

⁵⁾ Dobner, Annal. VI. 257. a násl. Srovn. díl II. str. 269 a násl. t. d.

nena jede se vždycky. Rozhodnuta jest věc ta teprvě po několika letech.

Byl-li církevní sném v dubnu skončen, mohl biskup Jindřich v červnu zase býti ve své diecési a věci založení se týkající s biskupem Janem Pražským během nejbližšího času alespoň tak daleko přivesti, že tento mohl potřebná stavení k obydli, a některé ze svých rodinných statků k výživě zamýšlené osady duchovní ještě vykázati. Přichodu řádu premostratského na Strahov, kteremuž dáno jméno Sion, biskup Jan se nedožil; dne 8. srpna 1139 vyprostila ho smrt z dlouhé nemoci¹⁾. Mnichové Cvifaltští ho příliš nechválí, protože bohaté dary, od předchůdce svého Menharta jim udělené, mocí zase na sebe potáhl, a teprvě když v té věci několik útratných cest do Prahy byli podnikli, a když papežský legát Dětvín, Mohučský metropolita Adelbert a sám císař Lidéř v té věci prostředkovali, jim je zase vrátil²⁾. Biskup Jindřich nazývá ho mužem svatého obcování a ušlechtilých, příjemných mravů³⁾.

Dne 29. září 1139 zvolen jest posavadní opat kláštera Sázavského, Silvester, za vrchního pastýře církve Pražské. Jest on týž, který biskupa Jindřicha Olomúckého na pouti do Palestiny byl provázel⁴⁾. Po skončení volby odebral se Soběslav na svůj dvorec Chvojnov, aby snáze přihlížeti mohl k obnovování starého hradu Hostína Hradce⁵⁾. Zde

¹⁾ Letop. Hradišt. k t. m. Pertz XVII. 651. Mnich Sázav. k t. r. Pertz IX. 158.

²⁾ Bertholdi Zwiefalten. chron. cap. 15. Pertz X. 104.

³⁾ „Præsul Ioannes vitæ sanctitati conspicuus et venusta morum honestate præcipiuus“. Cod. dipl. Mor. I. 218. Sázavský mnich jmenuje ho na uv. m.: „Clericorum et monachorum verus amator, pauperum et peregrinorum pius consolator“.

⁴⁾ Pokrač. Kozmy k r. 1139. Pertz na uv. m. Mylně udává Vincen. Annal. k r. 1140. II. Non. Octob. Pertz IX. 659. Srovn. str. 70 t. d.

⁵⁾ „Castrum renovare coepit“. Pokrač. Kozmy k r. 1139. Pertz IX. 145. Co letopisec rozumí slovem „renovare“, praví k r. 1142

roznemohl se, jak již napřed řečeno, dne 17. prosince, dal se z Chvojnova přenesti do nového hradu a tam dne 14. února 1140 skonal. Tělo jeho převezeno jest do rodinné hrobky na Vyšehrad za assistencí biskupa Olomúckého, neboť Pražský nebyl ještě vysvěcen. Kníže Soběslav zanechal pověst panovníka blaha svých zemí pečlivého a obětovného, udatného vojevůdce, výmluvného a moudrého státníka a obzvláštního dobrodince chudých a církve¹⁾). Podivno jest, že ještě živ jsa, ve Vyšehradském kostele exequie za sebe jako za zemřelého sloužiti dal a jim s manželkou svou obcoval, což zasmušilost ducha prozrazuje²⁾). Hlavní zásluhu patnáctileté jeho vlády shledáváme v jasném poznání toho, že politika malé říše, s velikým a mocným státem sousedící, jen tehdy stálé a blahodějně ovoce přinášeti může, když dovede zužitkovati proudění sousedního velikána bez uškození vlastní země a národnosti ku zpravování říše své. Soběslav šťastně to dovedl, an se držel politiky, kterou veliký předek jeho Břetislav I. říší česko-moravské byl vyznačil. Nejzřejmější toho důkaz jest obrat po Lidéřově smrti. Byv prvé protivníkem Štaufovců, objevuje se Soběslav s nimi na bojišti proti jejich nejkrutějším nepřátelům, proti Velfům.

Že otcovské srdce z lásky k prvorodenému proti základnému zákonu říše, zákonu o stareinství, se provinilo, snadno si můžeme vysvětliti, ale nesmíme nijak schvalovati.

„cooperunt, quae violata erant, reædificare, quæ vero omnino (igne) consumpta, renovare“. Pokrač. Kozmy na uv. m. 147. Hostín Hradec jest dnešní město Hostinné v Bydžovsku, a Chvojnov jest Králové Dvůr v Králohradecku; obě česká jména jsou až podnes u lidu v užívání.

¹⁾ „Tanto patriæ amore constrictus erat, ut omnium gerens curam, paratissimus erat mori pro libertate subditorum et honore“ atd. Pokrač. Kozmy k r. 1140. Pertz IX. 145. Úmrtní den v nekrologu Cvifaltském: XVI. Kal. Martii Sobezlaus dux Boemiæ, pater Lauzlandi (Wladislai) ducis“, Hess, Monum. Guelf. pars hist. str. 237.

²⁾ Pokrač. Kozmy k r. 1140 Pertz IX. 146.

Chyby předchůdců našich nemohou nám nikdy být za omluvu. Co právnou platnost má, nesmí nikdy jednostranně rušeno být; rušení takové vždy se tresce.

Soběslavova manželka, uherská princezna Adléta, nepřežila milovaného chotě dlouho; umřelať, jak letopisec výslovně dokládá¹⁾, již za 7 měsíců hořem. Úmrtní den její připadá na 15. září. Z dítek jejich jmenují se: domnělý nástupce Vladislav, dcera Marie, provdaná v prvním manželství za Lipolta markrabí rakouského, v druhém za Heřmana vévodu korutanského, pak pozdější panovník Soběslav II., oddaný s Alžbětou polskou, Oldřich oddaný s Žofíí mišenskou a Václav II. Ze strýcův Soběslavových vládl Kunrat II. v Znojmě a Vratislav v Brně, oba z moravské linie Kunrata I. Z české Vratislavské linie vystupují na jevišti dějin synové Vladislava I., dne 2. října 1109 zemřelého, Vladislav II., Děpolt a Jindřich. Ve vyhnanství žili Bořivoje II. syn Lipolt z Vratislavské linie, a Ota III. syn Oty II. z linie moravsko-olomoucké.

¹⁾ Pokrač. Kozmy k r. 1140. Pertz IX. 146. „Tacta cordis sui doloribus“. Necrol. Bohem. Dobner, Mon. III. 14. Také nekrolog Olomoucký rukp. a Podlažický.

HLAVA PÁTÁ.

PANOVÁNÍ VLADISLAVA II. Od r. 1140 do r. 1173.

Volební sném na Vyšehradě 1140. — Vladislav II., syn Vladislava I. knížetem 1140. — Vladislav II. přijímá léno od Kunrata III. 1140. — Ota III. knížetem Olomouckým, Vratislav Brněnským a Kunrat Znojemským 1140. — Ota biskupem Pražským 1140—1148. — Biskup Jindřich Olomoucký co missionář v Prusích 1140. — Spolčení proti Vladislavu II. 1141. — Kníže Kunrat II. zvolen za knížete českého 1142. — Biskup Jindřich činí se prostředníkem 1142. — Morava v klatbě 1142. — Kunrat II. bojuje proti Vladislavu II. 1142. — Bitva u Vysoké 1142. — Následky její. — Trestná výprava do Moravy 1143. — Morava sproštěna klatby 1143. — Církevní opravy v Moravě 1144. — Spor o Podivín konečně vyrovnan 1144. — Biskup Jindřich oloupen od svých protivníků. 1145. — Následky tohoto zločinu. — Nová válka v Moravě 1145. — Znojmo dobyto 1146. — Spolčení rozehnáno 1146. — Biskup Jindřich u veliké vážnosti 1146. — Biskup Jindřich v Římě 1146. — Polsko a Uhry na jevišti 1146. — Nové křížácké tažení proti Saracénům a proti Vendům 1147. — Kníže Vladislav II. zdvihne kříž proti Saracénům. — Biskup Jindřich drží se k výpravě proti Vendům 1147. — Krále Vladislava II. pomér k císaři Manuelovi 1148. — Moravan Boguta při dvoře byzantském 1148. — Smrt biskupa Oty Pražského, Daniel nástupcem jeho 1148. — Smrt biskupa Jindřicha, dne 25. června 1150. — Umrtí Kunrata II. Znojemského téhož roku. — Jindřichův

nástupce Jan III. odevzdává Hradiště premonstrátům 1151. — Císař Fridrich I. 1152. — Biskup Jan III. umřel 1157, Jan IV. nástupce jeho. — Vladislav II. stane se králem 1158. — Obecný sném v Praze 1158. — Král Vladislav v Miláně 1158. — Král Vladislav v Olomouci 1160. — Vollius, první kancléř moravský 1160. — Olomouc od kněžice Soběslava dobyta 1161. — Soběslav zajat 1161. — Nová výprava do Italie 1162. — Pražský sném r. 1163. — Moravan Boguta jednatelem míru 1163. — Biskupa Daniele smrt v Italii 1167, nástupce jeho Jindřich. — Biskup Jan IV. Olomoucký v klášteře Windberg 1167. — Rytíři sv. Jana mají bohaté statky na Moravě 1168. — Kněžic Vojtěch arcibiskupem Salcburským 1168. — Jeho odpor proti císaři. — Hranice osazena z Rejhradu 1169. — Biskupa Jana IV. Olomouckého smrt, 1172, nástupce Dětlob. — Král Vladislav odříká se vlády v prospěch syna svého Fridricha 1173. — Odpor proti tomu. — Soběslav II. nastupuje vládu 1173. — Krále Vladislava smrt 1174.

Dne 17. prosince 1139 roznemohl se kníže Soběslav I. na smrt a 14. února 1140 zemřel. Od zprávy o beznadějném stavu Soběslava až do skonání jeho uplynuly tedy skoro dva měsíce. Této doby užila vysoká šlechta zemská, pánoné čestí, k poradám o budoucím vladaři. Na Vyšehradě odbývány jsou zvláštní schůzky, ve kterých otázka o nástupnictví na trůn jest ze všech stran probírána. Letopisec Pražský, kterýž nám o tom vypravuje¹⁾, nechce se hlouběji zabírat do příčin schůzek takových, aby se vynul nepříjemnostem. Netřeba ale dlouho po nich pátrati. Soběslav dal, jak známo, synu svému Vladislavovi aniž by se byl dříve snemu ptal, od císaře v Bamberce Čechy podatit v léno, a teprvé později uznání jeho na snemu dílem

¹⁾ Pokrač. Kozmy k r. 1140 Pertz IX. 145.

prosbami dílem pohrůžkami vynutil. Toto vnučené nástupnictví bylo příčinou svrchu dotčených schůzek. Pánové na Vyšehradě shromáždění usnesli se, že chtějí konec učiniti libovůli a, kdyby základní zákon o posloupnosti v platnosti zůstat neměl, do vlastní moci dostati právo voličské. Hlavou oposice byl Načerat, jehož rod ještě dlouho po něm k nejpřednějším v zemi patřil¹⁾, a kterýž v té příčině i s dvorem německým u spojení vešel. Jeho hlavy ve všem jest dbáno, jeho rozhodnutí mělo býti platné. Ale biskup Jindřich Olomúcký měl také silnou stranu. V tom se sice oba shodovali, že syn Soběslavův, tehdy sotva 15 let mající, k vládě se nehodí²⁾; vladařství bylo by nevyhnutelné bývalo, a k tomu dojítí nesmělo. Důvody vůdcův obou stran byly ovšem bezpochyby rozdílné, jakož se i později ukázalo.

Sotva že se Soběslav na věčnost odebral, vypsán jest nový volební sném na Vyšehrad, bez ohledu na to, že král již r. 1138 v Bamberce kněžici Vladislavovi Soběslavovič Čechy byl v léno podal. Dne 17. února shodly se hlasy na soujmenného syna Vladislava I. a toho samého dne jest mu co Vladislavu II. holdováno³⁾. On pak bez prodlení odejel do Bamberka ke králi Kunratovi III. a obdržel od něho bezpochyby v dubnu 1140 lenní korouhev⁴⁾. Již před přijetím léna aneb hned potom⁵⁾ pojal za manželku Kedrutu, sestru panujícího markraběte rakouského a vévoda Bavor-

¹⁾ Na listinách nacházíme jednoho Načerata co svědka 1180, pak 1188 Načerata a bratra jeho Smila, 1196 Jindřicha z Načeratic atd. Erben, Regest. 165. 182. 193 a t. d.

²⁾ Pokrač. Kozmy jmenuje ho „puer“ k r. 1138 na uv. m., ano ještě i k r. 1141. Pertz IX. 146.

³⁾ Mnich Sázav. k r. 1140. Pertz IX. 158.

⁴⁾ Pokrač. Kozmy k r. 1140. na uv. m. 146. Ohledem k měsíci viz Jaffé, Conrad III. 47.

⁵⁾ Damberger, synch. Geschichte VIII. 280 klade po letnicích; Jaffé, Conrad III. str. 47 před Vladislavovým příjezdem na říšský sném Bamberký.

ského, Lipolta IV. (V.) Štědrého¹⁾. Lipoltova matka Anežka, dcera císaře Jindřicha IV., byla v prvním manželství provdána za Jindřicha, vévodu švábského, z kteréhož manželství král Kunrat pocházel, tak že Kedruta byla jeho polosestří.

Sotva dvě léta byla tomu, co král Kunrat III. synovi Soběslavovu slavně léno udělil, a nyní nejen že ho zcela opouští ale i vlastní polosestří svou soupeři jeho dává za manželku. Kterak máme si tak neočekávaný převrat věcí vyložiti? Tušíme, že se zde stalo se svolením krále německého narovnání, o kterémž se již od začátku smrtelné nemoci Soběslavovy bylo jednalo. K důmince té nás vede letopisec Pražský, an hned po vykonané volbě nového vévody o jeho sňatku s Kedrutou mluví²⁾. Záležitost taková vyhledávala předběžných porad a vyjednávání, neboť urozené panny neměly tehdáž práva, voliti si muže dle přání srdce svého, nýbrž sňatky umlovány bývaly od nejbližších příbuzných, zvláště hlav rodinných, a jménem dcer uzavírány. Markrabě rakouský a vévoda bavorský Lipolt co vlastní, a německý král Kunrat III. co nevlastní bratr, nesměli zde opomenuti býti, k čemuž zajisté delšího řízení a rovnání třeba bylo. Vladislav Soběslavovič, ku vládě beztoho příliš mladý a dle základního zákona neoprávněný, vzdal se, či lépe jeho jménem vzdala se strana jeho práva nabytého ve prospěch jak se zdá nejstaršího a tudíž nejvíce oprávněného Přemyslovice, Vladislava Vladislavoviče, kterýž zase ze své strany uzavřel volební smlouvu, kterou mu Načerat a dospělí Přemyslovci spolu s pány českými předložili. Všeobecné na milost přijetí všech ještě v ci-

¹⁾ Otto Frisingen. chron VII. cap. 34. Srovnej Cont. Claustro-neoburgen. prima. Pertz IX. 612.

²⁾ Pokrač. Kozmy k r. 1140: Wladizlaus cum suis convenit regem Conradum, levirum suum in urbe Bamberg, et ibi accepto vexillo a rege rediit ad sua.“ Pertz IX. 146. Dle tohoto místa byl Vladislav v dubnu již ženat. Ale Dambergerův náhled jest pravdě podobnější.

zině žijících členů panujícího rodu a slušné jich opatření bylo bezpochyby přední podmínkou této smlouvy, pročež i Vladislavův první výkon panovnický ten byl, že Otu III., jenž od r. 1126 v Rusy žil, zvláště k přímluvě biskupa Olomúckého nazpět povolal a jemu úděl Olomúcký, od r. 1137 v prospěch knížecí komory spravovaný, vykázal tak jak ho otec jeho v bitvě u Chlumce padlý byl měl v držení¹⁾. Knížata moravská, Vratislav Brněnský, Kunrat Znojemský a Ota Olomúcký složili potom přísahu věrnosti²⁾. Také Lipolt, od r. 1137 vypovězený³⁾, dostal bezpochyby touž dobou dovolení k návratu; neboť již v nejbližším roce vidíme ho na Moravě činným.

Jak Vladislav Soběslavovič a matka jeho Adléta odbyti jsou, známo není. Adléta zaopatření dlouho nepotřebovala; umřelať, jak víme, 15. září 1140, syn pak její v prosinci téhož roku vyprostil se ze vší péče. Slaviv vánoce v Živohoušti, vesnici v Berounsku, ušel odtud s těmi, kdož se Soběslavova nařízení drželi, tajně do Uher⁴⁾. To bylo zlé znamení! Předznaky toho, co se chystal, nemohly tajny zůstat mužů povážlivých. Načerat a ostatní páni spoléhali se totiž, že nový panovník jim ve všem bude povolný a rozhodný vliv na vládu zemskou jim ponechá. Až posud byli ho znali co pána bezstarostného, ba dosti lehkomyslného a tudíž doufali, že se mu nezbytnými stanou. V této sobecké naději viděli se však brzy, ovšem k velikému štěstí země, sklamány. Neboť sotva se Vladislav II. ve

¹⁾ Srovn. str. 8 a 10 t. d. Letop. Hradišt. k r. 1140 Pertz XVII. 651 matou si oba bratry Otu a Dětleba. Vincentii Annal. na uv. m. 659 kladou faktum toto do r. 1141; jelikož ale i u Pulkavy (Dobner, Mon. III. 161) udání přeměněno jest v rok 1140, a letopisy Hradištské, co se Olomouce týče, jistě dobrě zpraveny jsou, rozhodli jsme se pro rok 1140. Srovn. Vincentii Annal. k r. 1140. Pertz XVII. 659.

²⁾ Vincent. Annal. k r. 1141. Pertz XVII. 660.

³⁾ Srovn. str. 63 a 74 t. dilu.

⁴⁾ Pokrač. Kozmy k r. 1141 na uv. m. 146. Útek stal se 25. pros. protož jej dle našeho letopočtu do r. 1140 klásti sluší.

vládě upěvnil, jevil ducha tak samostatného a vůli tak ráznou, že tím skoro nad předchůdce svého předčil. Pánům ponechal sice úřady jejich, ale v radě panovala vůle jeho. A vskutku, kdyby méně statečný panovník tehdy se byl vlády ujal, a kdyby Vladislav II. nebyl 30 let vládu pevnou rukou řídil: jednota a moc říše české byly by při takovém množství živlů odporných, vždy více u popředí se tlačících, ještě během XII. století snad navždy za své vzaly¹⁾.

Jak málo Sázavský opat Silvester, dne 29. září 1139 za biskupa Pražského zvolený, dostatečným se cítil takových poměrů, dokázal dobrovolným poděkováním z volby naň padlé. Odstoupení jeho, ku kterémuž se hněd po smrti knížete Soběslava odhodlal, jest přijato a probošt Pražský, Ota, dne 23. února 1140 za biskupa zvolen. Silvester vrátil se zase co opat do kláštera svého. Vysvěcení dostalo se Otovi od Adelberta, arcibiskupa Mohučského ve svato-dušnou neděli r. 1140 a sice v Mohuči samé. Ota spravoval církev Pražskou až do 1148. O uvedení prstenem a berlou, aneb i jen žezlem (dle konkordátu Vormského) paměti nenacházíme; musíme ale předpokládati, že ani král toho učiniti ani biskup toho přjmouti nezanedbali, za příčinou práva svého. A jak měl se biskup Jindřich Olomúcký k témtoto věcem? On stál tak dobře jako Načerat k Vladislavovi; zůstav ale vyvolenému věren až do smrti, kdežto Načerat proti němu se vzepřel, ukázal, že ne sobectví, ale skutečné přesvědčení o potřebě vykonané volby ho vedlo. Nápadné jest, že právě touto dobou se odhodlal, uskutečnit svou již přes rok odkládanou tužbu, dle příkladu sv. Oty Bamberského vydati se co missionář k Prusům. Ještě v posledních měsících vlády Soběslavovy obrátil se písemně k apoštolskému stolci o povolení k takové výpravě; neboť jako i podnes směl biskup i tehdy diecési

¹⁾ Palacký, dějiny I. 417 a 418; dílem dle Vincent. Annal. k r. 1142. Pertz XVII. 659.

svou opustiti za příčinou missie jen s přivolením stolice apoštolské. Papež Innocenc II. uvedl mu v odpovědi své z 12. dubna 1140 na pamět, kterak každý věrozvěst má dle starého obyčeje napřed do Říma přijít pro potřebné navedení, a zval ho za tou příčinou ke dvoru apoštolskému¹⁾). Odpověď tato došla biskupa za svrchu dotčených změněných okolností politických. Soběslav byl mrtev a Náceratovy stranické snahy měly vrch. Biskup buď se nadál stálého míru, buď chtěl ujít předvídaným nepokojům. Na udržení míru mohl se tím spíše spoléhati, jelikož vlastním jeho příčiněním Ota z vyhnanství nazpět povolán, ano i do údělu Olomúckého uveden byl. Spatřovalt ve věstranném smíření záruku pokoje; a předce, jak velice se v tom mylil.

Do Říma biskup Jindřich sám nešel, poslal tam ale list, a obdržel konečně dopisem z 31. ledna 1141 žádané povolení k nastoupení cesty missionářské, spolu s právem křesťanským věrozvěstům přísluzejícím, aby totiž na cestě dával před sebou nésti kříž. Doložené v papežském breve napomenutí, aby na čas své nepřítomnosti v Olomúcké diecézi zřídil jednoho aneb i více generálních vikářů, stalo se pouze následkem církevních nařízení, v takových případech obecně platných. Tuť vzal biskup Jindřich z oltáře sv. Petra v Olomouci vendycký kříž a zpívaje antifonu: „Kdo se mnou býti chee, zapří sebe sám, vezmi kříž na sebe a následuj mne“ vsedl na kůň a ubíral se na jaře 1141 se svými do Prus²⁾). Krátka před ním, v lednu 1141, vydal

¹⁾ Cod. dipl. Mor. I. 212. dto. Laterani II. Idus April. Přepis vztat jest z kodexu Olomúckého kapitulního archivu sekt. XIV. Stará sign. N. 179. Codex ten jsem ale r. 1861 více nenalezl.

²⁾ Pokrač. Kozmy k r. 1141. Pertz IX. 147. Nápadný jest zde výraz „accipiens crucem de sancto altari sancti Petri“. Můžemeť jej vztahovati buď ke kostelu svatopetrskému aneb k nějakému v nynějším hlavním chrámu tehdáž již stávajícímu oltáři sv. Petra. Kříž vendycký byl rozdílný od jerosolemitanského. Otto Frisingen. Gesta Frid. I. 40. Edit. Argentorat. 1515. fol. 13: „Saxones vero, quia quasdam gentes spurciis idolorum deditas vicinas habent, ad orientem

se Spitihněv, Bořivoje II. syn, za příčinou pobožnosti na pout do Jerusaléma, a s ním jakýsi Miroslav a Mukar¹⁾). Jednoho Mukara uvidíme zase r. 1145, ale co mnicha cisterckého, a okolo r. 1142 jmenuje se zakladatel kláštera cisterckého v Sedlci v Čechách Miroslav. Biskup Jindřich byl přítomen odevzdání základu toho²⁾). Zdá se však, že prospěch, jehož biskup v Prusku dosáhl, nebyl valný, neboť letopisec Pražský praví³⁾: „lépe jest radovati se návratu biskupovu, než mnoho mluviti o cestě jeho, neboť marně tam byl pracoval.“ Těšti mohli se ale diecesánové návratu jeho již na konci r. 1141, neboť na začátku 1142 spatřujeme biskupa zase v plné činnosti, a sice i doma i při knížecím dvoře v Praze.

Zpomeňme si, že ve svatou noc 1140 kněžic Vladislav Soběslavović s přívrženci svými ku králi Belovi II., strýci svému, do Uher se byl utekl. Dne 13. února 1141 zemřel Bela⁴⁾. Kronikář Pražský k tomu dokládá: „se sklopenými hlavami želeti utečenci naši smrti jeho⁵⁾.“ Což bezpochyby neznamená nic jiného, než že pozbývali mysl, neboť se byli od krále pomoci nadali v nastávajícím boji o trůn. Belův nástupce byl jedenáctiletý chlapec, Gejza II., stojící pod poručnickým matky své, srbské kněžny Heleny. Nesmíme zapomenouti, že sestra její Marie sedm let již byla manželkou Kunrata II. Znojemského. Moudrost a pevná mysl vladařky uherské se vychvaluji. Zdali nespokojenci čestí úmysl svůj, dosaditi Kunrata Znojemského na stolec

tem proficiisci abnuentes, cruces itidem easdem gentes bello attentatur assumserunt, a nostris in hoc distantes, quod non simpliciter vestibus assutae, sed a rota super posita in altum protendebantur“. Annales Stadenses k r. 1147 (Pertz XVI. 327) zachovaly nám výkres č.

¹⁾ Mnich Sázav. k r. 1141. Pertz IX. 158.

²⁾ Erben, Regesta str. 103.

³⁾ Pokrač. Kozmy, k r. 1141. Pertz IX. 147.

⁴⁾ Thurocz II. 64. Schwandtner, script. I. 179.

⁵⁾ „Bela rex Ungarorum obiit, et nostrates profugi submissis capitibus doluerunt“. Pokrač. Kozmy k r. 1141. Pertz IX. 147.

český, králové zjevili, ze souvěkých letopisců žádný ani netrvdí ani nepopírá; jelikož ale zdvihnutí zamýšleli, bezpochyby se také ohlíželi po přiměřených k tomu prostředcích, a že pomoc ze strany uherské by jim velmi vhod byla přišla, jest na bíledni. Vizme, jak se ke zdvihnutí tomu chystali. Především sestupují se všichni dospělí Přemyslovci, vyjma mladší dva bratry panujícího knížete Vladislava II., v jednotu obrannou i vzdornou. K spolku tomu tedy patří a) z rodu moravského: Vratislav Brněnský, Kunrat Znojemský a Ota Olomúcký; b) z rodu českého: Bořivojovič Spithněv a Lipolt a Soběslavovič Vladislav¹⁾). Kněžice Spithněva známe z jeho poutnické výpravy do Jerusaléma, odkudž se byl asi na konci běžícího r. 1141 vrátil, Lipolta známe co vypovězeného knížete Olomúckého, a Vladislava co nápadníka trůnu. Zdali Vladislavův bratr Soběslav, jenž tehdy již dospělý byl, neboť r. 1147 spatřujeme ho co velmi nebezpečného protivníka knížete Vladislava II., také do spiknutí byl zapleten, nevíme, že ale v nejbližších letech v Němcích u vyhnanství žil, toho dotvrzuje letopisec Pražský²⁾). Bez příčiny jistě ze země vypovězen nebyl. Oba nejmladší bratři, Oldřich a Václav, byli ještě děti. Původ tohoto obranného a vzdorného spolku připisuje dobré zpravený souvěký kronikář, Vincenz Pražský, předním z vysoce urozené šlechty české. „Od těch“, praví, „kdož pramen spravedlnosti býti měli, vzešla nespravedlnost“³⁾. Pramenem spravedlnosti v zemi měli pak býti župané a vyšší úředníci dvorští. Vímet již, že Načerat byl v jich čele. Po několika již ve zbrani odbývaných poradách⁴⁾, kdež se usnesli, Vladislavova prohlásiti za

¹⁾ Vincentii Annal. k r. 1142. Pertz XVII. 660.

²⁾ Vincent. Annal. k r. 1147. Pertz XVII. 663.

³⁾ Vincent. Annal. na uv. m. 659. „A senioribus et nobilioribus Bohemiæ plurimis, a quibus æquitas oriri debuit, egressa et iniquitas.“

⁴⁾ „Armati consulunt“. Pokrač. Kozmy k r. 1141 na uv. m.

sesazena, odebrali se houfně do Moravy¹⁾), a zvolili Znojemského Kunrata za vzdoroknížete, kteréž hodnosti sám se byl domáhal²⁾). Od této chvíle přijalo zbouření určitý ráz na se; to bylo na začátku r. 1142.

Až do této volby, tedy během r. 1141, ve kterém se biskup Jindřich marně u Prusů přičíňoval, jevila se nespokojenosť šlechty rušením zemského míru. Byla to jakoby předehra k nastávajícímu dramatu. Rytíři na svých pevných hradech vzdorovali obecnému právu, s čeledí i žoldnéři svými najízdějíce na všecky, kteréž co přivržence Vladislavovy znali. Pravé brigantství patřilo k dennímu pořádku. V takovém stavu věcí odhodlal se kníže Vladislav již v postu 1141 nařídit všeobecné ztékání nebezpečných těch hnizd loupežných. Mnohá z nich jsou rozkotána, a mnozí v nich jatí oběšeni; nejpřednější z nich pro výstrahu oběšeni jsou blíže Prahy na vrchu Šibenice, nynějším Žižkově. Mnozí ale ušli a spasili se útěkem³⁾), a kam? zajisté do táboru moravského, střediště všech, kdož s během věcí v Praze spokojeni nebyli a v rázném nastupování knížete hrozící sobě osud dosti jasně poznávali.

Tak se měly věci, když se biskup Jindřich navrátil ze své obtížné cesty missionářské. Revoluce, čili, jak Pražský kronista dí⁴⁾ „nesmyslné zbouření, kteréž Čechy ve dva tábory rozštěpilo“, bylo v plném běhu. Lepší a přednější část t. j. panstvo, župané a dvorští úředníci, chtice úřady

¹⁾ „Conventicula tractantes de sanguinibus . . . quorumdam pravorum inito consilio . . . in Moraviam configunt“. Vincent. na uv. m.

²⁾ Vincent. Annal. na uv. m. „Principem Conradum, ipso ad hoc aspirante, sibi in ducem eligunt“.

³⁾ Pokrač. Kozmy k r. 1141. Pertz IX. 147. Tak alespoň vykládáme si sporá slova letopisce: „Hoc anno (1141) in quadragesima (veliká noc 30. března) per totam regionem Bohemiæ multi suspensi sunt in patibulo, præcipue autem in monte Sibenica, ex quibus plures evaserunt et fugam inierunt“.

⁴⁾ „Oritur inter Bohemos vesana seditio, quæ eos, perfidiæ stimulo turbatos, in duas turmas divisit“. Pokrač. Kozmy na uv. m.

své dle vlastní zvůle spravovati, drželi se Kunrata, kdežto část slabší, chudší a mladší t. j. ti, kteří úřadův ještě neměli, ale přízni knížecí jich nabyti chtěli, Vladislava se přidrželi¹⁾; k tomu ke všemu klonily se Uhry bezpochyby ku straně spízněného Kunrata, tak že postavení Vladislavovo příliš skvělých nadějí neposkytovalo. Byloť tedy ze strany jeho zcela rozumné, že se nejpráv o mírné narovnání pokusil a k radě svých věrných, mezi nimiž biskup Jindřich a jakýsi kmet Velislav přední byli, ke knížatům moravským posly vypravil, kteříž by je výmluvnými slovy od podniknutí jejich odvrátiti mohli. Knížatům Kunratovi a Vladislavovi měli zejména na pamět uvéstí, kterak oba úděly své, kteréž od knížete přijali a za kteréž mu přísahu věrnosti složili, v míru držeti mohou²⁾, a aby zámysly spiklencův sebe svésti nedali. Ke knížeti Olomúckému, Otovi, poslal kníže biskupa Jindřicha; neboť ten to byl, kterýž asi před půldruhým letem přímluvou u Vladislava vypovězenému knížeti nejen návratu ale i knížectví vymohl³⁾. Rada jeho měla u knížete zajisté velkou váhu⁴⁾. Ale všecky uvedené důvody, všecko snažení, zbuditi u Oty pocit vděčnosti, „jelikož on knížectví své milosti knížete a nikoliv nějakým zásluhám svým co děkovati má⁵⁾“, a všecky sliby, jej i statky jeho, dokud živ bude, třeba i brannou rukou chrániti, — vše to knížete nepohnulo; setrval při Kunratovi a záměrech jeho. Tuť ovšem jiného

¹⁾ Pokrač. Kozmy k r. 1141. Pertz IX. 147.

²⁾ „Quatenus terras, quas ab eo habent, fidei ei sub iuramento promissae memores, in pace teneant.“ Vincent. Annal. k r. 1142 na uv. m.

³⁾ Srovn. str. 90 a 92 t. d.

⁴⁾ „In quo plurimum eius pendebat consilium“. Vincent. Annal. na uv. m.

⁵⁾ „Quod tantæ gratiæ (princeps) non sit immemor, quod nullo eius proveniente merito, sed sola eius gratia ducem tanti ducatus eum constituit“. Vincent. Annal. na uv. m. Zde jasně řečeno jest, že moravská knížata neměla žádného dědického práva ke knížectvím moravským.

nezbývalo než s obou stran zbrojně se chystati¹⁾. Biskup Jindřich přihlásil se radou i skutkem zjevně k Vladislavu Vladislavovi, zato ale zabavili knížata moravská biskupské statky a požitky. Vůbec jednalo se zde, jako při všech podobných podniknuthích, především o zboží církevní. Kníže Vratislav odňal benediktinskému klášteru Rejhradskému statky jeho u Domašova a škodil mu kde a jak jen mohl²⁾, důkaz to, že Rejhrad v odbojných pletichách podílu neměl a svému biskupu i knížeti Vladislavu věren zůstával. Biskup utekl se do Čech, prohlásiv prvé z moci své biskupské proti svatokrádctům a jich přívřencům klatbu církevní a nad diecesí svou interdikt, t. j. vyloučení od služeb božích a zápověď kněžských výkonů, ale bez zrušení svazku s církví obecnou. Proti takovým trestům církevním opřeli se knížata moravská, a prohlásili je na sjezdu za tou přičinou zvláště držaném (provincialní synodě), ve kterémž se i moravské kněžstvo i lid zúčastnil, za neplatné. Tuť vyřkl biskup nad povstalcí a nad celou diecesí anathema, veliké vyobcování, čili klatbu církevní³⁾, nejstrašlivější trest, který zemi postihnouti mohl; neboť tím byla země a všickni

¹⁾ „Fortissimi undique parantur exercitus“. Vincent. Annal. k r. 1142. na uv. m.

²⁾ Důkaz toho jest listina bez vročení v Cod. dipl. Mor. I. 252. Moravský kníže Vratislav tam praví: „qualiter inspiratione mala malorum circuitum Domasove violenter a monasterio in Raigrad detrahendo retinui potenter atque iniuste in annum fere tertium“. Pak Cod. dipl. Mor. I. 232.

³⁾ Letop. Hradišt. k r. 1142. Pertz XVII. 651. „Episcopus Henricus adhæsit Boemico duci, favens parti eius consilio et actibus quapropter a principibus Moraviæ ... pontificatus eius est interdictus. Sed ipse vehementer inde dolens, ducem cum suis fautoribus excommunicavit, sepulturam et ecclesiasticum officium nec non et baptismi sacramentum per totam parochiam suam interdixit. Præfati vero principes facto conventu, habito consilio, decreverunt, iussa eius fieri irrita. At pontifex, hac commotus controversia, parochianos suos generaliter sub bannum trusit.“

v ní žijící z církve, jakož těla Kristova, zcela vyloučena, pročež letopisec Hradišťský přemožen bolestí volá: „ten, který před nedávnem ještě se snažil pohany vytrhnouti z modlárství, nyní, popuzen od původce všeho zlého, nerozpakoval se, stádce své zase vydati v pohanství¹⁾“. Synody r. 1031 v Limoges a Poitiers držané²⁾ líčí účinky klatby takto: „Nikdo, kromě osob duchovních, žebráků, cizinců a dětí pod dvěma léty nesmí církevně pohřben být a služby boží smí se jen tiše konati. Každého dne o hodině třetí má s kostelů dáno být znamení, by všichni vrhnouce se na zem konali modlitby kajicné. Pokání a přijímání smí se udileti jen na smrt nemocným. Oltáře mají ve všech kostelích být obnaženy jako na veliký pátek; kříže a ozdoby musejí se odstraniti na znamení smutku. Jen při mších, kteréž kněží za zavřenými dveřmi čtou, mají se oltáře pokrývati. Dokud interdikt trvá, nesmí nikdo vstupovati do manželství, nikdo nesmí v okolí Limogesu maso jísti, nýbrž jen taková jídla, která v suché dny dovolena jsou, a žádný člověk, ani duchovní ani světský, nesmí sobě vlasy neb vousy stríhati“³⁾. Takové veliké vyobcování z církve bývalo prohlášeno od biskupa ve slavnostním ornatu a za zvonění zvonů. Kněží stáli kolem něho držice v rukou hořící svíce, kteréž po skončeném obřadu na zem metali šlapajice je nohami. „Jako hluché soli nesmělo jich k žádné potřebě více užíváno být“³⁾. S menšími neb většími úchylkami byla bezpochyby i tenkráte klatba nad Moravou vyňena. Svrchu vyličené účinky byly všude v církvi celkem tytéž.

Pochopitelně jest, že události tak násilné v diecézi, že biskup jimi až k útěku přinucen byl, nemohly ani metropo-

¹⁾ Letop. Hradišť. na uv. m. „nunc mediante totius nequiciæ et necis actore non est cunctatus, gregem suam paganismo tradere“.

²⁾ Hefele, Konciliengeschichte IV. 663. O klatbě církevní vůbec: Kober, der Kirchenbann nach den Grundsätzen des kanonischen Rechtes. Tübingen 1857.

³⁾ Du Cange: Excommunicatio. Edit. Hentschel. Paříž 1844. III. 135.

lity ani stolice apoštolské zůstat tajny. Jindřich zajisté oběma zprávu o tom podal. Co Mohučský arcibiskup Markolf, jenž od července 1141 nástupcem Adelberta II. byl, odpověděl, aneb zdali vůbec odpověděl, jelikož již 15. června 1142 zemřel, maje za nástupce Jindřicha až do r. 1153¹⁾, nevíme; odpověď papežova se však zachovala a udává nám mezi jiným příbližně čas, kdy biskup Jindřich klatbu pronesl. Odpověď papežova jest dvojí, jedna biskupovi, druhá k duchovenstvu diecéze Olomúcké. Oboje breve jest z 1. dubna. Jestliže ale papež již 1. dubna odpověď psáti mohl, musel biskup Jindřich zprávu svou o věcech, které se již před tím byly zběhly, podat do Říma při nejmenším v únoru, neboť nejméně pět neděl bylo tehdy třeba ku cestě z Čech neb Moravy do Říma²⁾, z čehož zavíráme, že klatba církevní buď na konci ledna neb na začátku února 1142 prohlášena jest. Z breve vychází dále na jevo, že Jindřich znova pronesl přání, ještě jednou vydati se na missionářství. Papež mu v tom žádných překážek nečiní, ale dokládá, že by prospěnější bylo s větší pilí pracovati pro své vlastní stádce, o němž biskup právě stížnost vede, že „neposlušné, zpurné a tvrdé šíje³⁾ jest, neboť komu moc dána nad jinými, dobré toho u sebe uvaž, že takový nejen ze svých ale i z přestupků poddaných svých počet klásti bude před nejvyšším soudcem“ — slova to papežského breve. Ostřejji nastupuje papež proti moravskému duchovenstvu. „Ze vás“, píše v listu z téhož 1. dubna, „z mé a ze sv. Petra strany nepozdravuj, nepři-

¹⁾ Series archiep. Mogunt. Böhmer, Fontes III. 140.

²⁾ Z počátku XIII. stol. zachovala se „Descriptio Theutoniæ“, Pertz XVII., kdež se na str. 238 praví: „Ab Oceano usque ad Alpes sunt miliaria 120, seu 240 (leugæ), quæ potest homo in quatuor septimanis facile peragrare sub linea meridionali“. Rovněž tam se praví, že v též době z Freiburka v Breisgavě do Vídni, a v 8 týdnech ze Šváb do Cařhradu lze dojít. Dle toho bylo asi 5 neděl třeba k cestě z Moravy do Říma.

³⁾ „Duræ cervicis sit, tibique rebellis et inobediens existat“. Cod. dipl. Mor. I. 213.

čítejte přísnosti mé, ale jedině své neposlušnosti a opovážlivosti. Neboť k veliké strasti své jsme slyšeli, kterak jste upadli do zaslepení takového, že proti výslovné zápořeňi našeho důstojného bratra Jindřicha, vašeho biskupa, se osmělujete, služby boží konati, a se neštítíte, od něho vyobcované přijímati a jim svatými svátostmi přisluhovati. Kterak trestuhodné a vašemu věčnému blahu na ujmu takové počínání jest, ukazují jasně a zřejmě ustanovení svatých otců¹⁾. Zde uvádí Innocenc II. slova svatého papeže Kalixta I. a dekret jednoho koncilia Karthagenského, kterýmiž se všeliké společenství s vyobcovanými zapovídá, a přestupitelé, jsou-li světského stavu, ihned z církve se vylučují, a jsou-li kněží, úradu svého pozbývají¹⁾. „Jestliže tomu tedy tak jest“, končí breve, „napomínáme vás vesměs a přikazujeme, abyste za všecky přestupky jmenovanému našemu bratu, vašemu biskupovi, úplně zadost učinili a k poslušnosti a úctě k němu ve vši pokoře se vrátili, protože bychom jinak přinuceni byli, vynešené dle práva kanonického nad vámi vyobcování a sesazení také z naší strany potvrditi²⁾). Bohužel byly myslé již tak rozjítřeny, že se tento list se žádaným účinkem minul. Došelt také

¹⁾ Až do V. stol. čítá se již 20 Karthagenských synod, protož nesnadno jest udati, z které dekret ten citován, a to tím více, protože tak zvané kanony apoštolské v kan. IX. ustanovují: „Si quis cum excommunicato etiam domi simul oraverit, et ipse communione priuetur.“ Hefele, Konciengeschichte I. 777. Povíšení hodno jest, že papež Innocenc II. r. 1142 se odvolává na dekret svat. Kalixta (218—223), kterýž od kritiky k tak zvaným „literæ spuriae“ počten jest. Jaffé, Regest. str. 923. č. LXX.

²⁾ Cod. dipl. Mor. I. 214. Toto breve, jakož i ono na str. 213 citované, mají jednoduché vročení „Datum Laterani kalendis Aprilis.“ V Cod. dipl. Mor. jsou oba listy položeny do r. 1141. Srovnáme-li je ale s Letop. Hradišt. k r. 1142 (viz str. 97 pozn. 3 t. d.), shledáme makavou jich souvislost se zprávami téhož druhu, tak že oba listy bez rozpáku do r. 1142 klásti smíme nehledic ani k té pochybnosti, k čemuž by biskup, dostav dne 31. ledna 1141 povolení k odjezdu, v dubnu téhož roku ještě jednou takové dovolení potřeboval.

již příliš pozdě, neb strany stály již ve zbraních proti sobě.

Již v dubnu 1142 vtrhl Kunrat Znojemský přes hranice české s dobře ozbrojeným a vybraným vojskem, ku kterému se i ostatní nespokojení Přemyslovci a Načerat s českými vystěhovanci byli přidali. Zdali také uherské houfy ve vojstě byly, nikde se přímo netvrdí, jest ale ohledem k blízkému příbuzenství Kunratovu s panující královou uherskou velmi pravdě podobno¹⁾). Účel výpravy byl, nejkratší cestou dojít Prahy a tam dosaditi Kunrata, zvoleného již za knížete, na stolec Přemyslovců. Nejkratší směr ze Znojma ku Praze vede přes Jihlavu a Německý Brod po cestě ku dnešní Čáslavi, a domníváme se, že tento skutečně zvolen jest, protože první krvavá srážka právě na této cestě se stala u hory Vysoké, nedaleko od Kutné Hory k západu, mezi osadami Suchdol a Malešov, k Čáslavsku patřícími. Bylt právě velikonoční týden r. 1142, když se kníže Vladislav s vojskem svým z Prahy proti nepříteli hnul. S ním byli oba bratří jeho, Děpolt a Jindřich, přítel jeho od mladosti Velislav, přední rádce jeho Jindřich biskup Olovnický²⁾, a kmetové Časta, Smil a Ben. V sobotu dne 25. dubna došlo na jmenované hoře Vysoké k bitvě. Proti sobě stály síly skoro rovné. Bojováno jest s obou stran udatně a již klonilo se vítězství k růžovým korouhvím Vladislavovým, když pojednou vypukla ve vojstě českém zrada³⁾, která Kunratovi poskytla možnosti, statečného nepříteli obklíčiti a od zadu naň nalehnouti. Nebezpečí bylo již

¹⁾ Pešina, Mars Morav. str. 301. „Igitur collecto in Znoymensi provincia milite et a Geisa II., novo Hungarorum rege . . . aliquot equitum turmis sicut etiam ab Ottone una peditum legione instrutus, iter in Bohemiam suscepit.“ Bohužel bez udání pramene.

²⁾ „Henrico, magni consilii viro.“ Vincent. Annal. k r. 1142, na uv. m.

³⁾ Nejen Vincent. Annal. k r. 1142, ale i Otto Frisingen. chron. VII. kap. 26 mluví o zradě. Otto praví: „Ladislaus . . . a suis proditus, fugae præsidio vix periculum mortis evasit.“

nejvyššího stupně dosáhlo, ale tu se bojovníci Vladislavovi jako lvi vrhli na nepřítele a proklestili sobě cestu. Dostavše se na cestu ku Praze vydali se na zpáteční pochod. Kunrat obdržel co vítěz pole. Načerat, vlastní původce války, byl mezi padlymi, ale Smil a Ben také¹⁾.

Předvídaje co nastává, uložil kníže Vladislav bratru svému Děpoltovi, kteremuž přede všemi důvěroval, aby Prahu, kdež knězna Kedruta dlela, chránil a co nejdéle hájil. Zde se výtečně osvědčily obranné stavby, kterými kníže Soběslav r. 1135 Pražský hrad byl opatřil²⁾. Druhého bratra, Jindřicha, poslal do Budišína, aby tam sebral nové vojsko; sám pak pospíšil s přítelem Velislavem a věrným rádcem Jindřichem ku králi německému, aby na něm pomocí vyprosil. Kunrat III. sněmoval tehdy ve Vyrepurku³⁾. Zdržel se tam od velikonoční neděle, 19. dubna, až do 3. května⁴⁾, smíme se tedy vším právem domnívat, že ho české poselství ve Vyrepurku došlo.

Celý měsíc uplynul, prvé než žádost poselství vyslyšena jest, neboť král právě tou dobou pracoval o tom, aby záležitost bavorsko-saskou, která mu již tolík starostí byla spůsobila, do pořádku přivedl. Albrecht Medvěd a Jindřich Lev měli uspokojení býti. Zdá se, že věc ta již v lednu r. 1142, kdež se král Kunrat dosti dlouho v Řezně zdržoval, v plném běhu byla. Sňatek měl mu ku rychlému narovnání nápomoci býti. Kedruta, dcera a dědička Lidéře II., od října 1139 ovdovělá⁵⁾, brala si polobratra králova, Jindřicha, markraběte rakouského a od r. 1140 falckrabího Rýna⁶⁾.

¹⁾ Vincent. Annal. k r. 1142. Pertz XVII. 660. Pokrač. Kozmy k t. r. Pertz IX. 147. Mnich Sázav. k t. r. na uv. m. 158. Letop. Hradist. k t. r. Pertz XVII. 651.

²⁾ Viz str. 62 t. d.

³⁾ Böhmer, Regest. str. 116 n. 2215.

⁴⁾ Annal. S. Disibodi k r. 1142. Pertz XVII. 26.

⁵⁾ Viz str. 81 t. d.

⁶⁾ Meiller, Regest. str. 220 n. 177. Jindřich II. přijmím Jasmirgott narozen byl r. 1114. Meiller, Regest. tabule rodová.

Vypravuje se, že Kedruta svého jediného, tehdy sotva 13letého syna z prvního manželství, Jindřicha Lva, k tomu přiměla, aby se vévodství bavorského zcela odrekł, začež mu Sasko pojištěno a pomoc nabídnuta jest, kterou by se bez prodlení uvázati mohl ve své otcovské spupné statky ve Švábsích a Bavořích, které nyní ujec jeho Velf v držení měl⁷⁾. Koho by král vévodstvím bavorským obdařiti chtěl, bylo posud tajemstvím; ale zdá se, že si Velf naň čáku dělal, protože král na sobě znáti dával, jakoby i s ním ku konečnému míru přijíti chtěl, neboť z Řezna jel prostředkem území jeho k potamskému jezeru. Dne 9. dubna 1142 byl Kunrat v Kostnici, na květnou neděli dne 12. dubna v klášteře Reichenau²⁾ a na hod boží velikonoční dne 19. dubna ve Vyrepurku³⁾. Tam se s ním sešel, jak svrchu dotčeno, kníže Vladislav II. Tehdy byl ale do Frankfurtu na druhou neděli po velkonoci, tedy ke 3. květnu vypsán obecný smířčí sněm říšský⁴⁾, až ku kteremu se Vladislav měl strpěti. Sněm byl četně navštíven. Také Mohučský metropolita Markolf, ačkoliv již churav, byl se dostavil, a jen jeho snahám jest co děkovati, že Albrecht Medvěd vévodství saské dobrovolně postoupil chlapci Jindřichovi, kteremuž také hned v léno podáno jest. Albrecht podržel marku braniborskou a marku východní, a vůbec jsou mu hodnosti a pozemky jeho bez umění zase navráceny⁵⁾. Bavory přirčeny jsou markrabímu rakouskému Jindřichovi⁶⁾, a hned také slaven jest sňatek s Kedrutou. Plných 14 dní trvaly slavnosti, kteréž král na vlastní útraty vystrojil⁷⁾. Těmito radovánkami, ve

¹⁾ Jaffé, Konrad III. str. 44 a Buchner, Gesch. v. Baiern IV. 168.

²⁾ Listiny v Dambergerově synchronist. Geschichte VIII. 298.

³⁾ Annal. S. Disibodi k r. 1142. Pertz XVII. 26.

⁴⁾ Annal. S. Disibodi na uv. m.

⁵⁾ Doklady u Jaffé, Konrad III. str. 52.

⁶⁾ Doklady u Jaffé, Konrad III. příloha 3, str. 221 a násled.

⁷⁾ Annal Colonien. maximi k r. 1142. Pertz XVII. 759. Annal. S. Disibodi k t. r. na uv. m.

kterých také kníže Vladislav se svou družinou podílu bral, a odbýváním sněmu minul drahný čas, a když konečně sjednocení se stalo o náhradu válečných útrat, kterouž by Vladislav dáti měl¹⁾), a mnozí stateční rytíři ku vlídnému vyzvání královského hostitele se odhodlali, vyjeti s ním do Čech a knížeti Kunratovi ukázati, kdo v zemi pánum jest, byl celý měsíc prošel.

Po skončení slavností svatebních, když všecko ku výpravě do Čech se chystal, opustil biskup Jindřich královskou družinu, a odebral se k žádosti knížete Vladislava II. do nově založeného kláštera premonstratského Vindberk v Bavořích²⁾). Ležel klášter ten na levém břehu Dunaje, severovýchodně od Straubinku, blíže Luku, jehož hrabě Albert klášter ten před nedávnem byl založil. K žádosti prvního opata tamního, Gebharta, zasvětil Olomúcký biskup s přivolením diecézánského biskupa Řezenského, Jindřicha (1132 — 1155) tři oltáře v nově vystaveném kostele klášterním 21. května 1142, první ku poctě sv. apoštola Petra a Pavla, druhý sv. Jana Evangelisty a třetí sv. Ondřeje. Následujícího dne, 22. května zasvětil hlavní oltář jménem nejsvětější Trojice, matky Boží, sv. Augustina a mnohých jiných svatých. Při svěcení přítomen byl zakladatel kláštera, Albert hrabě od Luku s manželkou Hedvikou a s oběma syny svými, Hartvíkem a Berchtholdem. Zprávodatce, mnich téhož kláštera, při této příležitosti zvláštní váhu klade na to, kterak biskup Jindřich, jež co premonstrata velice chválí, církevním výkonem tím řád i klášter velice uctil³⁾. Teprvě

¹⁾ Pokrač. Kozmy k r. 1142. Pertz IX. 147.

²⁾ „Wlatislaus, dux Boemie, propria expensa destinavit ad nos Episcopum Moraviæ, qui et dedicavit monasterium nostrum.“ Necrol. monast. Windberg ad XV. Kal. Febr. Monuim. Boic. XIV. 91.

³⁾ Historiæ et Annales Windbergenses k r. 1142. Pertz XVII. 562. „Consecravit ea autem videlicet altaria dominus Stiko episcopus Olo-mucensis de provincia, quæ et Moravia, vir magni nominis et meriti, tam spiritualibus quam laicis acceptus et gratus personis, amator religionis quantum ad professionem nostri ordinis, scilicet Praemon-

v Norimberce sešel se biskup Olomúcký dne 28. května zase s družinou královskou; že Kunrat III. téhož dne v Norimberce meškal, ukazuje jedna listina¹⁾), z druhé pak odtud ač bez vročení dané, totiž diplomu pro Hugona z Kranichberka, jemuž král Kunrat statek Petronell v Dolních Rakousích co svobodný majitek daroval²⁾), vidíme, že v družině králově také český kníže a biskup Jindřich, pak kardinál-legat Dětvín, biskupové Bamberský a Vyrepurský, markrabí rakouský Jindřich, kastelán Norimberský Gottfried a j. byli. Byloť to na cestě do Čech. Nyní podívejme se, jak tam věci stály.

Dne 25. dubna 1142 u Vysoké přálo štěstí zbraním Kunratovým. Odtud stíhal couvající, jenž v Praze útočiště hledali. Praha, na jejímž dobytí dosažení stolce knížecího a tudíž i opanování země záviselo, jest od bojiště asi 9 poštovních mil vzdálena, tak že Kunrat asi 28. neb 29. dubna ke hradu Pražskému přitáhl, aby ho oblehl. Byloť to vůbec první skutečné obležení Prahy, o kterém nás obšírnější historické zprávy došly, a to se stalo moravskou a českou mocí! Souvěký spolehlivý kronikář Vincenc, kanovník Pražský, jehož letopisy od 1140 až do 1167 sahají, vypravuje³⁾, že Kunrat hrad ze všech stran jak mohl nejlépe obklíčil, bezpochyby aby obleženým dovoz špíže zamezil; potom podnikal časté útoky s bořicími stroji a velikými praky⁴⁾, ačkoliv papež Innocenc II. byl před nedávnem na Lateranském obecném koncilu v dubnu 1139 pod trestem klatby zapo-

stratensis.“ Až roku 1167: „Quorum (Stikonis et successoris eius Iohannis) devotio eo amplius in nos enuit, quod uterque nostri ordinis, nostrum ordinem honorare curavit.“

¹⁾ Mon. Boic. XXII. 169 n. IV. a oprava ohledem ku vročení na uv. m. XXIX. I. 277 n. 468. pozn. 6.

²⁾ Meiller, Regest. p. 30. n. 2.

³⁾ Vincent. Annal. k r. 1142. Pertz XVII. 660.

⁴⁾ Pokrač. Kozmy k r. 1142. Pertz IX. 147.

věděl, takových strojů obléhacích proti křesťanům užívat¹⁾! Kníže Kunrat ovšem nemusil si takové vyhrůžky mnoho všímati, vždyť byl beztoho ve veliké klatbě církevní. Vincenc vypravuje dále: „Kněžic Děpolt, jemuž bránění města odevzdáno bylo, odrázel, bojuje jako druhdy Cato za vlast svou, všecky útoky štastně s bojovníky svými a dělal časté výpady, při kterých s obou stran mnoho lidu o život přicházel. Mezitím sebral král Kunrat mnoho královských manů a vydal se na tažení ku Praze, očekávaje, že se v Čechách k příkazu knížete Vladislava pomoc k němu přidá²⁾.“ Přitom nesmíme mysliti na říšské vojsko; bylo to několik tisíc bojovníků, kteréž král a jeho svatební hosté byli postavili, bez vyhlášení hotovosti; zde se nejednalo o říšskou válku, nýbrž více o dobrovolnou, příteli prokázanou vyjížďku vojenskou. Pověst šla před vojskem, a Kunrat zdvojnásobil úsilí své, aby hrad před příchodem královým do své moci dostal. Střelec jeden vylučil šíp s hořlavými věcmi tak dovedně na střechu kapitulního domu u sv. Víta, že se tato vzňala a spolu se sousedícími domy, zvláště klášterem Svatojiřským požárem velmi utrpěla. Značný poklad chrámový přišel tehdy na zmar a klášter sv. Jiří shořel až do základů³⁾. Jeptišky kláštera tohoto zachránily se a nalezly až do znovuvystavení příbytků svých útočiště při kostele sv. Jana pod Petřínem na Oujezdě. Trochu lépe zvedlo se obyvatelům Pražského podhradí a sousedních vsí; bezpochyby že kromě strachu a obyčejných nepohod, jaké vojenské obsazení spùsobuje, nic horšího nezkusili; o zničení jejich domů zmínka se neděje⁴⁾. Mezitím přinesli vyzvědači zprávu,

¹⁾ „Artem ballistariorum et sagittariorum adversus Christianos et catholicos exerceri sub anathemate prohibent.“ Jaffé, Reg. str. 585.

²⁾ „Collectis regalibus plurimis exercitibus versus Pragam castra movet regalia.“ Vincent. Annal. na uv. m. Na slovo „regalia“ sluší zde klášti důraz.

³⁾ Annal. Vincent. k r. 1142. Pertz XVII. 661.

⁴⁾ Pokrač. Kozmy k r. 1142. Pertz IX. 147. „Inaudita angustia, tristitia insolita, curæ, timor et tremor cives suburbanos affinesque eorum invaserunt.“

že vojsko královské již na lukách za Plzní leží táborem. Přehánějice a snad plni strachu jsouce vypravovali, že prý tak četné jest, že se celé vúkolní pohoří leskne od paprsků slunečných, odrázejících se od jejich pozlacených štíťů, přílbic a odění. Kníže Kunrat zprvu prý zamýšlel, vojsku královu vstřík táhnouti a bitvu nabídnouti, ale po této zprávě prý od takového zámyslu upustil a zdvihnuv obležení, ještě v noci spěšně odtáhl do Moravy. Tak letopisec Vincenc Pražský¹⁾.

Že odtáhl, jest jisto; bližší okolnosti jsou pochybné. Či blížil se snad kněžic Jindřich s pomocí v Míšni sebranou? Ještě před letnicemi dostal se král Kunrat do Prahy, neuzrev ani nepřitele. Na boží hod svatodušní, dne 7. června, táhl slavným průvodem na Vyšehrad²⁾, kdež ho celý český dvůr s knížetem i manželkou jeho v čele uvítal. Jelikož papežský legat Dětvín a biskup Jindřich Olomücký přítomni byli, musíme dle plné moci, na legata patřící, a dle pravidel, která tehdáž o klatbě a interdiktu platila, jakož i ohledem k papežovu listu z 1. dubna roku 1142 za to míti, že pronešené od biskupa Jindřicha nad Kunratem, přivřenci jeho a zemí moravskou tresty církevní od papeže byly potvrzeny³⁾. Obležení trvalo asi 4 neb 5 neděl⁴⁾.

Král Kunrat dlouho se v Praze nezdržel; dav Vladislavovi znova holdovati a přijav slíbenou sumu peněz, vrátil se s kardinálem legatem zpátky do Němec⁵⁾; ale biskup Jindřich

¹⁾ Vincent. Annal. k r. 1142. Pertz XVII. na uv. m.

²⁾ Stvrzeno Otou Frisin. chron. VII. kap. 26.

³⁾ Viz str. 97 t. d.

⁴⁾ Pokrač. Kozmy k r. 1142 na uv. m. ovšem praví: „Evolutis igitur paucis diebus pro dolore et afflictione non computatis.“ Má-li zde kronikář na mysli jen dny posledních útoků, když se byla zpráva rozesla, že se královské vojsko blíží? Další text zdá se domněnce takové nasvědčovati. Zvláštní, ač spletená jest zpráva o celé výpravě v Sigeb. Cont. Gembl. Pertz VIII. 388.

⁵⁾ „Veniens ergo rex Conradius, ducem restituit firma pace sumpta promissa pecunia in propria profectus est.“ Pokrač. Kozmy k r. 1142. na uv. m.

zůstal, ačkoliv konfederace rozptýlena byla, ještě dosti dlouho dilem v Čechách dilem při dvoře královském, neboť sotva se mohl nadít, že by se bez branné moci do své diecéše vrátili směl.

Dalo by se mysleti, že kníže Vladislav II. šťastného obratu užije a, maje léto i podzimek před sebou, trestnou výpravu do Moravy podnikne. Jelikož ale letopisy o výpravě takové mlčí, máme za to, že se ještě příliš slabým cítil k úspěšnému provedení takového tažení; byly strany ještě příliš rozjítřeny. Letopisy vypravují¹⁾, kterak ostatek roku k opravení pokažených hradeb a stavení na hradě Pražském použil; či ho snad nouze hladem, téhož roku na Moravě ve strašné míře vypuklá, od tažení do Moravy zdržela? Letopisec Hradištský nazývá tento mor hladový spravedlivým trestem nebeským za zbourání proti moci církevní²⁾. Vlastní výprava stala se teprvé následujícího roku 1143, a sice, jak se domníváme, ne bez rady s králem německým brané. My máme za to a troufáme si také dokázati, že se úmluva taková stala na říšském sněmě v Řezně v prosinci 1142, a sice výtečným jednatelem, biskupem Olomúckým.

Že biskup Olomúcký na říšském sněmu Řezenském byl, spolu s legatem Dětvínem, s biskupem Řezenským, Vyrčí purským a s Otou Frisinským, dokazuje podpis jeho na listině, vydané dne 15. prosince augustinskému klášteru Reichersperskému³⁾, kterouž Kunrat III. dovoluje ministerialům německé říše a vévodství bavorského, jmenovanému klášteru darem dávati statky. Také na listině králově, po-

¹⁾ Pokrač. Kozmy k r. 1142 na uv. m.

²⁾ Letop. Hradišt. k r. 1142. Pertz XVII. 651. „Ultrix iusto Dei iudicio fames invaluit.“

³⁾ Urkundenbuch des Landes ob der Enns. Ve Vídni 1856 II. str. 202 č. 136. „Actum in civitate Ratisbona in curia celebri, cui interfuerunt episcopi Dietwinus episcopus cardinalis S. Rufinæ, apost. sedis legatus . . . Heinricus Olomucensis etc. dto. XVIII. Kal. Ianuarii 1142.“ Pak v dílu I. str. 284 č. 6.

tvrzující klášteru sv. Floriana v Horních Rakousích statky u Vindberku ležící, nacházíme biskupa spolu s napřed jmenovanými pány co svědka¹⁾. On byl tedy okolo 15. prosince 1142 v Řezně.

O trestné výpravě během r. 1143 do Moravy podniknuté máme spolehlivých zpráv. Kníže Vladislav vtrhl nejprve do Znojemска a poplenil je ohněm i mečem; potom postoupil do Brněnska a rovněž i knížete Vratislava potrestal, vida pak, že podobné výpravy, drancováním hojný zisk slibujíce, kořisti chtivým bojovníkům se líbí, přikročil touž měrou k nevděčnému Otovi Olomúckému. Celá Morava jest tím spůsobem strašně zpustošena²⁾). Rok před tím obecná nouze hladem, nyní všude drancování, a k tomu ještě klatba církevní a interdikt! zajisté krušná doba! Ze strany moravských knížat jistě nechybělo odporu, neboť shledáváme, že Vladislav své v boji osvědčilé vojiny hojně odmínil, z čehož souditi lze, že nemalou práci měli³⁾. Obyvatelstvo země bylo tolikerými metlami docela sklácelo, tak že se Vladislav vítězství i pocitu vykonané pomsty těšiti mohl. Celá Morava ležela porobena a potrestána jemu k nohoum. Dle našeho domnění sluší výpravu tuto klásti do léta r. 1143, jelikož kníže Vladislav již dne 30. září zase přítomen býti mohl při znovuvysvěcení svatovítského kostela v Praze, r. 1142 při obléžení pobořeného a zneuctěného. Znovuvysvěcení vykonáno jest na slavnost sv. Jeronýma diecesánským biskupem Otou, za assistencí biskupa Egilberta Bamberškého a biskupa Jindřicha Olomúckého⁴⁾.

¹⁾ Urkundenbuch na uv. m. č. 137 „Data est Ratisbonæ“ 1142 bez udání dne.

²⁾ Mnich Sázav. k r. 1143. „Wladislaus, dux Boemorum Moraviam incendio vastat.“ Vincentii Annal. k t. r. Pertz XVII. 661.

³⁾ „Et sic tota Moravia devastata, cum nimia preda Boemiam revertitur, et post tot labores suos milites electos per arma probatos plurimis ditavit beneficiis.“ Vincent. Annal. na uv. m.

⁴⁾ Mnich Sázav. k r. 1143. Pertz IX. 159.

Biskup Jindřich nebyl v čas trestní výpravy v Moravě. Jeho zaměstnávalo především konečné utvrzení a zařízení premonstratského opatství na Strahově, již za knížete Soběslava a biskupa Jana založeného¹⁾). Dozvěděv se, že generální kapitula právě v mateřském klášteře Prémonetré, v diecézi Laonské, o záležitostech řádu jedná, obrátil se tam s prosbou, by pro Strahov konvent, t. j. představený se 12 mnichy ustanoven byl. Generální kapitula svolila k žádosti jeho²⁾), a nařídila kanonii Steinfeld v diecézi Kolínské, aby opata Gotšalka s potřebným počtem bratří do Prahy poslala. Přišli tam r. 1143 a přijali téhož roku z rukou Jindřichových zakládací a nadační listinu³⁾). Také v uvedení prvních cisterciáků z kláštera Valdsaského v Bavořích do Sedlice v Čechách zúčastnil se biskup Jindřich⁴⁾), jejž dne 4. září nacházíme při královském dvoře v Ulmu⁵⁾). Ostatně bylo velmi dobре, že se biskup Jindřich, dokud rozkvašenosť trvala, Moravy stranil; beztoto by právomocnost jeho byla na čas zrušena bývala, jelikož právě tenkráte kardinál-jáhen Kvido jakožto papežský legat v Moravě meškal. Jest to týž zkušený legat, jemuž papež Innocenc III. již od r. 1136 rozličná řízení, zvláště ve Francii, svěroval⁶⁾), a kterému nyní uloženo bylo nařízení církevní, mezi jiným i přísné předpisy o bezzenství kněží, také v Čechách i na Moravě uvésti ve skutek⁷⁾). Zvláštním brevem z Lateranu dne

¹⁾ Viz str. 83 t. d.

²⁾ Cod. dipl. Mor. I. 216.

³⁾ Cod. dipl. Mor. I. 217. Biskup zhusta ač nepravě jmenuje se zakladatelem, fundatorem, na př. Cod. dipl. Mor. I. 238. Co známo jest o založení a nadání Strahova, snesl Dobner v Annal. VI. 273 a násled.

⁴⁾ Cod. dipl. Mor. I. 221. Listina sama sepsána jest později než r. 1143.

⁵⁾ Cod. dipl. Mor. I. 220.

⁶⁾ Damberger, synch. Gesch. VIII. 105.

⁷⁾ Cod. dipl. Mor. 248. „Innocentius . . . Guidonem, dyaconum cardinalis, ad partes illas (Bohemiae et Moraviae) direxit, ut ea, quae

21. srpna 1142 daným poručil Innocenc legata svého biskupovi Jindřichovi, a vyslovil přání, by mu v takovém těžkém úkolu byl pomocen¹⁾.

Ze zprávy tohoto kardinála-jáhna, pro nás veledůležité, dovídáme se²⁾), že Kvido při příchodu svém nalezl Moravu tak plnu válečného lomozu (— byloť to za trestné výpravy Vladislavovy proti povstalcům —), že se v Rakousích pozdržel a tam výsledek Vladislavova podniknutí vyčkal. Sotva že dobyto bylo vítězství, dostavil se i legat a hlásal slova míru a spasení. Moravané přišli k němu a prosili o zrušení týžící je klatby, slibujíce zadost učiniti biskupu od nich uraženému. Legat, nedůvěruje slibům jejich, žádal od nich přísahu na svaté ostatky, což patrně neradi učinili, a pak teprvě jim udělil rozhřešení³⁾), pod tou však výminkou, že zadostiučinění budoucího roku u přítomnosti biskupově se státi má. Zároveň jal se také na Moravě i v Čechách předpisy o bezzenství kněží, zvláště na obecném koncilu Lateranském r. 1139 obnovené a přitužené⁴⁾), dílem i mocí ve skutek uváděti, při čemž mu jmenovitě kníže Vladislav a oba biskupové všemožně pomocni byli⁵⁾. Že svým bez-

de incontinentiis clericorum et sacerdotum et aliis enormitatibus in generali concilio promulgavit, per eum vobis (episcopis Ottoni Pragen., Heinrico Olomucen. et Wladislawo duci) annuntiavit et firmiter observanda præcepit.

¹⁾ Cod. dipl. Mor. I. 215.

²⁾ Cod. dipl. Mor. I. 223. Poprvé otiskáno u Dobrovského „De sacerdotum in Bohemia coelibatu“ v Praze 1787. str. 27.

³⁾ Letop. Hradišt. k r. 1143. Pertz XVII. na uv. m.

⁴⁾ Církevní nařízení daná na koncilu Lateranském r. 1139 znějí docela určitě: „ut ii, qui in ordine subdiaconatus et supra uxores duxerint, aut concubinas habuerint, officio atque ecclesiastico officio (beneficio?) careant, ut nullus missas eorum audiat, quos uxores vel concubinas habere cognoverit“ atd. Jaffé, Regest. str. 585.

⁵⁾ Mnich Sázav. k r. 1143. Pertz IX. 159. „Eodem anno legatus apostolicus separavit sacerdotes ab uxoribus.“ Kníže Vladislav II. nazván jest od Jindřicha biskupa Olomúckého v zakládací listině Strahovské: „Dux Wladislaus pius et magnificus institutor clericalis ca-

ohledným v té věci nastupováním mnoho nepřátel sobě spůsobil mezi duchovenstvem zhusta ještě ženatým, a že nehnávist ta i ke všem se vztahovala, kdož legata hmotně neb morálně podporovali, nemůže nám divno býti, zvláště když pak následujícího roku 1144 těžký trest sesazení z úřadu postihl mnohé hodnostáře církevní, kteří jistě nebyli bez přivřezců.

Chtěl-li ale papežský legat tyto v pravdě hluboko zasahující proměny rychle a snadno provésti, musel především péči mítí o to, aby co nejdříve světská moc celá a ničím nezdržována jemu po boku stála. Kníže Vladislav účastnil se sice díla toho upřímnou a ráznou vůlí, ale v Moravě stály na počátku r. 1144 věci ještě velmi zle. Tam nebyly myse ještě uchlácholeny, protože knížata ještě s Vladislavem srovnáni nebyli. Smíření s nimi bylo velmi potřebné; o prostředcích k tomu měla se vésti rada mezi legatem, knížetem a biskupem Jindřichem. Za tou příčinou povolal legat tohoto do Passova, odebral se, uděliv Moravanům rozhřešení, k němu a s ním společně vydal se do Prahy ke knížeti. Učinili se oba prostředníky a naklonili knížete tak, že, když knížata moravská svou křivdu nahlédli a od zámler Kunratových upustiti slíbili, jim milostivým a smírlivým pánum se prokázal, odpustiv jim nejen zasloužený trest, ale vrátiv jim také spustošené ovšem ouděly na Moravě, kteréž dříve byli drželi¹⁾. Zdali také ostatní ve zpoře se zúčastniví Přemyslovci, Bořivojoviči Spitihněv a Lipolt, pak Vladislav Soběslavovič, a v Němcích u vyhnanství žijící bratr jeho Soběslav, do takové amnestie ssebou pojati

stimoniae per totam Bohemiam." Cod. dipl. Mor. 220 a zvláště 248. Zdali právě tento výraz nečiní pravdě podobným, že jmenovaná listina nebyla r. 1143, nýbrž později sepsána? Za těch několik měsíců, které mu r. 1143 po skončení moravské války k církevním opravám zbyly, sotva měl času, získati onoho čestného jména.

¹⁾ Relatio Guidonis. Cod. dipl. Mor. I. 223. Vincent. Annal. k r. 1144. Pertz XVII. 661.

byli, o tom se nikde zmínky nečiní¹⁾. Uvážíme-li však žalostná slova mnicha Sázavského, kterými o zemřelém dne 9. ledna 1157 Spitihněvu zpomíná, že: „dlouhé a strastiplné vyhnanství mezi cizími národy přetrvál, prvé než ku prosbě, ba ku rozkazu císaře Fridricha od knížete Vladislava II. dostal dovolení ku návratu do vlasti“²⁾, a klademe-li váhu na svědec Pražského kronikáře Vincencia, jenž k roku 1147 vypravuje, že Soběslav Soběslavovič násilím sobě návratu do otčiny vymoci chtěl³⁾; pak sotva bezdůvodným zdáti se bude mínění, že jmenovaní čtyři Přemyslovci buď o amnestii nežádali, buď se jí účastními nestali, a proto ze země se vystěhovali.

Do této doby spadá vyznamenání, které Vladislav II. osvědčenému příteli svému Velislavovi prokázal doživotním udělením kastelanství Vyšehradského⁴⁾. Nyní byla příšla doba, kdež kardinál Kvido se vší ostrostí vystoupiti mohl. Bylať to sice neutěšená práce, ale státi se musela, a když byla vykonána, pronáší se na začátku r. 1145 o tom takto: „Když knížata smířena byla a když jsme od knížete svoleni obdrželi ku provedení oprav, začali jsme ve jménu Páně vší silou vykořeňovati neřesti mezi kněžstvem. Nejpráv prohlásili jsme, za pomocí biskupů (Oty Pražského a Jindřicha Olomouckého), a co nejvydatněji podporováni od nejkřesťanštějšího knížete Vladislava, před velikým množstvím lidu sesazovací dekrét proti Pražskému proboštu Juratovi a složili jsme ho s obročí, protože ještě světský a ženat jest, a žena jeho od něho upustiti nechtěla. Rovněž odňali jsme děkanu téhož kostela, Petrovi, na vždy hodnost děkana a arcijáhna, zapověděli jsme mu službu oltární a

¹⁾ Oba sice nacházíme na listině, která prý padá do r. 1144. (Cod. dipl. Mor. 226 a 228); ale jelikož ona patrně mnohem později sepsána jest, pozbývá důkaz takový platnosti.

²⁾ Mnich Sázav. k r. 1157. Pertz IX. 160.

³⁾ Vincent. Annal. k r. 1147. Pertz XVII. 663.

⁴⁾ Vincent. Annal. k r. 1144. na uv. m.

ssadili jsme ho s obroku, protože se byl potřetí oženil¹⁾ a nadto i hříchem šimonství mnohonásobně se byl zprznil. Také kanovník Šebesta ztratil místo své, jelikož nevysvěcen byl a manželku měl. Rovněž stalo se i mnohým jiným při též kostelu, jelikož byli v zlé pověsti. Dále ssadili jsme Vyšehradského probošta Hauka, a vzdálili navždy od služby oltární i s chleba, protože vdovu pojal za manželku²⁾ a laikem zůstal. Mistra téhož kostela, Jindřicha, vyhnali jsme na dobro ze země, protože, jsa již kněz, se oženil a prý jakož mnich bez listu formatního do Čech přišel³⁾. V Moravě jsme snížili děkana kostela Olomouckého, Tomáše⁴⁾, a mistra Milgosta pro smilstvo. Vůbec snížili jsme v Čechách i v Moravě všecky duchovní, kteří se podruhé oženili, neb vdovy neb ženy od svých mužů zapuzené byli pojali, takové odsadili jsme na včené časy. Podjáhny, jáhny a kněze, v zjevném souložnictví žijící, zbabili jsme duchovního úřadu i chleba; jiným nezdrženlivým duchovním zapověděli jsme pouze službu oltární. Přitom neopomenuli jsme nikdy uvést k trestům těm se vztahující nařízení církevní, aby tresty takové náležitě odůvodněny byly. Posléze napomenuli jsme biskupy (Otu a Jindřicha) k rádnému, určitému omezení farních obvodů a ku přísnému zachovávání nařízení církevních, dle nichž žádný žák bez určitého titulu,

¹⁾ Regulæ eccles. S. Apost. Canon XVII. „Si quis post baptismum secundis fuerit nuptiis copulatus“ atd. Hefele, Konciliengeschichte I. 779.

²⁾ Regulæ na uv. m. Canon XVIII. „Si quis viduam aut electam acciperit“ atd. Hefele na uv. m.

³⁾ Regulæ Can. XV. „Si quis presbyter, aut diaconus, aut quilibet de numero clericorum, relinquens propriam parochiam pergit ad alienam“ atd. Pak Can. XXXIV. „Nullus episcoporum peregrinorum aut presbyterorum aut diaconorum sine commentativis recipiatur epistolis.“ Hefele na uv. m. 778 a 784. Srovnej Can. XIII.

⁴⁾ že Tomáš zpátky dosazen nebyl, soudíme z toho, že v nekrologu Olomouckém se nenachází, kdežto předchůdcové i nástupci vé ke svým dnům pamětným zapsáni jsou. Také nevyskytuje se na žádné posud známé listině moravské.

ordinačního, t. j. nemaje určité obročí duchovní pojištěno¹⁾, na knězství vysvěcen býti nesmí.“ Od téhož legata r. 1144 vynešené sesazení Sázavského opata Silvestra, jehož Soběslav na biskupskou stolici Pražskou dosaditi si přál²⁾, zrušeno jest následujícího roku od biskupa Jindřicha Olomouckého, bezpochyby k příkazu papežovu³⁾.

Legat Kvido podal takto praktickým spůsobem důkaz, že, když světská i duchovní mocnost které země ve shodě jsou, konciliarní a synodalní snešení katolické církve provésti se dají. Přikročováno jest k četným zlořádům přísně a ostře; ačkoliv tím zcela vykořeněny nebyly, předce zůstala prospěšná bázeň před zjevným přestupováním nařízení církevních. Kníže a biskup postupovali při této opravě jednoznačně a svorně, vidouce oba v tom prospěch svůj.

Toto vzájemné dobré dorozumění duchovní a světské moci a přítomnost papežského legata poskytovaly zajisté nejlepší příležitost ku rozrešení neskončené ještě pře o Podivín. O tomto sporném statku církevním zmínili jsme se posléze k r. 1099. Tenkráté uvázel se kníže Břetislav II. v držení hradu, kterýž zeměpanský byl, ale požitky přišly, vzdor narovnání r. 1075 prostředkováním z Říma učiněnému, Pražskému biskupu Heřmanovi, kterýž nyní, dvorec Sekyř beztoto již v držení maje, v celý dávný statek církve moravské se uvázel⁴⁾. Také jsme se zmínili, že snad biskup Jindřich za svého pobytu v Římě r. 1139 otázkou touto zase hýbal. Ale nyní teprv domohl se práva svého, a kníže Vladislav II. navrátil Podivín i s příslušenstvím církvi Olomoucké. „Nebot slyšeli jsme,“ tak odůvodňuje panovník rozhodnutí své, „že Podivín od starodávna k církvi Olomoucké právně patřil, a že po mnohonásobném vyjednávání o držení

¹⁾ O titulu ordinačním viz Walter, Lehrbuch des Kirchenrechtes str. 464, kdež i potřebné k tomu doklady jsou.

²⁾ Srov. str. 70, 83 a 91 t. d.

³⁾ Mnich Sázav. k r. 1144. Pertz IX. 159.

⁴⁾ Srov. dil II. str. 270 a 367 t. d.

jeho před knížecím dvorem i před stolicí apoštolskou, bez právního rozhodnutí z neznámých důvodů k biskupství Pražskému se dostal.“ Aby však biskupství Pražské na statek ten nikdy žádných nároků ciniti nemohlo, vykázal mu kníže Vladislav v náhradu český obvod Želivský, několik hodin na západ od Jihlavy, kdež asi od r. 1139 stejnojmenný klášter benediktinský byl. Zdali se takové narovnání ještě během r. 1144 či později stalo, nedá se z listin o tom zachovaných dokázati. Jsout, jak se zdá, původu novějšího a dosti nedovedně sepsány. Tak hned listina potvrzovací¹⁾, kterouž prý král Kunrat III. r. 1144 v Bamberce na toto

¹⁾ Cod. dipl. Mor. I. 225. Conf. Cont. Gerlaci abbatis Milovicen. ad an. 1184. Pertz XVII. 697. „Unde si quis ignorat, quid iuris habeat Pragensis episcopus in Syloënsi ecclesia, sciat, quia sicut in aliis ecclesiis ius dioecesanum, ita et in Syloënsi vendicat sibi ius patronatus, quod accidisse creditur ratione concambii, ex eo videlicet, quod dominus Otto Pragensis episcopus duci antiquo Zobezlao dedit Podywin in concambio pro Syloënsi circuitu“ Ze slova „creditur“ poznáváme, že opat Gerlach na začátku XIII. stol. neměl žádných písemných svědecký o té věci před rukou. Listina sama, jakž se v Olovém kapitulním archivu nalezá, jest bez vročení. Mezi svědky nacházíme ale Bohuslava co probošta Vyšehradského; jelikož pak on teprve po smrti probošta Alexandra († 18. října 1146) k této hodnosti dostati se mohl (srovn. Vincent. Annal. k r. 1146 u Pertze XVII 662 a Necrol. Bohem. u Dobnera Mon. III. 15, jichž se i Palacký držel v Erben. Regest. I. 624, viz také Erben. Regest. č. 249 str. 108), nemůže se listina tato do r. 1144 klásti. Ale kdybychom ji také do pozdější doby, asi 1147, položiti chtěli, nemyslíme že by tím pochybnost o její pravosti zmizela. Slova listiny: „iura quoque antiquæ institutionis super eodem castro reformare intendentes“ a vyprostění biskupských poddaných ze všech zemských povinností i vyjmutí z právomoocnosti ukazují k době mnohem pozdější a rozmnožují podezření, srovnáme-li je s listinou krále Kunrata v Bamberce 1144 v též věci danou (Cod. dipl. Mor. I. 228 a násł.) Z důvodů těchto jakož i z námitek u Palackého, Dějiny I. 2. str. 34 pozn. 31, uvedených máme za to, že potvrzení královo za zcela smyšlené držeti sluší, a že i listinu Vladislavovu do mnohem pozdější doby klásti třeba. Podobné pochybnosti platí také o nevročené listině knížete Vladislava o „circutus de Lubac“. Srovn. str. 15 t. d.

narovnání vydal. Jest sice pravda, že biskup Jindřich v Bamberce byl, když král Kunrat tam r. 1144 veliký sněm držel¹⁾; ale my nevidíme příčiny, proč právě král německý rozhodovati měl věc, která zjevně před stolicí duchovní náležela, před takou také již r. 1075 vyjednávána a nyní po dobrém se zeměpánem ujednána jest. Mnohem důležitější byla by domněnka, že apoštolský legát Kvido smlouvou mezi Jindřichem a Vladislavem II. učiněnou z plné moci sobě udělené jménem stolice papežské potvrdil, a protož, nemohouce důvěrovati listinám svrchu jmenovaným, přítomnost legatova pokládáme za důvod, za kterým skončení pře o Podivín a s do roku 1144 klásti můžeme, a to tím spíše, jelikož se v následujících letech sotva vhodná k tomu příležitost naskytla, a legat Kvido říši česko-moravskou ne-li na konci r. 1145, tedy bezpečně na začátku následujícího roku opustil²⁾.

Papež Cölestin II., od r. 1143 nástupce Innocence II., umřel dne 8. března 1144. Nástupce jeho jest Lucius II., kterýž dne 12. března 1144 nastolen byl. Panoval až do 15. února 1145. Byl pak obyčej, že biskupové veškerého křesťanstva nově zvolenému papeži blahopřání činili, dle kteréhož zvyku se i biskup Jindřich zachoval. On byl nynějšímu papeži zajisté již dříve znám, neboť tento píše ve své odpovědi z 10. července 1144: „Osobu tvou milovali jsme již před nastoupením úřadu našeho, nyní pak chceme tě tím vroucenější milovati³⁾.“ Příležitost k této známosti naskytvala se bývalému papežskému legatovi a kardinálovi Gerardovi, neboť on jest Lucius II., dosti často; od roku 1126 působil v Němcích co nuncius a ještě r. 1136 spatřujeme ho v tomto postavení. Tuť bylo ovšem styků dosti. V oné odpovědi jest také vyslovena zřejmá vůle papežova, že chce biskupa Jindřicha za příčinou některých záležitostí církev-

¹⁾ Listina u Jaffé, Conrad III. str. 62. pozn. 16. Také Lacomblet, Urkundenbuch für die Geschichte des Niederrheins I. 239.

²⁾ Cod. dipl. Mor. I. 248.

³⁾ Cod. dipl. Mor. I. 230.

ních viděti u sebe v Římě. Jindřich bezpochyby se vymlouval, neboť již dne 20. srpna t. r. nařizuje mu papež znovu, by co nejrychleji do Říma se dostavil, aby záležitosti v posledním biskupově listu zpomenuté vyřídit a také o jiné s ním se poraditi mohl¹⁾). Tomuto novému vyzvání nemohl se Jindřich déle zpěčovati a uložil na začátek r. 1145 cestu do Říma, kteráž se proř tak osudnou stala. Za činnost, kterou r. 1142 ve prospěch Vladislava II. jevil, nastávala mu od Kunrata, knížete Znojemského, zlá odplata.

Bylo to v měsíci lednu 1145, když se Biskup Jindřich s Olomouckým knížetem Otou III. a potřebnou družinou na cestu chystal. V družině jeho bylo několik premonstratů, mezi nimi Lukáš, který se mu postavou velmi podobal, a pak cistercký mnich jménem Mukar²⁾). Oni byli, jak církevní kanony předpisují, „testes vitae“ svědkové obcování, jaké biskup, zvláště je-li stavu řeholního, vždy okolo sebe míti má. Ze služebnictva zpomínají se výslově Soběn a syn jeho Bolebud³⁾). Zdá se, že Jindřich před nastoupením cesty ještě měl poradu s knížetem svým v Praze, a že se odtud s celou družinou po Litomyšlské silnici pustil ku Svitavě, neboť tam i se společníkem svým Otou, knížetem Olomouckým, loupežně přepaden jest od Znojemského knížete Kunrata, kterýž s Brněnským knížetem Vratislavem v tom byl srozuměn. Stalo se to blíže Úsobrna, zeměpanské to stanice celní, kdež benediktini Hradiště od r. 1087 veliký dvorec měli a sice, jak se domnívati smíme, v biskupské vesnici Biskupice, poblíž ležící⁴⁾). O zlopověstném skutku tom nacházíme obšírnou zprávu v letopisech Pražského kanovníka Vincencia. Než nechme jeho

¹⁾ Cod. dipl. Mor. I. 231.

²⁾ Vincent. Annal. k r. 1145. Pertz XVII. 661 a 662.

³⁾ Cod. dipl. Mor. I. 253.

⁴⁾ Udání místa není v pramenu zcela jasné. Úsobrno založeno jest teprvé okolo r. 1087. Srovn. díl II. str. 318 t. d.

samého vypravovati: „Roku 1145“, tak píše Vincenc¹⁾ „podstoupil pan Jindřich, biskup moravský spolu s knížetem Otou cestu do Říma za příčinou pobožnosti. Na pomezí zemském přitovarysil se k němu pln pokrytecké mírumilovnosti a lásky moravský Kunrat, prose ho pokorně za přímluvu, by od knížete Vladislava zase přijat byl na milost. Takto doprovázel za sladkých řečí biskupa nic zlého netušícího až k celní stanici Úsobrno, a před tamním kostelem slíbil podrobiti se všemu, co by dle biskupovy rady k míru vesti mohlo, načež se, ale jen na oko, odebral; neboť na noc sebral se jako na nepřítele se soudruhy svými, obrněn a ozbrojen, aby vrchního pastýře svého buď zabil buď zajal. Již byli se dostali až ke dvorci (Biskupicím), kdež biskup v nejhlubším klidu odpočíval, a jen potok, jímž nebylo snadno se přebrodi, zdržoval kroky jejich. V tom dal jeden z houfu, jakoby mu byl duch boží vnuknul, že biskup zkáze ujítí má, znamení, spustiv válečnou píseň. Cistercký mnich Mukar zaslechl hlas ten, zbudil ihned spícího biskupa a volal naň, by sebe zachránil. Několik přítomných bohabojných mužů rychle zahalilo biskupa kožešinami, jimiž přikryt byl, dali mu střevíce a pomohli mu přes plot. Nedaleko od tohoto místa ukryl se biskup ve kroví a kleče na sněhu hledal útěchy v modlitbě, mezitím co nepřátelé do ložnice vrazili, přítomné tam premonstráty obloupili a jednoho z nich, Lukáše, jehož zprvu za biskupa drželi, odpolu zabili. Jiní obstoupili s pochodněmi dvorec, aby jim kořist jejich neušla, a jeli tak blízko okolo skrýše jeho, že ruce biskupovy od kopyt koňských téměř pošlapány jsou, a jiskry z pochodní na něho padaly; ale oni ho neviděli, neboť anděl Páně bděl nad zbožným pastýřem. Tuf rozkázel kníže zapáliti stavení, aby biskup, byl-liby kde skryt, uhořel. Když se pak konečně přesvědčili, že

¹⁾ Annal. Vincent. k r. 1145. Pertz XVII. 661 a 662. Letop. Hradiště k r. 1145. Pertz XVII. 652.

biskup předce ušel, dali se do drancování; všecky peníze, jimiž zapravena měla býti cesta, kaple biskupská, jízdné i nákladné koně a soumary služebnictva jsou pobrány, ba i toto obloupeno. Potom rozdělali u prostřed dvora veliký oheň a popíjeli ve společnosti knížete Kunrata; potřebovali zajisté posily po takovém hrdinském skutku (?!), načež se smutně odtud odebrali, protože vlastního cíle svého nedosáhli. Když totiž nebezpečí bylo minulo, hledal sedlák jakýsi v téže noci své voly a přišel tak k místu, kdež biskup ležel. Ten ho poznal co jednoho ze svých lidí, zavolal ho potichu a žádal, by otce svého Gvozdu s vozíkem a potahem, možno-li, zavolal. Oba přišli, hnuti útrpností nad pánum svým, s koněm, posadili biskupa naň, obalili nohy jeho senem, oděli ho selskými šaty a dovedli ho, jakž byl žádal, přes pomezí na oklikách sněhem a zimou ne bez velikých nesnází do Litomyšle. Ochrana boží byl Jindřich takto zachován¹⁾. Tak asi doslovne vypravování Vincencovo. Kterak kníže Olomúcký Ota život svůj zahránil a rukou nepřátele ušel, není sice vypravováno, ale ze zakládací listiny¹⁾, o kteréž později řeč bude, vysvítá, že i on ve velikém nebezpečí života byl.

Při tomto přepadení především musíme se diviti smělosti, s kterou Kunrat Znojemský proti biskupu Jindřichovi vystoupil. Vždyť jeho tajno zůstati nemohlo, že čin, jaký on obmyšlel a také skutečně vyvedl, nemohl bez nejpřísnějších trestů jak duchovních tak světských zůstat a předce odvážil se toho, on, jenž sotva před několika měsíci k přímluvě téhož biskupa od knížete Vladislava II. byl na milost přijat a do svého údělu Znojemského zase uveden! S těžkem dá se mysliti, že Kunrat takto jednal bez uvážení všech okolností a bez spoléhání na některou moc vnější. Nuže, na kterou moc mohl skládati naději svou? Neboť otázku, proč právě biskupa hleděl o život neb svobodu připravit,

¹⁾ Cod. dipl. Mor. I. 232.

můžeme snadněji pominouti; vždyť Jindřich vlastně to byl, jehož politikou a obezřelostí Kunratův pokus o převrat ve vládě r. 1142 zmařen byl¹⁾. Kdybychom výrok tento ničím jiným dokázati nemohli, samotný ten čin Kunratův stačil by k potvrzení jeho. Bude-li jen odstraněna přičina, pak přestane, tak rozumoval asi kníže Kunrat, sám sebou i úcinek. S touto otázkou se tedy déle zanášeti nebudeme, ale chceme raději pátrati po zahraničné mocnosti, o kterou se Kunrat opírati chtěl, a nacházíme ji v Uhrách a v Bavorsku.

Od r. 1141 panoval v Uhrách Gejza II., či lépe, jnénem jeho králova vdova Helena, jejíž sestra Marie byla manželkou Kunratovou²⁾. Helena poddána byla vlivu ujce svého Beluše, muže velmi podnikavého, kterýž palatinem i bánem zároveň byl³⁾. Na toho spoléhal se bezpochyby Kunrat Znojemský, vydávaje se na onen pych, neboť víme⁴⁾, kterak říše česko-moravská proti uherskému nápadníku Borikovi vši mocí vystoupila, ba dlouholetý spolek s Polskem za přičinou jeho zdvihla, a proti Polsku, kteréž Borika proti králi Belovi II. podporovala, několik let válčila. Borik tento vystupuje r. 1145 zase na jeviště historické, tentokrát ale s jinou pomocí. Prvé stálo Polsko a Rusko jemu po boku a Čechy byly proti němu, nyní se ho Čechy zastávají a Polsko ujmí se Gejzy II. Biskup Frisinský Ota vypravuje ve své kronice⁵⁾, že: „kníže Vladislav, když král

¹⁾ Viz str. 95 a násł. t. d.

²⁾ Viz str. 58 t. d.

³⁾ Cod. Arpad. Cont. Pest 1860. str. 57.

⁴⁾ Srovn. str. 49 a násł. t. d.

⁵⁾ Otto Frising. chron. VII. 34 na uv. m. fol. 85. „Rex quoque eadem nativitate in palacio Aquis celebrata Baioarium ingreditur. Ibi eum Boëmorum dux Labeslaus . . . Boritium secum ducens, adiit . . . quærimoniam suam de privatione paterni regni depromens quatenus auctoritate imperiali . . . ei subveniat, deposit, eiusque (Conradi) super hoc promissum interventu prædicti Boëmorum ducis eiusque consortii Gertrudis, regis sororis, honesto intercedente plato impetravit.“

Kunrat III. slaviv v Cáchách vánoce (dne 25. prosince 1145) do Bavor se odebral, tam přišel a Borika sebou přivedl, kterýž žalostným hlasem trpce naříkal na zpustošení otcovské říše své, dokládaje, že pomoci doufá jen od velebnosti císařské, pod jejíž ochranou všechn svět stojí. Tehdy došel prý Borik k přímluvě knížete českého a k prosbám manželky jeho Kedruty splnění žádosti své.“ Z událostí r. 1146 seznáme později následky slibu toho. Odkud ale tak náhlý obrat? Či snad přechovával král Gejza II. kompromittované Přemyslovce, zvláště Vladislava Soběslavoviče, u sebe¹⁾? Kunratovo chování k biskupu Jindřichovi jest nám odpovědí na tuto otázku; on jednal ve srozumění s palatinem Belušem, a tak velice byl jist podporou strýců svých, Vratislava Brněnského a Děpolta, vlastního bratra knížete Vladislavova, jakož i velikého dílu šlechty²⁾, že loupežný onen útok zajisté jen jakoby úvodem býti měl k novému boji o stolec knížecí. Vždyť se Vratislav Brněnský výslovně jmenuje účastníkem onoho nájezdu vražedlného³⁾. Leč tentokráte se jim nezvedlo po vůli.

Kníže Vladislav uslyšev, jaká nehoda biskupa a jeho přítele Otu u Úsobrna potkala, a že biskup do Litomyšle

¹⁾ Engel, Geschichte Ungarns I. 184.

²⁾ Cod. dipl. Mor. I. 236.

³⁾ O této události máme dvojí, od sebe neodvislé svědectví, letopisce Vincencia a letopisy Hradištěské. Tyto (u Pertze XVII. 652) vypravují: „Eo tempore (1145) presul Henricus profecturus Romam assumisit secum Ottонem ducem et alias quam plurimos. Cumque unā venissent ad confinium istius terrae, præfati duces, videlicet Conradus et Wratisslaus, collecto exercitu ex improviso eos invaserunt“ etc. Určitěji a s uvedením vedlejších okolností praví Vincenc Pražský na uv. m. 661. „Anno 1145 . . . episcopus causa orationis una cum principe Ottone Romam iter aripuit, quum Conradus etc.“ O Vratislavovi se ale dále zmínka neděje, ani o Otovi, a předce dokazuje listina (Cod. dipl. Mor. 232), že Ota Olomücký v Úsobrně přítomen byl a s těží jen smrti ušel. Protož máme za to, že zpráva Hradištěská mlčením kronisty Pražského o Vratislavovi nikterak nepozbývá věrohodnosti.

přijel, poslal tam hned dostatečný počet koní a rozličné potřeby na cestu; sám násleoval za nedlouho s brannou mocí, aby biskupa pod bezpečným průvodem do Prahy přivedl. Touto brannou mocí postavil kníže na jisto, že zákeřnictví u Úsobrna není bez spojitosti s rokem 1142. Poznalt, že smíření r. 1144 biskupem Jindřichem a kardinálem legátem Kvidonem spůsobené bylo pouhá šalba, a že mu nový boj nastává.

Za takových okolností nebylo ovšem na ten rok (1145) ani pomyšlení na vykonání cesty, tak smutně přerušené. Jindřich neuzrel více papeže Lucia II., který ho byl dvojím psaním tak laskavě a snažně k sobě zval. Lucius II. zemřel dne 15. února 1145, maje za nástupce Eugena III., jehož posvěcení v klášteře Farfa na neděli Exurge, dne 18. února¹⁾ padá. Panoval až do 8. července 1153. Pilné dopisování jeho s biskupem Jindřichem a hluboká úcta i láska, kterou mu všude osvědčuje, vyhledávají, abychom připomenuli, že tento Eugen, bývalý opat cisterckého kláštera sv. Anastasia, byl žákem nejslovutnějšího muže oné doby, svatého Klaravalského, Bernarda, zakladatele řehole. Proniknut jeho duchem, jeho svatostí a vzdělaností, snažil se Eugen III. žítí dle vznešeného příkladu jeho. A jestliže papež Eugen biskupa Olomúckého při každé příležitosti vyznamenává, jest to zajisté krásným důkazem kněžské dokonalosti moravského knížete církevního. Nejen výtečná vzdělanost a zběhlost v řízení ale i vroucí, upřímná zbožnost jeví se v krásné jeho povaze. S jak bohu oddaným srdcem snášel na př. biskup Jindřich zkoušku před nedávnem naň sešlanou! Prvé než pomyslil na potrestání zločinců a tupitelů božského i církevního zákona, vzdal vroucí díky u oltáře kostela Litomyšlského, rozmnožil nadání kláštera tohoto příkoupením pozemků v dnešní české osadě Ložice, jihozápadně od Vysokého Mýta²⁾), a pomáhal radou i skutkem,

¹⁾ Doklady u Jaffé, Regesta str. 615 a 617.

²⁾ Cod. dipl. Mor. I. 279.

by tento mezi 1093 a 1100 od benediktinů založený klášter¹⁾ premonstratům odevzdán a dostaven byl²⁾. Vděčným srdečem byl také pamětliv těch, kteří s nebezpečím vlastního života ho byli zachránili. K těmto patří poddaní jeho Soběna a syn jeho Boleslav. Jim daroval ves Libinu, kterouž z vlastních peněz byl od vladky Tvrdišy koupil³⁾. Jindřich praví v darovací listině o rok později dané, že jim, protože zaň život nastavili, ústně slíbené darování nyní i písemně potvrzuje.

Ale i Ota nezůstal u vděčnosti za podivné zachránění pozadu. Klášter Litomyšlský, jenž tehdy prvního opata premonstratského, Jana, měl, obdržel dosti rozlehlé pozemky s potřebnými dělníky v moravských panstvích Boskovice a Šebetov, totiž Pamětice, Říkovice, Vážany a podíl ze cla v Jevíčku a z mostného v Letovicích, kteréžto dávky peněžné klášter později s přivolením knížete za pozemky ve Vážanech a Sudicích vyměnil. Biskup Jindřich, jenž sebe v oné listině výslově sedmým biskupem moravským nazývá, potvrdil spolu s knížetem Otou postoupení toto v Litomyšli v měsíci únoru 1145, z čehož následuje, že se přepadení u Úsobrna nedávno před tím státi muselo⁴⁾.

¹⁾ Tamtéž. Palacký, dějiny I. 2. str. 355.

²⁾ Vincent. Annal. k r. 1141. „Heinricus . . . monasterium . . . aliud quoque in introitu Boëmiæ, Lutomisl, ei nomen Oliveti imponens, construxit.“ Pertz XVII. 659. Opakováno u Gerlacha k r. 1184, tamtéž 698. „Heinrici auxilio et consilio . . . fundata est Stragoviensis ecclesia, nec non et Litomisiensis, quam appellavit Montem Oliveti.“

³⁾ Cod. dipl. Mor. I. 253. Za těžko jest rozhodnouti, zdali tato Libina (Lubina) jest dnešní Libova německá, patřící k moravskému Novému městu, kdež církev Olomoucká druhdy veliké pozemky měla, či Libova moravská, patřící ku panství Úsovskému. Obě jsou od sebe jen as hodinu zdálí.

⁴⁾ Cod. dipl. Mor. I. 232, dle přepisu Friebekova, zcela potvrzena listinou krále Vladislava z r. 1165, Cod. dipl. Mor. I. 277 a násł. Na zevnější zdi kostela ve vsi sv. Jakub blíže Kutné hory jest kamenný obraz, který dle velmi pravděpodobného výkladu H. Jirečka

Dále vymohl ještě během téhož roku 1145 onomu klášteru na Eugenovi III. bullu ochrannou a potvrzovací. Bulla ta jest dána z Viterba dne 8. června¹⁾, a ze dne 28. dubna t. r. má panenský klášter sv. Jiří na hradě Pražském podobný list ochranný, ve kterémž výslově stojí, že jen k žádosti biskupa Olomouckého Jindřicha dán jest²⁾.

Když biskup Jindřich a kníže Ota své zbožné tužbě takto byli dosti učinili, pomyslili teprvě na pokárání takového neslychaného zločinu. Nejen církevní ale i světské zákony ukládaly za všech časů těžké tresty těm, kdož by duchovního, natož biskupa, loupežně přepadli. Tak at jen jedno capitulare uvedeme, předpisuje slavné shromáždění ve Viedenhofenu v říjnu r. 821, že kdoby s biskupem zle nakládal, má 10 let pokání činiti, a třikrát více virného dátí, než za kněze, jenž nezemřel³⁾. Za trest církevní platila zde klatba, kterou kromě nebezpečí smrti jedině papež zdvihnuti mohl⁴⁾. že Kunrat Znojemský a společníci jeho do tohoto trestu církevního upadli, ukazují nám

v Památkách archeol. IV. 2. str. 176 se zachováním biskupa Jindřicha souvisí, a od rodiny Slavibora ze Švabenic, jenž se úkladu byl zúčastnil, bezpochyby na pokání zřízen jest.

¹⁾ Cod. dipl. Mor. I. 237.

²⁾ Cod. dipl. Mor. I. 223 a násł. Slovy bully této: „ea propter, dilectæ in domino filiæ, pro his, quæ de religione et honestate vestra per venerabilem fratrum nostrum Henricum, Moraviensem episcopum religiosum et honestum virum intelleximus, preces ipsius . . . admittimus“ atd. chtějí někteří dokazovati přítomnost biskupa Olomouckého ve Viterbě v měsíci dubnu 1145. Leč my se domníváme, že nehledic ani na krátkost času, na přípravy k nové výpravě a na nezbytné opatření proti novým nehodám, již sama bulla z Viterba dne 31. prosince 1146 daná (v Cod. dipl. Mor. I. 238 mylně k r. 1145 položená, jelikož papež dne 31. prosince 1145, jakž dokázáno jest, v Římě byl a nikoliv ve Viterbě) proti tomu svědčí. O bulle této promluvime ještě obširněji.

³⁾ Pertz, Leges II. Pars altera pag. 5. Pertzovi odpírá Hefele, pokládaje capitulare toto za pravé, Konciliengeschichte IV. 30.

⁴⁾ Cod. dipl. Mor. I. 235.

dvě bully papeže Eugena III. dané z Viterba dne 5. června 1845. Z těchto dovdídáme se také jména předních účastníků přepadu u Úsobrna; byli to knížata Kunrat, Vratislav a Děpolt, pak Slavibor, bezpochyby praotec moravských pánů ze Švabenic¹⁾, dále Jurata, Domaslav, Hugo (Hauk), Kuna, Mikul, Hroznata, Radmil a Bohdan. Tito všichni uvádějí se zejména jakožto propadlí veliké klatbě, kterouž papež na svatodušní neděli dne 3. července ve Viterbě na ně vyhlásil. Biskup Ota Pražský a opatové Hradišťský a Třebíčský ustanovení jsou za duchovní, kníže Vladislav II. a kníže Ota III. Olomúcký pak za světské vykonatele tohoto papežského rozsudku, s tím doložením, že mají nález ten co nejvíce prohlásiti, biskupovi ku náhradě škody dopomoci, a jednoho neb druhého k tomu přiměti, by sobě i ostatním v Římě rozhřešení vyprosil²⁾. Biskup Jindřich učinil zajisté hned zprávu o věci té ku stolici papežské, jelikož tato tak dobrě zpravena se ukazuje; osobně toho ale neučinil, neboť papež píše: „Došlo nás, že některí farníci našeho důstojného bratra Jindřicha, biskupa Moravského, jej, an do Říma jít chtěl, svatokrádežně přepadli.“ To byl jistě důvod dostatečný, jímž své nedostavení omluviti mohl. V Římě uvidíme ho teprvě na podzim budoucího roku 1146.

Mezi vyobcovanými z církve s podivením nacházíme jméno Děpoltovo. Vždyt jsme tohoto bratra knížete česko-

¹⁾ Památky arch. IV. 2. str. 176.

²⁾ Cod. dipl. Mor. I. 235 a 236. Bully papeže Eugena III., v Cod. dipl. Mor. I. otištěné (jest jich 22) vyňal Boček z kodexu Olomúckého a Litovelského. Já jsem v Olomúckém kapitulním archivu nenašel žádný z obou, za to ale původní přepis Bočkovou rukou s poznámkou, že přepis učiněn jest z rukopisu na papíře fol. z XV. stol., a že kodex Olomúcký sign. 379 má. Hodnověrnost těchto listů Eugenových zjištěna jest historií. V Cod. dipl. Mor. I. od Bočka pod čísly 251, 255, 267, 268, 269 a 271 otištěné listiny nalezl Augustin Theiner, prefekt archivu Vatikánského, v rukopisu cís. dvorské knihovny ve Vídni.

moravského seznali, an r. 1142 věrně po jeho boku stál! Odkudž tedy, že se nyní Kunrata a Vratislava přidržel? Domníváme se, že tím hlavně vinny jsou zmatky bavorské a Děpoltův osobní poměr k hlavním jejich původcům, Velfům. Vímet, že markrabí rakouský, Jindřich Jasomirgott, r. 1143 přijal vévodství bavorské, vzdor nárokům Velfovce Jindřicha Lva. Následek tohoto nepovážlivého kroku krále Kunrata III. byl obecný odpor mocného rodu Velfů proti stísněnému i oddinud králi německému, kterýž odpor ponenáhl tak se zmohl, že nejen Bavory a Švábsko ale i Uhry a Polsko doň zapleteny jsou. Roku 1145 zuřila válka především kolem bavorského hlavního města, Řezna. Biskup Řezenský, Jindřich hrabě z Volfrathshausen, vším právem ztratil důvěru k Jindřichovi Jasomirgottovi, když mu tento odňal tvrzi Donaustauf, a přihlásil se zjevně ku straně příbuzného svého, Jindřicha Lva. Aby vydatněji odporovati mohl, přiměl markrabího Otakara ze Štýru, jenž byl před nedávnem Kunigundu markrabini z Vohburka za manželku pojala a tím také do svazku příbuzenského s Velfy byl vstoupil, k tomu, by brannou mocí vpadel do Rakous¹⁾. Jasomirgottova pozornost byla tím rozštěpena; nicméně odhodlal se předce, na biskupa Jindřicha, kterýž byl v dubnu 1145 Donaustauf brannou rukou zase vzal, v Řezně samém učiniti útok. K tomu konci vyprosil na švákovci svém, Vladislavovi II., pomocné vojsko české a začal v květnu 1145 obléhati Řezno. Obležení trvalo až do července 1146²⁾. České houfy braly v něm podílu po celý ten čas. Město sice dobyto není, ale kolkolem vše obráceno v pustinu, a zvláště utrpěly tím biskupské a církevní statky. že Čechové při takovém plenění a drancování poslední nebyli, vypravuje kronika Reichersperská³⁾. s druhé

¹⁾ Contin. Claustroneob. secunda ad. a. 1145. Pertz IX. 614.

²⁾ Meiller, Regesta str. 32. č. 10 a 11.

³⁾ Annal. Reicherspergen. Pertz XVII. 460 ad an. 1145. „Plures ecclesiæ violatæ sunt a Boëmis, qui tunc erant in obsidione Ratisbonæ cum duce Bavariæ Heinrico.“

pak strany zdělují letopisy Klosterneuburské¹⁾, kterak Rakousy a Štýrsko smutné pochody snášeti musely. Vůbec byl rok 1145 tak pln válečného hluku, že současný zpravodaj Ota Frisinský vším právem říci mohl, že celá téměř říše Německá revolučním kvasením se hýbala²⁾. Což tedy, jestliže Kunrat Znojemský plány své stavěl na tento smutný stav veškeré říše německé, který jistě nenastal pojednou, nýbrž již r. 1144 se předvídati dal, a na Uhersko, a jestliže bavorští Velfové, jenž beztoho od Gejzy II. penězitou pomoc dostávali³⁾, také mezi českými Přemyslovci spojenců sobě hledali? Jakmile Morava a Uhry získány byly, pak byla rakouská moc v Bavorích ochromena, pak mohli Velfové dostati se na vrch a odplatiti Kunratovi Znojemskému i přívřencům jeho moravskou jistinu i s úroky.

Příležitost, získati sobě kněžice Děpolta, vidíme v manželce jeho, Sybille z Vittelsbachu. Jestliže ona skutečně byla z tohoto rodu, mohla být jen dcerou Oty III., hraběte z Schiren, a Eliky (Jilky), hraběnky z Lengenfeldu, neboť teprvé tento zval se od r. 1116 listovně z Vittelsbachu⁴⁾ a stal se zakladatelem dynastie nyní v Bavorích panující. Roku 1110 stal se falckrabím⁵⁾. Přibuzenství jeho s rodem Velfů, na nějž důstojnost vévodská v Bavorích r. 1180 přešla, počítá se od Vulfhildy, kteráž Velfovce, Jindřicha Černého, za manžela měla. Ona jest bába Jindřicha Lva a teta Oty III. ze Schiren. Tím vysvětlujeme si odpadnutí Děpoltovi od bratra, knížete Vladislava II.

Vladislavovi II. a Otovi III. Olomückému uloženo bylo bullou papeže z 5. června 1145, provésti ve světských jejich

¹⁾ Cont. Claustron. sec. ad an. 1145. Pertz IX. 614.

²⁾ Otto Frisingen. de gestis Frider. I. 29. na uv. m. fol. 10.

³⁾ Otto Frising. chron. VIII. 34. na uv. m. fol. 85.

⁴⁾ Gfrörer, Gregor VII. I. 386 a 453. Jediným pramenem o manželce Děpoltovi jest Balbin, historia de ducibus et regibus Bohemiæ. Edit. Koniač 1735 str. 106. Škoda, že pramenu tomu zcela důvěrovati nelze.

⁵⁾ Gfrörer, Gregor VII. I. 386.

následcích klatbu, pronešenou nad kněžicem Děpoltem, knížaty Kunratem a Vratislavem i společníky jejich. Od bûjci měli byt i mocí přinuceni býti ku nápravě a doslužení. Ale to byla úloha těžká. Vladislav sám byl se provinil proti zákonům církevním svým účastenstvím ve válce proti biskupu Řezenskému, a mohl sobě pokládati za štěstí, že nepropadl klatbě jako švákr jeho Jindřich Jasomirgott, jeden falckrabí a mnozí jiní, kteří ve válce podílu brali. Metropolita a arcibiskup Salcpurský, Kunrat, a podbiskupí jeho, Jindřich Řezenský vynesli totiž klatbu na škůdce církevního jméni Řezenského a papež potvrdil ji, ale s tím obmezením, že se jen diecesánů Salcpurských a Řezenských týkatí má. „Knížete českého,“ tak píše Eugen III. z Viterba dne 2. července 1146 Jindřichovi, biskupu Olomückému, „milujíce ho pro tebe otcovsky a nechtíce za tou příčinou vzkládati naň žádných nesnází, napomínáme důtklivě, aby všecky zajaté, kteří při oné hříšné ukrutnosti buď jím buď jeho lidem svobody jsou zbaveni, volně propustil, za spáchanou svatokrádež dosluženil a od dalšího znepokojování církve Řezenské upustil¹⁾.“

Jak dalece biskup Jindřich nařízení tomu vyhověl, nevíme; ale svědčí zajisté o veliké důležitosti moravského

¹⁾ Cod. dipl. Mor. I. 250. „Vastitatem et contritionem Ratisbonensis ecclesie, quæ per ducem Henricum, ducem Boemicum, Fridericum advocatum, palatinum comitem, filios praefecti, et alios complices eorum more tyranico facta est, ad tuam iam credimus pervenisse notitiam,“ tak píše Eugen III. Jindřichovi Olomückému. Pro nás má zvláštní důležitost výraz „palatinus comes.“ Je-li tím falckrabí bavorský jmén? Hodnost tuto měl od r. 1110 Ota III. hrabě ze Schiren (Gfrörer, Gregor VII. I. 386); později stáli Schirové proti Velfům. Srovn. Otto Frising. chron. VI. 20 na uv. m. fol. 68. Listina z 24. srpna 1145 uvádí také jakéhosi Fridricha jakožto „Comes palatinus.“ (Cod. dipl. Mor. I. 240.) Jak těžko jest, z pouhého výrazu „Comes palatinus“ bez udání jména cosi určitého odvozovati, vidíme na mnohých místech u Gfrörera, Gregor VII. díl I. Schwabenspiegel, známý zákoník z druhé polovice 13. stol. praví: „v zemích německých má každá země (každé vévodství) svého falckrabího.“

knížete církevního, jejž v měsíci srpnu 1145 vidíme při královském dvoře v severních Němcích, a sice mezi muži, o nichž dokázáno jest, že jménem krále Kunrata III. o smíření s Jindřichem Lvem jednali. Metropolita a arcibiskup Mohučský Jindřich byl dne 15. srpna t. r. v Erfurtě¹⁾), a zde jest vyjednáváno, jak se zdá, s Jindřichem Lvem, neboť tento do stavil se dne 24. srpna k nejbližšímu sněmu dvorskému do Korvey, kdež kardinal-legat Dětvín, kardinal Tomáš, arcibiskup Magdeburkský, biskupové Paderbornský, Halberstadský, Hildesheimský, Osnabrücký, Mindenský, Verdunský, Havelberský, pak Albrecht Medvěd, falckrabí Fridrich a jiní přítomni byli, a ve společnosti jejich nacházíme také Olomúckého biskupa Jindřicha. Objevuje se co svědek na listině dané klášteru Korveyskému²⁾, z čehož nový čerpáme důvod našeho tvrzení, že během r. 1145 již do Říma nešel³⁾, a že ani po 24. srpnu toho neučinil, protože Eugen III. dne 21. listopadu 1145 listem z Viterba ho žádá, aby některé premonstraty Strahovské, „kteří bez jeho (biskupova) i svého opata dovolení klášter opustili, jestliže bratřím snesitelní jsou,“ zase přijal⁴⁾). Že by biskup Jindřich krále německého i na další jeho cestě byl doprovázel do Friclaru, Utrechtu a až do Cách, kdež dne 25. prosince 1145 vánoce slaveny jsou⁵⁾, není pravdě podobno; alespoň ho nenacházíme na žádné z četných mezi 24. srpnem a 25. prosincem daných listin královských. Vydaří se bezpochyby zpátky ke knížeti svému, neboť dály se důležité věci a důležité nesl mu zprávy.

¹⁾ Gudenus I. 170.

²⁾ Cod. dipl. Mor. I. 239. Ohledem ke dni srovn. Jaffé, Konrad III. str. 225.

³⁾ Viz str. 126 t. d.

⁴⁾ Cod. dipl. Mor. I. 238. „Absque tua, abbatis quoque et fratum suorum licentia discesserunt.“ Z toho vidíme, že Jindřich měl právomocnost „in loco religioso, qui dicitur Montis Syon, a tua devotione fundato.“ Tak piše papež biskupu Janovi.

⁵⁾ Doklady viz u Jaffé, Konrad III. str. 74 a 75, č. 15 a 16.

Král Kunrat III. odebral se z Cách, kdež jak z listin víme¹⁾ až do 6. ledna 1146 pobyl, do Bavor²⁾). Tam přišel mu vstříc kníže Vladislav II. s chránencem svým Borikem, a dosáhl na králi slib, že chce nápadníkovi pomocen býti. Slibem tím, kterýž se, jak později uslyšíme, před dubnem 1146 stal, nabyl Vladislav II. více volnoty proti Kunratovi Znojemskému, kteréhož ještě dle bully z 5. června předešlého roku jakož svatokrádce, míru rušítele, odbojnáka a vyobcovaného z církve, dobrovolně dostiuchiniti nechtícího ztrestati měl. Nyní mohl se odvážiti na vykonání trestu, věda že král Gejza II. bude zaměstnán Borikem a králem německým. Ba zdá se, že ho i vévoda bavorský a markrabí rakouský, Jindřich Jasomirgott, beztoho věrný přítel a švagr jeho, v záměru tom ač nepřímo podporoval. Neboť nejen že Jindřich Jasomirgott, velfskou stranu u Řezna zaměstnával³⁾ a takto pozornost jejich od Moravy a tamních jejich spojenců odvracel, ale Ota Frisinský vypravuje také⁴⁾, že: „Borik, slíbenu maje pomoc, hned s velikým nákladem najal rakouský lid⁵⁾), s ním beze všeho hluku uherské pomezí překročil a za noční doby Prešpurka se zmocnil. Z posádky upadli někteří do zajetí, jiní jsou usmrceni, někteří uprchli⁶⁾). Thurocz uvádí jakož vůdce tohoto houfu německého rytíře Rapolta, letopisec Admuntský pak hrabata Herimanna a Luitolda⁷⁾). Přepadení Prešpurka klade se do posledních

¹⁾ Listina u Jaffé, Konrad III. str. 75 č. 16.

²⁾ Viz str. 122 t. d.

³⁾ Viz str. 127 t. d.

⁴⁾ Otto Frisingen. de gest. Frid. lib. I. c. 30 na uv. m. fol. 10.

⁵⁾ Otto Frising. chron. VII. 34 na uv. m. fol. 85. „multos ex nostris pecunia corrumpente.“

⁶⁾ Přepadení to dosvědčují také Cont. Admunt. Cod. B. a Cont. Claustroneburg. secunda ad an. 1146. Pertz IX. 581 a 614.

⁷⁾ Thurocz II. 65. Schwandtner I. 179. Jméno Rapoto (Rapolt) bylo onoho času četně zastoupeno v hraběcím rodu Ortenberků. Meiller, Regest. str. 315. Index. Cont. Admunt. ad an. 1146. Pertz IX. 581 praví: „Porsa quidam patruelis regis Ungarici Chuonradum regem

dní března 1146¹⁾). V Uhrách nikdo o tom nepochyboval, že toto hranic i míru rušení se stalo s vědomím krále Kunrata a Jindřicha Jasomirgotta, ačkoliv nynější pánové Prešpurka obé zcela určitě popírali a tvrdili, že to samojedine pro Borika učinili²⁾). Jelikož ale sám Jasomirgottův bratr, Ota Frisinsky, všecko zlé, kteréž tehdy otčinu jeho potkalo, odvozuje z poměru krále německého k Borikovi³⁾, tož Maďaři asi dobře byli zpraveni. Prešpurk zůstal v držení Borikovu až do září 1146. Kníže Vladislav II. byl tedy i od strany Velfů — nebot Řezno bylo vždy ještě obleženo a žoldnéři královští i čestí pustošili okolí jeho⁴⁾ — i od uherské strany bezpečen, vydávaje se s Otou III., knížetem Olomúckým a Jindřichem, biskupem Olomúckým na trestnou výpravu proti knížeti Znojemskému.

Máme za to, že se Vladislav pustil starou cestou, kteráž od Brna u Pravlova přes Jihlavu, a pak podél říčky Rokytné (Jaroměřice) přes Suchohrdle k Znojmu vedla, protože hradu Rokytně (dle starší formy Rokyceň), který právě na

promissa pecunia flexit, ut regnum Ungarie patri illius ablatum sibi restitueret. A quo etiam persuasi comites Herimannus et Luitoldus castrum Prespruch fraude invaserunt in paschali ebdomada, quod tamen Gousto rex (Geisa II.) forti manu requisivit.

¹⁾ Engel, Geschichtte Ungarns I. 184. Vyd. Tubinské 1811 udává dle kroniky Admuntské (Pertz IX. 581) týden velikonoční. Otto Frising. chron. VIII. 34 zdá se však ukazovat, že se to stalo v postě. Oba náhledy dají se snadno uvésti do shody.

²⁾ Otto Frising. de gest. Frid. lib. I. cap. 30. „qui responde-runt (poslům od Gejzy k posádce vypraveným), se nec pro Romanorum principe, nec pro duce suo hoc fecisse, sed pro domino suo Boritio.“

³⁾ Otto Frising. chron. VII. 34. Ota vypravovav o přípovědi, kterou Borik ku přímluvě Vladislavově obdržel, dokládá ihned: „— impetravit. Ex hinc non solum in præsentiarum perturbationes sentimus, sed et maiores superventuras ex his aliisque argumentis for-midando conicimus.“

⁴⁾ Cont. Cremifan. ad an. 1146 u Pertz XI. 544. „Hoc anno dux Bavariorum et dux Boemiorum omnem pene regionem circa Ra-tisponam incendiis ecclesiarum et villarum devastaverunt.“

této cestě ležel a na jehož místě nyní vesnička Rokytnice (německy Rothikl) leží, prvé dobyti třeba bylo. Víme to z listiny biskupa Jindřicha, kterouž darování vesnice Libiny, svým zachranitelům Soběnu a Bolelubovi před rokem ústně učiněné, potvrzuje¹⁾). Mezi svědky na této po dobytí hradu Rokytně dané listině nacházíme Olomúckého knížete Otu III. a bratra jeho, knězice Svatopluka, pak knězice Boleslava, syna knížete Bořivoje II., zemřelého r. 1124, dále vladyku Tvrdišu, od něhož biskup Jindřich jmenovanou ves byl koupil, Držislava z Hradce a jiných více. Všichni tito zúčastnili se této výpravy spolu s biskupem, osvědčujíce se takto co přátelé knížete Oty III., kterýž jak víme spolu s knížetem Vladislavem papežovým listem z 5. června 1145 ustanoven byl za světského vykonavatele klatby na Kunrata Znojemského vynešené²⁾.

O výpravě knížete českého máme bohužel jen jeden pramen, kroniku Vincence Pražského. On vypravuje k roku 1146: „Když papežská bulha z 5. června 1145 o klatbě proti svatokrádcům a buričům došla a od biskupa Pražského prohláshena byla, sebral kníže Vladislav vojsko a vtrhl s ním do údělu Kunratova, vesnice dávaje v požeh a vše strašlivě pleně. Nad míru pevný hrad Znojmo oblehl a zničiv mnoho, posléze i dobyl. Hrad jest mu vydán, ale obyvatele urozené i chudé, smilovav se nad nimi, nechal se vším zbožím od-táhnouti³⁾.“ To jest celá zpráva, z kteréž se dále dovídáme, že kníže Kunrat se spasil a přímluvy u královského dvora hledal; ale ani o čase ani o činech přitom zběhlých nic bližšího! Že r. 1146 Znojmo dobyto jest, o tom není pochyby; také bychom přisvědčili staré pověsti, že vlastní

¹⁾ Srovn. str. 124 t. d.

²⁾ Cod. dipl. Mor. I. 253. „Datum post expugnationem castri Rokiczen anno ab incarnatione Domini 1146.“

³⁾ Vincentii Annal. ad an. 1146. Pertz XVII. 662. „Castrum . . . in manus eius traditur. Ipse autem nobilium quam pauperum misertus, eos cum suis omnibus illæsos exire permittit.“

tvrz rozmetána jest¹⁾, sice by vypravované vystěhování obyvatelů nemělo ani účelu ani smyslu; ale jak bychom mohli čas tohoto rozmetání bliže určiti? Bedlivě uváživše všecky okolnosti domníváme se, že výpravy proti Kunratovi Znojemskému a proti Prešpurku rychle za sebou následovaly, že tedy hrad Znojemský zkáze propadl mezi březnem a květnem. K domnění tomu vede nás následující úvaha.

Pokud roztržena nebyla jednota, kterouž jedině možno bylo, odvážiti se činu tak neslychaného, jaký se u Úsobrna stal, muselo provedení exekuce, uložené knížeti českému a knížeti Olomúckému také po odstranění překážek zevnějších velmi pochybným se jeviti, zvláště jelikož při dvoře knížecím známo bylo, že Kunrat se záměry svými není osamotněn. K jednotě této patřili především kněžic Děpolt a Brněnský kníže Vratislav. Jakmile tito dva odloučeni byli od jednoty, a tato tím roztržena, a jakmile mocnosti cizí, na kteréž se Kunrat spoléhal, učiněny byly neškodnými, nastal vhodný okamžik k jednání, a k tomu došlo před květnem 1146. Máme totiž list Eugena III. z Viterba dne 25. května 1146, z kteréhož vidíme, že se na počátku r. 1146 bezpochyby spojeným snahám jmenovaných exekutorů podařilo, knězice Děpolta vedle znění bully z 5. června 1145 k tomu přiměti, aby spolu s jinými, kteří se v zlém činu r. 1145 zúčastnili, ve Viterbě před stolicí apoštolskou prosil za vyproštění z klatby. Biskup Jindřich Olomúcký sám písemně se přímlouval za Děpolta, ale zároveň také za knížete Vratislava, o němž papež oznamuje, že Vratislav raněn jsa mrtvicí, osobně o rozhřešení prositi nemůže. Papež přijal od Děpolta slib pod přísahou, že za zločin svůj dosťučiniti chce, zbavil ho klatby a poslal ho k dalšímu pokání k biskupu Jindřichovi, uděluje tomuto zároveň plnou moc, aby knížeti Vratislavovi

1) Dubravius, hist. Bohem. Vydání Basil. 1575. str. 108. Pak Monatschrift der Gesellschaft des vaterländ. Museums in Böhmen. 1827 v říjnu str. 55 a násł.

dle vlastního uznání církevní kázeň uložil a pak ho rozhřešil¹⁾.

Takto byli Děpolt a Vratislav již před 25. květnem odloženi od jednoty s Kunratem. Do Italie vydal se Děpolt s bývalými druhy svými zajisté již před květnem t. r., protože Eugen III. zase z Viterba po 23. květnu 1146 Jindřichovi píše: „že posla jeho (bezpochyby Daniele, probošta a později biskupa Pražského, který listy přímluvní za Děpolta a Vratislava byl přinesl) přijal a s velikou radostí slyšel, kterak lid, jenž se byl od něho odvrátil, zase ku poslušenství se zná²⁾.“ V květnu byl tedy kníže Kunrat zcela osamotněn, a v březnu stal se vpád do Uher. To vše dohromady vede nás ku mínění svrchu pronešenému, kteréž Ota Frisinský bliže určuje, an kroniku svou k roku 1146 takto zavírá: „U nás jest zmatek strašlivý, nejen že v obyčejné době roční vše naplněno jest loupením a pálením, ale i v postním čase, což předce proti všemu božskému i lidskému přikázkání jest, neštítí se nikdo zuření takového³⁾.“ Či vztahuje se toto místo jedině k obležení Řezna?

Teprvě dobytím Znojma bylo spiknutí proti trůnu roku 1142 zosnované skutečně ukončeno. Původ jeho, kníže

1) Cod. dipl. Mor. I. 246.

2) Cod. dipl. Mor. I. 243 chyběn k r. 1145, jelikož papež dne 2. března 1145 v Narni, a sice jakoby na útěku dlel. Jaffé klade breve toto ve svých regestech str. 637 do roku 1149. Ale v něm nachází se následující místo: „nuntium tuum recepimus, qui te molestia corporis a deo visitatum, et populum, qui se a tua subiectione substraxerat, ad obedientiam tuam rediisse nuntiavit“; dějepis zná pak jen jednu a sice právě ličenou zpouru moravského lidu proti svému vrchnímu pastýři, kteráž se dle listu papežova z 25. května 1146 již jen na tři kněze obmezovala; ohledem k dějinám mezi léty 1146 a 1149 zběhlým nemůžeme se nikterak k tomu odhadlati, abychom breve ono až do r. 1149 odročili.

3) Otto Frising. chron. VII. 34. Ed. Ergent. 1515 fol. 85. Rozumí se samo себou, že takovému vedení důkazu můžeme jen pod výminkou připisovati platnosti. Pešina Mars Mor. III. 4. str. 308 a následnou mluví o dobytí Znojma obširně a také velmi nekriticky.

Kunrat, musel, nechtěl-li úplné zkáze podlehnouti, hledati pomoci tam, odkudž zpouru právě nejtěžší rána stihla, totiž u krále německého, zjevného přítele a příbuzného knížete Vladislava, a u biskupa Jindřicha, bez jehož rady žádný důležitý krok se nestal. Zdali třeba dalších důkazů, že od této chvíle pro Kunrata Znojemského všecka naděje na domácí i cizí pomoc zmizela? Papež Eugen III. poroučí sice v uvedeném již listu z 25. května 1146 biskupu Jindřichovi, aby tři moravské kněze, Bolemila, Bogumila a Žiricha, kteří vzdor vyhlášené proti Kunratovi veliké klatbě neprestali v jeho údělu vykonávat služby boží, z úradu a chleba od-sadil¹⁾; ale právě to, že papež jen třem takový trest uložiti musel, dokazuje, jak velice Kunratovi přivrženců ubylo. Z Děpolta stal se, jak brzy uvidíme, oddaný vojevůdce a státník knížete, a jak určité Vratislav, nemocen leže v Brně, Kunratových záměrů se odřekl, vidíme z jeho ochoty, všecky před třemi léty klášteru Rejhradskému odcizením statku Domašova v Brněnsku učiněné škody desateronásobně nahraditi. Les a dvorec jakýsi dostaly se tehdy darováním Vratislavovým ku klášteru²⁾. A to vše jest dílo Jindřichovo. Již papež Lucius II. byl uložil Otovi, biskupovi Pražskému, by knížete Vratislava ku navrácení přiměl³⁾. Co se však Otovi nezdařilo, to dokázal Jindřich; při posteli nemocného knížete slibil mu, že navrácení a nové darování k Rejhradu

¹⁾ Cod. dipl. Mor. I. 247. V Bočkově původním přepisu jmenovan jest jeden z kněží těch Strich, nikoliv Sirih. Nesnadno jest rozhodnouti, kterému čtení přednost dáti sluší.

²⁾ Cod. dipl. Mor. I. 252. bez vročení. Že listina tato z r. 1146 pochází, ukazuje nejen výraz „qualiter inspiratione mala malorum circuitum Domasoue a monasterio in Raigrad detrahendo. retinui potenter atque iniuste in annum fere tertium“ (viz str. 97 t. d.), ale i věta: „nunc vero corporis valetudine in lectum prostratus,“ protože papež Eugen III. dne 25. května 1146 Jindřichovi Zdíkovi o knížeti Vratislavovi píše: „quod paralisi eum percussum a te cognovimus.“

³⁾ Cod. dipl. Mor. I. 232 bez vročení, ale bezpečně okolo 1144. Lucius zemřel 15. února 1145.

potvrdí. Potvrzení to se nezachovalo, a tudíž nevíme, kdy biskup Jindřich v Brně u nemocného knížete byl. Leč zpomeneme-li si, že mu papežovým listem z 25. května uloženo bylo, by knížete Brněnského po předchozích výminkách jménem papežovým klatby zprostil; pak můžeme ono navrácení a tudíž i biskupův pobyt v Brně do času po 25. květnu klásti, neboť máme za to, že zbožný skutek Vratislavův se stal jedině následkem listu papežova a domlouvání pastýře duchovního. „Nemocen v posteli leže,“ tak dí Vratislav v listině Rejhradské, „cítím trestající ruku boží a slibuji, ze skutečné lítosti a srdcem upřímným za odpustění mých hříchů, mohou-li vůbec odpuštěny býti, neboť jsou příliš těžké, vrátili s náhradou statky církvi odňaté.“ Tím byla předepsaná výminka vyplněna a rozhřešení mohlo býti uděleno.

Okolnost tato jest důležita, dokazujíc nám, že biskup Jindřich z nemoci, o kteréž v listu svém z května 1146 se zmiňuje¹⁾, již se byl vyzdravil, a že se ještě v květnu a vůbec na začátku léta v Moravě zdržoval. Váhu na to klásti sluší, jelikož ho papež v listu z 25. května k sobě zve²⁾, aby s ním ústně vyřídil záležitosti, které byl biskup poslem svým, Danielem proboštem Pražským, apoštolské stolici předložil. Jaké to záležitosti byly, nevíme. Vztahují se však zájisté k době před květnem r. 1146. Kéž bychom o nich dokonala známost měli! Právě tehdy byli biskup Jindřich a kníže Vladislav v živém vyjednávání se stolicí apoštolskou. Důkazem toho jest list Eugena III. z Viterba dne 2. června t. r. k Pražskému a Olomúckému biskupu, a pod týmž vročením ke knížeti Vladislavovi II., kterýmž děkuje za poslané mu zprávy generalní visitace, která vedením jmenovaného probošta Pražského v říši česko-moravské vyšetřovala, zdali

¹⁾ Cod. dipl. Mor. I. 243.

²⁾ „Per apostolica tibi scripta mandamus, quando tibi oportunum fuerit, quam citius præsentiam tuam nobis exhibeas.“ Cod. dipl. Mor. I. 247.

kardinalem-legatem Kvidonem zavedené opravy v zemi se ujaly, a zdali rozkazy obecného koncilia provedeny jsou¹⁾. Jak vzácnou látku musely zprávy tyto — bylyť zajisté četné, protože také Innocencovi II., Cölestinu II. a Luciu II. několikráté poslány byly — obsahovati k lícení tehdejší vzdělanosti lidu našeho! Ztracený jsou bezpochyby navždy a neměli bychom ani známosti o jich sepsání, kdyby horlivost, smysl pro právo a pravdu, jenž biskupa Olomúckého naplnovaly, kdyby upřímná snaha Pražského biskupa Oty a knížete Vladislava II., zavésti v kněžstvu i v obecném lidu českém skutečně křesťanský, zbožný, s apoštolskými přikazy se shodující mrav, nebyly přiměly kardinála-legata k tomu, že ve své závěrečné zprávě o missií česko-moravské papeže upozornil na vydatnou pomoc, které se mu dostalo od jmenovaných dvou biskupů, od knížete a také od výtečné manželky jeho Kedrutý³⁾.

Litujeme-li ztrátu relací těchto hluboce, tož tím více žalostiti sluší, že se nám nezachovaly zprávy o činnosti, ve které sobě papež biskupa Jindřicha jakoby za spolupracovníka obrál! Eugen III. píše mu ze Sutri, biskupského městečka ve střední Itálii, kdež od 25. března až do 16. května 1146 dlel⁴⁾, dne 22. dubna takto⁵⁾: „Jelikož Výsosti Apoštolské, jejíž úřad ač nehodni zastáváme, přísluší, svornost v říši

¹⁾ Srovn. str. 111 a násł. t. d.

²⁾ „De frequenti visitatione, per dilectum filium nostrum Danielem Pragensem præpositum, quem vobis fidelem et vestri honoris amatorem esse cognovimus, prædecessoribus nostris et nobis transmissa, dilectioni vestræ grate referimus.“ Cod. dipl. Mor. I. 248.

³⁾ „Quod vos, fratres episcopi, et tu dilecte in Christo fili Wladislae, sicut ipso referente didicimus, ei viriliter astistitis, gratum habemus, et devotionem vestram in domino collaudamus.“ Tamtéž.

⁴⁾ Jaffé, Regest. str. 622.

⁵⁾ Cod. dipl. Mor. I. 240, ale chybň de dato Sutri X. Kal. Martii místo Maii, jelikož papež, jak již napřed řečeno, teprv po 25. březnu do Sutri přišel, a dne 20. února, jak z listiny od téhož dne (Jaffé, Regest. 621. č. 211) vidno, v Římě byl.

milovati, ji zaváděti a utvrzovati a nad každodenním zdarem veškeré církve v Pánu bedlivě bdíti: uznali jsme za prospěšné, také tobě, našemu nejmilejšímu a věrnému spolupracovníku, uložiti malou práci k užitku a prospěchu církve. Tvé péči jsme tedy odevzdali slova míru, slova spásy, aby's, podoben jsa moudrému rozsévači, do půdy úrodné kladl símě, kteréž by nám i tobě korunu spravedlnosti přineslo. Když pak símě slova z úcty ke stolici apoštolské přijmeš a věrné zemi, by časem svým ovoce přineslo, věrně odevzdáš, zprav nás, zdali vzešlo a ovoce nese, a kdyby toho nebylo, jak dlouho ještě naň čekati třeba“ Jest to vzor opatrne sepsaného listu diplomatického. Biskup má na se vzítí důležité jednání o míru, a zprávu podati o výsledku. Kde měl mír sprostředkován býti? Tam, kde svornost přerušena byla, a ta byla přenáramně zrušena v svaté římské říši německého národa. Velfové a Ghibellini nejen že celé země a města roztrhlí, ale přivedli i rodiny do sváru a členy jejich do zbraní proti sobě. Před Řeznem s Velfy držícím vidíme vždy ještě bavorského vévodu J. Jasomirgotta s přívřženci českými a ghibellinskými¹⁾! Klatba, kterouž Salcpurský arcibiskup a Řezenský biskup byli vyřkli nad vévodou bavorským a jeho spojenci, a kterouž papež Eugen III. s jistým obmezením potvrdil²⁾, nebyla s to, rozvesti strany rozhořčené, a předce záleželo papeži převelice na dosažení míru, neboť veliká myšlenka, nové tažení křižácké mělo uvedeno býti ve skutek.

Již dne 1. března 1146 učinil Eugen III. z Říma rázné provolání v té věci k národu francouzskému. Připomíná dobu Urbana II. (1088—1099), bohatýrské činy Francouzů ve svaté zemi, ztráty, kteréž utrpěli, a kterak nyní i Edessa do rukou nevěřících upadla atd. Při tom slibovány jsou ulehčení při opatřování peněz, odpustky a svobody udělo-

¹⁾ Viz str. 127 a 128 t. d.

²⁾ Cod. dipl. Mor. I. 250. Srovn. str. 129 t. d.

vány, opuštěným ochrana ujišťována¹⁾), vůbec dělo se vše, by výprava byla velikolepá. Tuť musel ovšem v Německu buď jak buď mít být učiněn, a nepochybujeme, že diplomatický onen dopis vyzývá biskupa Olomúckého, aby také své štěstí v té věci zkoušil. Při tom není pochybno, že meškačí tehdáž v Německu kardinal-legat Tomáš k témuž cíli pracoval. Tomáše tohoto vidíme již 14. května 1146 s králem Kunratem III. v Norimberce²⁾, ale zároveň s nimi také vévodou Jindřicha Švábského; dne 10. července byl královský dvůr již v biskupství Řezenském, rovněž dne 12. července. Toho dne potvrzuje král Kunrat III. klášteru Dolno-Altaňskému opatem Kunratem učiněné darování hory sv. Gotthartské v Bavorích. Na této listině podepsáni jsou co svědkové: Jindřich biskup Řezenský, Jindřich biskup moravský, Eberhart biskup Bamberský, Adam opat Ebrašský, Jindřich vévoda bavorský, Ota falckrabí, Jindřich fojt Řezenský a hrabě Hartwik³⁾. Sestavení to zřejmým jest důkazem, že klatba nad Jindřichem Jasomirgottem a přivřenci jeho, od Řezenského biskupa Jindřicha a Salcupurského metropolity Kunrata prohlášená, již zrušena byla, sice by jinak Jindřich Jasomirgott nemohl být s prohlásitelem klatby zároveň svědkem na listině královské. A jelikož mezi osobami svrchu jmenovanými také biskupa Olomúckého spatřujeme, můžeme vším právem vnitřní souvislost hledati mezi listem papežovým z 22. dubna, Jindřichovým pobytom v biskupství Řezenském a mezi vyrovnáním vévody bavorského s biskupem Řezenským. Nyní pak byla přišla doba, kdež svrchovaný byl

¹⁾ Cod. dipl. Mor. I. 241. V Turínském bullarium vyd. 1859. díl II. str. 521 a násl. jest breve toto dáno: „Vetraliae Kal. Decemb.“ Eugen III. byl ve Vetrallie dne 1. prosince 1145. Pramen, z kterého tato bulha do bullaria přijata jest, udán není. Kdyby ale i vročení správné bylo, nemělo by předce žádné důležitosti ohledem k věcem, o kterých se zde jedná.

²⁾ Böhmer, Kaiserregesten str. 118 č. 2256.

³⁾ Meiller, Regest. str. 32 č. 10 a 11.

čas myseti na vyzvání ku cestě do Říma, kteréž se bylo dne 25. května k biskupu Jindřichovi stalo. V nově zvoleném biskupu Bamberském, Eberhartovi maje společníka, vydal se v létě r. 1146 na cestu. Nevrátili se před koncem téhož roku.

Za Jindřichovy nepřítomnosti byla válečná moc říše česko-moravské ze dvou stran zaměstnána; jednak pomocí poskytnutou Polsku, jednak obavami před vpádem Uhrů. Staréinství, od Boleslava III. při rozdělení říše mezi syny r. 1138 zřízené¹⁾, vedlo již málo let po jeho smrti k roztržkám. Příčiny toho jsou před rukama. Veliký kníže chtěl panovati a bratří nechtěli poslouchati. Zájmy velikého knížete vyžadovaly podřízení, kteréž mladším bratřím zdálo se býti překážkou v jich prospěchu. Toh byla příčina obecná; co příčina zvláštní uvádí se ctižádost a vládychtivost manželky velikého knížete Vladislava II.²⁾. Kněžna tato, jménem Anežka, za Vladislava polského provdaná asi od r. 1134, zemř. 1153, byla dcerou Lipolta Svatého rakouského, tudíž polosestří krále Kunrata III., švegruše Vladislava II. českého a vlastní sestra panujícího vévody bavorského a markraběte rakouského Jindřicha Jasomirgotta. Ona jest pramáti samostatných vévod slezských, jichž rod teprve roku 1335 vymřel. Anežka, vysoce jsouc vzdělaná, neměla zalíbení v polském životě dvorském a v neurčitém postavení manžela svého³⁾. Ona prý ho k tomu přiměla, aby bratry své potlačoval⁴⁾. Tito se proti tomu opírali, majíce arcibiskupa

¹⁾ Srov. str. 56 t. d.

²⁾ Kadlubek, vyd. Krakov. 1862 str. 141. „Vocat virum semi-principem, immo semivirum, qui quarta unius iugeric contentus portiuncula tot plusquam principes muliebriter sustineat.“

³⁾ „Vestem et calciamenta et mores Polonorum nobilium detestando deridebat, virum suum semiprincipem nominat.“ Boguphalii chron. u Sommersberga, Silesiac. rer. Script. II. 41.

⁴⁾ Kadlubek na uv. m. str. 142. „Wladislaus fraterna exutus pietate, hostiles animos induit, et fraterculos adhuc impuberces cruen-

Jakuba Hnězdenského a velkou část polské šlechty na své straně, kdežto veliký kníže houfy divokého lidu, zvláště z Rusi sobě ku pomoci zval. Ale přes to utrpěl porážku nad Pilicí, přítokem Visly, v Krakovsku¹⁾. Poražen jsa obrátil se Vladislav k tehdejšímu obecnému pramenu práva světského, ku králi německému, kterýž právě v březnu a dubnu r. 1146 v Kayně blíz Altenburku, v biskupství Žičansko-Naumburském dvůr držel a dne 14. dubna t. r. manželku svou, Gertrudu Sulepaškou smrtí byl ztratil²⁾. Obdržev od krále Kunrata III. celé Polsko v léno, sebral Vladislav nové houfy pohanů³⁾ a oblehl Poznaň, kdež protivníci jeho se drželi⁴⁾. Zde v táboře byl od svrchu jmenovaného arcibiskupa Jakuba dán do klatby⁵⁾ a potom tak velice stísněn, že musel ze zeině vyjít a k radě knížete českého přes Uhry a Čechy hledati cestu do Němec. Anežka manželka jeho odebrala se spolu se syny svými Boleslavem a Meškem za ním, v Polsku pak uznán bratr věkem jemu nejbližší, Boleslav IV. (Kadeřavý † 1173) za velikého knížete⁶⁾. Kunrat vlídně přijal zpuzeného a hleděl jemu prospěti tím, že vyslal posly k Eugenovi III. a k Polanům. Papež měl s něho sejmouti klatbu a v Polsku mělo se státi srozumění v ten smysl, aby ustanovení Boleslavovo zůstalo v platnosti, ale

tissima rabie insectatur, eorumque urbibus occupatis ipsos exhendare instituit.⁷⁾

¹⁾ Kadlubek na uv. m. str. 143. Boguphal, na uv. m. str. 42.

²⁾ Doklady viz u Jaffé, Konrad III. str. 77.

³⁾ Cod. dipl. Mor. I. 246.

⁴⁾ Chron. Montis Sereni k r. 1146 vydal Eckstein r. 1844 ve třech Hallských programech školních a pak pospolu r. 1856. ⁴⁾ Pak letop. Magdeburské k r. 1146 u Pertze XVI. 188. Dle toho není jasno, kterak mohl Damberger, odvolávaje se na Karamzina, již k r. 1141 říci, že Vladislav polský již tehdy měl ruskou kněžnu za manželku. Synchron. Geschichte VIII. 383.

⁵⁾ Cod. dipl. Mor. I. 246. Boguphal u Sommersberga. Script. rer. Siles. II. 42.

⁶⁾ Boguphal na uv. m. 43 a letop. Vincencia u Pertze XVII. 664, leč mylně k r. 1149.

bez dalších nároků samovlády¹⁾. Leč oboje poselství minulo se s účinkem. Papež Eugen odpověděl sice dne 31. prosince 1146 z Viterba rovněž ochotně i důstojně, že hotov jest očekávat v příštím postě posly knížete polského a po dokonalém vyšetření věci Kunratovi k vůli učiniti vše, co by se ctí boží se srovnávalo²⁾; ale to bylo také všecko, k čemu se na ten čas uvolil. Vladislav zůstal v klatbě, až ho biskup Jindřich Olomúcký k rozkazu papežova okolo r. 1149 klatby zprostil³⁾. Knížata pak polská nabídnutí ono rozehodně zamítlí⁴⁾, tak že králi Kunratovi, chtěl-li pomoci svakru svému, nezbýlo než sáhnouti ke zbraním.

Za tou příčinou držel král Kunrat v srpnu 1146 popradu v Sasích⁵⁾ a sesiliv voje své pomocným lidem českým, dal se bez prodlení na pochod k Odře⁶⁾. Jak četná ona pomoc česko-moravská byla a kým vedena, o tom nic známo není, ale tolik jest jistó, že tato výprava podobně jako všecka předešlá tažení Němců proti Polanům zůstala bez výsledku. Polané tak dobře střehli hranic svých, že královské vojsko ani Odru překročiti nemohlo⁷⁾. Tu vyzval Kunrat velikého knížete Boleslava IV., aby buď dobrovolně se vzdal vlády bezprávně na sebe potažené, aneb aby roz-

¹⁾ „Imperator Boleslaum crebris legatorum interpellationibus fatigat, ut fratrem non regno, sed patrimonii consortio restituat.“ Kadlubek, vyd. Krakov. 1862. str. 147.

²⁾ Cod. dipl. Mor. I. 239. Listina má vročení: „Viterbi II. Kal. Ianuarii.“ Boček klade ji do roku 1145. Ale Eugen III. zdržoval se dne 31. prosince roku 1145 dle Jaffé, Regest. str. 620, v Římě, dle týchž pak regest str. 624 vydal r. 1146 dne 31. prosince několik listin z Viterba. Za tou příčinou klade Jaffé listinu naši všim právem do roku 1146.

³⁾ Cod. dipl. Mor. I. 245. O této v kodexu chybě datované listině promluvime později.

⁴⁾ Kadlubek na uv. m.

⁵⁾ Letop. Magdeb. k r. 1146. u Pertze XVI. 188.

⁶⁾ Letop. Vincenc. však mylně k r. 1149. u Pertze XVII. 664.

⁷⁾ Letop. Magdeb. k r. 1146. u Pertze XVI. 188.

hodnutí meči svěřil. Ale Boleslav neučinil ani jedno ani druhé, dobře věda, že Němci brzy budou povolnější, jelikož jim dovoz byl zamezen¹⁾). V tom se také nemýlil; král Kunrat zavedl skrze markrabí saského Albrechta Medvěda a skrze Kunrata míšenského vyjednávání s Boleslavem, a když tento s bratry svými ku peněžité náhradě se uvolil a slíbil, že při svou králi na určitém dvorském sněmu v Němcích k rozhodnutí předložiti chtějí, na což nejmladšího bratra Kazimíra co rukojmě vydali²⁾), byla válka skončena a král Kunrat obrátil se s vyhostěným Vladislavem buď na konci září neb na začátku října zpátky do Sas, kdež mu Altenburk za sídlo vykázal³⁾). Podniknutí se tedy nezdářilo a marné byly oběti, kteréž kníže česko-moravský šváku svému byl přinesl. Velmi jest pravdě podobno, že přípravy k velikému tažení křižákému nemálo přispěly k rychlému smluvnímu míru, a spolu smíme zavírat, že veliký kníže Boleslav IV. slibům svým dostál, neboť po dlouhá léta spatřujeme ho s Německem v nejlepší shodě.

Nedlouho před polskou výpravou slíbil král Kunrat III. pomoc svou uherskému nápadníkovi trůnu, Borikovi, a sice, jak jsme již na stránce 131 t. d. vypravovali, k přímluvě knížete českomoravského a manželky jeho⁴⁾). Spoléhaje se na slib ten, zmocnil se Borik v postě r. 1146 Prešpurka. Král Gejza II. těžce nesl takové míru rušení, kteréž jak

¹⁾ Kadlubek na uv. m. 147 a 148.

²⁾ Letop. Magdeb. na uv. m. Letop. Vincenc. k roku 1149. Pertz XVII. 664.

³⁾ Jaffé, Konrad III. str. 82.

⁴⁾ Válka polská skončena jest u Kajny Altenburské buď v březnu neb v dubnu r. 1146. Letop. Magdeb. k r. 1146. Pertz XVI. 187 a Jaffé, Konrad III. 77. pozn. 25 a 225 č. 4. Dle Oty Frisinského chron. VII. c. 34 přišel Borik ku králi, když tento „nativitate in palatio Aquis celebrata (25. prosince 1145) Baioarium ingreditur“ Jelikož pak krá Cáchy teprve po 6. lednu opustil, nemohlo se setkání ono státi dříve než v posledních dnech ledna neb v prvních dnech února.

víme nemálo na újmu bylo záměrům Kunrata Znojemského¹⁾, a umínil si hradu zpět dobyti. Jelikož sevření Němci nemohli se pomocí nadítí ani od krále Kunrata za příčinou výpravy polské, ani od vévody bavorského, před Řeznem zaměstnaného, uvolili se, za 3000 hřiven stříbra králi uherskému otevřiti brány²⁾). Ale tím nebyla věc skončena. Král Gejza II. pomstil se ještě i jinak za vpád, podporovaný aneb dokonce spůsobený dle jeho domněnky od Jindřicha Jasomirgotta. Vypověděl válku vévodovi i markrabímu³⁾. Se 70.000 mužů přitáhl k řece Litavě a rozhodl se táborem v září 1146 na tak zv. Leerském poli blíže Mostu nad Litavou. Jindřich Jasomirgott pospíšil z Bavor do Rakous a položil se polem v rovině, kteráž leží mezi Fišavou a Dunajem až po řeku Moravu⁴⁾. Dne 11. září dal se mladý král v dřevěném kostelíčku opásati mečem⁵⁾, spořádal své šiky k bitvě a vtrhl prudce přes Litavu do pozemí německého. První srážka rozhodla se ve prospěch Němců; ale když se tito setkali s hustými houfy Uhrů pod Gejzou a ujcem jeho Belušem, obrátilo se štěstí válečné. Vévoda Jindřich musel

¹⁾ Srovn. str. 132 t. d.

²⁾ Oty Frys. hist. Frid. I. 30. „Mutuo colloquentes accepto a rege sub iure iurando promisso trium millium librarum in pondere, castrum sibi reddunt.“

³⁾ Ota Frys. na uv. m. „Ducem Noricorum habens suspectum hostem denuntiat.“

⁴⁾ Ota Frys. na uv. m. hl. 32. Též u Pertze XX. 369. „Igitur rex (Geisa) ad portam Mesiam LXX. pugnatorum millia, vel amplius habens, erupit, in campo inter portam præfatam et fluvium Lithahe, qui teutonica lingua Virueld quod nos vacantem campum dicere possumus, castra posuit.“ Ota jmeneje tedy místo přechodu „Porta Mesia.“ Výraz ten připomíná nám podvržené listiny Pasovského biskupa Pelhřima, ve kterých zdá se, že Moesia totéž znamená co Ungaria.

⁵⁾ Ota Frys. de gest. Frid. I. 32 na uv. m. list 11. Den jest udán ve chron. Zwetlen. u Pertze IX. 538. „Cedes facta est iuxta Litha 3. Idus Septembbris“ však mylně k r. 1147. Správně ve chron. Claustroneoburgen. u Pertze IX. 614.

s velikou ztrátou ustoupiti až do ohrazené Vídně¹⁾) a nepřátelé pronásledovali ho až k Fišavě, po obou stranách Dunaje krajnu plenice a pustošice²⁾. Borik, pro něhož válka tato vznikla, přidal se dle Thurocze³⁾ r. 1147 ke francouzskému vojsku křižáckému a musel, i zde pronásledován jsa od Gejzy, uteci do Konstantinopole, ale bojoval pak ještě jednou pod císařem Manuelem proti Uhrům, až prý r. 1156 od zrádného Plavčíka jakéhosi usmrcen byl.

Hrabě Rapolt, vůdce výpravy proti Prešpurku⁴⁾, upadl do zajetí uherského. Gejza nešel přes Fišavu, nýbrž přestal na prospěchu dosaženém. Mír s Polskem učiněný na podzim r. 1146 a vším světem hýbající vyzvání k tažení křižáckému pobízely k myšlenkám klidnějším; vojsko bylo rozpuštěno a začalo vyjednávání stran volného tažení křižáků územím uherským. Pojednou utichly zbraně na celém západě, neboť nejen z říše římsko-německé, ale i ze zemí sousedních, z Francie, Anglicka, Pannonie zdvihlo se nesčíslné množství a vzalo kříž na sebe, tak že pokládáno jest za hřich, pustiti se do půtky, ba jen i veřejně nositi meč⁵⁾. Také říše česko-moravská, kteráž se ve válce uherské k žádné straně nebyla naklonila, brala ve výpravě křižácké podílu; na biskupu Jindřichovi záleželo, aby všeobecnému proudění určitý směr vykázal.

V červenci r. 1146 spatřujeme tohoto znamenitého knížete církevního v Řezensku při dvoře krále Kunrata III.

¹⁾ Ota Frys. de gest. Frid. I. 32 a Annal. Reichersperg. k r. 1146 u Pertze XVII. 461.

²⁾ Thurocz II. 65. Schwandtner, Script. I. 179 a 180 popisuje postup bitvy podobně jako Ota Frys. na uv. m. Chron. Zwetlen. u Pertze IX. 538. „Ungari . . . ex utraque parte Danubii, terram nostram devastaverunt.“

³⁾ Thurocz II. 66. Schwandtner Script. I. 181. Pak Karamzin II. 157.

⁴⁾ Srovn. str. 131 t. d.

⁵⁾ Ota Frys. de gest. Frid. I. 42 na uv. m. list 14.

Egilbert, biskup Bamberský, byl dne 29. května 1146 zemřel a bavorský hrabě, Eberhart II. byl zvolen za nástupce jeho¹⁾. Oba, biskupa Olomúckého i nově zvoleného, ale ještě nevyšvěceného Eberharta, nacházíme co svědky na listině, kterouž Kunrat III. vydal dne 12. července 1146 v biskupství Řezenském²⁾. Pro vysvěcení šel si Eberhart do Říma. Král Kunrat III. zvláště ho odporučil papeži Eugenovi III. Této příležitosti užil biskup Jindřich, aby se k vyzvání papežovu z 25. května t. r.³⁾ před stolicí římskou dostavil, i vydal se, jak se domníváme, spolu s Eberhartem⁴⁾ do Říma. Pa-peže nalezli ve Viterbě, kdež on dle svědectví listin již od 23. května se zdržoval⁵⁾.

Kterého dne svěcení vykonáno jest, nevíme, ale odpověď papežova z 31. prosince ku králi Kunratovi dosvědčuje, že Eberhartovi ve Viterbě uděleno bylo⁶⁾. Odpověď tato jest pro nás důležitá, dokazujíc, že biskup Jindřich tehdy byl ve Viterbě. Papež v listu svém zmíniv se o Eberhartovi, že se vysvěcen do Bamberka vraci, praví dále: „Také jsme přijali našeho etihodného bratra, biskupa moravského, s otcovskou láskou, jakož jeho zbožnost, vážnost a Tvé odporučení toho vyžadují; a ačkoliv bychom jej co muže výtečného a bohulibého rádi byli déle u sebe se ctí a láskou chovali, předce jsme se odhodlali, poslati jej k Tobě zpátky, vědouce, kterak potřeben jest Tobě. Činíme jej tedy pověřena lásce Tvé a přejeme, bys jej nám k vůli měl ve vážnosti a k blahodárné činnosti jeho povolně přisvědčoval.“ Jestliže odpověď tato, kteráž jasně dokazuje nevšední vážnost

¹⁾ Notæ sepulcrales Babenbergen. u Pertze XVII. 641.

²⁾ Jaffé, Konrad III. 79 č. 30.

³⁾ Cod. dipl. Mor. I. 247.

⁴⁾ Cod. dipl. Mor. I. 239.

⁵⁾ Jaffé, Regest. str. 623 a 624.

⁶⁾ Cod. dipl. Mor. I. 238. Daná z Viterba II. Kal. Ianuarii. Jelikož se papež jen r. 1146 v prosinci ve Viterbě zdržoval, padá listina tato, jak již napřed řečeno, ne do r. 1145 nýbrž do r. 1146.

a cenu biskupa našeho, nám také již odjinud povědomou, Eberhartem II. a Jindřichem Zdíkem přinešena byla králi, k čemuž znění její ukazuje, pak ovšem nedošlo oba biskupové diecesí svých před začátkem r. 1147; nacházíme je oba dne 24. dubna 1147 u krále v Norimberce¹⁾, Eberharta již dne 13. února v Řezně²⁾ a dne 4. února v Bamberce³⁾, podíl beroucího u velikých podnicích, sv. Bernardem zbuzených.

Známo jest, že unášející slova sv. Bernarda první hnutí způsobila ve Francii. Letopisec Pražský Vincenc jmenuje ho mužem obcování příjemného, kterýž prý, aby slovům svým dodal váhy, mnoho nemocných svou modlitbou uzdravil⁴⁾. Král Ludvík VII. přijal o veliké noci r. 1146 kříž z ruky svatého opata uprostřed velkého shromáždění ve Vezelay v hrabství Neverském, spolu s manželkou svou a mnohými z lidu francouzského. Z Francie šel Bohem nadšený muž ve jménu papeže⁵⁾ do Němec. Zde pracoval dvojím směrem; kázel proti Turkům a bránil pronásledování židů, které již v srpnu 1146 podél Rýna bylo vypuklo, podobně jako za první výpravy křižácké, a které se brzo i ve Francích, Bavořích ba i v Korutanech a říši česko-moravské rozmáhalo.

V Čechách bylo prý 150 židů pobito, tak vypravuje židovský letopisec ovšem teprvě v 16. století⁶⁾. Původem takového pronásledování židů byl jakýsi mnich Rudolf; protož

¹⁾ Listina u Hesse, Beiträge zur Geschichte des Mittelalters II. Aehrenlese str. 41 a násł.

²⁾ Wendt, Austria Sacra VII. 254; listina klášteru Obernburg ve Štýrsku daná Idibus Februarii 1147. Ratisbonæ.

³⁾ Jaffé, Konrad III. str. 295.

⁴⁾ Vincenc. Pražsk. letop. k r. 1147, u Pertze XVII. 662.

⁵⁾ Ottonis Sanblasiani chronicon k r. 1146. Böhmer, Fontes III. 582.

⁶⁾ Rabbi Joseph ben Ioshua ben Meier Chronicles, translated by Białoblocki, v Londýně 1835; anglický překlad kroniky hebrejské. Text hebrejský vyšel v Amsterdamě.

jej předvolal Bernard do Mohuče, přísně mu domluvil a poslal ho do Clairvaux¹⁾.

Ale nejdůležitější úkol Bernardův byl, aby získal krále Kunrata III. výpravě křižácké, což ovšem tak snadné nebylo. Záležitosti domácí v Německu zdržovaly krále, tak že první pokus ve Frankfurtě, přiměti jej ještě v prosinci 1146 ku příjmutí kříže, na dobro s prospěchem se minul²⁾. Lépe podařil se pokus na říšském sněmě ve Špýru. Dne 27. prosince 1146 podal sv. Bernard křižáckou korouhev králi, jehož účastenství tím bylo pojištěno. Potom rychle ku konci přivedeno jest jednání s Velfem VI., Jindřichem Jasomirgottem a s biskupem Jindřichem Řezenským, jenž všickni spolu s biskupy Otou Frysinským a Reginbertem Passovským o vánocích ku křižáckému tažení se zavázali³⁾. Pak vysláni jsou poslové ku králi francouzskému, kteréhož dne 2. února 1147 v Chalons nalezli, aby s ním o nastávající výpravě se shodli, zdali má společně či porůznu a po které cestě provedena býti⁴⁾. Posléze držán jest v březnu 1147 ve Frankfurtě veliký sněm, na kterémž obecný mír prohlášen a králův desetiletý syn Jindřich za nástupce jeho zvolen, v Cáchách pak dne 30. března pomazán a korunován jest⁵⁾. Začátek tažení položen jest na velikou noc téhož roku a sice podél Dunaje, přes Uhry a říši byzantskou.

Říše česko-moravská zúčastnila se v tomto velikém, a neobvyčejnými prostředky vypraveném tažení křižáckém plnou měrou. Hned po úmluvě, kteráž se stala v Chalons mezi posly krále Kunrata a Ludvíkem VII., že totiž nejprvé francouzské a potom německé vojsko na cestu se vydati a ono

¹⁾ Ota Frys. de gest. Frid. I. 39. list 13. Pertz XX. 372.

²⁾ Doklady viz u Jaffé, Konrad III. str. 112.

³⁾ Ota Frys. na uv. m. I. 40 list 13.

⁴⁾ „Ut de via Ierosolymitana communi consilio tractaretur.“ Miracula S. Bernardi dle Jaffé, Konrad III. str. 121 č. 61.

⁵⁾ Ota Frys. na uv. m. I. 43 list 14. Annal. Aquenses k r. 1147, u Pertze XVI. 686.

již o veliké noci (20. dubna 1147) pochod nastoupiti má, vydal Bernard Klaravallský křížovou bullu ku knížeti Vladislavovi II. a národu česko-moravskému¹). „Slyšte,“ praví mezi jiným, „co i nejzatvrzelejším srdcem křestanským hnouti musí. Krále našeho (Krista) obviňují ze zrady, vyčítajíce mu, že není Bohem, že nepravě se vydával za něco, čímž nebyl. Kdož z vás jemu věren jest, pozdvihni se a zastaň se Pána svého, očisť ho z hanby klamu, kterouž naň uvrhli, a vejdiž do boje, ve kterém jest vítězství slávou a smrt ziskem. Což se ještě rozpakujete, služebníci kříže, nemajíce nedostatku ani sil ani statků vezdejších? Vezměte znamení kříže, a nejvyšší kněz, papež, slibuje vám co náměstek Kristův úplné odpustky, pakli se pokání činice z hříchů svých vyzpovídáte. Já pak prosím a napomínám vás, abyste nezanedbávali věcí Kristových, pamětlivi jsouce jen svých vlastních; o tyto můžete pečovati také později, ony, pakli jich teď zmeškáte, více se nevrátí. Abyste pak věděli, kdy, kde a jak vydati se na tažení, slyšte: vojsko křížácké hne se o nejbližší veliké noci, a značná část jeho bude se bráti zemí uherskou. Nařízeno jest, aby nikdo nebral na sebe skvostné šatstvo neb vzácné kožešiny, také koně aby se nezdobili zlatem a stříbrem; jediné na štítech a sedlech do bitvy určených může každý dle libosti užít zlata a stříbra, aby se lesk slunce v něm obrázel a nepřítele strachem naplňoval²). Měl bych ovšem více a obšírněji o těch věcech mluvit k vám; ale vy máte na vašem biskupu moravském muže svatého a učeného, ku kterémuž činíme prosbu, aby nemeskal, dle moudrosti od Boha jemu propůjčené vás dále ještě pobouzeti a poučovati.“

¹⁾ Cod. dipl. Mor. I. 255, jest sice bez vročení, ale dle udaného v ní času, aby k veliké noci pohotovu byli, sluší ji do února klásti. O listu tom zmiňují se letop. Vincenc. k r. 1147. u Pertze-XVII. 663.

²⁾ Jest to papežské vynesení, kteréž byl Eugen III. při svém provolání ku Fransku vydal trans Tiberim Kalend. Martii 1146. Cod. dipl. Mor. I. 242.

Slova taká, plynoucí z živé víry, nemohla zůstat bez účinku. Doba, o kteréž mluvíme, měla vedle mnohých zlých stránek tu velikou a pěknou přednost, že v ní ujmouti se mohla idea náboženská. Myšlenka, bojovati za Krista Pána a pojistiti sobě tím spásu, působila podivnou silou. Ale myšlenka sama k boji nepostačovala; k tomu bylo také zapotřebí prostředků hmotných, zejména peněz, neboť výpravy křížácké nemívaly společnou a sjednocenou pokladnici, nýbrž každý musel více méně sám o své vystrojení a vyživení pečovati. O těchto věcech jednalo zevrubnější naučení, jehož udílení svatý opat biskupu Jindřichovi uložil. Jindřich byl tedy jeho subdelegátem v Čechách a na Moravě. Bullou Eugena III. ze dne 1. března 1146 vydanou pro Francii byly mu vyznačeny hlavní cesty, kterými příprava zevnější před se jítí měla¹). Bulla tato praví: „Dlužníci, z důvodů čistých kříž na sebe beroucí, nepotřebují platiti úroky prošlé a jsou z moci papežské zproštěni přísahy, kterouž za příčinou úroků takových složili, spolu s těmi, kdož za ně ručili.“ Dekret ten vysvětuje se pravidlem kanonickým, dle kterého braní úroků a lichva totéž jest. Přes to lichvařili však tehdy duchovní i světské osoby tak bez studu a míry, že tím mnoho lidí zchudlo, nouzí zahynulo aneb vystěhovati se muselo²). Papež tedy dekretem svým vysvobodil mnohé do rukou lichvářských padlé, jestliže se odhodlali, vzítí na sebe kříž.

Další dekret praví: „Všem, kdož na své nemovité statky, ať jsou již spupné neb manské, od svých příbuzných aneb svých pánů peněz dostati nemohou, dovoleno jest statky tyto kostelům, kněžím aneb i světským beze všeho odvolání zastaviti.“ Dekretem tím bylo římské právo přímo zrušeno, ano zapovídá zastavovati statky takové bez přivo-

¹⁾ Cod. dipl. Mor. I. 241.

²⁾ Již roku 829 vedena jest na synodě Pařížské stížnost proti tomuto zločádu. (Hefele, Conciliengeschichte IV. 61); v době pozdější nebylo o nic lépe.

lení příbuzných aneb pánů lenních¹⁾), a zvláště církvi byla podána přiležitost, získati rozsáhlých pozemků. Neboť jen nemnozí mohli po návratu svém z výpravy křížácké vyplati statky zastavené. Ale s druhé strany nabyla mnozí tím prostředků, aby své přípravy k tažení rychleji provedli a potřebnými penězi se opatřili. Ostatní nařízení zastavují všecky soudní pře na tak dluho, dokud jedna strana na výpravě bude, a berou ženy a děti i majetek všech, kdož se křížáckého tažení zúčastní, do ochrany církve. Všecky tyto výhody měl biskup Jindřich lidu česko-moravskému vyložiti a je ku přijetí kříže povzbuzovati.

Jindřichova snaha nezůstala bez výsledku. V Čechách i na Moravě nastalo veliké hnutí; ba sám kníže Vladislav II. a jiní dva Přemyslovci odhodlali se k tažení křížáckému²⁾. Vladislav byl již předešlého r. 1146 svého kancléře, Vyšehradského probošta Alexandra, k císaři Manuelovi Komnenovi (1143—1180) poslal. Alexander byl bratr Pražského probošta, později biskupa Daniele, kteréhož biskup Jindřich co posla k Eugenovi III. byl vypravil³⁾. Ale Pražský letopisec neudává účel onoho poselství, dokládaje pouze, že Alexander dne 18. října t. r. zemřel v Cařihradě⁴⁾. — Nástupcem jeho v kancléřství byl Bartoloměj. Poselství Alexandrovo buď souviselo se svrchu uvedeným úmyslem knížete Vladislava, aneb směřovalo k dohodnutí o postavení uherského nápadníka Borika, který se byl do Cařihradu

¹⁾ Digestor. Lib. XIII. Tit. VII. de pignoratitia actione, a v dílu IV. Lib. XX. Tit. 1—6 de pignoribus et hypothecis.

²⁾ Eugen III. píše biskupu Jindřichovi: „nobis gratum et acceptum erat . . . negotium tuum, chare frater, quo illustrem Boëmororum ducem cum fratribus, deo propitio, ad assumendam crucem et ad expeditionem in terram sanctam proficiscendum inspiravisti.“ Cod. dipl. Mor. I. 258.

³⁾ Viz str. 137 t. d.

⁴⁾ Letop. Vincenc. k r. 1146, u Pertze XVII. 662. Necrol. Bohem. ad XV. Kal. Novemb. „Alexander, diaconus, Vysegradensis ecclesiæ præpositus et Cancellarius.“ Dobner, Mon. III. 15.

odstěhal. Ostatně možno jest, že sloužiti mělo oběma účelům zároveň, jelikož obě tyto záležitosti sobě nijak neodporují, a roku 1146 kromě nich neznámě jiných příčin politických, o kterých by byl Alexander v Cařihradě mohl vyjezdovati. Kníže Vladislav II. se jistě nevydal na výpravu tuto bez obezrelé přípravy. On sám praví v listině z roku 1169, že od nastolení svého vždy měl touhu, navštíviti svatou zemi¹⁾). Pražský letopisec píše takto: „Když zpráva o provolání sv. Bernarda jeho vlastním listem²⁾ došla knížete českého Vladislava II. a list ten před knížetem, biskupem, knězstvem i vším lidem veřejně čten jest, cítil se Vladislav v srdeci svém puzena, aby ke cti boží a pro odpustění hříchů vzal na sebe znamení kříže. Totéž učinili vlastní bratr jeho Jindřich, kníže Spithněv Bořivojovič a mnozí páni čeští. Správu země odevzdal Vladislav na čas své nepřítomnosti mladšímu bratraru svému Děpoltovi, muži opatrnému a srdnatému³⁾.“ Takové věci, jako zřízení protámní vlády, vyžadují času, a protož není divu, že kníže, pakli vyzvání od sv. Bernarda v únoru 1147 do Prahy došlo, teprvé asi v červnu s lidem svým ke králi přirazil. Tužba, od nastolení jeho chovaná, navštíviti totiž hrob Páně a jiná místa v svaté zemi, blížila se tedy ke splnění⁴⁾.

Ale v českém vojsku křížáckém spatřujeme také kněžice Spithněva, syna Bořivojova, o kterémž předce víme, že byl země zpuzen. Dle příkazu církve nesměl nikdo více býti pronásledován, jakmile na sebe kříž vzal; Spithněv mohl se tedy ve výpravě zúčastnit, ač nejsa vlastně na milost přijat. Že on také skutečně na milost přijat nebyl, poznáváme z toho, že ho r. 1148 kníže sám do vazby vsaditi dal⁵⁾. Později uslyšíme, kterak mu teprvé císař Fridrich

¹⁾ Cod. dipl. Mor. I. 284.

²⁾ Srovn. str. 150 a násl. t. d.

³⁾ Letop. Vincenc. k r. 1147, u Pertze XVII. 663.

⁴⁾ Cod. dipl. Mor. I. 284.

⁵⁾ Letop. Vincenc. k r. 1148, u Pertze XVII. 663.

vymohl dovolení k návratu do vlasti. Ve vyhnanství žili ještě i jiní Přemyslovci, Spitihněvův bratr Lipolt, pak bratří Soběslav a Vladislav, synové knížete Soběslava I.; Lipolt a Vladislav nezjevují se více v dějinách, Vladislava nacházíme ještě jednou, r. 1165, na listině co svědka, jiná paměť o nich se nezachovala¹⁾, ale s kněžicem Soběslavem setkáme se ještě častěji. Zda-li Kunrat Znojemský se přidal k vojsku křížáckému pro napravení svých soukromých i politických hřichů, o tom nás nedošlo žádné víry hodné svědectví současné²⁾. Ale letopisec Pražský, kterýž tolik znamenitých osob co účastníky výpravy zejména uvádí, jistě nebylby Kunrata mlčením pominul. Protož smíme se domnívati, že Kunrat doma zůstal.

Tehdejší svět nepřestal však na první myšlénce výpravy proti nevěřícím Turkům na východě, nýbrž rozšířil ji proti veškerému nekřesťanstvu vůbec³⁾. Zejména měli Slované pomorští, u kterých vzduch píli svatého Oty pohanství na mnoze se udrželo, stůj co stůj⁴⁾ obrácení být na víru křesťanskou. K tomu konci sešlo se v severních Němcích zvláštní vojsko křížácké, kteréž se od jerusalemkého také zevně rozlišovalo křížem obzvláštního tvaru⁵⁾. Všichni, kdož z jakýchkoliv příčin nemohli se vydati na dlouhé tažení k východu, a předce nechtěli sebe vyjmouti z obecného proudu, přijali tak zvaný kříž slovanský a žádali na papeži

¹⁾ Srov. str. 112 a 122 t. d. Cod. dipl. Mor. I. 276.

²⁾ Pešina, Mars Mor. str. 310 uvádí zcela určitě knížete Kunrata co účastníka křížácké výpravy; taktéž Dúbravský XII. 108. Ale oba vypravují při tom takové vedlejší okolnosti, že z nich nesprávnost onoho udání na jevo vychází.

³⁾ Jaffé, Konrad III. str. 150.

⁴⁾ „Auctoritate nobis a Deo concessa . . . sub excommunicatione prohibentes, ut nullus de paganis ipsis, quos christianæ fidei poterit subiugare, pecuniam vel aliam redemptionem accipiat, ut eos in sua perfidia remanere permittat.“ Slova to Eugena III. v bulle z 11. dubna 1147, Cod. dipl. Mor. I. 245.

⁵⁾ Viz str. 92 t. d. pozn. 2.

Eugenovi III., tehdy ve Francii meškajícím, křížovou bullu proti Slovanům zálabským¹⁾), pouštice se takto do podniknutí, kteréž původcům svým zjevně bylo na ujmu.

V čele tohoto podniknutí spatřujeme Jindřicha Lva a Albrechta Medvěda. Oba měli rozsáhlé země v Polabí a poplatné sobě větve slovanské, o kterých snadno se domyslití mohli, že hned při prvním útoku se spojí se svými pohanskými bratry za Labem. V tom, že právě tato dvě knížata ku své vlastní škodě k výpravě proti Slovanům nejvíce pobízeli, nacházíme důkaz uchvacující moci oné myšlenky, jejíž zástupcem byl i zde svatý Bernard. Na snémě Frankfurtském v březnu r. 1147 jest toto tažení proti Polabanům u přítomnosti sv. Bernarda umlouváno²⁾ a uzavřeno, že všichni k 29. dubnu u Magdeburka hotovi býti mají. Tytéž duchovní a světské výhody, jako křížákům východním, slibovány jsou též bojovníkům severním, a zvláště jim přikazováno, „aby s pohany slovanskými neučinili mír, dokud aneb modloslužbu svou neopustí aneb vyhlazení nebudou.“ Svatý Bernard sepsal usnešení tato do zvláštního provolání ku všemu křesťanstvu³⁾, kteréž bezpochyby spolu s křížovou

¹⁾ Cod. dipl. Mor. I. 244. „Quidam ex vobis . . . contra Sclavos ceterosque paganos, habitantes versus aquilonem ire et eos christianæ religioni subiugare domino auxiliante intendunt. Quorum nos devotionem attendentes“ atd. Srov. Auctar. Gemblacen. k roku 1148 u Pertze VI. 392.

²⁾ Cod. dipl. Mor. I. 254. Že sv. Bernard byl při sněmu Frankfurtském, vidíme z letop. Korvejsk. k r. 1147 u Pertze III. 16.

³⁾ Cod. dipl. Mor. I. 254. O pravosti tohoto nevročeného provolání vzešla některým spisovatelům veliká pochybnost, na př. Damberger, synchr. Geschichte VIII. 446, a sice za příčinou nekřesťanských a nelidských ustanovení proti Slovanům: „Illud enim omnimodis interdicimus, ne qua ratione ineant fedus cum eis, neque pro pecunia neque pro tributo, donec auxiliante deo aut ritus ipse aut natio deleatur.“ Aneb: „denuntiamus, armari christianorum robur adversus illos, et ad delendas penitus, aut certe convertendas nationes illas signum salutare suscipere.“ Slova tato vyjadřují celkem totéž, co papež ve své křížové bulle, dané in territorio Trecensi III. Idus

bullou papežovou uveřejnil. Bulla tato vydána jest u Troyes dne 11. dubna 1147. „Božským jest to řízením,“ píše papež, „že tak veliký počet křesťanů z rozličných stran světa se chystá ku boji proti nevěřícím. Kdežto někteří králové a knížata se chystají ku vysvobození církve východní, pozdvihl král španělský zbraní proti Saracenům v této zemi a zvítězil s pomocí boží již několikrát. Nyní pak zamýšlejí někteří výpravu proti Polabánům a ostatním na severu bydlícím pohanům, aby je s pomocí boží do luna církve křesťanské přivedli. On že tedy i témto pobožným povoluje pod předepsanými výminkami tytéž odpustky, které papež Urban udělil putujícím do Jerusaléma; ale že zapovídá pod trestem klatby, aby kdo přijal peněz neb darů od pohanů, kteréž by na víru křesťanskou obrátili mohl, a za to by jim dovolil zůstati ve své nevěře. Jelikož pak záhadno jest, aby mezi křižáky severními byl muž nábožný, rozumný a učený, kterýž by o svornost a shodu mezi nimi pečoval, že úřad takový vznesl na biskupa Anselma Havelberského. Radě, napomínání a rozkazu biskupa toho aby tedy pokorně se poddávali¹⁾.“

Aprilis 1147 (Cod. dipl. Mor. I. 244) praví ohledem k míru se Slovany. Srovn. str. předchozí. Mínění sv. Bernardem o Slovanech zde pronesené bylo obecné, jak patrně jest z Auctar. Gemblacen. k r. 1148 (správě 1147) u Pertze VI. 392. „Daci (Daniæ incolæ) et Westphali ac Saxonum duces consenserunt in hoc, ut aliis euntibus Ierosolimam contra Saracenos, ipsi vicinam sibi Selavorum gentem aut omnino delerent aut cogerent christianam fieri.“ Nápadnější jest nám úplné pomlčení o papežské bulle křižové; odpustky a t. d. mohly slibovány být teprve po prohlášení papežovy bully; a podobně, jakož sv. Bernard na závěrku listu svého ke knížeti Vladislavovi II. a národu českému praví: „Exemplar quoque literarum domini papæ missimus,“ bylo také zapotřebí aspoň doložit, že ku prohlášení odpustků splnomocněn jest. Za tou přičinou se také domníváme, že ono provolání se nezachovalo v původní formě, jak je byl sv. Bernard sepsal.

¹⁾ Cod. dipl. Mor. I. 244, mylně k r. 1146, protože papež v tomto roce byl v Itálii, a teprve roku následujícího ve Francii, zejména v dubnu blíže Troyes. Jaffé, Regest. str. 626. Překlad dle Giesebrichta Wend. Geschichten III. 25 a násł.

Takto byla tedy i výprava proti Slovanům organizována. Anselm, biskup Havelberský, byl při ní ustanoven za legáta, kdežto kardinálové Dětvín a Kvido sprovázeti měli vojsko křižácké do Palästiny co plnomocní papežovi¹⁾). Výprava k severu měla počít dne 29. dubna z Magdeburka, výprava do svaté země pak z Řezna v témdni velikonočním. Z toho vidíme, že veliké vojsko křižácké dříve se mělo dátí na pochod. Král Kunrat III. slavil svátky velikonoční dne 20. dubna 1147 v Bamberce²⁾ a držel pak dne 23. a 24. dubna veliký dvorský sněm v Norimberce³⁾). Na tomto sněmě odevzdána jest říše slavně desetiletému Jindřichovi⁴⁾). „Král nepřestal na tom, že synu svému spravedlnost a pobožnost přizkazoval a důstojnost církve i čest říše poručeny činil; on dal mu krom biskupa Mohučského Jindřicha, na kteréhož beztoto za nepřítomnosti královny správa říše náležela, také za rádce opatrného Vibalda, opata Stabelského a Korvejského. Především pak odkazoval ho ku papeži; toho aby ve všech věcech poslušen byl⁵⁾.“

Toto byl poslední veliký sjezd říšský před výpravou; ale za to byl také skvělý a četně navštíven. Kromě metropoly Mohučského byli tam arcibiskupové Magdeburký a Bremský, biskupové Bamberský, Wormský, Vyrzpurský, Eichstedský, Halberštadtský, Verdunský, Münsterský, Meziboršký a Braniborský, Vibald opat Stabelský a Korvejský, ze světské pak strany markrabata Albrecht Medvěd a Kunrat Vetínský, vévodové saský, švábský, elsasský a burgundský, lantkrabí durinský a mnozí jiní. Mezi nimi nacházíme

¹⁾ Cod. dipl. Mor. I. 257.

²⁾ Annal. S. Disibodi k r. 1147 u Pertze XVII. 27.

³⁾ Annal. Magdeburgen. k r. 1147 u Pertze XVI. 188. „Rex in festo beati Georgii martiris Nurinberch habita curia coadunatis fidelibus, qui se vivifice crucis vexillo signaverant . . . Ierosolimam ire decreverunt.“ Slavnost svat. mučenika Jiří padá na 23. dubna. Ze 24. dubna uvádí Jaffé listinu, Konrad III. str. 123. č. 2.

⁴⁾ Annal Aquenses k r. 1148. Pertz XVI. 686.

⁵⁾ Jaffé, Konrad III. str. 154.

také biskupa Jindřicha Olomúckého¹⁾). On zajisté byl také unešen zápalém obecným a hotov bojovati za svatou věc, ale ne ve vzdálené Palæstině, nýbrž v bližší zemi slovanské, kterouž ze dvojí své cesty missionářské již znal a kdež se nadíti mohl, že platnější služby bude konati moci. Jelikož pak ze svrchu jmenovaných knížat církevních a světských, kteráž spolu s biskupem Olomúckým v Norimberce sněmovala, skoro všichni vypravy proti Polabánům se účastnili²⁾, sotva se mylíme, domýšlejice se, že právě na tomto sněmě tažení proti pohanům severním umlouváno a uzavřeno jest. Knížete Vladislava II. na tomto sněmě nenacházíme; opatření ve vlastní říši potřebné zdržovalo ho doma. Předce však můžeme vypravení jeho do té samé asi doby klásti jako vypravení krále německého.

Ke křížáckému vojsku sbírajícímu se u Řezna připojili se ještě vévoda Velf a vévoda Fridrich Barbarossa s lidem svým, pak vstoupil král s družinou na den slavnosti nalezení sv. kříže, dne 3. května³⁾, do četných lodí, aby se po Dunaji vydal na cestu do svaté země, kdežto jízda po zemi se dala na pochod do Uher. Blíže Ardakeru, mezi městem Enží a bájeplnými Pechlary v Dolních Rakousích, přistal král a slavil Nanebevstoupení Páně, tehdy dne 29. května⁴⁾. Zde zůstal dva neb tři dny ležeti táborem, očekávaje příchod ostatního vojska. Biskupa Jindřicha Olomúckého spatřujeme ještě v družině králově. V královské listině bezpochyby v tomto táboře vydané cisterckému klášteru Světlé pod Manhartskou horou nacházíme ho mezi ostatními svědky⁵⁾. Zde však

¹⁾ Listina u Jaffé, Konrad III. str. 123. č. 2. Chronicon Montis Sereni Edit. Eckstein pag. 20.

²⁾ Annal. Magdeburgen. k r. 1147. Pertz XVI. 188.

³⁾ Bucher, Geschichte der Baiern, kniha IV. str. 179.

⁴⁾ Otto Frisingen. de gestis Frider. I. 44.

⁵⁾ Cod. dipl. Mor. I. 260. Že vročení anno V. 1148. Indictione XIII. mylné jest, ukazuje Meiller, Regesta str. 33 a 221. č. 190. Vším právem klade listinu tuto do května 1147, a jelikož sotva se domýsleti lze, že král mezi obtížnou tehdy cestou na Dunaji listoval,

opustil krále a rozžehnal se se spolubratřími svými, biskupem Otou Frysinským, Jindřichem Řezenským, Anselmem Havelberským, Altmanem Tridentským a Hartmanem Brixenským, jenž všichni onu listinu spolu s ním byli podepsali a větším dílem syrský kříž nesli¹⁾). Dne 8. června slavili křížáci svatodušní svátky nad Fišavou, na pomezí uherském²⁾, ale dorazili tam patrně o několik dní dříve, jelikož král již v této krajině vydal listinu potvrzovací nově založenému augustinskému klášteru Valdhauskému³⁾. Jiná, korutanskému klášteru cisterckému Viktring vydaná listina z 16. června, zdá se ukazovati k tomu, že vojsko křížácké déle zde se zdrželo⁴⁾. Jestliže totiž kníže Vladislav II. s vojskem českomoravským skutečně teprv na počátku června spojil se s králem Kunratem⁵⁾, stalo se to jistě, když křížáci němečtí leželi nad Fišavou. Přímá cesta z Čech a Moravy sem vedla přes Brno a Břeclav. Od této chvíle zůstal kníže Vladislav nerozlučným soudruhem krále a bral s ním podílu v hojných strastech a sporých radostech celé výpravy křížácké. Kdy a kde zapužený velký kníže polský Vladislav II. s vojskem se spojil, nevíme.

Mezitím, co němečtí křížáci Uherskem, kteréž k svátemu podniknutí hojně přispívalo penězi⁶⁾, a dále k Drinopolí postupovali beze zvláštních nesnází, hnula se také

---

listina tato pak dle Meillera do května spadá, smíme ležení u Ardakeru pokládati za nejpřihodnější k sepsání jejímu.

¹⁾ Meichelbeck, histor. Frisingen. I. p. inst. n. 1321.

²⁾ Ota Frysinský de gest. Frid. I. 44. na uv. m. fol. 14. Pertz XX.

375 „Inde (Ardacher) usque ad terminos ferme regni sui procedens, non longe a fluvio Viscahe mansionem locavit celebratoque ibi sancto Pentecoste, cum universis pene copiis suis Litahe transiens in Pannonia tentoria fixit, aliis per Danubium navigantibus, aliis per terram euntibus.“

³⁾ Meiller, Regest. str. 34. č. 18.

⁴⁾ Meiller, Regest. na uv. m. č. 19.

⁵⁾ Palacký dějiny I. 1. 38.

⁶⁾ Thurocz II. 66. Schwandtner, Script. I. 181.

druhá výprava z Magdeburka, ve smluvěný čas, dne 29. června proti Slovanům. Již napřed jmenovali jsme přední osoby stavu duchovního, kteréž se této výpravy účastnily, a podtkli jsme, že biskup Olomúcký Jindřich k nim se přidal. Z vynikajících účastníků stavu světského jmenovati slusí: Jindřicha Lva, vévodu saského, vévodu Kunrata Zahrinského, markrabího Albrechta Medvěda, falckrabí Fridricha a Heřmana, Kunrata Míšenského a mnohé jiné¹⁾. Netřeba hledati příčin, proč biskup Jindřich nezůstal raději u krále německého a svého knížete, kteříž předce tak rádi jeho radou se spravovali. Jsou zřejmé. Zkušenosti nabyté, známosti dříve již na severu získané, a menší nebezpečí s rovnou záslužností, přiměly zajisté obstarlého biskupa, kterýž byl svatou zemi beztoto jednou již navštívil²⁾, k tomu, že se přidal k výpravě severní. Za „svědka obcování“, jakého dekrety církevní každému biskupu mítí přikazují, obrál si Pražského děkana Jindřicha³⁾ a chtěje co biskup moravský také z Moravy posilu s sebou přivesti, přiměl knížata Otu III. Olomúckého a Vratislava Brněnského k účastenství v této výpravě. Oba zajisté byli ještě povinni, veřejně vykonati nějaký vynikající zbožný skutek na pokání za své těžké provinění, nebot oba byli se roku 1142 zúčastnili Kunratova spiknutí, a Vratislav nad to byl usvědčen ze zlosynného útoku na biskupa Jindřicha roku 1145 u Úsobrna. Ostatně snad obměkčilo také šťastné vyzdřavení z těžké nemoci srdce Vratislavovo ku vděčnosti; zkrátka Ota III. a Vratislav tálí

¹⁾ Annal. Magdeburgen. k r. 1147. Pertz XVI. 188. Chronica Slavorum Helmoldi, presbyteri Bosouiensis et Arnoldi, abbatis Lubecensis. Henricus Bangertus recensuit, Lubecæ 1659. 4º Lib. I. c. 62. pag. 147. Nové vydání u Pertze XXI. 1—250.

²⁾ Stavn. str. 69 a násł. t. d. Že biskup r. 1147 mnohá již léta měl, praví Eugen III. v listu z 24. října 1149 k biskupovi Jindřichovi: *Grave nobis est, quod confectus senio, de longa vita, quam tibi valde cupimus, non confidis.* Cod. dipl. Mor. I. 262.

³⁾ Mnich Sázav. k r. 1146, u Pertze IX. 159.

s sebou proti Polabanům, majíce za společníka i Svatopluka, bratra Otova⁴⁾.

Biskup Jindřich zajisté se nevydal na cestu, aniž by o předsevzetí svém byl zpravil svatého otce Eugena III., kterýž se v měsících červnu, červenci a srpnu r. 1147 zdržoval v Meaux, v Paříži a v Auxerre. Zvláštní posel přinesl svatému otci do Francie návštěví o předsevzetí biskupově a zároveň i zprávu, že se jemu, biskupovi, podařilo knížete Vladislava II., bratra jeho Jindřicha a strýce Spytihněva Bořivojice z rodu českého získati výpravě do Palæstiny, výpravě pak severské knížata z linie moravské Otu III., Vratislava a kněžice Svatopluka.

Ale prvě než poselství toto došlo ke dvoru papežskému, uzavřel Eugen III. vznesti na biskupa našeho provedení záměru jiného, velice důležitého. Mělt on přemluvit krále Kunrata III. k tomu, aby v Byzantu znova hnul otázkou, tolikrát již a vždy nešfastně probíranou, totiž o spojení církve východní s církví západní, maje ho povzbuzovati, aby věc ta ve prospěch církve římské ke konci přivedena byla. Záměr ten vyjevil papež při té příležitosti, když dne 15. července 1147 své legaty Dětvína a Kvidona biskupu Jindřichovi odporučoval. Papež píše jemu: „Důvěřujice lásce Tvé a vědouce, že král u všech věcch hlavně Tvým důmyslem a Tvou radou se spravuje, ukládáme Tvé zvláštní péče, bys krále vybídnul a všemi prostředky k tomu měl, aby, pamětliv jsa cti matky své, svaté římské církve, vší moci od Boha sobě svěřené užil a církev Byzantskou navrátil k jednotě, jakáž před věky bývala²⁾.“

Ale rozkaz ten došel místa svého příliš pozdě; biskup Jindřich byl již od 29. června na výpravě proti Polabanům. Papež, poslem svým o tom zpraven, byl sice překvapen, ale nemohl odepřítí schválení podniknutí biskupovu. „Větší

¹⁾ Cod. dipl. Mor. I. 258.

²⁾ Tamtéž I. 257. Důležité toto breve má v Bočkově přepisu číslo 5.

by mne ovšem naplňovalo radostí," píše papež v odpovědi své, „kdybych od poslů Tvých byl uslyšel, že se podařilo opatrnosti a důvtipnosti Tvé položiti símě do srdce králova, z kterého by vzrostlo sjednocení s církví Byzantskou co nejkrásnější ovoce pro matku všech církví pro církev římskou. Věda však, že nejsi více po boku králově, spouštím se naděje zdaru podobného podniknutí. Věc byla přetěžká i nemohu než schvalovati velmi moudré opatření Tvé; putuj tedy s Bohem a s požehnáním stolice apoštolské i buď přesvědčen, že denně Tebe v modlitbu Svou zahrnuji. Neopomeň také, zpraviti mne o pokrocích výpravy. V Kristu budiž zdráv¹⁾.

Výprava nedala Jindřichovi mnoho příčiny ke zpravám; trvala jen asi dva měsíce, od července až do začátku září, a měla sama v sobě již ode všeho začátku zárodečného nezdaření. Zdá se totiž, že Jindřichovi Lvu a Albrechtovi Medvědu, již v čele výpravy stáli, v pravdě ani nešlo o to, násilně obracet na křesťanství kmeny, jim s velkou časťí poplatné. Helmold, vrstevník Jindřicha Lva a znamenitý letopisec Polabanů, praví o něm, že se jemu při četných výpravách proti Slovanům severním k obracení jich na víru nikdy nejednalo o jich pokřestení, ale o jejich peníze²⁾. Rozprávky, vedené tehdy zcela veřejně u vojště saském „že se pustoší vlastní země a bojuje proti vlastním poddaným³⁾,“ byly zajisté jen ohlasem náhledu předních vůdců o výpravě této; což tedy divu, že brzo nastaly rozmišky⁴⁾, kteréž ni-

¹⁾ Tamtéž I. 258. Přepis tohoto listu jsem nenalezl, ani uvedený Codex Litoviensis.

²⁾ Helmoldi chron. na uv. m. I. 65. str. 151.

³⁾ Helmold I. c. 65. „Dixerunt autem satellites ducis nostri (Heinrici) et Adalberti Marchionis ad invicem: Nonne terra, quam devastamus, terra nostra est.“

⁴⁾ Ota Frysini. de gest. Frid. I. 44. „Qualiter etiam Saxones vicinas, ut dixi, gentes aggressi, principibus inter se discordantibus, ad propria remeaverint, ab memoria eorum, qui adhuc supersunt, nondum excidit.“

čily všecku možnost šťastného výsledku zbraní. Přední chyba byla ta, že celá moc válečná se rozdělila na dvě současné výpravy, totiž proti Bodrcům a proti Luticům; druhá pak byla, že Niklotovi, knížeti Bodrcův, necháno času, by se nejen k odporu mohl připraviti, ale i sam útok podniknouti. Nás zajímá především výprava proti Luticům, protože se jí biskup Jindřich, knížata Ota a Vratislav, kněžic Svatopluk a vojsko moravské účastnili.

Vojsko proti Luticům vypravené čítalo asi 60.000 dobře ozbrojených mužů¹⁾). Se strany světské byli zde kromě jmenovaných knížat moravských přední vojevůdcové Albrecht Medvěd, Kunrat mišenský, falckrabí Frydrych ze Someršenburka a Heřman, falckrabí z Rýna, se strany pak duchovní Frydrych, arcibiskup Magdeburský, biskupové Rudolf Halberštadtský, Verner Münsterský, Reinhard Mezibořský, Braniborský a Vibald, opat Stabelský a Korbejský. Všecky zde jmenované viděli jsme spolu s naším biskupem Jindřichem na posledním sněmě říšském v měsíci dubnu v Norimberce. Papežským legátem při tomto vojsku byl, jak již napřed řečeno²⁾, Anselm, biskup Havelberský. Vojsko přesedělo v prvních dnech července Labe u Magdeburka, vtrhlo pleně do země Bodrcův. Křižáci spálili město Malachov, v nyn. velkovévodství Meklenbursko-Svařinském nad Pěnou mezi jezery Malachovským a Komorovským³⁾, spolu s pohanským chrámem poblíž ležícím a jali se pak obléhati Dymín, město přirozenou svou polohou velmi pevné, ležící ve dnešním okresu Štětinském nad vtokem Třeble a Dolenicí do Pěny. Tento pohyb podporován jest od Polanův, kteríž v síle asi 20.000 mužů křižákům na pomoc táhli podél Odry k Štětinu. Biskup Jindřich oddělil se s Moravany od hlavního voje, ležícího před Dymínem, a obrátil se do Pomořan, aby pro-

¹⁾ Letop. Magdeb. k r. 1147, u Pertze XVI. 188.

²⁾ Tamtéž na uv. m.

³⁾ Několik mil k jihovýchodu města Malchina leží také osada jmenem Malchov. Letop. Magdeburský na uv. m. praví „fanum etiam cum

vedl takto spojení s Polany¹⁾). Plán ten byl zajisté veliký a mistrný; že nevydal očekávaného užitku, nestalo se vinou Jindřichovou.

Druhé vojsko, pod vedením Jindřicha Lva, Kunrata Zährinského, arcibiskupa Adelberta Bremského a biskupa Dětmara Verdenského, přitáhlo před Dubno, tvrz to, kterouž byl Niklot, kníže Bodrcův, před nedávnem na severovýchodním konci jezera Svařinského vystavěl²⁾). Zde se s nimi spojili dánští králové Sven a Kanut, majíce prý 100.000 vojínů s sebou³⁾). A přece nedosáhli křižáci ani u Dymina ani u Dubna žádného značného úspěchu. „U Dubna utrpěli Dánové velikou porážku před očima Němců, kteří na druhém břehu jezera stojíce, jim ku pomoci přispěti nemohli, a ztratili mnoho zajatých. Když pak, podrážděni takovou nehodou, tím urputněji naléhali na město, přepadli Ránové (obyvatelé ostrova Ruje) dne 31. července 1147 slabě osazené lodě jejich a pobrali jím veliké jich množství. Na tom měli Dánové dosti; obrátili se k lodím svým, zahnali Rány a pustili se k domovu⁴⁾.“ Tím zarazilo se oblehání Dymína i Dubna, na obou stranách rychle za sebou učiněno jest příměří, a když obležení slíbili, přijíti křest a vydati zajaté Dány, upustili křižáci od dalšího válčení a zdvihli se domů. Opat Vibald vrátil se z výpravy křižácké již 8. září⁵⁾.

idolis, quod erat ante civitatem Malchon, cum ipsa civitate concremaverunt.“ Helmold I. 87. 92. II. 4 jmenuje město ono Melicon, Malachon i Malacove. Vydatelé letop. Magdebur. přijali Malchin.

¹⁾ Letop. Vincenc. k r. 1147, u Pertze XVII. 663. Mnich. Sázav. k r. 1147, u Pertze IX. 159.

²⁾ Jaffé, Konrad III. str. 146. č. 4.

³⁾ Letop. Magdeb. k r. 1147. Pertz XVI. 188.

⁴⁾ Jaffé, Konrad III. str. 146. Den bitvy u Dahlmanna, Geschichte von Dänemark I. 255.

⁵⁾ Epistola Wibaldi 131 u Mart. a Duranda, Collect. II. 301-316. Str. 312. „Reversi ab expeditione Slavica in nativitate beatæ Mariæ.“ Jaffé, Konrad III. 227 č. 16.

Moravané a Poláci sevřeli Štětí, jak mohli; ale Po- mořané vztýčili kříže na hradbách a vypravili poselství s biskupem Albertem v čele do tábora křižáckého, tážíce se udiveni, proč nepřátelsky proti nim vytáhli, jelikož oni již z dob svatého Oty dobrí křesťané jsou. Jestliže chtí u nich křesťanství utvrditi, aby toho kázáním biskupů svých dokázali, nikoliv pak zbraněmi. Jelikož však, praví Pražský letopisec Vincenc dále, Sasům více se jednalo o dobytí cizí země, než o rozšíření víry křesťanské, přijali bez rozpaky námitky takové a narovnáním mezi biskupy saskými, biskupem Štětinským a Ratiborem, knížetem Pomořanů, skončila se výprava křižácká. V přímořském území mezi Labem a Pěnou nebyla víra křesťanská přivedena k uznání, aniž obyvatelstvo tamější vyhubeno. „Kde Bůh nebyl podnětem, tam nemohlo podniknutí potkat se s dobrým koncem¹⁾.“

Den, kdy se biskup Jindřich s moravskými knížaty vrátil do vlasti, znám není, ale stalo se to jistě v měsíci září, protože letopisy Magdeburšké trvání celé výpravy na tři skoro měsíce vyměřují²⁾; jelikož pak dne 29. června začala, musela být skončena v září³⁾. Doma shledali křižáci moravští nejedny proměny.

Jakmile ve známost vešlo, že kníže Vladislav II. se vydal na dlouhou cestu do Jerusalema a knížata moravská jsou zaměstnána výpravou severní, vkradl se do země Soběslav Soběslavic, o němž víme, že v Němcích u vyhnanství žil⁴⁾, a přivedl hned několik sobě oddaných druhů s sebou, jiné pak sliby a oulisnosti sobě naklonil. Nepříšelť zajisté

¹⁾ „Ubi etenim deus non fuit in causa, bono fine terminari difficillimum fuit.“ Letop. Vincenc. k r. 1147. Pertz XVII. 663. Události před Štětínum vypravuje samojediny Vincenc. Jinak dobře zpravení letopisové Magdeburští nezmiňují se o nich.

²⁾ „Et fere per tres menses peragundo omnia vastaverunt.“ Letop. Magdeb. k r. 1147. na uv. m. 188.

³⁾ Mnich. Sázav. k r. 1147. „Sdico . . . adiit Pruzos . . . et eodem anno est reversus.“ Pertz IX. 159.

⁴⁾ Srovn. str. 113 a 154 t. d.

za jinou příčinou, než aby mocí dobyl stolce knížecího, k němuž sobě právo osobaoval. Ale Děpolt osvědčil se co věrný strážce panovnického práva bratra svého a co obezřelý vůdce branné moci, proti nápadníkovi vypravené, tak že Soběslava za Zdici, dle nichž biskup Jindřich rodné jméno má, v noci zaskočil, ve dvorci jakémusi jal a na Pražský hrad zavezl, kdež ho dal ve pevné věži stříci až do návratu knížete Vladislava II.

Nápadno jest, že zmáhající se v zemi loupežnictví bylo jakoby předehrou k tomuto pokusu převratu u vládě, podobně jako při spiknutí Kunratově. Ale Děpolt zakročil rázně proti zbojníkům; přísnost jeho a uvěznění Soběslava zdá se že přítrž učinili zlořádům těm¹⁾). Zdali biskup Jindřich a knížata moravská po návratu svém něčím přispěli ku zajetí Soběslava a potlačení loupežnictva, sotva více bude možno vyšetřiti. Biskup Jindřich sobě ovšem stýská na množství prací, když ho papež Eugen III. v říjnu zval ku březnu budoucího roku na církevní sněm do Trevíru²⁾). Ale práce ony nemusely zrovna vyplývati z událostí a poměrů právě vypravovaných; zkrátka, musíme se přiznat, že o Soběslavově pokusu odboje a o postavení Moravy v té věci bližších zpráv nemáme. Co se však koncilu Trevírského týče, má se věc takto.

Mladý král německý, Jindřich, věrně zachovával se dle napomenutí otceva, na velikém říšském sněmu ve Frankfurtě v březnu 1147 daného, i přidržel se ve všech věcech

¹⁾ Letop. Vincenc. k r. 1147 u Pertze XVII 663. Zdice, nyní též Zdice při silnici mezi Berounem a Žebrákem. Srov. str. 16, pozn. 1, t. d. Přiběhové, jež klade Vincenc, ukazují zjevně, do jaké míry lze důvěrovati letop. Třebíčským, u Pešiny Mars Morav. I. 312 vzhledem k jetí Soběslavovu citovaným. Pešina, pronášeje o udání Pulkavově (Dobner, Mon. III. 165), kteréž jest zkrácený výpis z Vincencia, pochybnost svou, praví dále: „at mihi plus fidei facit Annalium Trebicensis Monasterii Continuator, qui tum vivebat, et qui Soběslauum a Wladislao duci captum memorat.“

²⁾ Cod. dipl. Mor. I. 259.

Eugena III. a rád spravoval se jeho radou. Jelikož pak kdo raditi má a chce, znáti musí věci, o něž se jedná, zde tedy záležitosti německé: umínil si papež, sám osobně odebřati se do Němec. Albero Trevírský nabídl mu pohostinství, kteréž papež také přijal. V neděli dne 30. listopadu 1147 držel papež s družinou sedmnácti neb osmnácti kardinálů slavný vjezd do Trevíru¹⁾). Zdá se, že také zamýšlel, držeti obecný sněm církevní na půdě německé, zejména v Trevíru; neboť ještě z Auxerre zdělil dne 11. října 1147 úmysl ten biskupu Olomúckému a poslal mu po podjáhnovi sv. církve římské, Janovi, pravidelně vyhotovené pozvání k tomuto sněmu církevnímu, kterýž měl dne 21. března 1148 začít. „Plni důvěry v Tvou lásku a věrnost k nám,“ píše Eugen III., „kterou z řízení Tebou pro církev římskou vedených do statečně známe, zveme Tě“ a t. d.²⁾). Kterak to přišlo, že již druhého dne, totiž 12. října nikoliv Trevír, nýbrž Troyes ve francouzské Kampanii arcibiskupu Salcpurskému co místo schůze se naznačuje³⁾, jest naprostoto záhadné. Prodlení jednoho dne jest příliš krátké, než abychom pátrati mohli po důvodech. V té věci zase pohřešujeme spolehlivé přepisy listů Eugenových. Bezpochyby že i biskup Jindřich do Troyes zván byl, neboť již dne 6. října obdržel Suger, slovutný opat Svato-Divišský, na seznam měst francouzských, kteráž papeži k odbývání sněmu církevního navrhoval, za odpověď, že Eugen III. při rozhodnutí učiněném setrvává⁴⁾). Ze při-

¹⁾ Doklady u Jaffé, Konrad III. str. 157.

²⁾ Cod. dipl. Mor. I. 259. „Quoniam . . . proxima dominica, qua cantatur Lætare Jerusalem, apud Treverim in fiducia spiritus sancti concilium celebrare decrevimus, patres nostros archiepiscopos, episcopos, et alias ecclesiarum pralatos de diversis mundi partibus duximus convocandos. Ideoque etc.“

³⁾ Jaffé, Regest. str. 629. „Proxima dominica, qua cantatur Lætare Jerusalem (21. března 1148) . . . apud Trecas concilium celebrare decrevimus.“

⁴⁾ Jaffé, tamtéž. „De locis regni ad celebrandum concilium oblatis, gratias agit, sed inquit, quoniam nostrum firmaveramus concilium, propositum nostrum non duximus immutandum.“

tom nezůstalo, nýbrž sněm církevní k určené době, dne 21. března 1148, do Remeše svolán jest, má svou příčinu v nepřátelském postavení, kteréž vzniklo mezi papežem a Štěpánem králem anglickým (1135 † 1154), jehož ujec Jindřich byl pánem města Troyes. Z důvodů zde vyložených soudíme, že biskup Jindřich nebyl zván do Trevíru, nýbrž do Troyes. Kromě pozvání ke sněmu církevnímu dostal on také jiný úkol.

Postavení Vladislava II. polského bylo se od výpravy, kterouž Kunrat III. v jeho prospěch byl podnikl, spíše zhoršilo než zlepšilo. Kunrat přimlouval se sice za něho u papeže¹⁾, ale tento byl si vyšetření celé věci vyhradil²⁾ a neučinil v té příčině až posud žádného opatření, ačkoliv král před výpravou křížáckou na novo mu připomenouti dal blaho své sestry, provdané za velkého knížete polského³⁾. Teprvě nyní nařídil papež podjáhnu Jánovi, kteréhož co posla byl vypravil k biskupu Jindřichovi, aby se pokusil o smíření mezi zpuzeným Vladislavem a bratry jeho Boleslavem, Měškem a Kazimírem. V této pak důležité věci měl biskup Olomúcký raden i pomocen býti vyslanci papežovu⁴⁾. Ale tentokráte nemohl biskup náš dostáti přání papežovu. Řízení, kteráž přítomnosti jeho v diecézi nutně vyhledávala, přiměla ho k tomu, že osvědčeného přítele svého, Pražského probošta Daniela vypravil k papeži do Trevíru, prose by ho zprostil povinnosti, dostaviti se k sněmu církevnímu. Papež žádané povolení udělil velmi laskavým listem, daným z Trevíru dne 18. prosince 1147, žádaje biskupa, aby jeho, jako až posud tak i budoucně do modlitby své zahrnoval, a připojil přání, aby ho brzy u sebe spatřil⁵⁾. Ale toto

¹⁾ Srovn. str. 142 a násł. t. d.

²⁾ Cod. dipl. Mor. I. 239.

³⁾ Jaffé, Konrad M. 159.

⁴⁾ Cod. dipl. Mor. 259.

⁵⁾ Cod. dipl. Mor. 259. Daniel... exoravit, „ut pro multis tibi instantibus negotiis vocationem ad concilium, quod mediante quadra-

přání papežovo nevyplnilo se více. Biskupa Jindřicha stáří stíhalo neduhu tělesnými, tak že již pomýšleti musel na konec vezdejší pouti své. Sotva že se dočkal radosti, přivítati knížete svého při návratu z daleké a strastiplné výpravy křížácké.

Když se vojsko německé bylo spojilo s houfy česko-moravskými, bezpochyby v táboře královském nad Fišavou o letnicích r. 1147, valil se ohromný proud, jehož i rozlehle roviny uherské sotva pojiti mohly¹⁾, bez značné překážky Uhrami a Řeckem až do roviny, kudy teče říčka Melas. Dne 7. září došli křížáci do této roviny a položili se táborem, chtice zde slaviti připadající na příští den slavnost Narození P. Marie. Tu však se stalo v blízkém pohoří protržení oblaků a příval vod nadělal v ležení německém nesmírných škod. Na štěstí že Frydrych švábský, příjmí Barbarossa (Rudobradý) a vévoda Velf měli tábor na výsině, kamž se utekli kdož jen mohli²⁾. Za několik dní dorazili do Konstantinopole a osadili předměstí Peru. Do města samého král Kunrat nepřišel. Byzantští si pospíšili, aby nevhodné jim hosti co nejrychleji přepravili do Asie. Stalo se to bez pochyby po odděleních, neboť čteme o knížeti Vladislavu, že on i Polané teprvě u Niceje spojili se s králem německým. Příchod krále francouzského ohlášen byl k počátku října. Ludvík VII. zdvihl se totiž v červnu z Met, kdež francouzští křížáci se sbírali, a slavil již dne 29. června ve Vormsu památku knížat apoštolských. Od Řezna počnouc postupoval po staré silnici, po které i Kunrat byl táhl. Pochod skrz Uhry trval jen patnáct dní, tak že král Ludvík dne 4. října byl již v Konstantinopoli a před koncem téhož měsíce i

gesima (21. března), auctore domino, celebrabimus, tibi... relatum...“ atd.

¹⁾ Ota Frys. de gest. Frider. I. 44. „Tantam autem post se (Conradus) multitudinem traxit, ut et flumina ad navigandum, camporumque latitudo ad ambulandum vix sufficere videretur.“

²⁾ Ota Frys. na uv. m. I. 45.

s vojskem svým na půdě asijské stál. Král Kunrat, kterýž napřed u Chalcedonu, pak u Nikomedie táborem ležel a dne 15. října k Niceji dorazil, zamýšlel pustiti se k Antiochii touž cestou jako slavný Bohumír z Bouillonu. Ale zde upozorněn jest na nepřemožitelné skoro překážky, načež ustanoveno v radě vojenské, aby učiněn byl pokus s nejvybranějším mužstvem proraziti k Ikonii, ostatní pak aby pod vedením Oty, biskupa Frysinského, nevlastního bratra králova, táhli hlavní cestou na Sardy do Karie a odtud podél břehu mořského do Kilikie¹⁾). Ani Jan Cinnamus ani druhý dvorský dějepisec Byzantský, Niketas Choniates²⁾, neudává, při kterém oddělení vojska kníže Vladislav s houfy slívanskými byl. Leč ani jednomu ani druhému voji nezdařilo se po vúli. Dílem vlastní neopatrnosti, dílem zrádnou úskočností Řeků přišli oba na zmar; králův blíže Dorylea v pustém pohoří, biskupův pak v Laodiceji a Pamfilii. Král Kuńrat, vrátiv se, spojil u Niceje slabé zbytky vojska svého s vojskem francouzským. Témuž vojsku přivtěl i kníže Vladislav hluček lidu svého, kteří byli záhubě ušli³⁾), a plavil se do Konstantinopole, neuzřev ani Jerusalema. Z družiny své ztratil

¹⁾ Damberger, synchron. Geschichte VIII. 456. S podivením jest, že Ota Frysinský, vypsav obširně nehodu na březích říčky Melasu, náhle se zamílceuje a přetrhnuv pokračování v popisu křížácké výpravy, ježíž účastníkem přece byl, raději čtenářům svým dlouhou chvíli způsobuje rozvláčným povídáním o kacířství biskupa Giliberta Poitierského a jiného bludaře, Eona, kteréhož letop. Magdeb. k r. 1148 u Pertze XVI. 190 Eus jmenuje. Zdali jen v té věci neměla účastenství nějaká zlá osoba; neboť i francouzský zpravodaj, Odo Deuilský jme se tu jaksi ostýchavě vyhýbat se určitéjším zprávám. Srovn. Pertzův archiv XI. 18 a násł.

²⁾ Joannis Cinnami Epitome rerum ab Joanne et Alexio Comnenis gestarum v Corpus Scriptorum historiæ Byzantinæ. Recensuit Augustus Meineke. Bonnæ 1836. Niketæ Choniatæ historia ex recensione Immanuelis Bekkeri, Bonnæ 1835.

³⁾ Cinnamus dí, že Čechové a Polané spojili se u Niceje s Němci. Cinnami Epitome kn. II. hl. 18 str. 84.

maršalka Jurika, kterýž padl v bitvě, a kancléře Bartoloměje, jenž se dostal Turkům do zajetí a více se nevrátil¹⁾).

V Konstantinopoli spřátelil se kníže Vladislav s císařem Manuelem Komnenem a získal si úctu i lásku krále německého tou měrou, že dle obecného domnění od něho tehdy již důstojností královskou vyznamenán jest²⁾). Cinnamus ho také ve svém vypravování vždy králem jmenuje, ačkoliv vůbec známo bylo, že jen císař římský má právo udělovati hodnost toto, kdežto Kunrat III. císařem římským ještě nebyl³⁾. Ale Cinnamus nazývá knížete českého také dobrovolným manem císaře byzantského⁴⁾). Byloby zajisté velmi nápadno, kdyby Vladislav vůči vlastní moci své byl na sebe přijal manství ve smyslu německém. Zdali nesluší zde spíše rozuměti jednotu obrannou a vzdornou, z které pak chytří Řekové manství odvozovati chtěli? Snad že Vladislav jednoduše slíbil neválčiti proti říši byzantské a neposkytovati pomoci nepřátelům jejim⁵⁾. Neboť když později pro Uhry pozdvihl zbraní proti Manuelovi, připomínán jest mu takový v Konstantinopoli samochtě učiněný slib a přitom užíváno jména man⁶⁾). V pozdějších letech neděje se více zmínka o takovém závazku. Ale buď si věc tato jakákoliv, tolík je jisto, že kníže Vladislav požíval v Byzantu veliké vážnosti. Tím více

¹⁾ Letop. Vincenc. k r. 1148, u Pertze XVII. 663.

²⁾ Joannes Cinnamus, Epitome II. 18, str. 84. „ὅν δὲ μέν τοῦ Τσέχων κατήρχεν ἔθνος οἵτις τοῦ κορραδον δῆθεν προχειρίθεις.“

³⁾ Joan. Cinnamus, Epit. V. 7 str. 218.222.

⁴⁾ Tamtéž V. 8. str. 223. „δοῦλος ἔθειλόδουλος, ἐρμηνεύει δὲ σοι τοῦτο τὸ λίγιον.“

⁵⁾ Představujemeť si ten poměr asi takovým způsobem, jako mezi Karlem Velikým a církví římskou: „Excellentiam vestram opportet meminisse, ita vos beato Petro et praefato vicario eius vel eius successoribus spopondisse, se amicis nostris amicos esse, et se ini-micis inimicos, sicut et nos in eadem sponsione firmiter dignoscimus permanere.“ Glossarium mediæ et infim. latin. Ed. Henschel 1854. Tom. IV. 110. „Ligius.“

⁶⁾ Joannes Cin. na uv. m. V. 8 str. 222 a násł.

však musíme litovati, že biskup Jindřich nebyl tam po boku jeho a nemohl užiti příležitosti velmi příznivé, aby dle přání papežova¹⁾ pracoval k sjednocení rozštěpené církve. Právě tehdy setkaly se okolnosti, slibující zdar podniknutí takovému. Manuelova manželka Konstancie, dcera Boemunda II. a dědicka Antiochie, přála Latiníkům; když pak dne 26. prosince 1147 mnich Mikuláš, příjmím Muzalon, dříve arcibiskup Cyprský, stal se patriarchou — po desítiměsíčném uprásdnení stolice²⁾ — nescházelo k dovršení dila nic než obezřetná činnost a vytrvalost. Ale právě toho nebylo. Král Kunrat pomýšlel na novou výpravu křižáckou a kníže Vladislav na návrat k domovu; nebylo zde nikoho, kdo by se byl záměrů Eugenových ujal.

Jak dlohu Vladislav II. se zdržel v Konstantinopoli, známo není; ale jistě až do začátku r. 1148. Král Kunrat III., vyzdraviv z nemoci, plavil se v březnu 1148 do Syrie, kdež společně s Ludvíkem VII. a s Balduinem III., králem Jerusalemským, podnikl útok na Damašek, ale marně, načež rozmrzelý dne 8. září vyplul se svými z Ptolemaidy zpátky do Konstantinopole. V podnikutích těch Vladislav II. nebral již podílu³⁾, nýbrž nastoupil spolu s velkým knížetem Vladislavem, svakrem svým, cestu k domovu na Červenou Rus, a odevzdav kněžice Spytihněva, za přičinou hrubých výtržností, jak letopisec praví⁴⁾, svakovi svému pod přísný dohled, došel s bratrem svým Jindřichem ještě před 10. červencem 1148 do říše své. Vladislav polský vrátil se bezpochyby do Plísně.

V Praze uvítán jest Vladislav II. slavně od biskupa Pražského Oty, od biskupa Olomúckého a veškeré šlechty

¹⁾ Srovn. str. 161 t. d.

²⁾ Joan. Cinnam. Epit. II. 18 str. 83.

³⁾ Cod. dipl. Mor. I. 284. č. 303.

⁴⁾ Letop. Vincenc. k r. 1148 u Pertze XVII. 663. „Spitigneum, fratrem suum patruelem, pro quibusdam suis excessibus, captum et

zemské¹⁾). Mezi těmi, kteříž v Konstantinopoli zůstali, přede všemi jmenuje se Moravan Boguta. Patříl druhdy k služebnictvu knížete Kunrata a přišel s křižáky českými co zcela chudý člověk do Řecka. Brzy však zjednal si rozšafností a poctivostí takového uznání, že mu císař Manuel velmi výnosný hrad podal v léno a r. 1164 jeho co jednatele míru poslal ku králi Vladislavovi II.²⁾.

Posuzujeme-li události jedině dle zevnějšího, viditelného výsledku, pak ovšem nepřinesly obě, od Čechů a Moravanů podporované výpravy křižácké, severní i východní, žádaného ovoce. Pomnime-li však, že cestování do dalekých krajin obzor náš rozšiřuje, obcování s cizími lidmi mravy šlechtí a nás poučuje, že nebezpečenství velikých podniknutí statečnost naši tuží, snaha po dosažení předsevzetého cíle ducha k činnosti pobádá, k objevení nových cest i prostředků vede atd., pak se snad rovnal duševní zisk hmotné ztrátě, zvláště jelikož styky s Byzantem a Asií nemohly zůstat bez účinku na spůsob života i na smýšlení. Všickni, kdož se vrátili, stali se učiteli, obohacujícíce a rozšiřujícíce zpravami svými vědomosti domácí. Tyto dvě, ač nezdařené výpravy jistě přinesly ovoce duchovní. Jakou měrou působily na společenské poměry v Moravě, o tom nás zprávy nedošly; ale co v jiných zemích událo se vlivem jejich proměn ve vlastnictví půdy, v směrech obchodu zahraničního, nových živnostech, zdokonalení řemesel, rozkvětu věd a oddělování se některých stavů z velikého davu národa, to dělo se zajisté i ve vlasti naší

vinculis astrictum, genero suo firmissime custodiendum tradidit.“ Vypovězený velký kníže Vladislav měl manželku Anežku, sestru české kněžny Kedruty.

¹⁾ Letop. Vincenc. na uv. m. Přítomnost knížete při volbě biskupa Daniele, konané dne 29. července, jest nám důkazem, že se ještě před 10. červencem navrátil. Biskup Ota zemřel dne 10. července r. 1148. Letop. Vincenc. na uv. m. Mnich Sázav. k r. 1148, u Pertze IX. 159. Necrol. Boh. ad VI. Idus Iulii. Dobn. Mon. III. 13.

²⁾ Letop. Vincenc. u Pertze XVII. 663.

a způsobovalo jednak otírání některých zvláštností, jednak zase sbližovalo lidi obecnému cíli všech národů, totiž k ušlechťení křesťanskému a k panství ducha nad přírodou. Z tohoto stanovisté hledíce, nesmíme litovati krve českomoravské, kteráž prolita byla mezi Labem a Pěnou i ve svaté zemi. Kníže Vladislav II. a biskup Jindřich Zdík i těmito výpravami prospěli národu svému.

Jeden z prvních výkonů panovnických po návratu knížete do Čech byl, jak letopisec Pražský vypravuje¹⁾, že uvězněného knězice Soběslava dal z Prahy převezti do mnohem tužší a bezpečnější vazby na hrad Přimdu v Plzeňsku, kdež, jak víme, již několik Přemyslovců bylo u vězení sedělo. V tuhé vazbě zůstal knězic až do r. 1150, kdež se mu podařilo s pomocí přátel svých, zavraždivých hradního Bernarta, ujítí z tvrze²⁾ a hledati útulku za hranicemi. Pak ztrávil dlouhá léta v cizině, ač nespouštěje se naděje návratu. My ho ještě uvidíme, an mocně zasahuje do dějin Moravy; neštěstí utužilo povahu jeho.

Jiný výkon panovnický Vladislava II., o kterémž nás zprávy došly, týká se církevních poměrů českých. Pražský biskup Ota zemřel dne 10. července 1148. Desítileté jeho spravování zanechalo zjevnou památku skrze kláštery mužské na Strahově, v Sedlci a v Plasech a skrze klášter jeptišek v Doksanech. Biskup Jindřich Olomúcký ztratil smrtí jeho věrného přítele, ale již dne 19. července mohl se těšiti novému biskupu, Danielovi, před tím proboštu při chrámu sv. Vítka v Praze, jehož mnohonásobně byl co poslance svého užíval. Daniel vychován byl v Paříži a nadán vlastnostmi nejlepšími³⁾; panoval až do r. 1167. Sněm volební povolal ho po 19tidenním uprzednění na stolec

¹⁾ Letop. Vincenc. k r. 1164. u Pertze XVII. 681.

²⁾ Letop. Vincenc. k r. 1150. u Pertze XVII. 664 a Pokrač. Jarlocha opata k r. 1173 na uv. m. 685.

³⁾ Tamtéž k r. 1167 u Pertze XVII. 684.

sv. Vojtěcha. Posvěcení dostalo se mu v Mohuči arcibiskupem a metropolitou Jindřichem, pánum z Bünavy; den, kdy se to stalo, není znám, ba i rok s určitostí nevíme, zdali na konci r. 1148 či v lednu 1149¹⁾. Rovněž nezachovala se zpráva, kdo a kdy mu obvyklou investituru udělil, mladý-li král Jindřich nebo Kunrat III. Tento vrátil se do Němec teprvě v únoru r. 1149, a do Řezna teprvě

¹⁾ Den úmrtí biskupa Oty, 10. červenec, shoduje se v Letop. Vincenc. k r. 1148 u Pertze XVII. 662, u Mnicha Sázav. k témuž r. na uv. m. IX. 195, v Necrol. Boh. Dobner Mon. III. 13 a v nekrologu Podlažickém, Dudík Forschungen in Schweden str. 416. Den volby, 29. července, jmenují jen letop. Vincenc. na uv. m. Rok vysvěcení 1149 uvádí výslovně mnich Sázav. na uv. m. O dni vysvěcení máme dva prameny. Vincenc praví při závěrku r. 1148: „Daniel IV. Kal. Augusti eligitur et II. Kal. Februarii Mogontiae magnifice susceptus, in episcopum consecratur.“ Dle toho by byl 31. ledna dnem vysvěcení. Druhým pramenem jest Pokračování kroniky opata Jarlocha k r. 1184 u Pertze XVII. 697. Tam se vypravuje: „monachi Steinfeldenses pervererunt Moguntiam, ibi Dominus Daniel consecrandus eos expectaverat, sed iam consecratus recesserat ... Monachi pedestri itinere media hieme, post natales dies, per immanissimas nives Pragam usque et in Stragov pervererunt. Adventus eorum circa festum ss. Fabiani et Sebastiani.“ Dle této zprávy byl biskup Daniel již před vánocemi r. 1148 vysvěcen, jelikož jej mnichové, kteří se byli po vánocích na cestu vydali a dne 20. ledna již v Praze byli, v Mohuči více nezastали. Kdybychom věděli, kdy se arcibiskup Jindřich navrátil ze své cesty do Říma, kterouž byl v prvních dnech měsíce září 1148 nastoupil, mohli bychom také čas vysvěcení lépe určiti. Listiny, kteréž arcibiskup Jindřich r. 1148 a 1149 v Mohuči vydal, nejsou nám po ruce. Od 8. září 1148, když se totiž Jindřich zdržoval ve Frankfurtě, až do 5. února 1149 nemáme od něho žádné písemní památky. Jaffé, Konrad III. str. 151. Dobner, chtěje vročení tato uvésti ve shodu, domnívá se ve svých Annal. VI. 320, že u Vincencia místo: „II. Kal. Febr.“ čistí sluší „II. Kal. Januarii“, a přestal dle toho také na 31. prosinci maje za jisté, že 31. prosinec r. 1148 připadal na neděli, ve kterouž se vysvěcení konati mohlo. Při tom by udaný u mnicha Sázav. rok 1149 nikterak nepřekázel; doba ab incarnatione Domini počíná 25. prosincem a tu by 31. prosinec u mnicha padl ještě do r. 1148. Že ale 31. prosinec r. 1148 nepřipadal na neděli nýbrž na pátek, kácí se argumentace Dobnerova, a to tím více,

dne 29. května¹⁾), ačkoliv přítomnosti jeho v říši již velice bylo zapotřebí.

Záležitosti polské nepřicházely nijak do pořádku. Zpuzený velký kníže polský Vladislav obnovil po návratu svém z výpravy křižácké při svou s Boleslavem IV. a doufal, že tentokrát zvláště pomocí papežovou práva svého se domůž, ačkoliv příznivá sobě druhdy knížata saská, na př. Fridricha, arcibiskupa Magdeburškého, nyní spatřoval na straně svých protivníků. Mladý král Jindřich činil se mu přímluvčím.

Král Jindřich dobrou zajisté měl příčinu, zaštávati se ujce svého, Vladislava polského, nebot knížata saská byla dne 6. ledna 1148 uzavřela v Krušvicích blíže Bydhoště v Poznaňsku přátelskou smlouvou s Boleslavem IV. a Měškem²⁾, kteráž velmi byla na pováženou vůči nepřátelskému poměru Velfovců, Albrechta Medvěda a Kunrata Míšenského totiž, k rodu panujícímu. Tato smlouva stvrzena jest vzájemnými sňatky. Ota, syn Albrechta Medvěda, pojal za manželku Jitku, sestru Boleslava IV., a Dětřich, syn Kunrata Míšenského, sestru její Dobraganu³⁾. Chtěje

jelikož nové pozastavení nacházíme u mnicha Sázav. k r. 1162, u Pertze IX. 162. Tam se totiž vypravuje, kterak Sázavský opat Rynart (Regnardus) „primo ordinationis anno domini Danielis episcopi“ z odevzdání jemu správy kláštera Želivského složen byl, a kterak teprv „quarto decimo post Depositionem regiminis sui anno“ na Sázavě opatem učiněn jest, což se dle mnicha Sázav. r. 1162 stalo. Odečteme-li oněch 14 let, pak byl rok 1148 „annus primus ordinationis domini Danielis episcopi.“ Stalo-li se ale vysvěcení dne 31. prosince 1148, pak bude těžko, klášti událost zde uvedenou, kteráž s přítomností premonstratů Steinfeldských v Mohuči těsně souvisí, do roku 1148; nesnáze ale pomíjejí, pakli vysvěcení položíme do konce listopadu neb na začátek prosince, jelikož svržení jmenovaného opata dříve musilo projít, než Steinfeldští do Mohuče došli.

¹⁾ Jaffé, Konrad III. str. 170.

²⁾ Letop. Magdeb. k r. 1148, u Pertze XVI. 190.

³⁾ Tamtéž. Chron. Montis Sereni (Jasná hora = Lauterberk aneb Petersberk u Dobrohory) k r. 1148 na uv. m.

pak tyto přátelské a rodinné svažky, pokud možno, učiniti neškodnými, uvedl král Jindřich záležitost polskou písemně na paměť papeži Eugenovi III., tehdy ještě v Trevíru meškajícímu, a prosil ho za přispění zpuzenému¹⁾). Odpověď k žádosti této dána jest dne 1. dubna 1148 z Remeše, kamž, jak víme, papež byl vypsal obecný sněm církevní, který také skutečně držán tam byl od 21. až do 30. března téhož roku²⁾. Odpověď zněla v ten smysl, že Eugen III. se rozhodl, zvláště legatem učiniti v Polsku kroky, důstojnosti stolice římské přiměřené.³⁾.

Úkol ten vzesen jest na kardinala-jáhna Kvidona, kterého již známe z cest jeho po Čechách a Moravě⁴⁾. Na cestu vydal se dosti pozdě, teprv na podzim r. 1148, maje s sebou odporučující list papežív z 13. září 1148 k Jindřichovi, biskupu Olomouckému⁵⁾. Z tohoto listu vychází na jevo, že křižácká výprava proti Slovanům, ačkoliv v Pomoří sloanském neučinila konec pohanství, předce poskytla možnosti, zřídit v končinách těch papežské generalní vikářství, kteráž hodnost Kvidonovi udělena byla⁶⁾. V těchto věcech ovšem nebylo lze nalezti rádce lepšího nad biskupa Jindřicha,

¹⁾ Jaffé, Konrad III. str. 159.

²⁾ Srovn. str. 168 t. d. Jaffé, Regest. str. 631.

³⁾ Epist. Wibaldi 64 1. c. u Jaffé, Konrad III. str. 160 č. 26.

⁴⁾ Srovn. str. 111 a násł. t. d.

⁵⁾ Cod. dipl. Mor. I. 251. dto. Aparmæ Idibus Sept. 1146, tak datuje Boček list tento, kterýž se také u Theinera na uv. m. 211 nachází, jsa ale datován „Parmæ, Idibus Sept.“ Důvody, proč list tento nepadá do r. 1146, viz u Jaffé, Konrad III. str. 175 č. 25. Jelikož ze starého zeměpisu není místo známo, kteréž by se bylo jmenovalo Aparma, zdá se Theinerovo čtení „a Parma“ či „Parmæ“ správné býti, a to tím více, jelikož dokázáno jest, že Eugen III. dne 8. září 1148 v Bresci a dne 18. října v Pise byl (Ughelli IV. 543, č. 6 a nápis u Tronci-ho, Mem. de Pisa 79). Mezi Brescií a Pisou leží Parma v prostředku.

⁶⁾ „In terra illa, quæ noviter luce christianæ fidei est perfusa, G. tanquam apostolicæ sedis vicario diligenter assistas.“ Cod. dipl. Mor. I. 251.

kterýž poměry tamní z vlastní zkušenosti nejlépe znáti musil. Že legat žádného prospěchu nedosáhl, nemůže se nijak biskupu Olomúckému klásti za vinu.

Kvido vrátil se do Němec, aniž by byl bratří smířil, ba vynesl prý i klatbu nad Polskem proti vůli duchovenstva tamního¹⁾ a sice právě tou dobou, když na místo Jakuba, zemřelého r. 1147, povolán jest k arcibiskupství Hnězdenskému dle přání Boleslava IV. oblíbený u Eugena III. přítel cisterciákův, Ján z Březnice, kterýž byl od roku 1146 biskupem Vratislavským²⁾. Kdyby země do klatby byla přišla r. 1148, byla by se uprázdnila stolice arcibiskupská v Hnězdině; jestliže pak trest církevní vyhlášen byl teprv na konci r. 1149, pak zůstává pohádkou, jak mohl právě arcibiskup Ján tomu se vzpírat, on, kterýž sám byl cisterciáky do Polska uvedl a v arcidiecézi své předpisům o bezženství a čistém živobytí kněžském průchodu horlivě zjednával³⁾. Protož se domníváme spíše, že legat Kvido, jakkoli se mu státoprávní srovnání bratří nezdařilo, aspoň na poli církev-

¹⁾ Jaffé, Konrad III. str. 175. Listinu, kteráž může v té příčině hlavním býti svědectvím, uvádějí někteří v podezření. Nacházíme ji u Martena, Coll. I. 406 a Mansi XXI. 685 dto. Laterani X. Kal. Febr. 1150 „Eugenius... ven. patribus Archiepiscopis, episcopis et aliis ecclesiarum Prælatis per Poloniam constitutis.“ Což zapomněli jsou v Rímě té doby, že Polsko jediného toliko mělo arcibiskupa? Tak tvrdí zavrhotelé té listiny, zapomínajíce sami, že to byla jen obecná formula. Listem tímto děje se napomenutí k arcibiskupům a t. d. polským, by zachovávali klatbu, legatem Kvidonem nad Polskem vyřknutou, proti kteréž byli jsou se ohražovali. Výtah z tohoto listu najdeš v Röppelově *Geschichte Polens* I. 355 a 356.

²⁾ Chron. princip. Polon. k r. 1146. Stenzel, *Scriptor. rer. Siles.* I. 159.

³⁾ Jakub, arcibiskup Poznaňský, zemřel r. 1147. „Joannes secundus, dictus Jannick, octavus episcopus Wratislaviensis, ordinatus est 1146.“ Že pak ještě r. 1149 podepsal co „episcopus Wratislaviensis“ listinu (Chron. princip. Polon. ná uv. m. 158. pozn. 1), byla stolice Hnězdenská asi za dvě léta prázdná. Když dne 23. ledna 1150 Eugen III. domluvu svou vzkazoval duchovním knížatům v Polště, byl tento Ján či Jeník již arcibiskupem v Hnězdině. Ve Vratislaví následoval

ním toho dosáhl, že zpuzený Vladislav jal se o to opravdivě pracovati, aby konečně sproštěn byl klatby, r. 1146 arcibiskupem Hnězdenským na něho vydané. I v této věci měl biskup Jindřich Olomúcký býti prostředníkem. Byltě zejména veliký kníže Vladislav po smrti arcibiskupa Jakuba Hnězdenského, tedy okolo r. 1147, vypravil posly k papeži s prosbou, by sňata byla s něho klatba, r. 1146 nad ním vyřknutá¹⁾. Jestit to ono poselství, kteréž papež v postě r. 1147 k sobě připustil²⁾. Svoliv pak ku prosbě jejich, jmenoval listem z Viterba dne 3. března 1149 biskupa Jindřicha vykonavatelem. „Zajisté nezůstalo Tebe tajno,“ píše papež biskupu Olomúckému, „kterak neslýchane a nelidsky veliký kníže polský Vladislav vedle početného lidu tureckého způsobem neslýchánym a nelidským vešel válečně do země křesťanské, v opovážlivosti své mnohých, ba nesčíslných a proklatých zločinů tam se dopustil, za kteréž bratr náš, arcibiskup Hnězdenský Jakub, blahé paměti, ve svaté horlivosti své klatbu na něho jest uvalil. Jelikož pak arcibiskup ten od té chvíle s životem se rozžehnal a kníže posly svými za rozhřešení prosí i dosti učiniti slibuje, vznášíme na Tebe tímto listem apoštolským plnou moc, aby řečeného knížete před sebe pohnal, s ním na patřičném místě se smluvil a rozhřešení mu udělil, jakmile tělesnou přísahou se zaváže vzít na sebe a vykonati to, což mu za viny jeho, pro které z církve jest vyobcován, buď písemně buď po poslu našem uložiti hodláme³⁾. Nevímeť arci, zdažli Vladislav,

ho jistý Valtíř (Walther), jehož vysvěcení na biskupství kladou katalogy Vratislavské v odpisu s výslovným zněním výše vzpomenuté listiny již do r. 1148. Stenzel, *Script. rer. Siles.* I. 159 a II. 133.

¹⁾ Srov. str. 142 t. d.

²⁾ Cod. dipl. Mor. I. 239, srov. též str. 143 t. d.

³⁾ Cod. dipl. Mor. I. 245. Boček datuje tuto listinu takto: dtto. Viterbi V. Non. Maii, t. j. dne 3. května 1146. Téhož dne a roku byl ale papež v Sutrech a nalezel se teprv 23. května ve Viterbě; také byl té doby arcibiskup Jakub ještě mezi živými. List tento nemůž tedy připadati do r. 1146, ale také ne do násl. roku 1147,

přebývající té doby v Plísně (Altenburku), u biskupa Jindřicha se jevil a rozhřešení jmenem papežovým u něho dosáhl; ustupuje na ten čas v dějinách do pozadí. V následujícím roce chopili se sice Bedřich Rudobradý a kníže české znova zbraně v jeho prospěch, ale k vládě mu přece dopomoci nestačili; Boleslav IV. zůstal pánem Polsky a synové Vladislavovi mohli sobě klásti se stěstím, že po smrti otce svého r. 1162 či 1163 aspoň v držení Slezska se dostali.¹⁾.

Toto řízení bylo také poslední, jež papež na biskupa Jindřicha mohl složiti. Věkem a neduživostí jsa sklíčen, vzdaloval se již znamenitý tento kníže církevní věci veřejných. Žádal ho sice ještě papež listem, daným z Viterba dne 25. března 1149, aby nejmenovanému doručiteli listu toho při knížetí u věci jeho byl pomocen²⁾; a však o věcech světských neděje se tu více zmínky. Blízké smrti své tušení maje, chtěl biskup nás diecesi sobě svěřenou zůstavit v dobrém pořádku i předložil tudíž ještě před říjnem r. 1149 stolici papežské některé pochybnosti k rozhodnutí, aby svědomí své čisté zachoval jednak viny nemírné přísnosti, jednak i trestuhodné shovívavosti. Pochybnosti tyto vztahují se k právomocnosti duchovní i jsouť toho svědecktivm, že přese všecka snešení sněmův církevních právní obyčeji té doby v rozličných diecesích také býval rozličný. Tak bylo zejména na Moravě zvykem, složené

---

poněvadž té doby, a sice již od měsíce března, meškal papež ve Francii a ztrávil zejména měsíc květen v Paříži. Poněvadž pak dále papež dne 5. května 1147 nalezel se v Besançoně, vůbec pak teprv v měsíci červnu zase na italskou půdu vstoupil, třeba bude položiti onu listinu do r. 1149, a však nikoli k 3. květnu — neboť z toho dne dán jest jeden list z Tusculana — nýbrž k 3. březnu (V. Non. Marcii), kterýžto den Eugen III. skutečně ve Viterbě trávil. Doklady k tomu najdeš u Jaffé, Regesta, k jmenovaným rokům.

¹⁾ Röpell, Geschichte Polens, I. 362 pozn. 26.

²⁾ Cod. dipl. Mor. I. 244, omylně k r. 1145, poněvadž Eugen III. dne 25. března 1145 nemohl být ve Viterbě. Srov. Jaffé, Regesta, str. 637.

duchovní, jestliže se polepšili, dosazovati zase k místům jejich; také nevědělo se určitě, jak naložiti s kněžími, kteříž podruhé byli se oženili aneb kteří, nejsouce jinak rádně vysvěceni, mši veřejně čítají; neméně nebylo jasno, do jakého stupně stává se příbuzenství právní překážkou manželství. K určitým dotazům v těchto věcech dal Eugen III. listem z Tusculana (dnešního Frascati) dne 24. října 1149 také určitou odpověď, pravě: „Knězí, již po bedlivém uvážení viny byli jsou hodnosti své složeni, nemohou k ní zase býti navráčeni, byť by i života svého byli polepšili.“ Jestit to zejména nález církevního sněmu Agdenského, držaného r. 506 v provincii Languedocské¹⁾. „Kdož by se opovážil, zpívat mši, nemaje svěcení kněžského, buď jako všeliký jiný světský člověk vydán zeměpánu k potrestání. Nikdo nesmí vduvu po bratru své manželky pojíti za ženu. Byl-li kněz obžalován, že se oženil podruhé, očist sebe šesti pomocníky rovnými a vlastní přísahou z takového obvinění; jinak budíž po právním usvědčení svého důstojenství ssazen²⁾.“

Z téhož listu papežova dovídáme se, že odpověď tato biskupa již stihla nemocného. „Bolestně se nás dotýká,“ píše papež, „že sklíčen věkem, dlouhého života sobě netroufáš. Jestližebý řízením božím před Námi měl světa toho sjíti, chcemeť Tebe vzpomínati co nejmilejšího v Kristu bratra našeho. K polehčení nemoci Tvé posláme Tobě tuto lék osvědčený³⁾.“

¹⁾ Concilium Agathense can. 50. u Hefele, Konciliengeschichte II. 639 a 664. Spatřuje se pojat v Corp. iur. can. c. 7 Dist. L.

²⁾ Cod. dipl. Mor. I. 26. A však omylně k r. 1150, což stvrzuje se u Jaffé, Regest. str. 638. „Nulli autem uxorem sororii sui (fratris uxoris) post mortem ipsius licet habere.“ Druhy nečistého manželství vycítají se v kan. 61 círk. sněmu Agdenského a opakují se na synodě Epaonské z r. 517. can. 30. u Hefele na uv. m. str. 665. Prostředkem šesti pomocníků k přísaze, pak „septima manu sui ordinis ab hac nota eum faciat expurgari.“ Srov. Glossař Henschlův III. 930 „iurare,“ str. 930.

³⁾ Cod. dipl. Mor. I. 262. „Pro infirmitate tua tibi bonum electuarium destinæmus.“ Isidorus Lib. 4. cap. 9. „Electuarium (t. j. elixir) vocatum eo, quod molle sorbeatur.“ Ioannes de Ianua: Electuarium dicitur ab electione rerum, e quibus conficitur,

Ale ani ten nepomohl více; dni biskupovy byly sečteny. Před smrtí svou přál sobě ještě spatřiti bratry premonstraty, kteříž byli r. 1149 s opatem svým Gotšalkem z Steinfeldu do Prahy přišli, aby k rozkazu biskupa Daniele klášter Želivský na místě benediktinů osadili, kteříž odtud prý se musili stěhovati. Za tou přičinou hodlal Jindřich slaviti Narození Páně ve Větrném Jeníkově, na cestě mezi Jihlavou a Želivem. Jmenovaný opat vypravil tam několik bratří, aby mu žalovali velikou bídou svou. „Odcházející mniši Želivští“, tak vypravuje letopisec kláštera, „všecko prý z kláštera odnesli, všecko snědli a vypili, zachovavše se ve všem, leda že kláštera nezapálili, jinak co hotoví nepřátelé. Biskup Daniel pak že nemá slitování s příselci, jsa nepochyběně toho mínění, že dosti učinil, odevzdat jim holý klášter; není prý ani k víře podobné, s jakými bědami a nedostatkyn nové osadě v Želivě jest se potýkat.“ Po takové zprávě zanechal sice biskup Jindřich návštěvy Želiva, ale kázal všecky pro něho připravené zásoby bez prodlení z Jeníkova dodati hladovým mnichům Želivským. Také později pomáhal jim prý biskup Jindřich štědrou rukou v nouzi jejich¹⁾. Za to byli mu ovšem Želivští také s celou duší oddáni, zejmema pak požíval opat Gotšalk do té míry přátelství biskupa Jindřicha, že tento, jsa již na smrtelné posteli, poslal příteli dvě deštky ze slonové kosti na znamení věrného přátelství svého, poručeje se modlitbám jeho i ostatních mnichův. Jedna těchto deštěk byla mistrně vyrezávána i obsahovala snad obrázky z života svatých, druhá byla ke psaní voskem napuštěna²⁾. Také dva listy došly týmž časem

¹⁾ Cont. Gerlaci k r. 1184, u Pertze XVII. 697. „Dominicam natalem celebraturus in Jeníkov.“ Glossatori Pertzových Scriptor. XVII. 697 pozn. 80 rozhodli se v té přičině pro Jeníkov Větrný, a sice proti Dobnerovi, Annal. VI. 329, kterýž Jeníkov tento vykládá sobě na Jankov, nedaleko býv. kláštera panenského v Lounovicích položený.

²⁾ Cont. Gerlaci k r. 1184, u Pertze XVII. 697.

od biskupa. Oba zachovaly se nám v letopisech Jarlocha, opata Milevského¹), kterýž okolo r. 1177, jsa dvanáct let stár, do Želiva přijat byl a sluvútnému opatu Gotšalkovi až do jeho smrti, dne 17. února 1184 prošlé, věrné služby konaje²), dobře zajisté znal všecky poměry kláštera toho. Jaká vroucí pobožnost a oddanost do vůle Boží jeví se v těchto listech! „Nemocen jsa a slab,“ píše biskup Jindřich bratřím Želivským, „poroučím duši svou do rukou Vašich. Dle vůle boží přetěžkou chorobou stížen jsa a smrt blížíti se znamenaje, prosím vás pokorně a lítostivě, abyste v modlitbách svých také vzpomínali mé duše.“ V druhém pak listu: „Ubohý, slabý Jindřich přichází k vám s prosbou, jestliže jinak prosbu chudého a slabého máte za hodnu povšimnutí. Oznamuji pobožnosti vaší, na kterouž hlavní naději svou skládám, že oblíbila sobě všemohoucnost boží z nevyzpytatelné rady své ztrestati tělo mé metlou nemoci, nedadouc mně zemříti. Že ale dle svědeckví apoštola Pán také toho tresce, koho miluje, a bičuje i toho, koho na milost berě, velikou bylo by mně pokornému útěchou, kdybyste prosbu mou vyslyšeli a hříšnou duši mou do modlitby své zahrnuli, nechť již zase se uzdravím aneb dle vůle boží, kteréž nižádný člověk nemůže se opříti, tělesnou schránku svou opustím“³).

Tato Bohu oddaná slova jsou závěrkem činnosti vysoce nadaného, znamenitého sedmého biskupa Olomúckého⁴). Zemřel ve třetí neděli po sv. Duchu, dne 25. června 1150,

¹⁾ Palacký, Würdigung d. böhm. Geschichtsschreiber str. 79.

²⁾ Cont. Gerlaci na uv. m. a po něm i Cod. dipl. Mor. I. 262 a 263, a však omylně k r. 1151.

³⁾ Dle Hormayerova Archivu 1817, str. 462.

⁴⁾ Jindřicha nazývá sedmým biskupem Olomúckým netoliko mnich Sázavský k r. 1150 (u Pertze IX. 159) a Jarloch (u Pertze XVII. 698.), nýbrž i úmrtní kniha Olom. rkp. k VII. kal. Iulii, tedy činí tak ve shodě 2 cizí a jeden domácí pramen. Jindřich sám pak nazývá sebe sedmým biskupem moravským v listině z r. 1132, srov. Cod. dipl. Mor. I. 208, pak v listině z r. 1145, Cod. dipl. Mor. I. 233.

a pochován jest dle vůle své v klášteře premonstratském na Strahově Pražském¹⁾). Toť bylo zalíbené jeho místo; tam byl také uvedl první bílé bratry, jichž byl sám také jeden. Neméně blízci srdeči jeho byli Želivští, kterýmž hned při jich založení dvorec Stanišr (nyní Stanařov) v Jihlavsku, od vládyky téhož jmena zakoupený, daroval²⁾. Milovalt a podporoval i jiné kláštery, ale sobě za hrob vyvolil kolébku premonstratů v Čechách. Že rád svatého Norberta neuvedl také do Moravy, v tom zabránila mu toliko smrť; neboť již pomýšlel na to, jakby benediktinský klášter v Hradišti blíže Olomouce odevzdal premonstratům³⁾). Nástupce jeho Ján III. úmysl tento provedl. Litovati jest, že nedochovalo se nás žádné z nařízení Jindřichových, kterak památka jeho má slavena být v početných kostelech, kteréž ze svých prostředků, prvotně dosti skrovných, přece hojně byl nadal. Opat Gotšalk založil v Želivě na úmrtní den Jindřichův výroční paměť se stravou ryb, medoviny a bílého chleba⁴⁾). V úmrtní knize Olomúckého hlavního chrámu zachovalo se poznamenání z XIV. stol., že v den úmrtí biskupa Jindřicha rozdeleny býli mají tři na Kroměžíři vězicí hřivny, a sice po 1 groši na mše, 4 groše mají býti rozdány chudým, tolikéž má prý oddáno býti špitálu, 2 groše malod-

¹⁾ Den úmrtí mají shodný: Necrol. Olom. Ms., Necrol. Boh. u Dobnera, Mon. III. 13, Necrol. Podlažic. u Dudika, Forschungen a t. d. str. 415, Necrol. monast. Windbergen. v Mon. Boic. XIV. 100, Granum Katalogi u Ziegelbauera, Olom. sacr. Ms. I. 276, a však omylně Vincentii Annal. k r. 1151 (u Pertze XVII. 664). O pohrebišti jeho kladou Vincentii Annal. na uv. m. V Olomúcké knize úmrtí připsáno jest při dni úmrtním „sepultus in Strahov,“ a však rukou ze stol. XIV. Rok úmrtí nalezá se správně ve Fragment. Chron. v Dudikových Geschichtsquellen. I. 273.

²⁾ Cod. dipl. Mor. I. 289.

³⁾ „Fundata est Stragoiensis ecclesia nec non et Litomisiensis, quam (Henricus) appellavit Montem Oliveti, insuper et Gradissensis in Olomuc restaurata per ordinem nostrum, quem ille introduxit.“ Cont. Gerlaci Abbat. k r. 1184, u Pertze XVII. 698.

⁴⁾ Cont. Gerlaci, u Pertze XVII. 698.

mocným, 2 bonifantům a 1 strázným chrámu sv. Václava v Olomúci¹⁾). Není jinak chyby, že podobných nadání bylo ještě více, protože biskup takový, jehož jméno i za hranicemi Evropy se slavilo, sotva asi sešel se světa bez trvalé památky.

Smrf Jindřichova vzbudila obecnou pozornost. Jeptišky Benediktinky u sv. Jiří na hradě Pražském obdržely dokonce od samého papeže přípis, těšící je ze ztráty „milostivého jich ochránce a velikého dobrodince, moravského biskupa Jindřicha,“ kterýž krátce před smrtí svou jakási velmi příhodná mešní roucha, dle zámluvy jeho od oněch jeptišek zhotovená, papeži Eugenu III. darem byl poslal. Pobožnému dárci papež děkovati již nemohl; děkoval tedy obratným hotovitelskám, a sice listem z Ferentina dne 15. dubna 1151, i potěšil zarmoucených slabem, že za nebožtíka povždy bude se modliti²⁾). Podobná skvostná roucha vedle jiných darů odkázal Jindřich patriarchovi Jerusalemskému a kostelům ve svaté zemi. Závět tato věrně jest vykonána nástupcem jeho, Janem III., kterýž v té příčině Hroznatu, syna Heřmanova, schválně poslal jest do Jerusalema³⁾.

Nyní pak, než skončíme vypravování o biskupu Jindřichu, opáčime slova, jež dí o něm opat Jarloch. „Květem knížat církevních své doby byl Jindřich Zdík, sedmý biskup církve Olomúcké, sloup a světlo Čechům i Moravanům, bohumilý a vážený při dvoře papežově i císařově. Nemělat

¹⁾ Necrol. Olom. Ms. str. 97.

²⁾ Cod. dipl. Mor. I. 264, omylně k r. 1152. Srov. v té příčině Jaffé, Regest. str. 643. R. 1152 zdržoval se totiž papež za celý rok až do měsíce října v Segnech. List tento papežský zapuzuje také všeliké pochybnosti o roku úmrtí biskupa Jindřicha. Těší-li papež jeptišek sv. Jiřských dne 15. dubna 1151, tož jest zhola nemožné, aby byl biskup Jindřich, jak zejména vědí letopisy Vincenciovy (u Pertze XVII. 664), zemřel dne 25. června 1151. Rokem úmrtí jeho je tedy rok 1150; pročež jsou také udáni v Granum Catal. (u Richtra, Series, str. 22. pak u Ziegelaura I. Olom. Sacr. 276 Ms.) jakož i u mnicha Sázav. (u Pertze XVII. 159) zcela správná.

³⁾ Vincentii Annal. k r. 1152, u Pertze XVII. 664.

Morava, co do pobožnosti a mravnosti, biskupa jemu rovného¹⁾.“ A v pravdě, vzpomenouce 24letého panování tohoto knížete církevního, shledáme stvrzené každé z těchto slov. Papežové Inocenc II., Lucius II. a Eugen III. bývali s ním v živých stycích. Eugen III. nazývá ho „mužem milovaným nejhdnějším, svým věrným spoludělníkem, o němž prý dobře se ví, že král německý plně spoléhá na důvtip a radu jeho²⁾.“ Králi německému Kunratu III. byl také v skutku upřímným přítelem a rádcem, knížeti pak českému Vladislavu II. vždy věrným přívřencem a obhájem práv jeho, církve katolická pak ztratila jím nejhorlivějšího zastavatele svých pravd, Morava pravého otce chudých, umění a věda štědrého příznivce, dějepis moravský zakladatele sbírky kněží, kteráž podnes vydává svědecství o vysoké, neobyčejné vzdělanosti a o snaze jeho, založiti při kostele pořádný archiv, jenž jest pramenem všelikého dějepisu. O této sbírce kněží promluvíme časem ještě více, poznávajíce z ní, na jakých vědomostech sobě Jindřich a tudíž i doba jeho nejvíce zakládali a kterých sobě tedy nejvíce všímal. Knihy jeho jsou zrcadlem tehdejší vědecké a dílem i společenské a občanské osvěty. Víme-li na př., že biskup Jindřich rád čítal v knize sv. Augustina „O městě božím,“ pak bude nám také jasno, proč on, ačkoli rodem Slovan, přece vždy zastával se v politických věcech čistě německých úmyslův svaté říše římské, vynakládaje na to zároveň všechn svůj vliv, aby knížete Vladislava II. zachoval při stálé shodě s králem německým³⁾. Cesta, kterou Břetislav I. vyměřil říši česko-moravské, jevíla se tak jasně před duší jeho, že se od ní za celý čas své 24leté činnosti ani

¹⁾ Cont. Geraci Abb., u Pertze XVII. 698.

²⁾ Cod. dipl. Mor. I. 239, 240 a 257.

³⁾ „Populus est coetus multitudinis iuris consensu et utilitatis communione sociatus.“ Sv. Augustin „de civitate Dei,“ kn. II. kap. 21. Tímto vymezením ponětí státu národního vyjasňují se dostatečně původové i příčiny tehdejší politiky.

o píd neuchýlil; svědecství toho jest ustavičný pokoj Vladislava II. s Německem a časté války s Polskem, kteréž za každou příležitostí vzpíralo se svazku s Německem. Vyšší stupeň humanity a osvěty, rychlejší rozvoj věd a umění, kterými říše česko-moravská předstihla Polsko, dostatečně ospravedlnily i vyznamenaly politiku Jindřicha Zdíka i pojistily jménu trvalou jeho pamět. O jeho přísně církevním žití a bezúhonném obcování svědčí také souvěký letopisec premonstratského kláštera Vindberka u Strubin v diecesi Řezenské, pravě o něm: „Jindřich byl muž slavný a velice zasloužilý, jak od kněží tak od světských vysoce vážený, všem nevyslově vzácný¹⁾.“ Pozdější časové kladli ho mezi blahoslavené²⁾.

Nástupcem Jindřicha na biskupské stolici Olovnické byl Ján III. (1150—1157). Jmenován byl od knížete Vladislava II. prvě ještě, než biskup Jindřich byl pohřben, a vysvěcen během r. 1150 od arcibiskupa Mohučského Jindřicha³⁾. Letopisec Pražský nazývá tohoto Jána řeholníkem premonstratského kláštera na Strahově a mužem svatého obcování⁴⁾. Totéž stvrzuje mnich Sázavský, napovídaje zároveň, že Ján byl v nejlepších letech, když stal se biskupem⁵⁾. Kdy a kde investitura obdržel, nenachází se zapsáno.

Touž dobou, an Jindřich Zdík zemřel, měl král Kunrat III. velice vážné jednání s Rogerem Sicilským. Byltě za svého pobytu v Cařihradě císaři Manuelovi přislíbil pomoc proti Rogerovi, ale při počátku měsíce března 1150 obdržel po

¹⁾ Annal. Windbergen. k r. 1142, u Pertze XVII. 563.

²⁾ Balbin, Miscell. kn. I. a Ziegelbauer, Olom. Sacr. Ms. I. 303.

³⁾ Vincentii Annal. k r. 1151, u Pertze XVII. 664.

⁴⁾ Vincentii Annal. na uv. m.

⁵⁾ Mnich Sázav. k r. 1150, u Pertze IX. 159 a k r. 1157 na uv. m. 160. „Iohannes vitam terminavit praesentem medio suaie iuventutis constitutus flore.“ Měl-li při jmenování svém na biskupství kanonický věk 35ti let, byltě při smrti své r. 1157 teprv 42 let stár.

Otovi, biskupu Frysingském, list sv. Bernarta z Clairvaux, ve kterémž vychvalují se veliké služby, jež Roger římské církvi byl prokázel, i znáti se dává, kterak by Roger příště ještě vydatněji církvi mohl posloužiti, kdyby král Kunrat volnému běhu činnosti jeho v cestu se nestavěl¹⁾. Jakkoli král nedal se zviklati v slibu, císaři byzantskému daném, viděl toho přece potřebu, vypsat k 1. květnu 1150 sjezd dvorský do Meziboře a pozvat k němu knížata saská, polská, česká a lutická, neboť ještě nedostávalo se mu důstojenství císařského, o něž té doby právě hodlal se opravdivě ucházeti, nemoha se při tom arci bez papeže obejít²⁾. Zdali tento sjezd knížat skutečně k místu přišel, není posud zjištěno; ale tolik víme, že sv. Bernart krále neodvrátil od jeho úmyslu; naopak přispíšila věc ta odjezd jeho ze Sas do Bavor, kdež ho spatřujeme dne 30. července 1150 ve Vyrcepurku³⁾, dne 30. srpna v Rothenburku, dne 24. září v Ulmu, dne 29. září v Řezně a dne 3. prosince zase ve Vyrcepurku⁴⁾. Jelikož dle pravidel, v té přičině platných, o investituru během několika neděl po vysvěcení náleželo žádati⁵⁾, došel jí biskup Ján III. nejspíše někde v Bavorích. Jisto jest, že aspoň biskup Daniel byl ve Vyrcepurku u krále. Spatřujeme ho totiž co svědka na listině, vydané premonstratskému klášteru Floreffe u Namuru⁶⁾. Možno tedy, že Ján s ním byl.

Biskup Ján III. spravoval církev moravskou za sedm let. Do této doby připadá předchůdcem jeho, biskupem Jindřichem, avšak teprv v roce 1145 obmyšlené převedení kláštera Hradištského z benediktinů na premonstraty⁷⁾.

¹⁾ Jaffé, Kunrat III. 180.

²⁾ Doklady k tomu u Jaffé, Kunrat III. 182, pozn. 44.

³⁾ Böhmer, Regesta, str. 120.

⁴⁾ Doklady k tomu u Jaffé, Kunrat III. 305.

⁵⁾ Srov. díl II. str. 456 t. d.

⁶⁾ Annal. Praemonst. I. probat. str. 55.

⁷⁾ Letopisy Hradištské k r. 1145 (u Pertze XVII. 652) rozpisují se způsobem do té míry přátelským o biskupu Jindřichu, že dá se z toho vším právem souditi o dobré shodě biskupa s tímto klášterem.

Vímeť ovšem, že biskup Jindřich tomuto rádu, jejž byl do říše česko-moravské sám uvedl, také velikým byl přítelem. Vždyť pak stal se sám členem jeho i nebyloť jinak, než že jej i ve vlastní diecesi míti sobě žádal. Kdyby biskup Jindřich byl vládl značným jménem vlastním, byl by mohl úmysl svůj snadno a rychle provésti založením kláštera nového. O chudobě jeho svědčí zjevně skrovnost oněch nadání, jež pro oblíbené kláštery své, Strahovský totiž a Litomyšlský, stačil učiniti. Z jmění pak církevního zakládati kláštery, zapovídal 7. kanon druhé synody Fotiovy z roku 861¹⁾. Avšak biskupovi zbýval ještě jiný prostředek. Dle nálezu synody Verneuilské (mezi Paříží a Compiegñí) z r. 755 náleží biskupu, aby všech klášterův diecese své přidržoval k zachovávání řehole. Kdyby jich polepšiti nestačil, necht o tom ohlási svému metropolitovi; neposlechnou-li ani toho, mají opatové obeslání býti před synodu a kanonicky potrestáni. Kdyby pak i synodou pohrdli, pozbudou své hodnosti aneb budou ode všech biskupů dány do klatby a budou pak dle vůle královu se svolením biskupů jiní představení klášteru jmenováni²⁾. Jistý letopis, pohříchu v přepisu velice chybám zachovaný³⁾, vypravuje, že „za posledních let panování biskupa Jindřicha kázeň mnichů benediktinů Hradištských velice se pohoršila a že v následcích takového nepořádku roku 1151 po smrti posledního opata benediktinského v Hradišti, Bogumila, černí mniši se svolením biskupa Jana a Olomúckého knížete Oty III. odtud pryč byli vyvedeni a na jich místě bílí mniši z řehole sv. Augustina tu zřízeni⁴⁾.“ Prvním opatem jich byl mnich kláštera Strahovského Jiří, druhým r. 1160 Blažej, třetím r. 1171 Michal atd. Zdát se tedy, že vykonána jsou v skutku

¹⁾ Mansi, Coll. Can. XVI. 535 a násł. Harduin V. 1197 a násł.

²⁾ Hefele Konciliengeschichte III. 550.

³⁾ Fragment. Chron. v Dudíkových Mährische Geschichtsquellen I. 271—279.

⁴⁾ Annal. Gradicen., u Pertze XVII. 643 a 644.

na benediktinech Hradištských r. 1151 ustanovení výše jmenovaného kanonu a biskupem Jánem III. provedeno to, co Jindřich byl počal. Klášter Hradištský odevzdán jest r. 1151 premonstratům; benediktini tamější, jak podobá se, vystěhovali se do Opatovic v Čechách. Aspoň zachovali se tam letopisové Hradiště, kteréž oni přece nezbytně u sebe měli¹⁾. Premonstrati zachovali se v Hradišti až do 18. ledna 1785, kdež klášter jest zavřen.

Jiných svědectví o činnosti biskupa Jána není posud před rukama. Zachoval se totiž jeden list opata Gotšalka z roku 1151, jakoby na důkaz pravdivosti slov letopisce Pražského, že „Ján byl muž svatého obcování²⁾,“ z kteréhož se dovídáme, kterak biskup Ján se staral o nadání, založená ve prospěch duší biskupa Jindřicha a rodičův jeho, dějepisce Kozmy Pražského a Božetěchy³⁾. Zbožnou mysl jeho chválí také mnich Sázavský, jmenuje ho nepremožitelným obhájemcem práv církve, i jistě, že býval přísný neposlušným, vlivný a milostivý zbožným i vyznamenával se takovou pokorou, že vyhýbal se i poctě lidí sprostnějších, pravě,

¹⁾ Fragment. Chron. k r. 1151 na uv. m. 274 a 276 „Anno 1150 Bogomulus de Gradisch obiit, et monachi St. Benedicti nigri ammoti sunt et Augustinenses locati scilicet albi, Ioanne episcopo et Ottone principe consentientibus.“ Frag. Chron. na uv. m. „Tunc temporis abbas Bogumulus et fratres beati Benedicti Ordini deservientes... magis erant colentes ventrem quam legem Dei“ a t. d. Správně od tud vypravuje založení i obnovení kláštera Hradištského Paprocký ve svém Zrcadle slav. markr. Moravského, na l. 246, ve vyd. Olomúc., jmenuje při tom též biskupa Jána III. kanovníkem řehole Prémonstratské, což stvrzuje se Fragment. chron. na uv. m. k r. 1157 slovy: „Ioannes episcopus regularis obiit.“

²⁾ „Iohannes sanctissime vir consecrationis,“ dí Annal. Vincentii k r. 1151, u Pertze XVII. 664. Připadá-li smrt biskupa Jindřicha, jak jest nepochybně, na den 25. června 1150, tož nelze věřiti, že by Ján III. teprv r. 1151 byl svěcení svého obdržel, zvláště že také kronikář výslovně vzpomíná: „eodem anno Moguncie consecratur.“

³⁾ Cod. dipl. Mor. I. 264, omylně k r. 1152.

že nesluší se přijímat pocty od lidí, s kterýmiž je z téže hlíny¹⁾). Tuto krásnou chválu vzdává mu mnich, an k roku 1157 smrt jeho oznamuje. Nekrolog Olomúcký klade úmrť jeho k 19. únoru²⁾ a Podlažický takéž³⁾. Kanovníkům Olomúckým položil biskup Ján společnou stravu na celý čas postní⁴⁾). Nástupcem jeho jmenoval kníže Vladislav Jána IV. (1157—1172).

Za správy Jána III. těšila se Morava ustavičnému pokoji, pročež knížata Ota III. Olomúcký a Vratislav Brněnský mohli sobě cele zvelebení blahobytu země hleděti. Bylif zajisté s dostatek zkusili na sobě proměnlivost věcí světských, než aby znova sebe zase byli v nejistotu vydávali; přidrželif se tedy věrně vrchního knížete Vladislava II. Výprava, kterouž byli jsou v létě r. 1147 společně s biskupem Jindřichem Zdíkem proti Bodrcům a Luticům podnikli, byla asi posledním jich skutekem mimo zemi. A což kníže Kunrat II. Znojemský? Tento muž, jenž cítil v sobě dosti síly duševní, aby pokusil se o nejvyšší statek, jehož mohl dosáhnouti, t. j. o korunu velkoknížecí, jenž druhdy těšíval se takové moci a vážnosti, že směl dva pěkné a bohaté kraje do zbraně svolati, korouhev odboje až pode zdi Pražské podnesti, králi německému se protiviti a tvrdé sile stolice apoštolské vzdorovati, — muž takový odchází z tohoto světa bez paměti a beze stopy, — hle, smutný to příklad velikosti lidské! Ten, jehož usiloval

¹⁾ Monach. Sazavien. k r. 1157, u Pertze IX. 160 „non oportere, se exigere honorem ab hominibus, utpote que de eodem luto conditus esset.“

²⁾ Necrol. Olom. Ms. „X. Kal. Martii.“ Že ale v této úmrtní knize „III. Idus Febr.“ zcela jest vypuštěn, nastává ovšem pochybnost, zdaliž písář na tomto místě nepoposel v zapisování hned o jeden den níže, což je ovšem zcela k výře podobné.

³⁾ Calendar. Podlažicen. v Dudíkových Forschungen a t. d. str. 407. Tentýž rok má také Fragm. chron. v téhož Geschichtsquellen I. 274.

⁴⁾ Frag. chron. k r. 1157 v Dudíkových Geschichtsquellen I. 274.

zahubiti, biskup Jindřich totiž, veleben jest doma i v daleké cizině; jeho pak úmrtí vlastního vzpomínají jediné leto-
pisové Třebíčtí. Kladouf je zejmema ke dni 13. pros. 1150,
svědčice zároveň, že tělo jeho převezeno jest do krypty
rodinné v Třebíci¹⁾.

Téhož roku tedy skonal kníže Kunrat II. běh ne-
pokojného života svého, kteréhož pohřben jest i biskup
Jindřich v kostele kláštera Strahovského. Manželka
Kunratova, Marie Srbská, přežila ho ještě o mnoho let;
neboť připomíná se ještě k r. 1190²⁾). Z dětí pak z tohoto
manželství pošlých, známy jsou zejmema: Arnošt, jenž při-
pomíná se k r. 1156³⁾), pak Kunrat, zejmema třetí z rodu
Kunratovců, jenž zemřel nejspíše r. 1178 dne 11. listopadu,
a Ota, jenž skonal dne 9. září 1191⁴⁾). Tyto dva poslední bu-

¹⁾ Pešina, Mars Morav. I. 313. To je ale také jediný pramen,
jenž zachoval nám zprávu o smrti knížete Kunrata, k tomu pak ještě
s omylnými přídagky, pročež ji také Dobner, Annal. VI. 328. zavrhuje.
Naopak uvěřili jí Palacký (v Dějinách, I. 1.341 a Boček (Přehled.

²⁾ Cod. dipl. Mor. I. 391.

³⁾ „Ernestus, filii Chunradi, comitis Moraviensis“ v listině Jindřicha II. rakouského ze dne 15. srpna 1156, k Meilberku se vztahu-
jící. Codex dipl. Mor. V. 218. Slova „comitis Moraviensis“ nemohou
zde způsobiti pozastavení, poněvadž týž Arnošt již zase ke dni 17. září
téhož r. 1156 na jedné listině rádu rytířů svatojanských vydané, co
svědek se podpisuje slovy: „Ernest filius Conradi Moraviensis. Cod.
dipl. Mor. V. 221.

⁴⁾ Že týž Ota byl synem Kunrata II. a Marie srbské, stvrzuje
listina ze dne 25. října r. 1190 (Cod. dipl. Mor. I. 331); že pak Kunrat
i Ota stejnou dobou byli jsou živi, poznává se z pokračovatele kroniky
opata Jarlocha k r. 1161. „Zobezlaus . . . per Conradum et Ottонem
principes et per alias primates gratiam dominii regis (Vladislai) querit.“
Poněvadž pak r. 1161 v celém rodokmeně Přemyslovčů nelze již ně-
jakého Kunrata nalézt, jmeno Kunrat pak jediné v rodě moravských
Kunratovců v obyčej bylo, soudí se právě, že týž Kunrat byl bratrem
Otovým. Listiny i kroniky rozeznávají také obě tyto osoby určitě;
od r. 1159 až do r. 1177 včetně vyskytuje se v listinách Kunrat, jenž
nazývá se tu brzo „princeps Moraviensium“, brzo zase uvádí se ve spo-
jení s knížaty Oldřichem a Václavem „qui Moraviam gubernabant“;

deme často ještě potkávati. Že zejmema Arnošt, jakkoli
nejstarší, nedosáhl knížectví Znojemského, domníváme se
poznávati z té neomylné okolnosti, že r. 1156 podpisuje
listiny císařské co svědek toliko s přídagkem „Arnošt, syn

jinak zase nazývá se tu „princeps Conradus“ a „Conradus princeps
de Znoyom“, z kteréhož příjmu ještě jistější dá se soudit, že tento
Kunrat byl synem knížete Kunrata Znojemského stejněho jména a tedy
bratrem Otovým. Že kněžic Kunrat, toho jména třetí, v l. 1175 a 1176
v skutku byl také knížetem Znojemským, stvrzuje jedna listina z r. 1197
obsažená v Cod. dipl. Mor. I. 348. Ota vyskytuje se v listinách za
doby od r. 1179 až 1191, zejmema nejprve r. 1179 co „Comes de Mo-
ravia“, pak 1181 co „dux dominus Otto, princeps Moraviae, r. 1187 co
„Otto marchio Moraviae“, od r. 1189 pak až do r. 1191 co „Otto dux
Bohemie“, posléze pak ještě r. 1197 co „Otto dux quondam Boemiæ.“
Že tento kníže český Ota dříve býval knížetem na Moravě a že ze-
jmema také moravskému rodu Přemyslovčův náležel, stvrzuje se kroni-
kou Pekovskou (Chron. Pegav.) a sice k r. 1189, u Pertze XVI. 266
slovou: „dux Boemiæ, nomine Otto, qui de Moravia traspositus fuerat.“
Z kronik cízozemských nezmíňuje se o knížeti Znojemském Kunratu III.
ani jedna, naopak piše o Otě kroniky rakouské, a sice v l. 1182 až 1191,
tedy právě v tom čase, kdy také v listinách stejnědobých se objevuje;
tak slove Ota druhému pokračovateli kroniky Světelské k r. 1182 „Otto
Moraviensis“, druhému i třetímu pokračovateli kroniky kláštera Neu-
buršského k r. 1191 „Otto dux Boemiæ“ (Pertz IX. 542, 618 a 633).
Také tyto kroniky kladou téhož Otu v týž čas s Kunratem III. do Mo-
ravy, a však podobně, co listiny, před rok 1177. Tak dí zejmema
3. pokračování kroniky Neuburské k r. 1176: „Eodem anno (1176) Leu-
poldus et Heinricus, filii ducis Austriae, Moraviam, terram comitis Ot-
tonis, ingressi, predo et incendio vastaverunt.“ Pertz IX. 631. Byletě
Kunrat III. roku předešlého zejmema Znojemsko v úděl obdržel (t. j.
dle pokračovatele kroniky opata Jarlocha k r. 1177, u Pertze XVII. 689.)
Z jiných cízozemských kronik, kteréž vzpomínají Oty co knížete če-
ského, jmenujeme k r. 1189 a 1191 letopisy Stederberské a k r. 1191
letopisy Cášské (Annal. Aquenses). Ty sice neudávají jména, za to
kladou letopisy Pekovské, jak již výše řečeno, k r. 1189 Otu co při-
šelce z Moravy. (Pertz XVI. 223, 224, 687 a 266.) Z toho všeho po-
znává se, že jak domácí listiny, tak kroniky cízozemské patrný rozdíl
činí mezi Kunratem a Otou. Z kronik domácích, pokud o sy-
nech Kunrata II. zmínuči činí, je pokračování kroniky opata Jarlocha
(u Pertze XVII.) nejstarší. K r. 1161 jmenují se tu „Conradus et Otto

moravského Kunrata¹⁾). Kdyby byl býval pánem na Znojmě, nebyl by zajisté opomenul, psáti se „knížetem Znojemským“. Komu však svěřena jest po smrti Kunrata II. správa Znojemská, není povědomo. Po mře zprávy a letopisů Třebíčských, ovšem nemnoho věrných, obdržel je Jindřich, nej-

principes“ oba vedle sebe. K r. 1176 vyskytuje se „Conradus princeps Znoimensis“, k r. pak 1182 naopak, kteréhož dle listin a dle kronik rakouských i „Otto princeps“ se jeví, „Conradus Moraviensis, qui et Otto, de quo supra multa diximus“, a k r. 1183 „Marchio Moraviæ Conradus“, qui et Otto dicebatur; „ana přece listina z r. 1187 má „Otto Marchio Moraviæ.“ Taktéž praví se k r. 1185 „Conradus de Moravia“, k r. 1189 „Conradus vel Otto dux Boemiæ, k r. 1191 dne 9. září „mortuus est predictus dux Boemiæ Conradus in Apulia circa Neapolim.“ Z tohoto sestavení poznává se, že opat Jarloch, kterýž přece dle Palackého (Würdigung str. 81) teprv na začátku 13. věku přistoupil ke zdělávání dějin věku svého a „partim ex nostra recordatione partim ex relatione seniorum“ starší zprávy až do r. 1182 asi vážil, nemalý zmatek jest způsobil popletením jmen obou knížat. Možná, že knížete Otu, chtějíce ho rozeznávat od Oty Ryšavého, vnuka Brněnského knížete Oldřicha (také z rodu Kunratovců) nazývali jsou vůbec po otci Ota Kunratovic (lat. Otto Conradi), z čehož pak Otto qui et Conradus a nedopatřením Conradus, qui et Otto potom vzniklo. Na pečetech vyskytuje se jen „Otto“ beze všeho přídavku. Z Jarlochovy kroniky dostalo se pak jmeno „Conradus“ do všech pozdějších českých kronik, tak do letopisů Pražských (Pertz III.) k r. 1183, do Pulkavovy kroniky a t. d. Poněvadž pak naše knihy úmrtní nejsou starší XIII. věku, nebude s podivěním, že i ony mají jméno Kunrat na místě Oty. Tak zejména úmrtní kniha Olomúcká, kdež jmeno „Conradus dux“ dvakráte, a sice k 8. září a k 11. listopadu se vyskytuje. Že pak den 8. září vztahuje se buď ke Kunratu I. nebo III. (v Podlažickém nekrologu, nalezá se jméno Kunrat k 6. a 9. září), tož asi vztahuje se den 11. listopadu k Otě. Nejjistější důkaz, že Kunrat i Ota pocházeli z moravského rodu Kunratovců, dal by se vésti z Pulkavy (Dobner, Mon. III. 199), kterýž k r. 1189 dí: „Conradus in Apulia diem clausit extreum. Hic Conradus fuit filius Leutoldi, filii Conradi, filii Bratislai“; tak vztahuje se místo to ovšem ke Kunratu II., kterýž ale neumřel v Apulei, nýbrž Ota, bratr Kunrata III., jemuž dává se i jméno Kunrat. Snad vynechali jsou v této statí přepisovači dvě slova, totiž „Hic Conradus fuit filius Conradi, filii Leutoldi“ a t. d.

¹⁾ Cod. dipl. Mor. V. 218 a 221.

mladší bratr knížete Vladislava II.²⁾), a to nejspíše jen dle jmena, skutečně měl je Vladislav sám v moci své; úmyslové jeho, o kterých hned šíře budeme rozprávěti, nechtěli tomu jinak; pročež také uznával asi za dobré, zaneprázdrovati tohoto bratra svého za mnoho let bez přetřzení v cizině a to věčmi zahraničními³⁾. Též letopisové Třebíčtí obsahují také zprávu, že následujícího r. 1151 zemřel Spytihněv, Brněnského Vratislava bratr nejmladší, a sice dne 28. měsíce března⁴⁾. Také o tomto kněžici ne najdeš nikdež zmínky, ovšem ale o Bořivojici Spytihněvu, v cizině se šuplajícím, jakož i o bratřích Oldřichu a Soběslavu, synech Soběslava I. Usilujíce o to, aby zkrácenému právu o následství staršího zjednali platnosti, ztrpčovali jsou napořad panujícímu knížeti Vladislavu II. život i panství; ten směl se sice v podobných těžkostech o věrného bratra svého Děpolta mocně opírat, nemoha jinak ujítí zármutku, jejž mu způsobila ztráta manželky, rakouské totiž Ketrudy, kteráž dne 4. srpna 1151 v 32. roku věku svého se světem se rozžehnala⁴⁾.

Ovdovělý Vladislav odevzdal syna svého Vojtěcha kanovníkům Strahovským, dceru Anežku pak pannám Dokšanským na vychování. Vojtěch (Adalbert) stal se r. 1168

¹⁾ Pešina, Mars. Morav. str. 313.

²⁾ Z 10 listin, jež známe jmenem téhož Jindřicha, nedává mu žádná titulu „princeps“ nebo „dux“.

³⁾ Pešina, Mars. Morav. str. 313.

⁴⁾ „Gertrudis ducissa, ipsam suam regalem genealogiam morum honestate exsuperans, II. Non. Augusti (1151) viam universe carnis ingreditur.“ Vincentii Annal. k r. 1151, u Pertze XVII., 664. — Dle Dobnera, Annal. VI. 338 měla týž den i kniha úmrtní pannenského kláštera Dokšanského, od též Ketrudy založeného, kterémuž dni i nekrolog Olomúcký se přibližuje, pravě k VIII. Idus Augusti (6. srpen, snad den pohřbu) „obiit Gertrudis regina“. Dle toho náleželo by na tomto dni přestati, jakkoli v též Olomúckém nekrologu nalezá se k 14. dubnu totéž pojmenování „obiit Gertrudis regina“. Dle tohoto pojmenování klade Boček v Přehledu svém den 14. dubna co den úmrtní, Palacký pak v dějinách I. 40 jednou den 4. srpna a na str. 373 den 15. dubna.

arcibiskupem Salcanským¹⁾), Anežka pak ok. r. 1200 abatyší kláštera Svatojirského v Praze.²⁾ Starší syny, Bedřicha totíž a Svatopluka, chtěl kníže dátí vyučiti službě vojenské a věcem panovnickým.³⁾ Teprv po dvou letech odhodlal se kníže Vladislav, a sice k radě Pražského biskupa Daniela, jenž při něm mnoho platil, jakož i k přímuvám jiných mocných pánův k druhému sňatku, vyvoliv sobě zejména za manželku Jitku, sestru lantkrabí durynského Ludvíka II.⁴⁾ Jestif to týž Ludvík, kterýž od r. 1130 spravoval spojené té doby Hesy i Durynky a jemuž dává historie příjmí „Železného.“ Otec nazýval se též Ludvík, matka pak byla Hedvika Hesská.⁵⁾ Chtějí tomu někteří, že rod tento, z něhož vyšla nová kněžnička česká, pochází vlastně od samého císaře Lidéře (Lothara)⁶⁾. Jitka pak slaví se pro neobyčejnou, ba andělskou krásu svou i dodává se s pochvalou, že měla vědecké vzdělání, zejména pak i latinsky psala a rozprávěla⁷⁾. Stalat se potom matkou Přemysla Otakara I. a skrže bratra svého Ludvíka Železného, jenž byl pojal v manželství Klaricii, nevlastní sestru krále Bedřicha I. Rudobradého, prostřednicí mezi manželem svým a mocným rodem Štaufských. Kdy zemřela, neví se s jistotou; a však přežila manžela svého. Ještě r. 1169 jeví se co svědkyně na jedné listině pro klášter Rajhradský⁸⁾ a co dobrodějka kláštera Doksanckého⁹⁾.

¹⁾ Cont. Admunten k r. 1168, u Pertze IX. 584 a cont. Claustroneoburgen. (druhá) k r. 1168 na uv. m. 616.

²⁾ Erben, Regesta I. 204. 319 atd.

³⁾ Vincentii Annal. k r. 1151 na uv. m.

⁴⁾ Vincentii Annal. k r. 1153, u Pertze XVII. 664.

⁵⁾ O starších dějinách lantkrabí durynských jednají: Chronicum Gozecense, u Pertze X. 141—147, pak Wegele, Annales Reinhartbrunenses.

⁶⁾ Damberger, Fürstenbuch, str. 290.

⁷⁾ Vincentii Annal. k r. 1153 na uv. m.

⁸⁾ Cod. Dipl. Mor. I. 145.

⁹⁾ Erben, Regesta. I. 326 k r. 1226.

Úmrtní kniha Olomúcká klade pak smrt její na den 7. září¹⁾.

Novou kněžnou německou zavítalo neobyčejné štěstí do knížecího hradu v Praze. Od roku k roku povznášel se Vladislav u vážnosti dobré zasloužené, až vrcholu její, korunu královské, dosáhl. Udatné rámě Vladislavovo, blahobyt země a Pražského biskupa moudrost a znalost běhů veřejných korunu tu kuly a přiměly mocného Hohenstaufa Fridricha I., aby ji knížeti Českému posadil na hlavu²⁾. Zvláště biskup Daniel byl předním účastníkem v snažení tomto; neshledáme se zajisté se žádnym důležitým sněmem říšským, se žádným rozhodujícím skutkem, v němž by se nejevila i činnost biskupa Daniela. Když král Kunrat v záležitostech velficko-rakouských držel okolo 11. června 1151 říšský sném v Řezně, přítomen byl Pražský arcibiskup³⁾. Když týž král okolo polovice měsíce září téhož roku svolal velké shromáždění říšské do Virepurku, aby se na něm pojednalo o italském podniknutí, o Rogerovi Sicilském a o korunovaci císařské, objevuje se biskup Daniel mezi knížaty říšskými⁴⁾. Když o to běželo před výpravou do Říma zjednat v Německu mír, vždy ještě Jindřichem Lvem porušovaný, a když král proto spěchal do Saska, provázel jej v měsíci listopadu 1151 biskup Daniel. Na zámku Alten-

¹⁾ Necrol. Olom. Mor. je vlastně jediný pramen pro den úmrtí jejího.

²⁾ Cont. Claustroneoburgen, prima, u Pertze IX. 612, přiznává ovšem také rakouské Ketrudě podíl v dosažení koruny královské. „Lazlan... qui ob meritum uxoris et nobilium parentum ejus ab imperatore Friderico de duce in regem coronatus, vocatus est rex Boemiae omnes dies vita suæ“.

³⁾ Margarin, Bullar. Casinen. V Benátkách 1750. Vol. II. str. 168. sled. — Weiller, Reg. 35. čís. 24. klade tuto listinu do měsíce srpna, Jaffé naproti tomu ve svém Konrad III. str. 200 pozn. 35. z dobrých důvodů do června.

⁴⁾ Hugo, Annal. Ord. Praemonst. I. Prob. 54-6 a Miraeus, Opera Diplom. et histor. IV. 205.

burku, východně od Zeizu, sešel se Daniel s vypovězeným knížetem polským Vladislavem a jeho sotva 15letým synem Boleslavem¹⁾. Vladislav domáhal se vždy ještě svého znova dosazení, ačkoli bez výsledku. Kunrat III. nebyl muž, jenž by se byl dovedl odhadlati k samostatnému a pronikavému rozhodnutí. Mnoho ovšem chtěl, ale málo toho provedl. Ani záležitosti Jindřicha Lva nemohl uvést do pořádku, když už počátkem roku 1152 smrt klepala na jeho dvéře. Praví se, že král Roger získal italské lékaře, aby mu dali jedu; a následkem toho zemřel²⁾ dne 15. února 1152 v Bamberku, kde je také pochován. Jelikož syn, král Jindřich, byl zemřel r. 1150³⁾, stal se nástupcem na německém trůně bratravec Fridrich Barbarossa, vévoda Švábský. Dne 9. března 1152 korunován byl tento Hohenstaufovec v Cächách od Arnolda, arcibiskupa Kolínského, korunou německou a dne 18. června 1155 od papeže Hadriana IV. korunou císařskou.

Postavení, jaké říše Česko-moravská zaujala proti nové hlavě říše, zdálo se vzbuzovati obavy. Již ta okolnost, že kníže Vladislav II., jakož i švákr jeho vévoda Bavorský a markrabě Rakouský Jindřich Jasomirgot nedostavili se na volební sněm do Frankfurtu n. M. dne 5. března 1152, svědčí o jakémisi napnutí, kteréž se stalo patrným, když nový král ohlásil⁴⁾ velký sněm říšský kolem svátků svatodušních r. 1152 do Meziboru a na něj výslovně pozval knížete Českomoravského⁵⁾. Vladislav II. zase se nedostavil; ne-

¹⁾ Ludewig, Reliquiae Manusc. XI. 539 a sled. Dne 13. listopadu 1151 přivěsil biskup Daniel pečet svou s Vladislavem a t. d. „in castro Aldenburch“.

²⁾ Otto Frisingen de Gestis Frieder. I. 63. Edit. Argentor. fol. 22.

³⁾ Otto Frisingen na uv. m. I. 62. — Annal. Aquenses k 1152. u Pertze XVI. 686. Annales S. Petri Erphesfurden. Pertz na uv. m. 20. kladou smrt, avšak mylně, k roku 1151.

⁴⁾ Annal. Staden k r. 1152. u Pertze XVI. 344.

⁵⁾ Erben, Regest. I. 129. — Vincentii Annal. u Pertze XVII. 665.

víme, jakými důvody se omlouval; kronika urspergovská napovídá, že nesouhlasili i jiná knížata s povýšením Fridricha I., kteréž připisovali spíše náklonnosti strýcové nežli volbě knížat říšských¹⁾). Král Fridrich cítil urážku, jaká se mu stala tím, že se Vladislav nedostavil. Trpce si na to stěžuje vévodě Saskému, Jindřichu Lvovi a praví bez obalu, že by po úradě s knížaty měl takovouto nevážnost svých královských rozkazů trestati, kdyby z lásky k Jindřichovi, o kterém ví, že co příbuzný²⁾ je upřímným přítelem knížete Vladislava, nedával přednost mírnosti před právem. Také skrze Ludvíka, lantkraběte Durinského, později švakra Vladislava II., který právě nevlastní sestru Fridrichovu pojal za manželku, dal se poptávati po knížeti³⁾, což v nás vzbuzuje myšlenku, že snad již v květnu 1152 započaly se předběžné úmluvy o sňatku, kterýž uzavřen roku příštího. Alespoň již tehdy zblížili se lantkrabě Ludvík Železný a kníže Vladislav II.

Kusů, o kterých se mělo jednat na říšském sněmě meziborském, byla převleká hojnost. V první řadě byly záležitosti saské a bavorské. Jindřich Lev a Jindřich Jasomirgot nebyli ještě porovnáni; onen činil nároky na Bavorsko, tento odporoval, odvolávaje se, že mu bylo v léno propůjčeno; a aby nebyl donucen práva svého se zastati, vyhýbal se sněmu. V druhé řadě jednalo se také o říši Česko-Moravské. Přemyslovci z vlasti vypuzení, Soběslav a jeho bratr Oldřich, pak Spytihněv dostavivše se ke dvoru krále Fridricha, žalovali tady na krutost strýce svého a žádali, aby byli brannou mocí německou uvedeni do vlasti. Zvláště Oldřich, syn Soběslava I., byl neobyčejně činným. Slibovalt

¹⁾ „Friedericus regnum accepit magis ex delegatione patrui, quam ex electione principum“. Dobner, Annal. VI. 339.

²⁾ Erben, Regest. I. 129. Příbuzenstvo tuto připomenuté zakládá se na sňatku Ketrudy, matky Jindřicha Lva, s Jindřichem Jasomirgotem, jehož sestra byla chotí Vladislava II.

³⁾ Erben, Regesta I. 130.

velké sumy peněz, kdyby mu pomoženo bylo na trůn český. Takové sliby a mysl Fridrichova popuzená nevážností Vladislavovou k rozkazům královým, mohly mítí pro říši Česko-moravskou nejsmutnější následky, kdyby se bylo biskupu Danielovi, který byl ještě v čas vyslán s jinými muži zkoušenými na sném říšský¹⁾, nebylo podařilo usmířiti krále uznáním od Vladislava a uspokojiti Oldřicha příjmy ze župy králohradecké. Oldřich vrátil se s biskupem Daniellem do Čech²⁾ a nebezpečí hrozící říši Česko-moravské bylo zatím odvráceno. Do roku 1155 choval se Oldřich pokojně, ale pak zase uprchl³⁾. Ale biskupa Daniela očekávalo v Praze nepříjemné překvapení. Na sném říšském v Meziboru byl totiž po návrhu krále Fridricha hlasoval pro přesazení biskupa zeizkého Wichmanna na uprázdněný arcibiskupský stolec v Magdeburku; tím patrně porušil nařízení papežská, podle nichž přesazení duchovního knížete děje se jen z velmi podstatných příčin a nikdy bez předchozího papežského svolení. Papež Eugen III. kárá v breve daném 17. srpna 1152 v Segni takovéto jednání⁴⁾. Zmiňujeme se o té okolnosti, poněvadž se hnadle stala původem nejtrpčího sporu mezi nejvyšší hlavou církve a nejvyšší hlavou říše, sporu, který se také Daniela dotýkal.

Spor tento nepropukl více za papeže Eugena III., který mnoho přetrpěl a dobře se osvědčil. Eugen zemřel dne 8. července 1153⁵⁾; ale látky zápalné již za něho se nahromadilo. Tak hněd na švábském zemském snémě v Ulmu ke konci července 1152. Tady se stalo usnešení: „aby žádná exkomunikace neměla platnosti, pakli k ní knížata

¹⁾ Vincentii Annal. mylně k roku 1154, u Pertze XVII. 665.

²⁾ Vincentii Annal. na uv. m. a Cont. Cosmæ, avšak mylně k roku 1155, u Pertze IX. 163.

³⁾ Vincentii Annal. u Pertze XVII. 665.

⁴⁾ Jaffé, Reg. 648. podle Oty Frising. de Gestis Frid. II. 8. na uv. m. fol. 24.

⁵⁾ Jaffé, Regest. str. 652.

nesvolí“¹⁾), — smutná to předzvěst příštích těžkých časů. Napřed v Magdeburku uchvacené právo biskupy libovolně přesazovati a nyní vzpoura proti ustanovení čistě církevnímu! Však na tom král Fridrich neprestal. Také záležitosti manželské měly zadrhnouti uzel a spor s církví porozšířiti. Adela, dcera Děpolta, markraběte z Vohburku-Kouby, musela z příčin, neznámo zdali pravdivých nebo vymyšlených²⁾, ustoupiti 1156 bohaté Beatrici Burgundské; že příčiny tyto při nejmenším nebyly rázu kanonického, o tom praví pokračovatel Siegeberta z Gemblova: „za souhlasu německých arcibiskupů a biskupů propustil Fridrich nespravedlivě svou manželku a spůsobil si tím velkou psotu“³⁾. Jako na vyšvětlení dodává k tomu Palidenská kronika: „pro lživá předstírání nešlechetných lidí“⁴⁾. Dály se tu skoro podobné věci jako při svůdné při o rozvedení Ludvíka VII. Francouzského, jen že tam lehkovázná Eleonora vlastně sama roztrhala svaté pouto, kdežto zde Adela na bezpráví si naříkala a při započala, v níž král Fridrich nalézal hlavní důvod k roztržce s papežem Hadriánem IV. (panoval od 1154 do 1159 po Anastasiovi IV., který sotva po 17 měsíců zdobil svou hlavu tiarou) a pak k dlouhému rozštěpení, kteréž tak zhoubně zasahovalo do záležitostí českých a moravských.

Tady nepominulo ještě napnutí mezi knížetem Vladislavem II. a králem Fridrichem, naopak nabývalo, jak se podobalo, rázu rozhodnějšího, když Jindřich Jasomirgot obratně se vyhýbal všelikému vyjednávání o vydání vévodství Bavorského Jindřichu Lvovi, až byl na říšském snémě

¹⁾ Martene, Collect. II. 553. u Jaffé, Regest. str. 648.

²⁾ Ottonis Sanblasianij chron. cap. 10. Böhmer, Fontes III. 588. uvádí za příčinu nevěrnost manželskou. Annal. Heribolen k r. 1156, u Pertze XVI. 9. „ne spes amputaret profuture sobolis“.

³⁾ Siegebert. Cont. aquicinctina k r. 1156, u Pertze VI. 407.

⁴⁾ Annal. Paliden k r. 1156, u Pertze XVI. 89. „Propter improborum figmenta“.

v Goslaru o velkonocích r. 1154 vévodství Bavorského zbaven a toto přiřčeno jeho odpůrci¹⁾). Jak dalece s tou záležitostí souviselo jednání knížete Vladislava, tomu můžeme vyrozuměti z té nápadné okolnosti, že od říšského sněmu v Meziboru, kde otázka bavorská poprvé jasně byla pronešena, až k létu 1156 ani kníže Vladislav ani rádce jeho biskup Daniel nedostavili se k sjezdům dvorským a na sněmy říšské, jakkoliv kníže Vladislav zajisté věděl, že nastává jízda do Říma, k níž měl dodati podle obyčeje 300 českých oděnců. Známe skoro všecky pány stavu duchovního a světského, kteří krále v listopadu r. 1154 provázeli do Italie²⁾), ale knížete Vladislava a Jindřicha Jasomirgota mezi nimi nenalézáme. Také nebyli přítomni, když král Fridrich na polích ronkalských u Piacenzy svolal všecky říšské many, aby tady léna svá přihlásili a jimi zase nadání byli. Tady dne 5. prosince 1154 prohlášeno kromě jiného za právo: „každý man, jenž pána svého nenásleduje, když jej tento volá do Říma k tažení veřejně rozhlášenému, pozbývá svého statku manského v Italii a Alemanii“³⁾). Tímto výrokem, jak se domníváme, pozbyl kníže Vladislav hradu Budyšína s okolním územím, kteréž propůjčeno, avšak jenom na krátký čas, Kunratovi, markraběti Míšenskému. Důvod k domněnce své nalézáme v kronice Vincenciově, kde pojmenovává, jak Fridrich r. 1156 slíbil knížeti Vladislavovi, že mu navrátí hrad Budyšín; nebylo by to možné, kdyby mu toto staré české leno nebylo bývalo odňato⁴⁾.

Ale Vladislav neprovozoval sám oposiční politiku proti Německému králi. Podporovali jej markrabě Rakouský Jindřich Jasomirgot a král Uherský Gejza II. se svými

¹⁾ Otto Frisingen de Gest. Frider. II. 11. na uv. m. fol. 26.

²⁾ Jména tu sestavena jsou podle listin v Dambergerovi, synchron. Geschichte VIII. 571.

³⁾ Curia Roncalia. U Pertze Leg. II. 96.

⁴⁾ Vincentii Annal. mylně k 1157. U Pertze XVII. 666.

přáteli Albertem, markrabětem Saským a Heřmanem, falckrabětem při Rýně. Jindřich Jasomirgot činil tak z příčin nám již známých a král Uherský pro své nepřátelství k císaři Byzantskému Manuelovi. Manuel totiž zjednal si v králi Fridrichovi zjevného spojence, kdežto kníže Český byl zjevným jeho odpůrcem. České vojsko bojovalo již 1153 s Bavorany a Rakušany v řadách uherských proti Byzantským¹⁾), a král Fridrich nijakž se s tím netajil, že v příhodné době utká se s králem Uherským válečně²⁾). Kromě toho upevněn mezi Rakousy-Bavorskem a Uhrami něžný svazek přátelství tím, že vévoda Jasomirgot dcerušku svou Anežku zasnoubil se Štěpánem, korunním princem krále Uherského. Sňatek slaven byl teprv r. 1167. Jen z poměru tuto naznačených dovedeme si vysvětliti jednání knížete Vladislava a úsilí, s jakým i potom se zastával švakra svého Jindřicha Jasomirgota.

Když totiž Fridrich I. po císařské korunovaci v Římě, kteráž vykonána byla od papeže Hadriana IV. dne 18. června r. 1155, vrátil se do Německa, chtěl za každou cenu urovnati rozdíly mezi Jindřichem Lvem a Jindřichem Jasomirgarem, který nedbal rozhodnutí říšského sněmu v Goslaru. Proto Fridrich sešel se osobně nědaleko Řezna s Jasomirgotem, aby jej přemluvil k vyrovnaní. Ale jelikož Jasomirgot nechal, jmenován nový rok k dalšímu jednání a zároveň ustavoveno, aby splnomocnění vyjednavatelé odebrali se k české hranici do místa blíže nepojmenovaného a tam aby se počalo potřebné smlouvání. Od císaře jmenován k tomu Otto biskup Frisinský, bratr vévody Jindřicha Jasomirgota. Co tedy vypravuje o schůzi, můžeme považovati za skutečné. Praví: „Když císař místu se blížil, vyjeli mu vstříc kníže Vladislav český, Albert markrabě Saský, Heřman falckrabě při Rýně a jiní vznešení páni. Takový strach

¹⁾ Cinnamus, Epitome lib. III. 19. na uv. m. str. 130.

²⁾ Otto Frisingen de Gestis Frid. II. 6. na uv. m. fol. 24.

totiž pojal všecky, kdož se byli k jízdě do Říma nedostavili, pro slavné skutky císařovy, že nyní dobrovolně přišli. „Avšak ačkoliv jsme my, kteří jsme tam měli prostředkovati, všemožně usilovali dohodnutí zjednat, předce se rozjeli bez pořízení ano i bez zdvořilého pozdravení¹⁾. Konec z tohoto vypravování nesvědčí nijakž o domnělém strachu. Vladislav mohl se dobře spoléhati na uvedené politické poměry Rakouska, Uher a říše Byzantské a mohl proto beze strachu pohližeti do nejbližší budoucnosti. Jemu vhod dostavila se také rozmrzelost markraběte z Vohburku-Kouby, který na císaře pro rozvedení manželství musel nevražiti. Kdo ví, zdali se při této osobní schůzi panovníků nejednalo také o Přemyslových vystěhovalých; zámlinka k tomu byla, neboť toho roku prchl zase z vlasti Oldřich a vydal se přímo do Polska, kdežto Spytihněvovi a Soběslavovi dostávalo se na dvoře císařském královské pocty²⁾. Kníže Vladislav, aby říši své pojistil pokoj do budoucnosti, musel také tuto záležitost uspořádati; a proto zajisté požadoval od císaře záruky, které by jej mohly uspokojiti. Vladislav záruk těch jistě nedosáhl, a to snad bylo ne poslední přičinou, že shromáždění rozehlo se bez pořízení. Ale císař přes to setrval při svém záměru, zjednat na rovnání s Bavory; neboť budou-li oba Jindřichové smířeni, a stanou-li se přáteli, tak uvažoval, mohly by býti Čechy i Uhry snáze získany; a stane-li se to, pak císařství rozvine moc, před níž pokročiti se musí Italie. Tedy vyrovnání nemělo být konečným účelem, nýbrž jenom prostředkem.

¹⁾ Otto Frisingen de Gestis Frid. II. 27. na uv. m. fol. 35. Byli-li také princ Děpolt a biskup Daniel v poradě při hranicích českých, jak za to mají Dobnerovy Annal. VI. 350, to z Oty nevysvítá, ale možné je to; byl biskup Daniel Vladislavovou duší v přemnohých důležitých věcech!

²⁾ Vincentii Annal. k r. 1155. U Pertze XVII. 665. „Anno D. 1155 Oulricus... in Poloniam cum suis complicibus fugit“. A Cont. Cosmæ k r. 1155 u Pertze IX. 163. „Filii Sobieslai exules Domino regi Friderico adhærent fideliter“ etc.

Úkolem naším není sledovati císaře na rozličných jeho cestách po Německu v posledních měsících r. 1155 a z počátku 1156, abychom znali nitky, které všady k provedení záměru svého navazoval. Nám musí dostačiti zpráva, že se mu podařilo v úterý svatodušní dne 5. června 1156 nedaleko Řezna mluviti s vévodou Jindřichem Jasomirgotem¹⁾ a dociliti prozatím dorozumění, kteréž příštího těhotne na slavném říšském sněmě ve Vircpurku bylo dostatečně osvědčeno a také zdárným výsledkem korunováno²⁾. K sňatku císaře s Beatricí, dcerou Rynalta Burgundského³⁾, kterýž slaven byl při tomto sněmě říšském, dostavil se totiž na výslovné pozvání císařovo také kníže Vladislav II. se svým bratrem Děpoltem a s Pražským biskupem Danielem⁴⁾, čímž dostatečně osvědčeno, že pominulo napnutí mezi císařem a knížetem pro otázku bavorsko-rakouskou, ano od sněmu meziborského r. 1152 trvalo; ale to jen tehdy státi se mohlo, pakli předcházelo dohodnutí s Jindřichem Jasomirgotem. Tento zřekl se sice teprve v září 1156 na říšském sněmě v Řezně veřejně a slavně vévodství Bavorského; ale co se tam stalo veřejně, tady bylo již věcí ujednanou⁵⁾ která se však, poněvadž vyžadovala schválení sněmu říšského, zrovna tak tajila, jako cena, za kterou byl získán Vladislav II. Pražský kronikář⁶⁾ podává nám dostatečnou

¹⁾ Otto Frisingen de Gestis Frid. II. 29. na uv. m. fol. 36.

²⁾ Annal. Palidenses k r. 1156. U Pertze XVI. 89. Annal. Recherspergen k r. 1156. U Pertze XVII. 466. Otto Frisingen de Gestis Frider. II. 29. na uv. m. fol. 36.

³⁾ „Peractio diebus pentecosten Wircburg nuptialia festa peregit“.

Annal. Palidenses k r. 1156. U Pertze XVI. 89. Annal. Scheflarien k t. r. U Pertze XVII. 336. Annal. Ratisponen k t. r. na uv. m. 587. Annal. Admuten k r. 1156. U Pertze IX. 582.

⁴⁾ Vincentii Annal. mylně k r. 1157. U Pertze XVII. 666.

⁵⁾ „Consilium, quod jam diu secreto celabatur, publicatum est“, praví Ota Frisingý o vzdání se vévodství Bavorského Jindřichem Jasomirgotem, když ten skutek připomíná za sněmu řezenského. Otto Frisingen de Gestis Frider. II. 32. na uv. m. fol. 38.

⁶⁾ Vincentii Annal. mylně k r. 1157. U Pertze XVII. 666.

vědomost o této ceně. Požadavek sáhal vysoko; avšak císař Fridrich mu vyhověl — důkaz to, jak velice mu záleželo na přátelství Čech — Vladislav požadoval královskou korunu pro sebe a pro své nástupce¹⁾), a císař mu ji pojistil. Vyjednávání v té věci svěřeno obratnému biskupu Danielovi a knížecímu kancléři Gervasiovi, proboštovi Vyšehradskému. Ti věc šťastně dokonali a k naléhání císaře způsobili také vyrovnání mezi knížetem a jeho bratrancem Spytihněvem. Ten vrátil se zase do Čech a obdržel ku své výživě zvláštní úděl. Ale Soběslav a Oldřich ostali v cizině²⁾), až r. 1161 objevují se zase na jevišti, Oldřich v táboře císařově před Lodi a Soběslav s praporem povstaleckým před Olomoucí. Třetí jejich bratr Václav byl tehdy 19 let stár³⁾). Kdy a jak dosáhl zaopatření, neumíme udati.

Vircpurkský říšský sném měl však také ještě jiný účel. Dobré vůle, jaká se na tomto snémě všeobecně jevila, užil císař, aby přítomních povzbudil k nové výpravě za hory a aby přede vším Milanským, ani nebyli nikdy tak povolnými, jak si je císař mítí přál, ukázal, že může poroučeti. Již tehdy prý mnozí knížata přisahou se zavázali, že císaře budou na té výpravě provázeti⁴⁾). Také s knížetem Česko-moravským bylo o té výpravě vyjednáváno a vymíněno, dostaví-li se osobně na tu výpravu, že obdrží nazpět hrad Budyšín⁵⁾), z čehož následuje, že mu roku 1156 hrad ne-nálezel⁶⁾). Náš zpravodaj Vincentius vypravuje, že kníže slíbil súčastníci se ve výpravě přes Alpy, když by odměněn byl korunou královskou, ale tím zajisté za přičinu a za podmínu klade už to, co se pak stalo teprve následkem výpravy. Kníže Vladislav nevydal se do Italie, aby se stal

¹⁾ Cod. Dipl. Mor. I. 267.

²⁾ Monach. Sazaven. k r. 1157, u Pertze IX. 160.

³⁾ Viz str. 199 a sled. t. d. Václav narodil se r. 1137.

⁴⁾ Otto Frisingen de Gestis Frider. II. 30. na uv. m. fol. 37.

⁵⁾ Vincentii Annal. k r. 1157, u Pertze XVII. 666.

⁶⁾ Viz str. 133 a 202 tohoto dílu.

králem, nýbrž proto, že mu ve Vircpurku bylo od císaře přísežně slíbeno, že korunu královské dosáhne, vydal se na výpravu, na jejíž výlohy měl dostati hrad Budyšín. Důvod tohoto povýšení sáhal, jak jsme právě slyšeli, mnohem hlouběji; toto povýšení bylo jaksi podmínkou, zárukou míru mezi Jindřichem Lvem a Babenbergovcem, čili jinými slovy: říše Česko-moravská povýšena na království, aby Německo došlo klidu a správce jeho aby nabyl prostředků nejen se zváti císařem Římsko-německým, nýbrž také císařem tímto býti. Skutečně, náhodou nespadá povýšení Vladislava a Jindřicha Jasomirgota do téže doby! Jako v skutečnosti tak povýšení ta souvisela zajisté také v prvním pomyslu a byla asi hlavně dílem biskupa Daniela¹⁾). Od této chvíle budeme tohoto obratného diplomata často pozorovati při císaři. Vlastní jeho dráha diplomatická počíná se sněmem říšským ve Vircpurku; nepřinesla mu však žádného štěstí, neboť při ní zapomenul, že je především biskupem a teprve potom služebníkem královým.

Smlouva, kteráž se stala s Jindřichem Jasomirgarem ve Vircpurku, potvrzena v září 1156 při dvorním sjezdě v Řezně. Dvě míle před tímto městem rozobil císař stany s velkou družinou, v níž byl také kníže Vladislav. „Tam všickni pospíšili, a tajemství tak dlouho ukrývané, bylo nyní projeveno“, praví Otto Frisinger²⁾), který byl při celém jednání a kterého co bratra jedné strany ty věci zajisté velmi zajímaly. „A tento byl“, jak píše biskup z paměti, „hlavní obsah dohodnutí: starší Jindřich (Babenbergovec) vzdal se vévodství Bavorského sedmi praporci (viditelné to znázornění sedmi starých provincií bavorských); tyto odevzdány mladšímu (Jindřichu Welfovci), kterýž dvěma praporci navrátil krajiště východní s hrabstvími od pradávna k němu nálezejícími. Na to povýšil císař to krajiště s hrabstvími, kteréž jsou tři, po radě knížat na vévodství

¹⁾ Náhled Palackého o tom v Dějinách I. 2. 44. pozn. 39.

²⁾ Otto Frisingen de Gestis Frider. II. 32. fol. 38.

a dal je v léno dvěma praporci nejen jemu, Jindřichu Jasomirgotovi, nýbrž také jeho choti Theodoře Komneně; potom vydal pod svou pečetí privilegium, aby žádný z nástupců jeho nemohl na tom něco změnit nebo z toho ujmouti¹⁾. Letopisy medlické praví, že toto slavnostní odevzdání a povýšení krajistě Rakouského na vévodství stalo se 10. září 1156²⁾ a sice u Barbingu v bavorském hrdelním soudu Stadt am Hof³⁾. Jiné listiny uvádějí den 8. září⁴⁾. Císařský rozsudek slavně rozhlasiti uvolil se osvědčený přítel nového vévody, designovaný král český, Vladislav⁵⁾. V listinách o tom vydaných jmenuje se ještě „osvícené kníže české“⁶⁾, název královský se mu tedy ještě nedává. Pochopitelně! Mělať se říše Česko-moravská státi dědičným královstvím v rodě Přemyslovském.

Zdali Vladislav, když dal skrze biskupa Daniela vyjednávat o korunu královskou, pamatoval na celý rod

¹⁾ Otto Frisingen na uv. m. O této listině zmiňují se kromě jiných také letopisy Palidenské k r. 1156 a po nich letopisy Magdeburkské. U Pertze XVI. 90. a 191. Hermanni Altahensis Annal. k t. r., u Pertze XVII. 382. Annal. Reicherspergen k t. r. na uv. m. 465.

²⁾ Annal. Melicensis k r. 1156, u Pertze IX. 504.

³⁾ Meiller, Regest. Str. 225 pozn. 207.

⁴⁾ „Privilegium majus et minus“. Urkundenbuch des Landes ob der Ens. II. 278 a 281. Avšak sotva zasluhuje víry. Dne 8. září slavila církev Narození Bl. P. M. O tak velkých svátcích nebývalo hlučného jednání. Toho dne bylo asi sotva vévodství v tábore symbolickým způsobem odevzdáno.

⁵⁾ Erben, Regest. I. 130. č. 292.

⁶⁾ „Vladislao illustri duce Boemie sententiam promulgante“, výraz to, jenž se nalézá v obou privilegiích, ve větším i menším. Majus u Pertze Leges II. 99 a sled. Urkundenbuch des Landes ob der Ens. D. II. str. 277. sled. Minus v Hermanni Altahen. Annal. k r. 1156. U Pertze XVII. 383. a Urkundenbuch na uv. m. str. 281. Co Vidimus 1245 v Mon. Boic. Vol. XXVIII. 2. str. 354. sled, s dlouhým výkladem. Podle tohoto ve výtahu u Erbena, Regest. I. 130. Literární spor o těchto privilejích v Sitzungsberichte der kais. Akad. der Wissenschaften in Wien. Sv. VIII. 435 sled., IX. 616 sled., XXIII. 517 sled. a XXVIII. 91 sled.

nebo jenom na svou rodinu, to asi nebude lze nikdy více vyšetřiti; my u knížete při všech jeho skvělých vlastnostech, které jej zdobili, takového sebezapření nehledáme. Dostala-li se jen královská koruna na jeho hlavu, pak mu nebude přicházeti za těžko zvrátit zákon o nástupnictví podle starešinství. Snad tedy úmysl dosáhnouti hodnosti královské, provázen byl také myšlenkou zrušiti platný zákon říše Česko-moravské o nástupnictví podle starešinství a místo něho zavesti prvorrozenství v české linii. Ale poněvadž takováto novota mohla by se provést sotva beze sněmu a a bez svolení Přemyslovců k trůnu právo majících, proto se celý plán ještě tajil. Z Čechů věděli o něm podle svědecktví Pražského kronikáře Vincentia¹⁾ jen Pražský biskup Daniel a kancléř Gervasius, kteří přísahou se museli zavázati, že budou mlčeti. Zatím pověst o tom předce proskakovala a letopisy kláštera Medlického poznamenávají již k roku 1156, že Vladislav obdržel od císaře právě tehdáž titul královský, když byl Jindřich Jasomirgot povýšen na vévodu²⁾. A zpráva tato dostala se také do letopisů bavorského kláštera alteichského a do letopisů kláštera osterhofer-ského, kterýž leží v Bavoryích v rozkošné krajině u jednoho jezera mezi řekou Velsou a Isarem³⁾. Nejspíše považována ta věc za pouhou pověst, dostala-li se do Čech a do Moravy, až bylo k rozhlášení jejímu všecko připraveno.

Pravili jsme, že slab královský musel ostatí bez výsledku, kdyby Přemyslovi k trůnu právo mající a sněm zemský nesouhlasili. Důvod toho leží na snadě. V říši Česko-moravské nevládl kníže neobmezeně; v důležitějších věcech, jak jsme již tolíkráte viděli, povinen byl řídit se radou, souhlasem země; a pokud se dotýče Přemyslovců, ti zárlivým okem bděli nad zachováváním zákona Břetislavova. Ovšem

¹⁾ Vincentii Annal. k r. 1157, u Pertze XVII. 666.

²⁾ Annal. Melicensis k r. 1156, u Pertze IX. 504.

³⁾ Hermanni Annal. Altahen k r. 1156. U Pertze XVII. 383. a Annal. Osterhoven k t. r. na uv. m. 541.

tehdáž oprávněných členů panující dynastie bylo tak málo nebo stali se tak neškodnými, že Vladislav na tu chvíli mohl se vytasiti s myšlenkou, aby si dal postaviti od císaře na hlavu korunu královskou. V zemi žil z moravské větve jen Ota III., kníže Olomúcký. Dosáhnuv věku pokročilého a nabyl v životě trpkých zkušeností, staral se v této době již málo o věci vezdejší a pomíjející. Dříve již¹⁾ za spásu duše své dcery Svatavy daroval klášteru hradíšťskému dvě vsi moravské Hrušku u Kojetína a Vřesovice a biskupskému kostelu v Olomouci navrátil Kroměříž, proti právu kostelu tomu odňatou²⁾, nyní se staral, aby papež Hadrian IV. jmenovaný klášter vzal také pod svou ochranu³⁾. Knížectví Brněnské bylo r. 1156 právě uprázdněno. Podle letopisu třebíčských umřel toho roku kníže Vratislav, syn Oldřicha z poboční větve Kunratovské a sice za několik neděl po říšském snémě ve Vrcpurku, dne 16. srpna⁴⁾. Vratislav

¹⁾ Cod. Dipl. Mor. I. 263. k r. 1151 a 271 k r. 1160.

²⁾ Cod. Dipl. Mor. I. 263.

³⁾ Cod. Dipl. Mor. 265. Úryvek tam otištěný vzat je z Annal. Gradicen. Rp. I. 31. v zemském archivu. Sepsány byly v l. 1675 a 1680 v Šebetově, kterýž náležel ke klášteru a jsou velmi nekritické. Při naší listině odvolává se pisatel na svého předchůdce Jana Tetzela, z jehož zápisů také čerpal více nežli podezřelou závěrku.

⁴⁾ Annales Trebičen u Pešiny, Mars Morav. I. str. 316. Bohužel, že ani toto udání není bez chyby. Znít: „In Moravia Wratisslaus, marchio Brunnensis, diem obiit extremum anno 1156 XVII. Kal. Sept. relicto filio unico Ottone, juvene tum. 18. annorum, qui a rufis crinibus cognominatus est Rufus, ex filia Juditha quam paulo ante obitum dederat Stephano, filio Geisae II., regis Hungariae, uxorem“. Kdybychom ani nechtěli klásti váhu na slovo „Marchio“, které snad je pozdějšího původu, předce to musíme uznati za nesprávné, že Vratislav měl jediného syna Otu. Listina pro klášter třebíčský v Cod. Dipl. Mor. I. 348 z r. 1197 jmenuje ještě Spytihněva a jeho bratra Svatopluka. Také je nesprávné, že Jitka byla nedlouho před smrtí Vratislavovou, tedy před rokem 1156 oddána s uherským princem Štěpánem. Náš kronikář Vincentius (Pertz XVI. 681) ještě r. 1164 jmenuje jej „filius regis parvulus“ a Contin. Claustroneoburgen secunda (Pertz IX. 616) uvádí k roku 1165 Štěpánovu choť Anežku, dceru vévody Jindřicha Jasomíra.

daroval benediktinskému klášteru Luhu (také v Luhách) v Komárově u Brna, kterýž byl filialkou opatství třebíčského, desátek z polí u Manice¹⁾. Ačkoliv mu po manželce, blíže neznámé, kterou pojal roku 1132, ostali na živu tři synové Ota, Spytihněv a Svatopluk a dvě dcery Jitka a Anežka, předce žádné z těch dětí knížectví neobdrželo. Jak by byl také mohl Vladislav II., dada se zvláštní svou cestou, pomyslit jen na další rozštěpení moci knížecí. Měla-li koruna královská účelu svého dosáhnouti, musela míti za přídavek sílu jednotnou a té bylo možno dosíci jen tím, kdyby údělná knížata moravská byli odstraněni. Jednota státu Česko-moravského, prvorzenství v rodině Vladislavově, tyto současně pojmy tanuly na mysli designovanému králi a proto dobře pochopujeme, že kníže Vladislav II. dal, jak se velice pravdě podobá, území Znojemské jakož i Brněnské, po smrti Vratislavově spravovati jménem svým a na své útraty. Na Moravě tedy, kdyby Vladislav se vytasil se svým záměrem korunovačním, nebylo se obávati silného odporu, zvláště proto, že by se proti němu, kdyby se jevit chtěl za cizí pomocí, postavil císař Římsko-německý, který přímluvou svou za vystěhovalce Spytihněva dostatečně dokázal, kam čelily jeho úmysly. A předce kníže Vladislav II. při tak příznivém stavu ani během roku 1156 ani následujícího 1157

gota. Continuat. Adinuten a Zwetlensis prima (u Pertze IX. 583 a 538) kladou sňatek Štěpána s Anežkou teprve na rok 1166. Meiller, Regest. uvádí v rodokmenu dokonce teprve rok 1167. Takové poklesky vzbuzují málo důvěry k letopisům třebíčským, jak je uvádí Pešina. Ba i k úmrtnímu dni knížete Vratislava musí se přidati otazník, poněvadž Nekrolog podlažický již 21. září uvádí: „Vratislaus dux“. Ostatně jelikož podle našeho domnění pozdní letopisec třebíčský měl před rukama úmrtní knihy, které musely být v každém klášteře, proto snad celkem úmrtní dny jsou správné, jmenovitě úmrtní dny Přemyslovčů, kteří pocházeli, jako náš kníže Vratislav, z rodiny zakladatelů a v Třebíči měli své pohřebiště.

¹⁾ Cod. Dipl. Mor. I. 339.

nevytasil se s korunovací již ustanovenou a sice z následujících důvodů:

Slyšeli jsme, že roku 1155 Oldřich, syn Soběslava I., z hlavní větve české, uprchl z vlasti se svými přívrzenci do Polska, kdežto bratr jeho Soběslav nalezl útočiště při dvoře císařském. Kníže Vladislav věděl zajisté ze zkušenosti, dokud oba tito vystěhovalci stojí nepřátelsky proti němu, že záměr svůj bude moci asi sotva provést bez krveprolití. Museli tedy nějakým spůsobem státi se neškodnými, a k tomu sám císař pomoc svou nabídl. Pokračovatelé Kosmovi¹⁾ praví při roku 1155: „Soběslavovi vypuzení synové přidržovali se věrně krále Fridricha a on a knížata jeho počestně s nimi nakládali“. Výrok tento může se však vztahovat jenom na Soběslava, neboť bratr jeho Oldřich žil r. 1155 v Polsku²⁾. Jelikož císař záměry Vladislavovy podporoval a Soběslav jeho císaře věrně se přidržoval, zbýval jenom Oldřich, na kterého se musel pozor mít.

Okolnosti, v jakých žil Oldřich, nemohly nijak vzbuzovat důvěru. Posud ještě panovaly neshody mezi bývalým velkoknížetem Vladislavem, který bydlel na Altenburce, a bratrem jeho Boleslavem Kadeřavým. Boleslav nikdy se nedostavil na vyzvání císařovo³⁾, aby ty spory byly uklizeny. „Tu vypovězený Vladislav, který sám neměl prostředků ku pomstě, krále Pražanů sobě získal a plameny ohnivého baziliška obrátil proti Boleslavovi“⁴⁾. Král Fridrich, červený bazilišek, jak jej Polák jmenuje, nechá se tedy svésti k válce proti Polsku v té chvíli, kdy chce předsevzítí rozhodnou výpravu proti Milánu, a to že se stalo proto, poněvadž

¹⁾ Continuat. Cosmæ k r. 1155, u Pertze IX. 163.

²⁾ Viz str. 200 a 204 tohoto dílu.

³⁾ Boguphal, Chron. Polon. v Sommersberku, Script. II. 43.

⁴⁾ „Vladislaus qui non immemor, cum sufficientem sese ulciscendo non haberet facultatem, Regem pragitarum utcunque sibi conciliat, cuius ope Rufi flammas draconis contra Boleslaum sollicitat“. Magistri Vincentii Chron. Polon. Ed. Krakoviæ 1862. str. 147.

bývalý velkokníže Vladislav se chtěl pomstít! Zajisté důvod k tomuto rozhodnutí vězel hlouběji. Ne Polský, nýbrž Český Vladislav byl toho příčinou; příčiněním jeho vydával červený bazilišek plameny proti Polákům, u nichž se Oldřich zdržoval a kteří jak nás zpravuje Ragevin¹⁾, notář biskupa Oty Frysinského a pokračovatel v dějinách Fridricha Barbarossy, již po delší čas nezaprovádili starý poplatek 500 hřiven stříbra a 30 hřiven zlata komoře pražské „a již ne potají, nýbrž veřejně o vzpouru se pokoušeli“²⁾. Oni tedy učinili počátek. A v tom spočívá příčina, že dvůr císařský přes příznivý stav věcí vždy ještě tajil hodnost královskou, knížeti Vladislavovi slíbenou.

Jak s Českým knížetem tak s jeho bratrem Děpoltem shledáváme se od říšského snemu vircpurského, nežli vypukla válka polská, ještě několikrát u císaře. Tak na př. podepsal Děpolt s císařem listinu pro klášter lutterský³⁾, několik hodin od Gosselu vzdálený. Vladislav s Děpoltem, s někdejším svým švakrem Jasomirgotem, biskupem Pražským Danielem atd. dne 4. července v Bamberku pro biskupství Pasovské⁴⁾. V Bamberku odbývala se dne 1. července 1157 skvělá slavnost dvorní⁵⁾. Tady se staly konečné úmluvy o válečné výpravě proti Polákům. Za shromáždiště

¹⁾ Ragewin de Gestis Frider. III. 2. Edit. Angentorati 1515. f. 39. Máme za to, že podle listiny z r. 1158 v Cod. Dipl. Mor. I. 267 a 268. můžeme poplatek od Ragewina připomenutý přisouditi „ærario publico“, avšak ne německému, nýbrž českému. Je to poplatek, který si vymohl Břetislav I. a který teprv Vladislav Heřman Polský r. 1093 potvrdil knížeti Břetislavovi II. Viz d. II. str. 352.

²⁾ „Non clanculam, sed evidentem rebellionem moliti“. Ragewin na uv. m.

³⁾ Cod. Dipl. Mor. I. 266. podle Lüniga, Reichsarchiv XIX. 969., v Böhmerových Regestech a Raumerově Geschichte der Hohenstaufen D. II. se nevyskytuje.

⁴⁾ Mon. Boic. XXIX. pars I. str. 344 a 345. U výtahu Cod. Dipl. Mor. I. 266.

⁵⁾ Mon. Boic. na uv. m. str. 345. „in sollemni curia babenbergensi in Kal. Julii celebrata“.

ustanovenou město Dobrá Hora (Halle) a výprava položena na počátek srpna. Dostavili se skoro všichni knížata saští, světští i duchovní. Arcibiskupové Hartvik Bremský a Wichmann Magdeburšký, vévoda Jindřich Lev, markrabě Albrecht Medvěd, Dětrich markrabě Lužický, a bratří Dedo Tlustý a Jindřich, jichž otec Kunrat Vitinský byl dne 5. února 1157 zbožně dokonal v rodinném klášteře Lauterberku v Hanoversku, se svými lidmi rozmnožovali spojená vojska, když císař dne 22. srpna rychle na několika místech překročil pohraničnou řeku Odru. Přechod umožnil kníže Český Vladislav, který se svými bratry Jindřichem a Děpoltem, podporován jsa moravskou šlechtou a moravskými Přemyslovci, udatně se obořil na Polany uzavřené v ohrazeném tábore u Hlohova a je k ústupu donutil. Výprava byla tím již tak řka rozhodnuta. V řadách polských bojovali sice Rusové, Prusové a Pomořané, ale přece nemohli odolati nikde útokům vojska českého a německého. Sami zapálivše dva hlavní hrady Hlohov a Bytom, kteréž měly chrániti krajinu při dolní Odře a poplenivše Slezsko ustoupili k východu. Vladislav a císař stíhali prchající biskupstvím Vratislavským až do Poznanska. Tu Boleslav Polský, vida že ani záseky ani bažiny nemohou zadržeti rychlé postupování nepřátel, pozbyl mysli a jal se prositi o mír. Vyjednávání dělo se skrze knížete polského Vladislava a v Kargově v Poznanském stalo se dohodnutí o výminkách míru.

Výminky ty, pokud nám jsou známy, týkaly se více nahradby válečné nežli hlavní od dějepisců udané otázky, vypovězeného knížete Vladislava. Císař sám sděluje je rádci a důvěrnému příteli svému Vibaldovi, opatovi corveyskému a stabelskému tímto způsobem: „Nejprve přisahal Boleslav, že bratr jeho nebyl vypuzen na potupu říše. Potom slíbil nám (císaři) zapraviti 2000 hřiven, 1000 hřiven knížatům a 20 hřiven zlata císařovně, úřadu manskému pak 200 hřiven stříbra proto, že na pozvání se nedostavil a slíbené věrnosti nedodržel. Kromě toho zavázal se k výpravě do Říma (po-

kračovatelé Kosmovi praví, že slíbil 300 oděnců¹⁾) a připověděl, že dostaví se o vánocích na sném říšský do Magdeburku, aby se tam hájil proti žalobám vypuzeného bratra svého“. Když všecky tyto výminky potvrdil přísahou, dal Boleslav svého bratra Kazimíra s jinými vznesenými Poláky (Pražský kronikář Vincencius jmenuje mezi nimi také jediného syna knížete Boleslava, jménem Leška²⁾) za rukojmí; načež spojená vojska za radostného jásání, že výprava tak skvěle se zdařila, nastoupila zpátečné tažení³⁾. Pražské letopisy poznamenávají, že kníže polský Vladislav Polany podobil císaři⁴⁾). Rukojmí slíbení přivedeni byli do Prahy⁵⁾ a odtud později vydáni císaři.

Vidíme, že po celou výpravu kníže Vladislav II. hrál úlohu vynikající. On tažení počíná a postará se, aby vojsko císařské mohlo Odru překročiti, on vyjednává o mír, přijímá rukojmí, jemu se připisuje vítězství, jenom na rozkaz jeho vydají se rukojmí císaři a přece ve výminkách míru nenašízame jediného kusu, který bychom mohli považovati za odměnu těchto skutků. Nebot 1000 hřiven zlata, které byly rozděleny všem knížatům na výpravě, nemohou býti za takovou odměnu považovány. Kdyby se rozdělily podle toho, čím kdo přispěl na výpravu, jak nepatrný podíl by musel vypadnouti na Bremy, Magdeburk, Sasko, Míšeň atd. Vladislav

¹⁾ Cont. Cosmæ k r. 1158, u Pertze IX. 164.

²⁾ Vincentii Annal. k r. 1158, u Pertze XVII. 667.

³⁾ Vincentii Annal. mylně k r. 1158, u Pertze XVII. 666. Podle něho s odchylkami Cont. Cosmæ k r. 1158, u Pertze IX. 164. Monach. Sazaven k r. 1157, u Pertze IX. 160. Ragewin de Gestis Frider. III. 3. 4. 5. na uv. m. fol. 39., zvláště obširně Friderici Imp. epistola ad Wibaldum abbatem, v monument. veter. Martini et Durandi II. str. 393 sld. Annal. Marbacen k r. 1157. Annal. Schefflarien majores k t. r. Annal. Ratisponen k t. r. U Pertze XVII. 160, 336 a 587. Annal. Pragen. k r. 1157, u Pertze III. 120. Velmi krátce a nesprávně Magistri Vincentii Chron. Polon. str. 147. na uv. m. Jména knížat podle Röpella: Geschichte Polens I. 359.

⁴⁾ Annal. Pragen k r. 1157, u Pertze III. 120.

⁵⁾ Vincentii Annal. k r. 1158, u Pertze XVII. 667.

zakročil s mocí celé říše Česko-Moravské; oba jeho bratří Děpolt a Jindřich, moravští kněžici a moravská šlechta nalézali se v jeho vojstě. Bohužel že se žádná jména neudávají. Snad byly na té vypravě 19tiletý Ota¹⁾), syn brněnského Vratislava († 1156), pak Arnošt, Kunrát a Ota, synové Znojemského Kunráta II., kterýž byl zemřel 1150. Roku 1157 byli všichni plnoletými. Z české větve bylo by se ještě zmíniti o Vladislavovi a Václavovi, synech Soběslava I., kteří také byli 1157 plnoletými. Odmena Vladislavovi byla tedy zajisté jiného druhu. Máme za to, že odměny takové došel přesvědčením, že z Polska nebude se nijakž překážeti záměru korunovačnímu ve prospěch vyvoleného prince Oldřicha. A což Uhry a Rakousy nemohly u strany odporné vzbudit nějaké naděje? Zajisté ne. Vévoda Rakouský byl za jedno s Vladislavem, byl mu zavázán k takové vděčnosti, tak že nebylo pomyšlení, aby kazil jeho záměry. Lid jeho během r. 1157, co prodléval při dvoře císařském, vypálil ovšem moravský zeměpanský hrad Podivín²⁾, kterýž náležel církvi moravské; ale ta událost nijakž neporušila dobrou shodu. Takové příhody v dávném středověku a také později nekladly se za vinu panovníků; považovány za spory soukromé, které ovšem poskytují smutné doklady nedostatečného veřejného soudnictví, ale nesvědčí nijakž o nepřátelství panovníků. A s Uhrami Rakousy nedávno uzavřely sňazek přátelský zasnoubením Anežky s korunním princem Štěpánem³⁾ a nad to zasnoubil také Vladislav téhož roku 1157 nejstaršího syna svého

¹⁾ Annal. Třebičen v Pešinově Mars. Mor. str. 316.

²⁾ Continuat. Claustroneoburgen secunda k r. 1157. „Urbs Boemorum Podivin igne combusta est a populo Austriae“. Annal. Mellicen dokládají k tomu „absente duce Henrico a ministerialibus ipsius“. Událost tuto kladou do r. 1158, ale jelikož výpravu Fridrichovu do Itálie vypisují při roku 1159, je patrnó, že se o rok přepočítly. U Pertze IX. 615. a 504.

³⁾ Viz str. 203 tohoto dílu.

Fridricha s Eliškou, dcerou krále Gejzy II., tedy se sestrou korunního prince Štěpána. Slavné poselství, v němž byli bratr knížete Jindřich, Pražský biskup Daniel a Fridrich, opat českého kláštera v Postoloprtech, přivezlo nevěstu počátkem jmenovaného roku choti do Prahy¹⁾. Tak učiněny byly všecky přípravy, aby bez překážky mohla se počít nová doba v rodě Vratislavově. Podobalo se, že i prozřetelnost tomu přeje. Také Spytihněv Bořivojovic, kterýž byl před rokem přičiněním císařovým vyměnil vyhnanství za vlast a nyní v Čechách žil ze svého údělu, přestal vzbuzovati obavy. Mnich Sázavský oznamuje smrt jeho na den 9. února 1157 a vynáší jej chválami, podle nichž byl by musel býti „chlouba a výkvět knížat“²⁾. Víme, že musel ztrávit více let ve vyhnanství nežli v otčině, poněvadž náležel k oposici, kteráž chtěla zákon Břetislavů udržet.

Nyní bylo tedy již všecko odstraněno, co prohlášení královské hodnosti doma mohlo býti na závadu a proto se ta věc měla počít prováděti na nejbližším říšském sněmě v Řezně. Zatím slavil císař skvělý sjezd dvorský v září 1157 ve Vircpurku a v říjnu v Besançonu burgundském. Dostavili se vyslanci Itálie, Francie, Burgundu, Dánska, Španělska, Anglie a Řecka, „prosice, aby mohly dary své císaři odevzdati a jemu holdovati“. Do Vircpurku přibyl také Pražský biskup Daniel, aby tady jednal o trojí věci. Nejprvě měl podati zprávu o poslání, které mu císař svěřil ke králi Uherskému, Gejzovi II. Mělt u něho vyjednat pomoc pro nejbližší výpravu císařovu do Itálie. Biskupovi se to podařilo, neboť král slíbil, že vypraví do pole 500 bojovníků. V den sv. Štěpána, 20. srpna³⁾, vrátil se biskup Daniel, stědře

¹⁾ Monach Sazaven k r. 1157. U Pertze IX. 160. Jelikož podle tohoto místa opat Fridrich dne 20. ledna, vraceje se, zemřel, spadá ucházení se o nevěstu do první polovice ledna 1157.

²⁾ Monach Sazaven k r. 1157, u Pertze IX. 160. Všecky nám posud známé nekrologie mlčí o jeho smrti.

³⁾ Calend. Polažicen. Dudík: Forschungen in Schweden. Str. 419.

obdarován, do Prahy, kdež brzy bylo mu uvítati nového biskupa Olomouckého.

Biskup Jan III. zemřel totiž, jak jsme již nahoře byli poznámenali¹⁾, dne 19. února 1157. Byl to muž pobožný, v úkrytu působící, kterýž zajisté biskupa Pražského Daniela za jeho časté nepřítomnosti, jak zákony církevní předpisují, v jeho biskupských výkonech co kanonický interventor nebo intercessor často musel zastupovati. Vladislav jmenoval k té hodnosti svého dvorního kaplana Dragona, kterýž však necítil v sobě dosti sil k tomuto povolání a ustoupil, aniž by byl na biskupství posvěcen a dosazen. Tu kníže Olomoucký Ota III., co ochránce kostela olomouckého²⁾, navrhl posavanního opata litomyšlského Jana, syna Obidenova³⁾, muže předobrého, skromného a života neúhonného, kteréhož také kníže Vladislav v den sv. Michala, 29. září jmenoval v Praze biskupem Olomouckým⁴⁾. Jan je čtvrtý toho jména na

¹⁾ Viz str. 191 tohoto dílu.

²⁾ Jako nad kostelem olomouckým, tak Otoni olomoučtí vykonávali právo ochranné také v pozdějších létech i nad rodinným klášterem hradčanským. Kníže Břetislav Otovic praví k roku 1196: „pro remedio et redemptione tam anime mee quam patris (Ottonis III.) ac Matris (Duratiæ) fratrisque mei monasterio meo... St. Stephani... villam contuli. Také tak se projevuje Břetislavův bratr Vladimír. Cod. Dipl. Mor. I. 341 a 342.

³⁾ Cod. Dipl. Mor. I. 280. „Petrus filius Obiden“ a „Petrus cum fratre suo Obiden“ uvádějí se v letech 1177 a 1183. Erben: Regest. I. 158 č. 358 a 171 č. 379.

⁴⁾ „Ottone duce Moraviae ex parte totius Olomucensis ecclesiæ dominum Johannem de Lutomisla abbatem, virum optimum, conversatis bonæ, modestum, nominatim poscente, secundum voluntatem eorum in festo Sti. Michaelis in choro Pragensi in episcopum (a Wladislavo) eligitur“. Vincentii Annal. k r. 1158 (správně 1157). U Pertze XVII. 667. My již při roku 1063 poznámenali, že knížata Olomoucká nad tamějším biskupským kostelem vykonávala práva ochranná. Tady vidíme jich potvrzení. Kníže Ota požaduje výslovně opata za biskupa. Slovo „eligitur“ není tu uvedeno v pravém smyslu. Olomoučtí biskupové nebývali voleni, nýbrž od knížat jednoduše jmenováni.

biskupském stolci a počítáme-li také svaté biskupy Cyrila a Methoděje, devátý v řadě duchovních knížat Olomouckých. Měl příjmí Lysý. Tohoto nově jmenovaného biskupa vzal s sebou Daniel, když se ubíral do Vircpurku ke dvoru císařovu, aby císaři podal zprávu o svém poslání do Uher. Jan musel býti posvěcen a v úřad svůj uveden, a to se mělo státi najednou. Avšak také ještě jinou věc chtěl Daniel ve Vircpurku dokonati. Polští rukojmí Kazimír, a ti kteří ještě v Praze žili — syn knížete Boleslava¹⁾ Lešek, zatím zemřel²⁾, — měli podle rozkazu Vladislava II.³⁾ vydání býti císaři. Daniel je tedy vzal do své družiny a odebral se do Vircpurku.

Nikde není zaznamenáno, kdy všichni dojeli do Vircpurku. Stalo-li se jmenování Olomouckého biskupa Jana dne 29. září — r. 1157 to datum připadalo na neděli — a pakli se hněd vydali na cestu, dorazili asi v první polovici října ke dvoru, každým způsobem však dlouho před 24. říjnem, poněvadž toho dne císař již v Besançonu podepisoval listiny⁴⁾. Pražský kronikář poznámenává⁵⁾, že biskup Daniel byl u dvora přijat co nejpřívětivěji, „a že všecko stalo se s největší ochotností, co jen požadoval“. Císař byl zajisté zprávami z Uher nejvýše potěšen a jelikož se k tomu pojily také prosby přítele Vladislava, krále Českého, rozhodl se rychle podle přání krále a Daniela. Uveda biskupa Jana v úřad jeho, dal mu za průvodce markraběte Albrechta a poslal jej k vyšvěcení do Mohuče, k tamějšímu arcibiskupu a metropolitě Arnoldovi. Tento arcibiskup, nástupce Jindřicha I., byl rozhodným stoupencem strany císařské. On sám působil

¹⁾ Magistri Vincentii Chron. Polon. lib. III. str. 152. Edit. Krakoviæ 1862. „Lestko, filius meus Mazovie simul et Cujavie unicus in solidum heres esto“, pravil velkokníže Boleslav.

²⁾ Vincentii Annal. k r. 1158. U Pertze XVII. 667.

³⁾ „Ex mandato predicti ducis (Wladislai)“. Vincentii Annal. na uv. m.

⁴⁾ Böhmer: Kaiserregesten str. 125.

⁵⁾ Vincentii Annal. k r. 1158. U Pertze XVII. 667.

k tomu, že důstojný jeho předchůdce byl nespravedlivě sesazen a pronásledován. Opíraje se pak o císaře počína si neobyčejně pánonitě proti svým poddaným a tak je popudil že jej ve vzdouče, kteráž vypukla v den svatojanský r. 1160 v Mohuči, zavraždili¹⁾). Jak spravoval se nařízeními papežskými, to dokazuje právě vysvěcení biskupa Jana. Vormský konkordát požaduje výslovně, aby biskupové, jejichž diécese nejsou bezprostředními částmi říše německé, byli dříve svěcení nežli jsou dosazeni na svůj úřad. „Do šesti měsíců po vysvěcení má se takovým biskupům udělit investitura, avšak bez svatokupectví“, tak praví Vormský konkordát. Ale biskup Jan IV. byl již uveden na svůj úřad, když mu metropolita Arnold dne 20. října 1157 uděloval v Erfurtě svěcení²⁾). Na omluvu jeho mohli bychom uvést nejvýše, že biskup Daniel, císař a kdo ještě měli s investituro co činiti, diécesi olomouckou považovali za přísně německou a jejího biskupa za biskupa k říší Německé přímo příslušného; jelikož biskupové, kteří slušeli k vlastní říší Německé, podle znění Vormského konkordátu hned po svém zvolení účastními se stávali regalií a teprvě potom posvěcení³⁾). že jmenovitě biskup Pražský od tehdejší doby uváděn býval mezi biskupy k říší Německé bezprostředně slušícími, to budeme moci při r. 1187 zvláště vytknouti⁴⁾). Dosti toho, metropolita vykládal Vormský konkordát ve smyslu císařově a světil biskupa, jak praveno,

¹⁾ Godefredi Colonien Chiron. regia k r. 1160. Böhmer, Fontes III. 434. Annal. Aquen. k t. r. na uv. m. 394.

²⁾ Vincentii Annal. na uv. m. „eum Ebriffordie consecrat“. Den svěcení v zlomk. kron. k r. 1157. Dudík: Geschichtsquellen I. 274.

³⁾ Privilegium Calixti II. „Concedo electiones episcoporum et adlatum Teutonici regni, qui ad regnum pertinent, in presentia tua (imperatoris) fieri absque simonia et aliqua violentia . . . Electus autem regalia absque omni exactione per sceptrum a te recipiat, et que ex his iure tibi debet faciat, exceptis omnibus, que ad Romanam ecclesiam pertinere noscuntur“. U Pertze Leges II. 75.

⁴⁾ Continuat. Gerlaci Abbatis k r. 1182 (správně 1187), u Pertze IX. 693.

ne ve svém chrámě metropolitním, jak řád nařizoval¹⁾, nýbrž v Durinku, v Erfurtě, načež biskup Jan vrátil se společně s Danielem do Olomouce. Tady byl kapitolou, duchovenstvem a lidem uctivě uvítán a slavnostně nastolen. Nevíme, zdali současný vypravovatel, když příchod biskupův do Olomouce popisuje, na pochvalu nebo na potupu pojmenovává, že „biskup vážného, zasmušilého chování po způsobu farizeů nikdy nemiloval“²⁾). Jan IV. spravoval svou diécesi do r. 1172.

Sledujme nyní císaře z Vircepurku do Besançonu a pak na sněm říšský do Řezna, kde mělo být zjeveno, co se ode dřívna připravovalo³⁾. V Besançonu vydal císař veřejné listiny dne 24., 27. a 28. října 1157⁴⁾; tady měly u něho také slyšení dva papežští legáti, kardinálové-knězí Bernard a Roland, ani sem vázili cestu, aby, pokud možno, obnovili přátelství mezi papežem a císařem, kteréž po několik let bylo zkaleno. Odevzdali k tomu účelu list papeže Hadriana IV.⁵⁾, v němž se císaři přátelsky připomínalo, jak ochotně a radostně jej nedávno svatá římská církev vítala, jak hlavu jeho císařskou korunou ozdobila. „Neželíme toho nijakž“, čteme dále v listě papežském, „že jsme přání tvá v každém ohledu vyplnili, nýbrž my bychom se radovali, aby Tvá vzněšenosť, kdyby bylo možné, z naší ruky ještě větší dobrdiní (beneficia) obdržela a to dobrým právem, poněvadž seznáváme, co pro církev boží a pro nás prospěšného a užitečného můžeš vykonati“⁶⁾). Jelikož list papežův sepsán byl,

¹⁾ Synodus Aurelian IV. can. 4. Harduin, Concil. II. col. 1437. Concil. Antiochen. cap. 19. Mansi, suppl. I. col. 170.

²⁾ „Supercilia Pharisaeorum contemnens“. Vincentii Annal. na uv. m., u Pertze XVII. 667.

³⁾ „Ubi, quod clanculo agebatur, in publicum producitur“. Vincentii Annal. k r. 1158. U Pertze XVII. 667.

⁴⁾ Böhmer, Kaiserregesten str. 125.

⁵⁾ Jaffé, Regest. str. 669 č. 6991.

⁶⁾ „Neque tamen penitet nos desideria tuae voluntatis in omnibus implevisse, sed si majora beneficia excellentia tua de manu nostra suscepisset, si fieri posset . . . non immerito gauderemus“. Ragewin de Gestis Frider. III. 9. na uv. m. 41.

jako obyčejně latinsky, tlumočil jej kanclér Německé říše Rainald, od r. 1159 arcibiskup Kolínský. Byl vychvalován, že se dobře seznámil se starými klasiky latinskými i řeckými. Ten latinské slovo „benefia“ asi sotva z neznalosti smyslu vyložil tak, že přistojící se domnívali, jakoby papež císařství prohlašoval za léno papežské. I strhla se proto veliká bouře, že prý si papež takové právo osobuje a jen s těží mohl císař ochránit legáty, že do smrti nebyli ubiti; ale uložil jim, aby ani biskupů a opatů nenavštívili a hned do Říma se navrátili¹⁾. Místo přátelského vyrovnaní byla tedy roztržka ještě více zvěšena. Císař stál již na svislé, Rainaldem uhlazené ploše; brzy měly padnout také poslední jeho podpory, opat stabelský a corveyský Vibald a Ota, zbožný a učený biskup Frisinský. Vibald zemřel roku následujícího 1158 a brzy po něm dne 23. zaří biskup Ota²⁾. Rainald měl tedy volné ruce. Slabou stránku Staufů, nezměrnou hrđost, uměl dobré využítkovati.

Císař hleděl nepříznivý dojem, jaký pohanění legátů papežských v Besançonu musilo způsobiti na lidi dobré vůle, zahladiti císařským manifestem³⁾. V manifestu se způsobem byzantským vyvýšovala koruna; ale oběžník, kterýž papež vydal koncem ledna 1158 ke všem biskupům německým a v němž pravý stav věci bez obalu vylíčil⁴⁾, zmařil úcinek císařského manifestu a Fridrich mohl býti rád, když uchláchol papeže tak dalece, že nejdéle o velkonocích 1158

¹⁾ Ragewin na uv. m. hl. 10. fol. 41. Otto Sanblasian k r. 1156. hl. 8. Böhmer, *Fontes III.* 587.

²⁾ Annal. Magdeburgen k r. 1158. U Pertze XVI. 191. a Cont. Claustroneoburgen Secunda k r. 1158. U Pertze IX. 615. Annal. Scheflarien major. k r. 1158. U Pertze XVII. 336.

³⁾ Manifest, asi sotva úplný, u Ragewina na uv. m.

⁴⁾ Ragewin na uv. m. hl. 15. fol. 43. „Noverit dictus filius noster (Imperator Fridericus) ex promissionis evangelice veritate, quod sacrosanta Romana ecclesia super firmissimam petram, deo colloquante, fundata, quantocunque ventorum turbine quatiatur, in sua firmitate, protegente domino, in seculum seculi permanebit.“

zaslal písemné objasnění slova „beneficium“ a zase dva legáty do Německa vypravil¹⁾). Než nedůvěra jednou již se byla ujala a brzy budeme viděti císaře, an po svislé ploše dále spadá.

Jak bylo již v Kargově ustanovenno, dvůr slavil svátky vánoční v Magdeburku²⁾). Mezi výminkami míru, které tam byli Vladislav II. a císař předložili přemoženému knížeti Polskému Boleslavovi Kadeřavému, i k tomu jej zavázali, aby o vánocích před císaře se dostavil a na stížnosti bratra svého Vladislava se zodpovídal. Avšak ačkoliv Boleslav za všecko císaři rukojmími ručil, přece v ustanovenou dobu do Magdeburku se nedostavil³⁾ a císař nijakž nedal znáti, že tuto neposlušnost hodlá potrestati. Nyní měl mnohem podstatnější příčinu přísně trestati, neboť jeho vznešenosť byla patrně mnohem více uražena, nežli před několika měsíci. Neučinil toho, poněvadž přítel jeho kníže Český Vladislav, kterýž předce s Poláky měl nad Boleslavem⁴⁾ souditi, nejspíše již obdržel dostatečné záruky strany vypovězeného prince Oldřicha a proto se tedy jiným způsobem dorozuměl s Boleslavem. S věci té, jelikož hlavního účelu se dosáhlo, sešlo a táhlo se klidně dále s dvorem císařským do Řezna přes Goslar, kde císař Fridrich dne 1. ledna 1158 s Jindřichem Lvem některé statky zaměnil⁵⁾.

Na říšském snémě řezenském⁶⁾, kterýž byl vypsán na den po sv. třech králech, měly byti vyřízeny dvě důležité

¹⁾ Ragewin na uv. m. hl. 22 fol. 46.

²⁾ Annal. Paliden k r. 1158. Annal. Magdeburgen et Stadenses k t. r. U Pertze XVI. 90. 191. a 344.

³⁾ Ragewin na uv. m. hl. 5. a 12. fol. 39. a 42.

⁴⁾ Ragewin na uv. m. hl. 5. fol. 39. „Bolezlaus ad curiam Magdeburk celebrandam venire deberet, juxta judicium et sententiam Polonorum et Boemorum super querimonia fratris sui expulsi plenarie responsurus“.

⁵⁾ Böhmer, *Kaiserregesten*. Str. 126.

⁶⁾ Ragewin na uv. m. hl. 12. fol. 42. „Imperator Ratisbonæ curiam magna cum frequentia principum in Octava Epiphaniæ agit“. Vincenti

věci: slavnostní odevzdání královské koruny a královského titulu knížeti Českému Vladislavovi II. a válečná výprava do Itálie. Aby tento sněm říšský nabyl co největšího lesku, sezváno bylo shromáždění, jaké již po dlouhou dobu nezasedalo. Z Bavoranů dostavili se: arcibiskup Salcurský, biskupové Řezenský, Pasovský, Frysinský, Bamberský, markrabata Štýrský a Vohburšký, Vitelsbachové, falckrabě Ota a jeho bratr Fridrich, Ota purkrabě Řezenský, hrabata Plainští, z Audechsu a od Luku. Z cizích: arcibiskup Magdeburgský, Daniel biskup Pražský, Jindřich vévoda Rakouský, Fridrich vévoda Švábský, markrabata Saský a Míšenský, švákr knížete Česko-moravského Ludvík, lantkrabě Durinský a kníže Vladislav II.¹⁾). Lesk tohoto vznešeného shromáždění zvýšen byl ještě uherským a byzantským poselstvím, jenž mělo za účel urovnati dlouhý, neutěšený spor mezi králem Geizou II. a jeho bratrem Štěpánem v Řecké říši žijícím. Císař odročil tuto záležitost na dobu příhodnější²⁾). V shromážděné radě dne 11. ledna vynášel císař zásluhy, jaké si získali kníže Vladislav II. a celý národ o svatou Římskou říši Německého národa, jak se vždy snažil o zvelebení říše atd. a jak nyní musí následovati odměna „jakou si Vladislav sám přeje“. „Jelikož však víme“, tak prý císař ukončil své oslovení knížete Českého, „že Tvá země zlatem, stříbrem a jinými klenoty oplývá, a Tobě tedy podobné věci nejsou

Annal k r. 1158. U Pertze XVII. 667: „Ratisbonnae imperator . . . ducem (Bohemiae) ob fidele ejus servitium coram omnibus suis principibus, 3. Idus Ianuarii (11. ledna) regio ornat diademato“. Annal. Gradicenses mylně k r. 1157. U Pertze XVII. 653. Listina u Meillera: Regest. str. 41. č. 44. „dto. in curia Ratispone habita post octavam Epiphanie ante expeditionem Mediolanam“, a č. 45 dto. Ratispone XV. Kal. Febr. (18. ledna).

¹⁾ Jména nalezají se v uvedených dvou listinách. V Cod. Dipl. Mor. I. 268 scházejí mezi svědky: „Oto Frisingensis Episcopus, Daniel Pragensis Episcopus“, kteří podle Erbena: Regest. I. 131 a podle Pulkavy k r. 1158 (Dobner, Monum. III. 172) nalezají.

²⁾ Ragwin na uv. m. hl. 12. fol. 42.

vzácnými: přijmi tedy z milosti boží a z naší lásky korunu královskou, kterou ti tuto podáváme a s ní královskou moc a důstojnost pro celou Tvou říši“¹⁾). Slovy těmi se vyplnilo, co bylo před půl druhým rokem slíbeno. Vladislav II. a všickni jeho potomci stali se králi z boží a z císařovy milosti a pochvaly v Řezeně nebylo konce. Dne 18. ledna byla o tom skutku sepsána právoplatná listina a novému králi ještě před jeho odjezdem doručena. Podepsala ji většina přítomných pánů, také biskup Daniel, ale ani jeden Pre-myslovec a žádný z českých nebo moravských velmožů²⁾. Podle této listiny, jejíž originál s přitisknutou císařskou pečetí se chová v císařském archivu ve Vídni, měl král Český korunou se zdobiti v těch dnech, kdy také císař sám bývá od svých arcibiskupů korunován, totiž o vánocích, velkonocích a o letních; a jelikož říše Česko-moravská svátky sv. Václava a Vojtěcha, svých zemských patronů, dne 28. září a 23. dubna zvláště okázale slavila, směl si král Český také na tyto dny o veřejných službách božích buď od biskupa Pražského nebo od biskupa Olomouckého korunu dát na hlavu posaditi. Ostatně tímto majestátem císařským potvrzen také polský roční poplatek 500 hřiven stříbra a 30 hřiven zlata, k němuž se Poláci z dob Břetislava I. smlouvami r. 1050 a 1054 byli zavázali a který byl r. 1093 mezi knížetem Břetislavem II. a Vladislavem Hermanem Polským obnoven³⁾.

¹⁾ Monach. Sazaven k r. 1158. U Pertze IX. 160 sld.

²⁾ Cod. Dipl. Mor. I. 267 „dto. Ratispone XV. Kal. Febr. Indict. V. anno D. Incar. 1157 (sic), anno regni VI., imperii vero IIII“. Jelikož VI. rok králování Fridrichova počíná teprv 9. března 1157 a III. rok jeho císařování 18. června 1157, sněm říšský však se odbýval v lednu, náleží tato listina se správným úředním datováním přece do r. 1158, což také Indictio V. ukazuje.

³⁾ Co podstatného dá se napsati o korunování Vladislava II., to Dobner sestavil ve svém pojednání: Historischer Beweis, dass Vladislav II., Herzog von Böhmen, zu Anfang des 1158. Jahres zu

Nežli nový král s družinou svou odjel z Řezna, vyřízena byla také ještě druhá věc, válečná výprava do Itálie k všeobecné spokojenosti. Kancléři Rynaltovi a falckraběti Otovi bylo uloženo, aby se vydali do Lombardska a tam lid na příchod císařů připravili. Za shromáždění ustanoven jako obyčejně Augšpurk a vytrhnouti se mělo odtud o svátcích svatodušních, 8. června 1158. Jelikož skoro celé Německo a Burgundsko chtěly se súčastnití v tom tažení, stalo se rozhodnutí, aby lid zbrojný z ohledu strategických a taktických dal se na pochod ve čtyřech odděleních. Skrze Furlansko měli Rakušané, Korutané a 500 nebo 300 od biskupa Daniela vyjednaných Uhrů vtrhnouti do Lombardie¹⁾. Frankové a Švábové měli se dáti přes Spluhu a jezero Comské. Berthold Zähringský měl se svými Burgundy a Lotarinky táhnouti přes horu Bernhardskou; sobě, Bavovrům a duchovním knížatům, mezi nimiž byl mohučský metropolita Arnold, ponechal si císař cestu přes Brenner a Trident. K němu měli se připojiti nový král Vladislav a jeho biskup Daniel²⁾.

Když to všecko bylo ujednáno, rozpuštěn sném říšský. Císař odebral se do Norimberka³⁾, král Vladislav a biskup Daniel do Prahy. Pražský letopisec sice vypravuje⁴⁾, že příchozí uvítání byli s jádotem; může být, že tak učinili lidé, kteří se oddávají dojmům okamžitým. Jak jiní o tom soudili, objevilo se při jednání na všeobecném sněmě, kterýž

Regensburg gekrönt worden etc. Born, Abhandlungen einer Privatgesellschaft in Böhmen. 1782. D. V. Str 1—54.

¹⁾ Ragewin na uv. m. hl. 25. l. 47. Ragewin praví, že k Rakušanům přidali se „copiae Ungarorum ferme 600 sagitarii electi“. Continuat. Cosmæ. U Pertze IX. 164. k r. 1158. mluví o 300, které Uhři měli dodati; vyjednáno jich bylo 500. (Str. 217 t. d.) Odhadlalo se jich tedy více k tomu tažení.

²⁾ Ragewin na uv. m. hl. 25. l. 47. Jména účastníků také v Godefridi Annal. Colonienses maximi k r. 1158. U Pertze XVII. 768.

³⁾ Böhmer Regesta str. 126 č. 2388.

⁴⁾ Vincentii Annal. k r. 1158. U Pertze XVII. 668.

byl král svolal do Prahy právě pro události řezenské. Za stoupeny byly Čechy a Morava. Bylo to přirozené, jelikož Morava tehdy neměla vlastní ústavy, tedy také žádného sněmu. Tu se však objevilo zcela jiné smýšlení nežli jaké bylo pozorovati za příjezdu králova. Na sněmě shromážděn byl květ národa a uvažoval na téže váze poctu nabytou s obětmi, jaké se za ni mají poskytnouti a se způsobem, jak a skrze koho země dosáhla hodnosti královské. „To není s právem“, pravili lechové, „aby se tak důležitá věc bez vědomí zemského sněmu ujednala a aby se válka zahraničná podnikla. Kdo tak radil králi, budiž ukřížován¹⁾“, čímž se vyjádřovalo, že takového zrádce musí stihnouti trest největší a nejpotupnější. „Mířilo se tím“, praví letopisec²⁾, „na biskupa Daniela, o němž se vědělo, že je všeho toho původcem“. Bylo s ním tedy nakládáno velmi tvrdě. Tu povstal král Vladislav a mluvil ve prospěch biskupa: „Žádného člověka rada nepřiměla mě konati císaři za čest prokázanou služby vojenské; učinil jsem tak z dobré své vůle. Kdo dobrovolně mě následuje, toho já poctím a službu jeho patřičně odměním; ostatní nechť doma si hoví a s ženami si laškují³⁾“. Sarkasmus účinkoval; ohniví mladíci strhli chladnější starce, kteří nechtěli dojít výsměchu a Praha proměnila se hnedle v tábor ozbrojený. Nadšení udržováno zpěvy a řečmi povzbuzujícími, zbraň rozdávána mezi měšťany a sedláky, zkrátka každému, kdo se zbraní mohl zacházeti. V Praze dělo se obecně takovéto najímání. Tam vlál růžový prapor válečný, který jsme posledně viděli rozvinutý v bitvě na

¹⁾ „Vera dignum cruce referunt“. Vincentii Annal. na uv. m. str. 668.

²⁾ Vincentii Annal. na uv. m. str. 668.

³⁾ „Qui vero negligens, mulierum ludis contentus et otio, mea pace securus propria sedeat in domo“. Vincentii Annal. k r. 1158. U Pertze XVII. 668. Zdá se, že tento obrat řeči našemu letopisci velice se líbí, jelikož jej k r. 1164 zase a se stejným výsledkem klade králi Vladislavovi do úst. Vincentii Annal. k r. 1164. na uv. m. 681.

Vysoké dne 25. dubna 1142¹⁾. Brzy ten prapor měl být na postrach nepřátelům před Milánem.

Pražským všeobecným sněmem z jara 1158 osvědčilo se zase, jak působí slovo v pravý čas pronešené. Ani o královské hodnosti z německých rukou přijaté ani o velmi značné oběti na výpravu a co jinak s vyznamenáním tím souviselo, nikdy více se nemluvilo a přece bychom rádi znali přemény, účinky, jaké tento nový poměr panovníka Českomoravského způsobil u vnějším a u vnitřním útvaru země. Máme za to, že náš moravský letopisec, nebo kdo dále v českém klášteře opatovickém po 1160 v letopisech jeho pokračoval, otázku tu dostatečně zodpovídá krátkými sice ale velmi případnými slovy, účinek korunovace shledávaje v tom, „že země Česko-moravská stala se z province říší, regnum“²⁾. Jako slovo „provincie“ obsahuje pojem „poddanosti, závislosti, tak s významem „říše“ spojuje se nezávislost, suverenita. Království Českomoravské přestalo se tedy počítati do řady provincií ve smyslu středověkém a postavilo se podle císařství římsko-německého v takovém státním důstojenství, v jakém asi nalézaly se tehdáž proti Německu Uhry, Anglicko a Dánsko. Nade všemi třemi měl císař Německý jakousi moc, ale jen tak dalece, pokud to jmenované říše dobrovolně připouštěly; ostatně byly samosprávnými a nezávislými. Takovýto státní poměr v zemi Českomoravské počal se již před 72 léty, když císař Jindřich IV. 1086 propůjčil korunu královskou knížeti Vratislavovi II. a nerozpakujeme se nijakž tvrditi, že tento poměr nebyl skutečně od r. 1186 nikdy přerušen; neboť rozličná udělování len knížatům Českomoravským, jako na př. Bořivojovi II. a Oldřichu Brněnskému dlužno zajisté vykládati jen v tom smyslu, v jakém vyslanci Dánska r. 1158

¹⁾ Viz str. 101 t. d.

²⁾ Annal. Gradicen k r. 1158. U Pertze XVII. 653. „Imperator Wladislaus deinceps regem predicari ubique mandavit, et terram Boemie non tam provinciam, sed regnum fieri constituit“.

požadovali potvrzení volby Valdemarovy od nejvyšší hlavy říšské, od císaře, který posly zavázal slibem přísežným, že král jejich za 40 dní po návratu císařově z Itálie před něj se dostaví a povinností své dosti učiní¹⁾; nebo v tom smyslu, v jakém Jindřich II., král Anglický, r. 1157 pře císaři²⁾: „Nabízíme Vám naši říši a všecko, co je nám podáno a odporučíme ji Vaši mocnosti, aby podle Vašeho pokynutí všecko bylo spořádáno a ve všem aby se dělo podle vůle Vaši císařské Výsosti“³⁾. Nám naopak opětná tato korunovace není ničim jiným, nežli potvrzením dřívější, obnovením „onoho vyznamenání“, kterým Vladislavův děd, jak listina korunovační se vyslovuje⁴⁾ a jeho předci knížata Čeští vyvýšeni byli nad ostatní knížata. Že Vladislavovi předchůdci na stolci knížecím vyznamenání toho neužívali a užívat nemohli, přičiny toho jsme naznačili; císař ovšem mohl propůjčiti titul královský, ale svět jej pak také jen tehdy uznával, pakli jej i Řím uznal. Jako Řím z důležitých důvodů nedbal korunovace knížete Vratislava, kterou byl r. 1086 vykonal z církve vyobcován arcibiskup Trevírský Egilbert, tak i nyní papež Hadrian IV. jednal jako by knížeti Vladislavu II. nebyla propůjčena koruna od vrchnosti světské, k tomu oprávněně. Proto setkáváme se s tímto úkazem, ačkoliv císař novou hodnost propůjčil všem ná-

¹⁾ Ragewin III. 24. na uv. m. fol. 46.

²⁾ Ragewin na uv. m. fol. 40. O hodnověrnosti tohoto od nás tak často uváděného letopisce: Wattenbach, Deutschland's Geschichtsquellen im Mittelalter. V Berlíně 1858. Str. 354 a 355. Jelikož biskup Frysinský Ota své dějiny Fridricha I. r. 1156 ukončil, pokračoval v nich samostatně žák jeho a notár až do 1160. Zdali pokračování až po 1171 pochází také od Ragewina, to není úplně zjištěno.

³⁾ Ragewin III. hl. 7. na uv. m. podle Dambergrova překladu. Synch. Geschichte VIII. 642.

⁴⁾ Honoris insigne, quo avus et ceteri progenitores (Vladislai), duces Boemie, beneficio imperialis excellentie ceteris ducibus preminebant“. Cod. Dipl. Mor. I. 267.

stupcům Vladislavovým¹⁾), že přece nazýváni byli jen knížaty, jako nástupci krále Vratislava. Papež Inocenc III. vyslovuje srozumitelně²⁾) tento obvyklý způsob církve a tehdejšího světa, když knížeti Otakaru I. r. 1204 potvrzuje korunu královskou: „Ačkoliv před tvým povýšením“, praví papež, „mnozí v Čechách vyznamenáni byli korunou královskou, předce nikdy toho nemohli dosáhnouti, aby od římských papežů v jich listech králi byli nazváni. My následujíce šlépéje našich předchůdců, dobře jsme uvážili, že jsi se dal sice korunovati od Filipa, vévody Švábského, ale že tento není sám podle práva a obyčeje korunován a tedy také nemůže nikoho právoplatně korunovati. Tebe, jenž od něho korunu jsi přijal, králem jsme nenazývali“. Teprvé když Přemysl Otakar I. opustil stranu Filipovu a přidal se k Otovi IV., pozdraven byl Římem co král a od té doby až do nynějška nikdy více hodnost královská nebyla českým panovníkům popírána. Proč však Hadrian IV. a jeho pravý nástupce Alexandr III. neuznávali korunování Vladislava II., o tom nás poučují současné dějiny.

Že mezi papežem Hadriánem IV. jako dříve již mezi jeho předchůdcem Eugenem III. a císařem Fridrichem panovalo napnutí, víme; známé nám usnešení knížat říšských, aby žádné vyobcování z církve nemělo platnosti, když by ho knížata neschválili, rozvedení s Adlétou, anož spůsobilo pohoršení, vyzývavé nakládání s papežskými legáty následkem nedorozumění, kteréž zúmyslně bylo způsobeno, jsou známky a příčiny toho napnutí a mají svůj původ hlavně v přečenování moci císařské naproti světské. Nová právnická škola, kteráž obrala si za vzor Byzantské, theorematy svými živila takovéto přečenování, až r. 1159 stala se z napnutí hotová

¹⁾ „Circulum videlicet gestandi Wladislaw concessimus et per eum omnibus successoribus suis in perpetuum“. Cod. Dipl. Mor. na uv. m. Erben: Regest. I. 131. podává dokonalý otisk originalu, ne tou měrou Cod. Dipl. Mor.

²⁾ Cod. Dipl. Mor. II. 24.

roztržka. Běh věcí za císaře Fridricha I. a Jindřicha IV. stává se podobným a poměry česko-moravské nabývají nápadně povahy, jakou jsme pozorovali za krále Vratislava.

Úvodem k těmto poměrům byla velká válečná výprava před Milán, kterou knížata na červen 1158 konečně ustanovila¹⁾, a v které se král Vladislav a jeho vojsko pokryli slávověncem. O výpravě té máme pramen dobře osvědčený. Notář a kanovník pražského kostela, nám již známý Vincenc, byl na té výpravě v družině biskupa Daniela²⁾, věrně a spolehlivě zaznamenával, co viděl a zvěděl. Vypravování jeho můžeme se naprosto přidržet.

Dne 30. května 1158 slavili ještě král Vladislav a manželka jeho Jitka posvěcení hlavního oltáře biskupem Danielem v kostele sv. Petra v Bohnicích, v kraji rakovnickém, kterýž kostel vystavěn byl od Gervasa, kancléře a probošta vyšehradského³⁾. Hned potom asi vydal se kníže na cestu, neboť letopisec vypravuje, že kníže v ustanovenou dobu, o svátcích svatodušních přes Řezno přirazil se svým vojskem na shromáždiště u Augšpurku, tady s císařem se spojil a pak skrze Tirolsko po levém břehu Adiže do Lombardska postupoval. Sbory českomoravské, velmi mohutné, tvořily předvoj⁴⁾. Král Vladislav a jeho bratr Děpolt, Pražský biskup Daniel, královský kancléř a probošt vyšehradský Gervas, pak kaplani Pražského biskupa Děslav a Pelhřim, Dětleb, Ota a náš letopisec Vincenc⁵⁾ uvádějí se výslovně mezi přítomnými. O jiných Přemyslovcích neděje se žádná zmínka. Někde nad Veronou překročilo vojsko Adiži po mostě loďkovém a položilo se táborem u jezera Gardského.

¹⁾ Viz str. 226 t. díla. Srovn. Annal. S. Disibodi k r. 1158. U Pertze XVII. 29.

²⁾ Vincentii Annal. k r. 1158. U Pertze XVII. 670.

³⁾ Erben, Regest. I. 621 č. 4. Památky archæologické II. 314.

⁴⁾ Ottonis Morenæ, judicis Laudensis, de rebus gestis Friderici liber. Muratori SS. VI. str. 955 sled. Nově vydána Pertzem v Mon. Germ. SS. XVIII. 587 a sled.

⁵⁾ Vincentii Annal. k r. 1158. U Pertze XVII. 669.

Jelikož blízké město Brescia s Milánem bylo spolčeno, tedy nepřátelsky se postavilo, naskytla se českým pavezníkům brzy příležitost zbraní svých upotřebiti. Hořice válečnou horlivostí odvážili se daleko v před, byli od Brescianů udatně napadeni a poraženi, s koňů strženi a pobiti nebo zraněni¹⁾). Král Vladislav tuto ránu svým bojovníkům zasazenou nenechal bez pomsty. Důrazný vpád do území brescianského, který podnikl ok. 22. června 1158²⁾, a spustošení celé krajiny až ku branám toho města, bylo následkem malého vítězství, jehož Bresciané před několika dny dobyli. Skoro u samého města, kterému zprostředkováním biskupa Daniela a kardinala Odona král Vladislav II. stal se hnedle na to milostivým pánum a přímluvčím u císaře, očekával král příchod Barbarosy, který dne 6. července u Verony vstoupil do Lombardska a při Ogliu, nedaleko Brescie tábořem se položil. Patnáctidenního pobytu císařova v táboře³⁾ užilo se k vyjednávání s Bresciany. Vzdali se spolku s Milánem a slíbili vydatnou podporu proti svým někdejším spojencům.

Chráněna jsouce takto za zády postupovala vojska německá, kteráž, jak nahoře praveno, znenáhla se dostavovala, proti Milánu. Zase tvořil král Vladislav předvoj. Milánští opatrнě pobořili všechny mosty, kteréž vedly přes dravou tehdaž rozvodněnou řeku Addu a protější břeh obsadili zkušenými střelci a 1000 jezdcí⁴⁾). Vladislav postupoval po hlavní silnici, jenž vede k nynějšímu Cassano sopra Adda,

¹⁾ Ottonis Morenae de rebus gestis Friderici I. na uv. m.

²⁾ Jelikož podle Sira Raolfa de rebus gestis Friderici I. (Muratorii SS. VI. 1169 a sled. u Pertze XVIII. 359 a sled.) Fridrich I. dne 6. července vstoupil do Itálie u Verony, letopisec Vincenc však (u Pertze XVII. 669) výslovně pojmenovává: „Duabus etenim septimanis antequam imperator Lombardiam intrasset Boemi provinciam Brixensem totam destruxerant“; následuje z toho, že vpád stal se asi okolo 22. června.

³⁾ Otto Morena na uv. m. a Vincentii Annal. na uv. m.

⁴⁾ Ragewin III. 29. na uv. m. fol. 49.

a za ním císař. Jako nyní tak i tehdaž byl tam hlavní most, přes který musel přejít, kdo se chtěl dostati do Milána. Most ten byl stržen a Cassano silně obsazen¹⁾). Císař rozbil tedy stany a italskou mili pod ním král Vladislav. „Právě chtěli v táborech odvařiti“, vypravuje Vincenc, „když jsme spatřili, kterak smělý rytíř Odolen Střízovec, když byl nadarmo hledal brod příhodný, s dvěma soudruhy přicválal a do proudu se vrhl. Jeden z nich, Bernard Soběslavovic skočil za ním. Strašně vlny oběma hrdinami zmítaly; brzy byl jezdec, brzy jeho kůň navrch, dosáhli však s boží pomocí bez pohromy protějšího břehu“²⁾. To přimělo statečného krále Českého, aby dne 23. července s celým svým vojskem, v němž, jak se praví³⁾, byl také hrabě Kunrát Dachovský, příjmí vévoda Dalmátský, pustil se toutéž cestou. Při přechodu zahynulo ovšem 200 bojovníků ve vlnách⁴⁾, ale účelu se dosáhlo, vojsko se dostalo na druhý břeh Addy. Strach a smrt zanesli česko-moravští bojovníci do řad milánských ještě neúplně sestavených. S počátku myslili císařští, když zpozorovali neobyčejné hnutí u Cassana, že nepřátelé obdrželi posily; ale brzy byly dobře známým českým bubnováním lépe poučeni; viděli, že řetěz nepřátelský je poražen a že tedy i oni mohou útok podniknouti. Ale přede vším musel býti most zřízen. Král Vladislav sám řídil práci se strany jedné a císař se strany druhé, kdežto

¹⁾ Otto Morena na uv. m. Ragewin praví na uv. m., že velká voda mosty pobořila; Vincenc na uv. m. „ubi pontes destructos invenimus“. Annal. Colonien Maximi, Recens. II. však k r. 1158 u Pertze XVII. 708. „quod Mediolanenses omnes pontes ejus (fluvii Aduae) diruisserint“. Oba snad se k tomu přičinili.

²⁾ Annales Colonienses Maximi k r. 1158. U Pertze XVII. 768 „Boemi vero quendam de Longobardis capientes minis extorserunt ut eis vadum torrentis ostenderet. Quo demonstrato certatim evadentes constratis sontibus tutum omni exercitui transitum fecerunt per triduum“.

³⁾ Ragewin III. 29. na uv. m. fol. 49.

⁴⁾ Ragewin III. 29. na uv. m.

knížeti Děpoltovi uloženo, aby nepřítele stíhal co nejdále možno. Tu dostavila se noc, přes most nemohlo se ještě přecházeti a pod šírým nebem očekával král Vladislav den příští. Rozednilo se a denní světlo posvítilo na nové hrůzy. Milánští blízili se totiž v šicích útočných; na rychlo odbyla se vojenská porada a ačkoli větší část vojska prodlévala ještě na protějším břehu, předce usnešeno, aby vojsko vytřhlo z ohrazeného tábora a nepřítele utkalo v poli otevřeném. Opětné vítězství korunovalo smělé toto rozhodnutí, vojsko českomoravské konalo divy udatnosti a pronásledovalo zase až pozdě do noci prchajícího nepřítele. K 80 vznesených zajatců¹⁾ přivedeno večer před krále, avšak také přinešena zpráva o zahynutí mnoho panovníkovi milých mužů. Zvláště se želelo smrti Zvěsta, župana mělnického a Divy, lecha zemského; tento byl dne 5. srpna pochován v cisterciáckém klášteře Chiaravalle před Milánem²⁾. Zatím byl most na rychlo zřízen; císař s vybraným sborem vojenským přes něj se přepravil a súčastnil se v boji. Čechové zřídili také ještě druhý most, ale pro spěch a pro žádostivost boje ne dosti pevný; dvakráte prolomil se pod jejich tíží a pod jezdci uherskými, kteří se kvapně přes něj hrnuli a mnohé z nich v chladném hrobě pochoval. Teprve dne 25. července bylo pohotově tolik mostů, že veškerou vojsko mohlo se po nich přepraviti bez nesnází³⁾. Nyní dobyl císař Fridrich tvrze v Trezzo⁴⁾ od vévody Korutanského oblézené, kteráž k severu od Cassana hájila také jeden most přes Addu; potom obsadil Lodi a měl tak celou čáru při řece Addě ve své moci.

¹⁾ Cont. Cosmæ k r. 1159. U Pertze IX. 165. „90 nobiliores de militia Mediolanensis capiunt“.

²⁾ Necrolog Podlažcen v Dudikových Forschungen in Schweden str. 418.

³⁾ Vincentii Annal. k r. 1158. U Pertze XVII. 670.

⁴⁾ Vincentii Annal. na uv. m. a Ragwin III. 30. na uv. m.

Tento rychlý a šťastný výsledek, za nějž císař děkovati měl zvláště králi Vladislavovi a jeho vojsku, dodal odvahy městům italským od Milánských utlačovaným, tak že vysýlajice do Lodi své zástupce slibovali podporu. Parma, Cremona, Pavia, Novara, Asti, Verceli, Como, Vicenza, Padova, Verona, Ferrara, Bréscia, Reggio, Modena atd. dostavily se pak skutečně s vydatnou pomocí, tak že císař mohl dne 5. srpna 1158 podniknouti velkolepou obhlídku, při níž padl hrabě Egbert z Pütten, poslední svého jména, tak že Pütten se Steinfeldem a okresem novoměstským připadl markraběti Otakarovi Štýrskému. Na to hned 6. srpna 1158 mohlo se počítí pravidelné obléhání Milána¹⁾. Vojsko, ano zatím narostlo na 100.000 mužů²⁾, obléhalo v sedmi sborech bohaté a dobře opevněné město; král Vladislav tábořil se svými udatnými a silnými voji uprostřed mezi vévodou Fridrichem z Rotenburku, synem krále Kunrata III. a vévodou Rakouským Jindřichem Jasomirgotem. Jako při Addě, tak zaskvěla se i zde udatnost českomoravská. Jednoho dne bratr císařů, falckrabě při Rýně, dostal se při výpadu Milánských z brány sv. Diviše do takového nebezpečí, že by byl býval ztracen bez přispění krále Českého. V lesklé své zbroji vrazil Vladislav v čele svých věrných do středu nepřátel, skolil vlastní rukou jednoho jejich náčelníka a praporečníka Dacia a zahnal Milánské nazpět do města. Jenom náhlá noc zabránila, že zároveň s nepřítelem nevnikl do města. Jak tuhá asi byla tato bitva několik hodin trvavši, o tom svědčí značný počet vznesených bojovníků, kteří padli na straně královské. Letopisec Vincenc uvádí z nich zejména Mikuše, Otu, Zvěstka a Heralta. Heralt byl vnukem onoho Hrabiše, který s Protivenem ok. r. 1109 nálezel

¹⁾ Muratori, Annali d'Italia. Vol. VI. 531. Ragwin III. 31. na uv. m. fol. 49 a Annal. Colonien maximi k r. 1158. U Pertze XVII. 769.

²⁾ Dlouhý seznam přítomných knížat duchovních a světských podávají Vincentii Annales k r. 1158. U Pertze XVII. 673.

k nejdůvěrnějším rádcům knížete Bořivoje II.¹⁾). Po této události rozbil král Vladislav hlavní svůj stan v opatství sv. Diviše, po němž právě blízká brána se jmenovala, ale Milánští ho více neznepokojovali, naopak bránu kamením zatarasivše jen dvírka k procházení otevřená ponechali²⁾). Také biskup Daniel mohl klidně jmenované hrdiny v Chiaravalle pohřbiti.

Když obléhání protáhlo se asi do šestého téhodne, počali měštané rozvážnější ohlížeti se na bídu, která z toho povstala a vidouce, že osvobození města nemohou sa nadítí, odhodlali se prositi o milost. Kvido, hrabě z Biandrata, muž vysoce ctěný od Němců a od Milánských, způsobil prý svou výmluvností, že Peregrin, patriarcha Voglejský, Eberhard II. biskup Bamberský a Daniel biskup Pražský požádali krále Českého Vladislava a vévodu Rakouského Jindřicha Jasomirgota za prostřednictví u císaře³⁾). Oba úlohu tu provedli tak šťastně, že náš letopisec Vincenc, co ta jemník biskupa Daniela, mohl již 3. září spisovati ujednané výmlinky míru⁴⁾). Upravují se jimi hlavně postavení Milána k Německému císaři a k lombardským městům. Náhrady válečné museli zaplatit 10.000 hřiven stříbra a museli vydati 300 rukojmí.

Když s obou stran výmlinky tyto byly potvrzeny, odevzdáno bylo město na den Narození P. Marie, 8. září 1158, slavnostním způsobem císaři a obyvatelstvo podrobilo se pokořujícím způsobem. Nyní pěl se v stanu císařském chvalozpěv sv. Ambrože a jelikož bylo obyčejem, aby osoby korunované při slavných bohoslužbách zdobeny byly korunou, král Český však vlastní korunu bud při sobě neměl nebo se

¹⁾ Viz díl II. str. 416. Srovn. Cosmas III. 16, 19 a 29. U Pertze IX. 109, 110 a 117.

²⁾ Giulini, Memorie di Milano VI. 107.

³⁾ Ragewin III. 40 a 41 na uv. m. fol. 52. 53. Vincentii Annal. na uv. m. 674. Srovn. Ottonis Sanblasianen chron. k r. 1158. Böhmer: Fontes III. 589.

⁴⁾ Vincentii Annal. k r. 1159. U Pertze XVII. 676.

ostýchal na hlavu si ji posaditi, poněvadž dle privileje císařské měl ji nositi jen na některé hlavní svátky: vyňal Barbarosa drahocenný diadem, který byl nedávno od krále Anglického darem obdržel, a odevzdal jej králi Vladislavovi¹⁾). A odtud vlál zase na dómu Milánském prapor císařský a hrdá obec klonila svá kolena před Fridrichem Rudobradým. Účelu výpravy se dosáhlo, stany byly sebrány a král Vladislav, kterého císař na rozloučenou ve vlastním jeho staně navštívil a jemu z milánské náhrady válečné 1000 hřiven stříbra vyplatil, vracel se toutéž cestou, kterou se byl vydal do Itálie. Dne 22. září 1158 vítězné vojsko slavilo svůj příjezd do Prahy²⁾). Obratný a cizích jazyků znaly biskup Daniel nebyl při tom, musel, ač nerad, po přání císařově ostatí v Lombardii, aby pomohl výmlinky míru provésti a nový stav věcí uspořádati. Teprve r. 1160 spatřil zase svou vlast. Náš letopisec Vincenc prodléval při něm po celou tu dobu, čehož musíme jen želiti, jelikož co svědek očity vypravuje mnoho o poměrech v hořejší Itálii v době od září 1158 do 1160, ale skoro ničeho o událostech říše českomoravské, ačkoliv události tyto nás ovšem mnohem více zajímají nežli dějiny hořejší Itálie.

Avšak obšírné zprávy o událostech italských z let 1158, 1159 a 1160 nejsou pro nás přece neužitečny. Politická jich stránka neúčinkovala sice přímo na Čechy nebo Moravu, král Vladislav také se dále nesúčastnil ve válečných podnicích těchto let, ale ohledně dějin kulturních nemůžeme být dosti vděčni pilnému zprávodaji za jeho důkladné vypravování. Ze zpráv jeho čerpáme nejen nezvratné doklady zmužlosti a válečného výcviku tehdejšího lidu českomoravského, Čechy spatřujeme poprvé u velkém množství na staré

¹⁾ Vincentii Annal. k r. 1158. U Pertze XVII. 675. Srovn. Dobner: Annal. VI. 393.

²⁾ Dobner: Annal. VI. 397. poz. Srovn. Tourtual: Böhmens Antheil an den Kämpfen Fridrichs I. in Italien. V Münsteru 1166 a H. Jireček: Čechové u Milána 1158. Světozor 1859. Str. 249 a sld.

klasické půdě, kde ještě byla hojnou pomníků vzdělanosti lidské. Viděl staré římské budovy, jako na př. triumfální oblouk před Milánem, na který císař musel hnati útokem, poněvadž jej v tvrz proměnili; viděl válečné stroje nového, neobvyčejného druhu, jako na př. Vincenc před Cremonou stroj postavený od vojenského stavitelského mistra Marsilia, který svědčí o vysokých strojnických vědomostech¹⁾; seznámili se konečně, načež dlužno klásti zvláštní váhu, s italskými právníky a se zásadami od nich hájenými. Jednou, vypravuje se²⁾, bavil se císař na procházce hádkou dra. Bulgara, jež zovou Zlatoustým, s drem Martinem Grosiou, příjmím Naplňzákonů. Jelikož tento ohnivě zastával větu, že císař podle práva nazývá se pánum světa, daroval císař pochlebníku tomu svého koně jízdeckého. Povídka tato svědčí dostatečně o duchu této školy boloňské; snažila se, pokud možno, v duchu Justinianově zbudovati nové císařství. S císařstvím nebylo daleko ke království. Nekonečná práva, regalie přicházela tehdáž do obyčeje. Avšak také sbírka zákonů Gratianových, kteráž, jak se za to má, nabyla právní platnosti³⁾ papežem Eugenem III. ok. r. 1151, dostala se do Moravy a do Čech. Pražskému letopisci Vincencovi bylo 1159 uloženo od biskupa Daniela, aby Gratianovou sbírku zákonů v Boloni koupil⁴⁾. Gratian a lži Izidor tvořili odtud po staletí základ církevních právních názorů. Hierarchie slavila jimi své triumfy.

¹⁾ Vincentii Annal. k r. 1159. U Pertze XVII. 677.

²⁾ Damberger: Synchron. Geschichte sv. VIII. 658.

³⁾ Podle Kalendarium boloňského, o němž však dokazuje Savigny, Geschichte des römischen Rechtes im Mittelalter, v Heidelbergu 1834. 2. vydání, d. III. § 4.), že je podvržené.

⁴⁾ Vincentii Annal. k r. 1159. U Pertze XVII. 676. Do tohoto vědeckého a praktického pojednání o veškerém právu církevním pojaty jsou doslově dekrety z více nežli 105 koncilii a kromě nich místá svatého písma a ustanovení rozličných papežů a otců církevních co doklady, smysl jich je probrán a zdánlivé odpory jsou vyrovnaný, za kterouž přičinou značné toto dílo má název: *Discordantium canonum*

V čele hierarchie moravské je vždy ještě Jan IV. Jelikož souzen jeho, biskup Pražský Daniel, po léta nebyl ve své diécesi, ustanovovaly kanony, aby biskup nejbližší, tedy zde Olomoucký, zastupoval nepřítomného ve všech výkonech biskupských; Jan byl tedy v letech 1158, 1159 a 1160 vlastním správcem pražské diécese. Nebyla to asi malá úloha spravovati dvě tak rozsáhlé diécese v době, kdy po smrti Hadriana IV. († 1. září 1159) bylo římské církvi voliti mezi papežem Alexandrem III. (1159—1181) a Viktorem IV. (1159—1164)¹⁾. Alexandr vábil k sobě správnou volbou, Viktor zase přízní císařskou. Alexandra se přidržovali králové Španělský, Sicilský, Jerusalemský, Francouzský, Anglický a Uheršký²⁾, z duchovních knížat arcibiskup Salzburgský se svými sufragany a cisterciáci; po straně Viktorově stál Římský císař se všemi svými přívřezenci, Arnold arcibiskup Mohučský a velká část německých biskupů, mezi nimiž jmenovaný arcibiskup. Jelikož Pražský biskup Daniel rozhodně se přiznával k stoupencům císařovým³⁾, dovezl krále Vladislava bez toho císaři přejícího a veškerou české duchovenstvo přichýliti k protipapeži. Jak smýšleli v tom ohledu biskup Jan IV. Olomoucký a moravské duchovenstvo, nelze více vyšetřiti. Metropolita církve moravské holdoval ovšem protipapeži. Ale ani od jednoho ani od druhého papeže nemáme listin vztahujících se na Moravu, z nichž

concordia. Sebastianus Berardi: *Gratiani canones genuini etc.* Venetiis 1777. Literatura o Gratianovi ve Walterově: Lehrbuch des Kirchenrechtes. Str. 235 a sled. Postavení biskupů k panovníkovi, duchovenstva k lidu a vládě dostatečně tu upraveny, výjimky všechno druhu vysloveny a stát ve státě utvořen.

¹⁾ Annal. Colonien maximi (omylem k r. 1161) u Pertze XVII. 772. Heřman Reuter, Über Alexander III. V Lipsku 1860-64 3 díly.

²⁾ Baronius, Annal eccl. k r. 1159. Edit. Colon. Agrip. 1685. Tom. XII. str. 454. Jaffé, Reg. č. 7157. str. 682.

³⁾ Vincentii Fragen Annal. k r. 1160. U Pertze XVII. 679. Monach. Sazaven k r. 1159. U Pertze IX. 161 a Erben, Regest. č. 300, 301 a 302. Str. 133.

by se takové smýšlení dalo vysetřiti¹⁾). To platí také o následujících protipapežích: Paskalovi III. (1164—1168), Kalixtovi III. (1168—1178) a Inocenci III. (1178—1180, kteréž sice císař a jeho strana podporovali, kteří však neměli té důležitosti jako Viktor. A přece zuřily skoro celá 22 léta kolem loďky Petrovy nejnebezpečnější bouře, aniž by jí ztroskotaly. Fridrich Barbarosa stavěl se hned z počátku těch zmatků, jako by chtěl zjednat pořádek; i dal skrize biskupa Pražského Daniela a biskupa Verdunského pozvat oba papeže na všeobecný koncil do Pavie²⁾). Viktor se dostavil; věděl, že císař jej bude chránit, ale nepřišel Alexandr, který nepotřeboval takového mámidla k udržení své zákonné volby. Dne 12. února 1160 vyhlášen byl Viktor od shromáždění za všeobecného papeže a hned také vyslání listové a jednatelé na všecky strany, aby mu zjednali uznání³⁾). Biskup Pražský Daniel co zvláště přítel Viktorův převzal kromě mnohých listů k německým opatům⁴⁾ tuto úlohu také pro Uhry.

V Uhrách panovaly vždy ještě obavy pro neshodu mezi králem Gejzou II. a bratrem jeho Štěpánem, kteráž na říšském sněmě v Řezně v lednu 1158 nebyla uklizena. Ještě z Řezna poslal císař Fridrich Štěpána, an o pomoc jej prosil, přes Benátky nazpět do Řecka; zdá se však, že již v Lombardii zabýval se s touto uhereskou záležitostí. Poslal k markraběti Štýrskému Otakarovi, kterýž po smrti

¹⁾ Ragwin praví sice lib. IV. 74 fol. 81. (Edit. Argentor. 1515), že uznávací bulu Viktora IV. kromě jiných také podepsal: „Arnoldus, archiepiscopus Maguntinus cum XIV. Suffraganeis“. K církevní provincii mohučské náleželo však tehdejš jen 14 (s vymíněným bamberským⁵⁾ biskupů, z čehož by se mohlo vyvozovati, že na koncilu v Pavii v únoru 1160 bylo všech 14 biskupů, tedy i moravský Jan IV., což se však nedá dokázati.

²⁾ Ragwin IV. 58 na uv. m. fol. 74.

³⁾ Ragwin IV. 69 a 73 na uv. m. fol. 77 a 80. „Konciliū Papiense“ u Pertze, Leges II. 121—127.

⁴⁾ Chron. Laurisheim. Erben, Regest, I. 133. č. 301.

hr. Egberta Püttenského¹⁾, padlého před Milánem, dědil rozsáhlé zboží v Rakousích a Štýrsku²⁾, císařského notáře Jindřicha a hraběte Jindřicha z Dietzu, aby on Otakar od nich zvěděl, jaké náhledy a záměry má císař s ním Štěpánem a se záležitostí uhereskou. V jejich smyslu měl potom s radou krále Českého Vladislava II. a vévody Rakouského Jindřicha Jasomirgota, věc vésti a císař že chce napřed schváliti prostředky, jakých by se uchopil³⁾). Přišel zatím do Uher biskup Daniel, tento obratný diplomat, aby krále převedl ke straně papeže Viktora IV. císařsky smýšlejícího. Gejza II. byl však již získán legáty papežskými pro Alexandra⁴⁾, a s nepořízenou musel odejít Daniel po slavném slyšení⁵⁾ na neděli velkonoční 27. března 1161. Gejza II. přidržel se pevně Alexandra III. a zdá se, že také nepoprál mnoho sluchu návrhům, které pro jeho bratra učinil Otakar Štýrský, poněvadž Štěpán setrval v Řecku až do své smrti dne 31. května 1161⁶⁾.

Podobá se, že biskup Daniel nastoupil zpáteční cestu z Uher skrize Moravy, neboť nešel více k císaři, nýbrž do své diecése do Prahy, kde jej však král snad ne tak pro dlouhou nepřítomnost jako spíše pro příliš horlivou příchylnost k Viktorovi IV. nepřívětivě uvítal⁷⁾). V Praze sledováváme se s ním dne 16. června 1160. Podepsal toho dne vedle biskupa Jana Olomouckého, opata Nadeje z Třebíče, bratří králových Děpolta a Jindřicha, královského prrozeného knězice Fridricha, moravského knězice Kunráta⁸⁾,

¹⁾ Viz str. 235 tohoto díla.

²⁾ Cæsar Aquilinus, Annales Styriæ I. diss. IV. hl. 6. § 4.

³⁾ Erben, Regest I. 131 č. 296.

⁴⁾ Baronius, Annal. eccl. k r. 1159 č. 63. na uv. m. Srovn. Katona, Epitom. chron. I. 304.

⁵⁾ Vincentii Annal. k r. 1161. U Pertze XVII. 679.

⁶⁾ Thwroczi. II. 66. Schwandter, Script. I. 182.

⁷⁾ Dobner Annal. VI. 406.

⁸⁾ Jelikož synovi Kunráta II. knížectví Znojemské se nedostalo, nazývá se v jmenované listině z 16. června 1160 jen „Conradus, princeps Moraviensium“ a ne „dux Znoimensis“.

syna Kunráta II. Znojemského, roku 1150 zemřelého a vedle jiných svědků nadační listinu krále Vladislava pro hradíšťský klášter na Moravě¹⁾). Tamější premonstrati přijali krále do svého bratrstva, a aby se jim nyní vděčným osvědčil, obnovil všecka stará obdarování benediktinů z r. 1078 a rozmniožil je novými: Uhersko a Nedaměřice v Čechách (neznámého položení), na Moravě: Nákel, Žerůvky, Hostín u Těšetic, Čelčice, Obědkovice, Želechovice, Hradčané, Zlobice, Bezmírov, Prus, Sušice a jiné vsi darovány klášteru celé nebo části v nich. Vůbec král Vladislav byl tehdáž velmi štědrým v rozdávání královského zboží. Johanitům, kteréž okolo r. 1159 uvedl do Prahy a kteréž v Čechách bohatě nadal pozemky koruně náležejícími, odevzdal na Moravě vsi Pačlavice a Hrušovany²⁾; na Moravě bylo to první zboží duchovních řádů rytířských. Kapitole olomoucké přisoudil čtyry nejlepší vsi královské³⁾ a potvrdil dne 22. března 1160 v Olomouci, kde slavil svátky velkonoční, všecko zboží kostela Olomouckého⁴⁾. Téhož roku nadal biskupství Míšeňské jistou vsí u Budyšína⁵⁾. Mezi svědky vyskytují se skoro naskrze: Daniel biskup Pražský, Jan IV. biskup Olomoucký, pak Děpolt, Jindřich a Fridrich, na listině pro Hradiště také ještě, jak praveno, moravský knězic Kunrát, a přece by měl právě na této listině čisti se Ota III. co kníže Olomoucký, v jehož obvodu Hradiště leželo. Zdá se nám, že tentokrát letopisy třebíčské jsou zcela dobré zpraveny, když smrť tohoto knížete kladou do r. 1160⁶⁾. Jelikož úmrtní kniha podlažická klade smrť tuto na 12. května⁷⁾, dovedeme

¹⁾ Cod. Dipl. Mor. I. 270.

²⁾ Erben, Regest. I. 132. č. 297.

³⁾ Cod. Dipl. Mor. V. 221.

⁴⁾ Cod. Dipl. Mor. I. 273.

⁵⁾ Erben, Regest. I. 135 č. 306.

⁶⁾ Pešina, Mars. Moraviæ, str. 317 ovšem s chybňm dodatkom: „ad finem anni 1160“.

⁷⁾ Necrolog. Podlažcen, Dudik, Forschungen in Schweden. 412.

si již nepřítomnost knížete Oty III. dne 16. června 1160 v Olomouci vysvětliti. Chof jeho, neznámého původu, jménem Durana, umřela prý teprvě 13. září 1191¹⁾. Z jeho dětí se uvádějí: Svatava²⁾, Vladimír († 1200)³⁾, Marie, Durana, Břetislav († 1198) a Eufemie⁴⁾. V listinách děje se také zmínka o třetím synovi, kterýž zemřel před Vladimírem a Břetislavem; zdá se tedy býti nejstarším⁵⁾, ale jméno jeho nikde se neuvádí. Důležitými v dějinách stali se jen Vladimír a Břetislav, avšak mnohem později.

Véren jsa svému záměru zřídit s korunou královskou, od císaře obdrženou, také větší jednotně spravovanou říši, podržel Vladislav jako již dříve Znojemsko a Brněnsko, nyní také Olomoucko ve vlastní správě. A aby správa ta snáze se mohla prováděti, obdržela Morava i vlastního svého kancléře a sice nějakého Volia (Valentina)⁶⁾. Teprvě roku 1169 objevuje se syn jeho Fridrich knížetem Olomouckým; Znojemsko a Brněnsko obdržely teprvě po smrti Vladislava II. 1174 zase svá vlastní knížata. Jak zaopatřeni byli četní synové a dcery královstí, nelze více udati. Zdá se,

¹⁾ Pro jméno „Durantia“ poskytuje doklad velmi pochybná listina z r. 1198. Cod. Dipl. Mor. I. 350. Hradištěské letopisy na uv. m. I. str. 40 kladou smrť „Durany“ do r. 1191. Dne neudávají; Boček, Berichtigung und Ergänzung der Přemyslid-Stammtafel Rps. v zemském archivu Sig. II. 482. odvolává se co do úmrtního dne na nekrolog hradištěský. V Přehledu a podle něho v Palackém, Dějiny II. 2. 341 položen je 13. prosinec 1172; v opise nekrologu hradištěského zhotoveném rukou Bočkovou, kterýž se chová v zemském archivu č. 12.229, praví se: „13. Sept. 1191. Durana, uxor Ottonis III. Marchionis Moraviæ“. Kde je original a z které doby pochází (jak ze zápisek se dá soudit); je každým způsobem původu velmi pozdního, asi snad ze stol. XVIII.?), to B. nezaznamenal.

²⁾ Viz str. 210 t. d.

³⁾ Vladimír a Břetislav. Cod. Dipl. Mor. I. 309 k r. 1183 a sled.

⁴⁾ Eufemie. Cod. Dipl. Mor. I. 341 k r. 1195. Marie a Durana. Tamtéž I. 350 k r. 1198.

⁵⁾ Cod. Dipl. Mor. I. 341 a 342.

⁶⁾ Cod. Dipl. Mor. I. 283.

že záviseli naprosto na vůli krále Vladislava jako Kunrát (třetí toho jména) a jeho bratr Ota z poboční větve Kunrátské, pak Spytihněv, Ota a Svatopluk, synové knížete Brněnského Vratislava, r. 1156 zemřelého.

Můžeme za to míti, že po smrti Oty III., tedy r. 1160, král Vladislav dosáhl vrcholu své moci a vážnosti. Celá říše Českomoravská poslouchala bezprostředně jeho rozkazů. S císařem Fridrichem I. měl nejlepší vůli, se sousedy svými úplný mír. Vévoda Rakouský Jindřich Jasomirgot choval ke králi Českému úctu vždy ještě co k švakroví svému a Gejza II. Uherský, staré přátelství upevnil tím, že r. 1157 dceru svou Elišku dal za choť prvorodenému princovi českému Fridrichovi¹⁾. A přece právě v této šťastné době hrozilo nebezpečí panství jeho na Moravě. V cizině žili ještě synové Soběslava I. Oldřich a Soběslav. Oldřich, s nímž jsme se shledali v Polsku 1155²⁾ vyskytuje se od r. 1161 neustále při císaři Fridrichovi³⁾, z čehož soudíme, že se vzdal odporu proti králi Vladislavovi II., když u dvora císařova v Itálii spásu svou vyhledával. Císař Fridrich by byl zajisté asi sotva strpěl u sebe soka svého přítele, jehož tolik potřeboval; podařilo se úsilí jeho z jara 1161 vypovit druhé značné německé vojsko k dokončení války milánské a přiměti krále Českého, aby mu vyslal na pomoc se značným sborem také syna Fridricha, zetě krále Gejzy II. a bratra Děpolta, švakra Witelsbacha Oty (Ota měl za manželku Sybilu, sestru falckraběte Oty)⁴⁾. Snad se spojili Čechové s voji vévody Rakouského, Jindřicha Jasomirgota a s uherskými lučištníky, kteréž biskup Daniel císaři

¹⁾ V listinách z let 1160, 1165, 1167 a 1168 jmenuje se Fridrich jednoduše „filius regis“; teprvě 1169 objevuje se co „dux Olomucensis provinciae“. Cod. Dipl. Mor. I. 271, 276, 278, 281 a 283.

²⁾ Viz str. 204 a 206 t. d.

³⁾ Cod. Dipl. Mor. I. 272.

⁴⁾ Vincentii Annal. k r. 1161. U Pertze XVII. 679.

vyjednal¹⁾). Dne 6. dubna 1161 podepsal již v Pavii kněžic Děpolt císařskou privilej pro Pisanské, na níž čte se mezi svědky také jméno prince Oldřicha českého²⁾). Král Vladislav II. počátkem roku 1161 měl již jen Soběslava za soka a ten alespoň v tuto chvíli rušil klid jeho.

Vojsko česko-moravské nepřekročilo ještě hranice zemské, když krále Vladislava došla neočekávaná zpráva, že princ Soběslav zmocnil se města Olomouce překvapením, a že Poláci, kteří s ním přišli, okolí toho města strašně spustošili. Zdá se, že Soběslav po delší čas udržoval spojení s některými svými starými přáteli v Olomouci, kteří mu asi odchod vojska do Říma naznačili za příhodný čas, kdy by se měl města zmocnit; neboť jenom tak stává se nám srozumitelnou zpráva letopiscova, že dostačilo 60 oděnců, z nichž se zvláště vyznamenal Sedlek ze Skrbně,³⁾ aby nočním přepadením město opanovali⁴⁾. Neudává se, proč se rozešel s císařem, při jehož dvoře tolik let přátelsky s ním bylo nakládáno⁵⁾. Ze vítězná strana, když města dobyla, nenakládala se svými odpůrci příliš sladce, to bychom si pomyslili, i kdyby to dobré zpravený mnich Sázavský výslově nepověděl. Zvláště prý velice utrpěl klášter Hradišťský, kam se utekli synové Oty III., Vladimír a Břetislav⁶⁾.

¹⁾ Otto Saublasian. k r. 1161. Böhmer, Fontes III. 593.

²⁾ Cod. Dipl. Mor. I. 272.

³⁾ Cod. Dipl. Mor. I. 300.

⁴⁾ Monach. Sazaven. k r. 1161. U Pertze IX. 162. Vincentii Annal. (mylně k r. 1161). U Pertze XVII. 679. Také Fragment. chron. (Dudík, Geschichtsquellen I. 275) praví k r. 1161: „Proh dolor! urbicolis potu somnoque sepultis Sobeslaus dux, nocturno tempore muros transcendentes, Olomucium non vi, sed fraude subegit; turbine bellorum attrita murorum moenia, ultima spes, pecudes, fruges vastantur et aedes.“

⁵⁾ Viz str. 199 a 200 tohoto dílu.

⁶⁾ Pešina, Mars. Morav. str. 317. podlé hradišťského rukopisu. V Annal. Gradicen. Rps. v zemském archivu není o tom zmínky, ale pro zprávu Pešinovu svědčí listina v Cod. dipl. Mor. I. 300 z r. 1179.

Král Vladislav mohl ještě Děpolta nazpět povolati, ale z ohledů na císaře Fridricha nechal jej dále táhnouti a sám sebrav znamenitou moc, přitrlí v čele její před Olo-mouc. Město položením svým a rukama lidskými dobře jsouc opevněno, zamítlo vyzvání královo, aby se vzdalo. Král Vladislav chtěje šetřiti krve svých poddaných, sevřel město tím těsněji a Soběslav tím brzy donucen prositi krále Vladislava o milosť přímluvou moravských kněžiců Kunráta a Oty, synů Kunráta II. Znojemského, biskupa Olomouckého Jana IV. a jiných vzněšených pánů. Pravili o Soběslavovi, kterýž tolik neštěstí zažil v cizině, že se spokojí s malým údělem v Čechách. Král svolil a klíče města ležely u jeho nohou. Nic zlého netuše táhl kněžic Soběslav ku Praze; vždyť smlouva s králem uzavřená potvrzena byla přísahou biskupa Jana a českých šlechticů. Avšak sotva se v Praze oddělil od svých, byl po mši sloužené biskupem Danielem uvržen v pouta a odvlečen nejprvě do Velké věže na Hradčanech a potom na Přimdu. Roku 1150 byl z této státní tvrze vysvobozen svými přáteli, ani hradního Bernarda zavraždili¹⁾. Nyní tedy dán mu za strážce Němec Kunrát Sturm, který úřad svůj vykonával opatrnejí. Dvanáct plných let střezen byl neštastný Soběslav přísným vězením; teprv v posledním roce života Vladislavova (1173) zasvitla mu zase hvězda svobody. O jeho obou bratřích Vladislavovi a Václavovi není posud žádných zpráv.

Nakládání krále Vladislava s knězem Soběslavem Soběslavicem nelze omluviti, ale vysvětliti se dá tou okolností, že bratu Soběslavovu uložil, aby si na to stěžoval u císaře Fridricha²⁾. Soběslav docházel jako jeho bratr velké přízně u dvora německého. Opustil dvůr německý a co Oldřich císaře provází v Itálii, dopouští se on vypsaného tuto věrolomství. Což jestli císař nyní vydal rozkaz, aby Přemyslovec tolíkráte uvězněný a tolik let mimo vlast

¹⁾ Viz str. 174 tohoto dílu.

²⁾ Vincentii Annal. na uv. m.

prodlévající zajat byl jmenem jeho, aby do budoucnosti učiněn byl neškodný? Již ta okolnost, že dva současní výpravovatelé nesouhlasí ve svých zprávách, svědí, že o té události nejsme zpraveni dokonale. Nevíme, zdali nebylo zvláštní úmluvy mezi císařem a mezi vystěhovalci r. 1155 u dvora jeho žijícimi. V pozdějších letech ozývalo se ovšem svědomí Soběslavovo nad tímto činem, zvláště jej znepokojovalo vyplení kláštera Hradištského u Olomouce. Proto darovali klášteru na smazání toho zločinu r. 1179 Soběslav ves Bukovany u Kyjova a Sedlek ze Skrbně nahoře jmenovaný své zboží v Cholině u Olomouce¹⁾.

Dobu, kdy Soběslav byl jat a na hrad Přimdu odvezen, nelze určitě udati. Město Olomouc přepadeno bylo asi ku konci měsíce února nebo s počátku března; praví se, že kněžic Děpolt s pomocným vojskem českým nepřekročil ještě hranic zemských, když ty věci se daly, a listinami je zjištěno, že 6. dubna byl již v Pavii²⁾. Dlouho asi král Vladislav neprodléval, když od císaře obdržel potřebné rozkazy, zajisté ne až do návratu svého bratra a svého syna z Itálie.

Čechové vrátili se dne 28. září, o slavnosti patrona zemského sv. Václava³⁾. Lid radostně pozdravoval knězice Fridricha a Děpolta, králova bratra, kteří se navrátili od Milána. Město to císař Fridrich, poněvadž výmiňkám z předešlého roku nedostálo, podruhé těsněji sevřel, a zase Přemyslovci dokázali, jak vysoce se cení jejich a jejich vojska udatnost a poctivost. Když totiž Milánští chtěli své plnomocníky vypravit za vyjednáváním k císaři, prosili knězice Děpoltu, lantkraběte Durinského Ludvíka a falckraběte Kunráta za průvod, což jim také slíbeno. Ale když ten slab porušen byl od císařského kancléře Rynalta, zvoleného arcibiskupa Kolínského a když se proto stala krvavá srážka,

¹⁾ Cod. Dipl. Mor. I. 300.

²⁾ Cod. Dipl. Mor. I. 272.

³⁾ Vincentii Annal. k r. 1161. U Pertze XVII. 680.

spěchovali se Čechové a sborové lantkraběte pomáhati dále císaři a odešli¹⁾). Dne 1. září přivěsil ještě Děpolt na území Milánském svou pečeť k listu císařovu, kterým se udělovala milost biskupovi Bellunskému²⁾, a za 27 dní byl už zase, jak praveno, v Praze. Velice pravdě se podobá, že Děpolt byl na koncilu, kterýž zahájil protipapež Viktor IV. 19. června 1161 v Lodi a že tady holdoval papeži, jak vypravuje milánský dějepisec Morena;³⁾ vždyť celý rod vladislavský přidržoval se tohoto papeže a snažil se vážnost jeho poznáti.

Kněžici Děpoltu nebylo dlouho přáno dny své trávit v klidnosti. Ještě jednou potřeboval ho císař před Milánem. Hrdá obec necháela ještě přese všecko neštěstí skloniti šíji svoji. Fridrich odhodlal se odzbrojiti město a tím také zlomiti sílu měštanů; i vyhledával pro příští rok 1162 pomoc, kde se jen dala sehnati. Král Vladislav věrný přítel, poslal však tentokráte jen povinných 300 oděnců a v jich čele Děpolta a syna Fridricha, aby v poli se otužil a řemeslu válečnému prakticky se přiučil⁴⁾. Čechové nalézali se zajisté již v prvních nedělích nového roku 1162 před Milánem, neboť kněžic Děpolt podepsal co svědek s dodatkem „hrabě z Čech“⁵⁾ dne 26. února v Lodi císařskou potvrzovací privilej pro benediktinský klášter Lambach v Horních Rakousích. Tehdáž již vzdalo se město Milán císaři na milost a nemilost a do 25. února bylo již asi vzalo na svých hradbách takovou škodu, že ochranný list císařský pro italský klášter Chiavasso, jejž mezi jinými podepsal

¹⁾ Otto Morena, de rebus Lauden. k r. 1161. U Pertze XVIII. 633.

²⁾ Cod. Dipl. Mor. I. 273.

³⁾ Jaffé, Regest. str. 829. Muratori, Annali d'Italia VI. 550. Pak Pertz XVIII. 632.

⁴⁾ Otto Morena, z toho v Dobner. Mon. I. 70. a Vincentii Annal. k r. 1162. U Pertze XVII. 680.

⁵⁾ Urkundenbuch des Landes ob der Enns II. 316. „Diepoldus comes de Boemia.“

také kněžic Oldřich, mohl při datum dostati přídavek: „v Pavii po rozboření Milána dne 22. února 1162“¹⁾). Vlastní odevzdávání města počalo dne 1. března t. r. a trvalo až do 6.²⁾ Dne 26. března vešel císař slavnostním způsobem do Milána a o velkonoci dne 8. dubna ukončil službami božími v dóme v Pavii rozličné slavnosti radostné. Před tím prý se stalo dne 2. dubna, jak vypravuje český letopisec Vincenc, že kněžic Děpolt, který byl při slavnosti v Pavii³⁾, první vrhl hořící pochodeň do Milána, a tím roznítil požár, jenž ztrávil město nešfastné; po něm prý tak učinili zástupci měst Pavie, Cremy, Lodi, Coma a j., kdežto císař a jeho družina hrůznému tomu divadlu se dívali;⁴⁾ což je zajisté přemrštěným vyličením. Letopisec Vincenc nebyl už tehdáž v Itálii; nevypravuje více co svědek očitý. Současný a zajisté dobré zpravený skladatel velkých letopisů kolínských, nejspíše tajemník císařského kancléře Rynalta⁵⁾, a italský zpravodaj Acerbus Morena, očitý svědek poboření, o té události ničeho nevypravují⁶⁾.

Pád Milána způsobil takový poplach, že v krátké době celá hořejší Itálie císaři se podrobila. Mezi podrobenými městy zaujmají přední místo Janov, Brescia, Piacenza, Bologna. Sám papež Alexandr III., jenž za obležení Milána prodléval v Janově, musel se chopiti hole poutnické a z Itálie do Francie odplouti; v Montpellieru zvolil své dočasné

¹⁾ Cod. Dipl. Mor. I. 273. Máme pochybnosti o této jinde neznámé listině. Nepochází-li z 27. dubna?

²⁾ Deditio Mediolani. Pertzovy Leges II. 131. a SS. XVIII. 637.

³⁾ Acerbus Morena k r. 1162. U Pertze XVIII. 637.

⁴⁾ Vincentii Annal. k r. 1162. U Pertze XVII. 680. Annal. Reichenbergenses k r. 1162. Annal. Laurien. k r. 1162. U Pertze IV. 24. Srovn. Otto Sanblasianen. k r. 1162. Böhmer, Fontes III. 595. U Pertze XIII. 468. Annal. Disibodi k r. 1162. U Pertze XVII. 30.

⁵⁾ Annal. Colonien. maximi. U Pertze XVII. 724.

⁶⁾ Annal. Colonien. maximi k r. 1162. U Pertze XVII. 775 a 777 a Acerbus Morena k r. 1162. U Pertze XVIII. 638.

bydliště. Tím získal kancléř Rynalt, neboť nyní mohl uka-zovati na útěk kardinála Rolanda, jak nazýval pravého papeže a vynášeti kanonickou volbu protipapeže Viktora IV. Činil to s takovou obratností, že i Španělsko a Francie, kteráž království posud pevně se přidržovala Alexandra, zapletena byla v síť roztržky církevní. Hlavně se mu jednalo o osobní setkání krále Francouzského Ludvíka VII. s císařem; neboť doufal, že pak bude moci provésti svůj starý záměr, svolati všeobecný sném církevní k uklizení roztržky. Lud-vík VII. dal své slovo přes zrazování papeže Alexandra III. a císař se vypravoval na cestu do Francie. Provázel jej kněžic Oldřich; nejistoty je, byl-li při něm také Děpolt a Fridrich. Oldřich vyskytuje se dne 18. srpna 1162 na císařské listině v družině císařově v Turině¹⁾. Cesta vedla přes Mont Cenis, Grenoble, Lyon a družina cestou ve valné houfy se rozmnожila. Protipapež Viktor IV. postupoval za ním. Na mostě přes Saonu u St. Jeanu de Losne, tam kde stará římská silnice vedla z Lyona skrze Dole k Rýnu, nedaleko opatství cisterciáckého, měla se dne 29. srpna dítí schůze Ludvíka VII. s císařem Fridrichem, od Rynalta tak toužebně očekávaná²⁾. Nevíme najisto, zdali tam panovníci spolu mluvili; ale císař Fridrich byl dne 7. září 1162 jistě u toho mostu; to dokazuje kromě jiného císařské rozhodnutí z toho dne ve prospěch biskupa Ženevského. Podepsali je skoro všickni knížata říšští, což je důkazem, že byli přítomni a že se velké věci očekávaly. I biskup Daniel dostavil se sem z Prahy; také kněžic Děpolt vyskytuje se mezi svědky³⁾, neboť Čechy také chtěly položit na váhu své slovo při uznání Viktora a zamítnutí Alexandra koncilem. Vždyť s věci tou souhlasil také Kunrát, zvolený, ale ještě neposvěcený nový arcibiskup a metropolita Mohučský, bratr falckraběte Oty Vitlsbášského, tedy švakr Děpoltův!

¹⁾ Damberger, synchr. Geschicht, Kritikheft zum Band VIII. 85.

²⁾ Pertz, Leges II. 132.

³⁾ Cod. Dipl. Mor. I. 274.

Jako v Pavii a později v Lodi, tak byl také zde Viktor od císaře a jeho přívřenců prohlášen za jedině pravého papeže a na Alexandra, který, jak se velice pravdě podobá, prodléval v Dijonu s králem Ludvíkem, vydána kletba. Je-likož však tady s králem Francouzským nebylo docíleno žádné dohodnutí, odebrala se strana císařská do Besançonu, uspořádala tady v říjnu jakýsi sném církevní a prohlásila také zde, avšak bez všeho rádu, Viktora IV. za jedině apoštolského papeže¹⁾; Alexandre III. vypsal naproti tomu všeobecný sném do Toursů, který se také skutečně dne 19. května 1163 odbýval a volbu Alexandra prohlásil za kanonickou a úplně platnou²⁾). A tak roztržka dále sešířila, aniž by bylo naděje na její ukončení, až se ozvala zvěst, že Viktor IV. zemřel v Lucii dne 20. dubna 1164³⁾. Tehdáž císař zase se vrátil do Itálie, když byl v měsíci dubnu 1163 v Mohuči a v měsíci květnu v Augšpurku vyřizoval říšské záležitosti⁴⁾. Dne 29. října 1163 setkali se již v Lodi Barbarossa, jeho chot, protipapež Viktor a říšský kancléř Rynalt. Papež Alexandre obdržel zprávu o smrti svého odpůrce v Sens, starobylém arcibiskupském městě francouzském při ústí Vanny do Yonny, kde od 30. září 1163 do 1. dubna 1165 prodléval⁵⁾.

Tentokrát biskup Daniel neprovázel císaře do Itálie. Shledáváme se s ním 10. srpna 1163 v českém klášteře Opatovickém, kde u přítomnosti krále Vladislava světil kostel

¹⁾ Annal. Colonien. maximi k r. 1162. U Pertze XVII., 777. Siegbertus Cont. Valcellen k r. 1162., a Roberti de Monte chron. k r. 1162. U Pertze VI. 460 a 512. Annales Reicherspergenses k r. 1162. U Pertze XVII. 469. Annal. Paliden. k r. 1162. U Pertze XVI. 92. Annal. Stadenses k r. 1163 na uv. m. 344. Helmoldi chron. Slav. I. 91. podle Pagi Critica, Tom. IV. Edit. Colon. Allobrog. 1727 str. 604.

²⁾ Roberti de Monte cronica k r. 1163. U Pertze VI. 513, Annal. Reicherspergen. k r. 1163. U Pertze XVII. 470. Jaffé, Regest. str. 691.

³⁾ Jaffé, Regest. str. 831.

⁴⁾ Annal. Paliden. k r. 1163. U Pertze XVI. 92.

⁵⁾ Jaffé, Regest str. 695—703.

na počest sv. Vavřince a v něm dva oltáře.¹⁾) Zajisté ostal doma také Děpolt, jehož zkušeností mělo se v Uhrách ihned s dobrým výsledkem užiti. Náhlou smrtí mladistvého krále Gejzy II. dne 31. května 1161²⁾), kterému Uhry děkují zvelebení německých osad, zavedených pod Belou II., uvržena byla říše a její sousedi do dlouhých a nebezpečných válek. Přičinu k nim zavdalo nástupnictví. Gejza II. zanechal z manželství s ruskou kněžnou Eufrosinou, dva syny: Štěpána III. († 1173), an poprvé oddán nebo snad zasnouben byl s dcerou knížete Halického Jaroslava a od r. 1167 za manželku měl Anežku, dceru vévody Rakouského Jindřicha Jasomirgota³⁾; a Bellu III. († 1196), jenž měl za manželku Annu Comnenu a pak Marketu, dceru Ludvíka VII. Francouzského; pak tři dcery: Elišku od 1157 chof Fridricha, nejstaršího syna krále českého Vladislava II., Hulichu také Odolu, provdanou ok. r. 1164 za Fridrichova bratra Svatopluka⁴⁾ a Helenu, od r. 1174 chof vévody Rakouského Leopolda VI.⁵⁾, bratra královny Anežky. Mimo zemi žili ještě dva bratři Gejzy II., Ladislav, jenž měl za manželku Jitku, dceru Polského knížete Boleslava Křivoústého, který ok. 1150 nabýti chtěl s pomocí polskou Haliče, ale udržeti se nemohl, a Štěpán IV., jenž měl za manželku Marii, dceru Izáka Comnena.

V Uhrách nastupovalo se na trůn pravidelně podlé prvorrozenství a tak vdova po Gejzovi II. dala syna prvo-

¹⁾ Annal. Gradicen. k r. 1163. U Pertze XVII. 652.

²⁾ Thwrocz II. 66. Schwandtner, Script. I. 182. Úmrtní kniha u Sv. Petra v Salcupurku a Admontě, v Archiv der k. k. Academ. D. XIX. 250.

³⁾ Meiller, Regest. str. 230 č. 234 a Stammtafel. Cont. Claustroneoburgen. secunda má 1165. U Pertze IX. 616. a Cont. Admuten. naproti tomu 1166 na uv. m. 583.

⁴⁾ Vincentii Annal. k r. 1164. U Pertze XVII. 681. Pulkava, chron. k r. 1164. Dobner, Monum. III. 186.

⁵⁾ Meiller, Regest. Stammtafel. Cont. Claustroneob. secunda k r. 1174. U Pertze IX. 616.

rozeného bez nesuází korunovati co Štěpána III. Ale v Cařihradě ujal se jiný záměr. Na trůn uherský měl dosednouti povolný nástroj dvoru tamějšího, Štěpán, strýc krále korunovaného; zlatem a pohrůžkami získána pro něj strana, která jej také korunovala co Štěpána IV. Císař Manuel vydal se ihned na cestu, aby svého kandidáta podporoval. Tu se probudila v zemi národní hrdost; magnati obávajíce se byzantského poručenství a vidouce, že by dvanáctiletý chlapec Štěpán III. neodolal hrozícímu nebezpečí, povolali na trůn druhého jeho strýce Ladislava a také jej korunovali. Tak dostaly Uhry za rok tři korunované krále¹⁾, dobrá to zajisté vyhlídka pro Byzantské po zemích bažící. Ale Ladislav zemřel již 14. ledna 1162²⁾), zůstaviv jedinou dceru. Císař Manuel zasadil se zase za Štěpána IV., ale strana protivná byla silnější. Dne 19. června 1162 byl strýc v bitvě poražen a k útěku z říše donucen³⁾. Manuel chtěl jej zachovati a vytáhl do pole ještě na podzim 1162. Pevnost Bělehrad při ústí Sávy do Dunaje byla tehdy od Byzantských vystavěna. Tažení učinilo konec jednání o míru, které se delší čas táhlo. Císař Manuel nabídl, že uzná krále Štěpána III., dostane-li Bela, Štěpánův bratr, Dalmáciu v dědictví. Štěpán III. souhlasil a tak se zdálo, že je mír pojistěn. Manuel vzal chránence svého Belu do Cařihradu, zasnoubil mu jednu ze svých dcer a jelikož sám tehdy ještě neměl mužských potomků, dal jej pode jménem Alexia cvičiti na budoucího panovníka. Avšak jelikož Bela, čili vlastně Manuel, chtěl Dalmáciu spravovati co panovník neobmezený a ne, jak bylo umluveno, pod vrchním panstvím uherským, byl proto mír nedávno ujednaný zase porušen. Nejbližší pohnutkou k tomu byla cesta Štěpánova do Dal-

¹⁾ Cont. Admuten. a Claustroneoburgen. secunda, avšak o rok (1163) později. U Pertze IX. 583 a 615.

²⁾ Rok zjištěn od Katony, Epitome chronol. I. 311.

³⁾ Thwrocz II. 68. Schwandtner I. 183. a Chron. Posoniense k r. 1172. u Endlichera, SS. rerum Hungar. I. 57.

mácie, kde r. 1163 arcibiskupství Splitskému potvrdil rozličné svobody¹⁾. Manuel spařoval v tom zasahování do práv Belových a odhodlal se znova k válce²⁾.

V této tísni ucházela se matka Štěpána III. Eufrosina o pomoc u pozdějšího tchána Štěpánova Jaroslava Halického a u krále Českého Vladislava II. Dostalo se jí té pomoci a byla hned spečetěna novým sňatkem mezi kněžicem Svatoplukem a její mladší dcerou Hulichou. Vladislav se rozhodl postaviti se sám v čelo hotovosti zemské, aby tak dostatečně osvědčil povinnost rytíře křesťanského, vdovy a sirotky ochraňovati. K účelu tomu svolal zemský sněm do Prahy, poněvadž k povolání do zbraně hotovosti zemské potřebí bylo souhlasu země. Sněm se sešel, ale dostavila se také oposice, kteráž nenahlízela, proč celá země má se míchat do válek o trůn uherský. „To nebylo nikdy slýcháno,“ pravili někteří, „aby král Český dosazoval Uherského a naopak Uherský zase Českého.“ „Nehodlám v Uhrách dosaditi krále,“ odpověděl Vladislav II., „ale chci krále dosazeného chrániti proti jeho nepřátelům. Kdo mne při tom chce podporovati, je mi vítán, kdo to nechtí činiti, nechaf oddají se doma zahálce a ženským zábavám³⁾.“ Jelikož nikdo takové výčitky nechtěl se dožít, stálo brzy vojsko česko-moravské pohotově. Zatím co v Čechách podlé slibu, jaký byl učinil biskup Daniel, kapitola jeho, duchovenstvo a obyvatelstvo každého pátku posty a modlitbami vyprošovali požehnání nebes pro Vladislava a jeho vojsko a v klášterech z nařízení královny Jitky odbyvaly se pobožnosti, dokud by trvala výprava: vojsko zmužilo postupovalo do Uher, kde již voje byzantské Dunaj překročily a s přívřezenci Štěpána IV. se spojili. Na všech stranách, kam se hnulo vojsko

¹⁾ Féjer, Cod. Dipl. Hungar. II. 167.

²⁾ Hlavním pramenem, avšak kalným, poněvadž od odpůrců: Joannis Cinnami Epitome II. Bonnæ 1836 a Niketæ Choniatæ historia ex recensione Immanuelis Bekkeri, Bonnæ 1836.

³⁾ Vincentii Annal. k r. 1164. U Pertze XVII. 681.

česko-moravské, prchali obyvatelé, neboť celé Uhry trásly se před ním. Sám Manuel zastrašen ustoupil k Bači a zaslal ku králi Vladislavovi s příznivými výmiňkami míru dvořání svého Bohutu, rozeného Moravana, který za výpravy křížácké 1147 přišel zcela chudý do Cařihradu a tam svou počestností a svými schopnostmi rychle se povznesl¹⁾. Bohutovi uloženo, aby se osobně přesvědčil, zdali vojsko česko-moravské je skutečně tak udatné a kořisti žádoucí, jak povídá o něm vypravuje. Také měl Bohuta krále Českého upamatovali na staré přátelství, jaké byl Vladislav za pobytu svého v Cařihradě r. 1147 uzavřel s císařem Manuelem²⁾; a vůbec měl hledět smýšlení jeho změniti. Mnoho radostného Bohuta z poselství svého nepřinesl. „Obyčejem vojska českomoravského je“, vypravovalo se v nepřátelském táboře, „ve vlastní zemi nikdy neustupovati před nepřitem a v zemi cizí nestarati se nikdy o potraviny nýbrž jen o vítězství“. Podle té zásady vojsko také skutečně neodolatelně postupovalo; Manuel tedy vydal v šanci Štěpána IV., přepravil se přes Dunaj a ponechal část ležení svého nepříteli za kořist. Vyjednávání stalo se nyní opravdovějším a zaslepilo krále Vladislava zvláště slibem o sňatku Heleny, dcery kněžice Fridricha, tedy jeho vnučky, s Petrem, vnukem Manuelovým³⁾. Vladislav počal se kolísati a stal se tím ze spojence rozsudim. Mezi stranami stalo se dorozumění v ten smysl, že Štěpán III. utvrzen na trůně, Dalmácie k uhrazení úrat za Belu ponechána sborům řeckým a Štěpánu IV. odepřeno na vždy právo k trůnu uherskému. Štěpán zemřel ještě téhož roku. Bohaté dary, kterými se oba smlouvající vzá-

¹⁾ Viz str. 173 tohoto díla.

²⁾ Viz str. 171 a sled. tohoto díla.

³⁾ Že „Imperator Græcorum (Manuel Comnenus, 1143—1180) neptem Vladislai regis, filiam domini Friderici, nepoti suo in matrimonium“ požadoval a ji také r. 1165 obdržel, praví Vincenc k r. 1164 a 1165. (Pertz XVII. 682); avšak zdali dcera slula Helena a nepos „Petrus“, o tom je Balbini Tab. V. Přemysl. stirpis jediným pramenem.

jemně podělili, spečetily vyjednávání o mír a vojska se rozloučila. Vykonána ještě návštěva u královny matky, načež se odbýval slavnostní vjezd do Prahy. Kostel sv. Víta na Hradčanech obdržel část darovaných skvostných látek zlatohávových. Podle Pražského letopisce zbehlo prý se to všecko r. 1164, podle jiných pramenů muselo se to však státi roku 1163¹⁾). Dvě léta po uzavření míru tedy r. 1165, vydala se nevěsta byzantská Helena, v průvodu nejvyššího komoří královna hraběte Sezimy do Cařhradu, aby tam

¹⁾ Vincentii Annal. k r. 1164. U Pertze XVII. 681. a Johannis Cinnami Epitome II. 18. a sled. Edit. Bonnæ 1836. Annal. Pragen k r. 1164: „Wladizlaus rex terram Hunorum intravit, regem Grecorum ex ea perturbavit, Ungarorum optimates pacificavit“. Pertz III. 121. Zdá se, že určení času není dokonalé. Thwrocz je v tom ohledu zajisté nesprávný. Předpokládáme-li, že opisovači mylí se mnohem říději v udávání týdnů nežli měsíců, jeví se nám úmrtní doba panovníků uheršských nahoře uvedených následovně: 1. Gejza II. podle Thwroce † 1161 Prid. Kal. Junii feria IV. (ve středu dne 31. května) zcela správně. 2. Štěpán III. „regnavit annis undecim, mensibus novem, diebus tribus. Migravit ad Dominum 1173, IV. Nonas Martii feria I.“ (V neděli dne 4. března.) Obě udání souhlasí. Viz Katony, Epitome I. 338. 3. Bela III. „regnavit annis XXIII., mense uno, diebus XIX“. Jelikož Bela počítá své vladaření od smrti Štěpána III., spadá smrť jeho do r. 1196. Potvrzuje to Cont. Admuten a Cont. Claustroneob. secunda k r. 1196. U Pertze IX. 587 a 620. Ale Thwrocz klade: obdormivit in domino 1190. Kal. Maii feria III.“ v patrném odporu s uvedenou dobou panování. Pray, histor. Crit. a po něm Katona opravují toto datum v 1196, IX. Kal. Maias feria III. (V úterý dne 23. dubna.) 4. O Štěpánovi IV. klade Thwrocz: „obiit in castro Zemlen 1170. III. Idus April. feria V.“ (Ve čtvrtek dne 11. dubna.) Roku 1170 připadá však 11. dubna na sobotu; jen 1163 připadá 11. duben na čtvrtek, pročež také Katona pokládá 1163 za úmrtní rok Štěpána IV. 5. Ladislav emigravit ad Dominum 1172, Kal. Februarii feria I.“ (V neděli dne 1. února.) Roku 1172 připadá 1. únor na úterek; ale jelikož Thwrocz praví: „post Ladislaum Stephanus, frater ejus, usurpavit sibi coronam mensibus V. et diebus V.“, Štěpán IV. však byl již dne 19. června 1162 zapuzen, klade podle Praye Katona datování do r. 1162 na 14. ledna, který skutečně připadl na neděli. Skonali-li však Štěpán IV. 11. dubna 1163, pak muselo být tažení, kteréž Vincenc

byla vychovávána. Také nyní došly do Prahy bohaté dary, jmenovitě všeliké látky hedbávné a zlatohávy.¹⁾.

Výsledek válečné výpravy do Uher dlužno nazvat skvělým v každém ohledu. Král Vladislav jeví se jím v úplné své suverenní nezávislosti; rozhoduje o válce i uzavírá mír bez prostředkování císaře Německého: jen se zemským sněmem bere potaz, poněvadž chtěl svolati všeobecnou hotovost zemskou. Účastenství země jevilo se potom veřejnými modlitbami, proto také byla radost z vítězství všeobecná. Císař Řecký musel se pokořiti před zbraněmi česko-moravskými; na to se zajisté kladla váha, když král Vladislav slavně vjízděl do Prahy. Nedávno vrátil se Vladislav vítězně z Itálie, nyní vrací se jako vítěz z Uher. To muselo zvýšiti význam a hrdost jeho lidu. Zdali nejstarší jeho syn Fridrich, zdali zkušený válečník, bratr Děpolt, bojovali v krajinách uheršských při Tise a Maroši, to se nikde výslovně nepraví; ale i kdyby byli přítomni bývali, za přítomnosti královny ustoupili do pozadí. Zpravodají vypravují jen o králi a o jeho skutcích.

Jaký vliv ostatně uheršská vítězství a jich následky měly na zahraničnou politiku krále Vladislava, o tom svědčí chování jeho vůči císaři po smrti Viktora IV. proti nově zvolenému vzodoropapeži Paškálovi III. Barbarossovi, an od října 1164 prodléval zase v Německu²⁾, o to běželo zjednat všeobecné uznání tomuto povolnému nástroji svých snah, státi se papežem a císařem v jedné osobě. K tomu cíli sezval zvláštním císařským listem svolávacím všecky národy své říše na svátky svatodušní 1165 do Virecpurku³⁾,

klade do r. 1164, ukončeno před 11. dubnem r. 1163. Cont. Admuten a Claustroneoburgen secunda jsou také nesprávní v letopočtu, kladouce smrť Ladislavovu do r. 1163 a Gejzy II. do r. 1162. U Pertze IX. na uv. m.

¹⁾ Vincentii Annal. k r. 1165. U Pertze XVII. 682.

²⁾ Annal. Colonien maximi k r. 1164. U Pertze XVII. 779.

³⁾ Annal. Colonien maximi k r. 1165. U Pertze XVII. 779. Curia Wirzburgensis. Pertz, Leges II. 135—138.

aby všeobecným uznáním Paškála snahu svou uskutečnil. Zatím byl o dnech postních dvorem v Goslaru¹⁾, sešel se pak v Starých Hradech s králem Vladislavem, jeho bratry Děpoltem a Jindřichem, propůjčil tady dne 26. února 1165 klášteru mísenskému říšské léno od krále Vladislava náhradou navrácené²⁾, odebral se potom do Frankfurta nad Mohanem, kde se dne 17. dubna zase při něm vyskytuje kněžic Oldřich³⁾, a slavil svátky svatodušní, jak byl ohlásil, ve Vircpurku. Císař Fridrich praví ovšem v listině, kterou dne 1. července 1165 rozpouští sném říšský ve Vircpurku, že tady zasedal v poradě se všemi světskými a duchovními knížaty⁴⁾, ale pak mluví jen o 40 arcibiskupech a biskupech, z nichž větší část nebyla ani posvěcena. Ze světských pánů přítomni byli, pokud nám známo, Jindřich Lev vévoda Saský a Bavorský, Albert starší, markrabě Braniborský, Kunrát falckrabě při Rýně, a Ludvík lantkrabě Hesenský. O králi Českém se nemluví a předce byla tady ve Vircpurku nejlepší příležitost, podstatnou službou osvědčiti císaři své přátelství. I ke lžem se vzalo útočiště, když se se strany císařské tvrdilo, že král Anglický Jindřich přidržuje se Paškála s celou svou říší, aby svět byl hodně klamán⁵⁾! Jak by se byla vynášela přítomnost nebo také jen souhlas krále Vladislava s usnešenimi Vircpurskými! Stalo pak se usnesení, nejen Paškalovi co pravému papeži prokazovati příslušnou poctu a poslušnost, nýbrž požadovati také slib od nástupců císařových, že také tak se budou chovati⁶⁾. Z toho,

¹⁾ Annal. Palidenses (mylně) k r. 1166. U Pertze XVI. 93.

²⁾ Erben, Regest. I. 136 č. 312.

³⁾ Cod. Dipl. Mor. I. 275.

⁴⁾ „Nos una cum principibus universis, tam sacerdotalibus quam ecclesiasticis“. Pertz, Leges II. 135.

⁵⁾ Srovn. Jaffé, Regest. str. 705 č. 7484.

⁶⁾ Pertz, Leges II. na uv. m. Annal. Colonien. maximi k r. 1165. U Pertze XVII. 779. Kanclér Rynalt, zvolený již před šesti léty arcibiskupem Kolínským, byl teprv ve Vircpurku dne 29. května na kněze posvěcen. Takové nepořádky byly tehdy na denním pořádku.

že král Český nebyl přítomen ve Vircpurku, můžeme zajisté vyvozovati, že uherskými vítězstvími a sblížením svým s Caříhradem opustil politickou šlépěj císaře Fridricha a dal se svou vlastní cestou. Král Vladislav neuznával papeže Paškála II. a proto zajisté zaslhuje úplné víry zpráva dějepisce Pešiny, že Pražská kapitola přes pohrůžky a císařská poselství přidržovala se Alexandra III. a že se nikdy více nevzdala jeho poslušenství, pročež ji také papež Alexander zvláštním breve z 13. prosince 1165 pochválil¹⁾. O tom ostatně nelze nijakž pochybovat, že ve Vircpurku se mluvilo o nové výpravě do Říma a že duchovenstvu řeholnímu a světskému tresty se vyhrožovalo, kdyby se zpečovalo na vyzvání svých biskupů papeži Paškálovi poslušnost přisahati²⁾.

Z Vircpurku odebral se císař do Pasova a slavil tam 29. června 1165 svátek svatých apoštolů. Tamější biskup Rupert byl jeho přívržencem³⁾. Z Pasova plulo se po Dunaji do Vídne, kde se dvůr pozdržel skoro 14 dní, tedy první polovici měsíce června 1165⁴⁾. Tady se zase shledáváme s Českým králem Vladislavem, jak císaři představuje knížete Ruského, blíže nepojmenovaného a jej ochraně jeho odpornoucí⁵⁾. Snad se také ve Vídni mluvilo o usnešeních vídeňských; alespoň se tvrdí, že se k nim přidali Eberhard, zvolený biskup Řezenský a sám Jindřich Jasomirgot⁶⁾. Zdaliž pak se také nejednalo o bratru vévodově Kunrátovi, od r. 1164 arcibiskupu Salcspurském a odpovědném odpůrci Paškála III.? Bylť zajisté císaři nejnebezpečnějším prelátem.

¹⁾ Pešina, Phosphorus septicornis 3. str. 176. a sled.

²⁾ Vincentii Annal. k r. 1165. U Pertze XVII. 682. Curia Wirzb. Pertz, Leges II. 137 Annal. Reicherspergen k r. 1165. U Pertze XVII. 472.

³⁾ Rupert zemřel již dne 5. listopadu 1165. Cont. Admuten k r. 1165; u Pertze IX. 583.

⁴⁾ Annal. Reicherspergen k r. 1165; u Pertze XVII. 472.

⁵⁾ Chron. Austriac (mylně) k r. 1166; Pez, Script. rer. Austr. I. 560.

⁶⁾ Annal. Reicherspergen k r. 1165; u Pertze XVII. 472.

Avšak také uherské záležitosti neostaly nepovšimnutý od hlav korunovaných. Uhři museli se dostaviti do Vídně již pro sňatek Štěpána III. Uherského s Anežkou, nejstarší dcerou vévody Rakouského¹⁾, který sňatek stal se 1165; ale ještě více jich tam bylo potřebí o zapravení jistých peněz, kteréž byli dlužni císaři Fridrichovi²⁾. Štěpán III. měl dále již zase pro Dalmáciu spor s Manuelem Byzantským. Zdá se, že již před odjezdem císařovým uloženo bylo jak Jindřichu Jasomirgotovi, tak také řecké kněhyni Theodoře, od ledna 1149 s ním oddané a falckraběti Otovi z Vitelsbachu, aby mír zprostředkovali, což se jim také podařilo³⁾. Nepraví se, jestli měl v tom účastenství král Vladislav, ale do Řecka zajisté necestoval s jednateli o míru, neboť se s ním shledáváme dne 28. června 1165 v klášteře valdsaském v Bavořích při samé české hranici, kde cisterciáky tamější nadal rozsáhlými pozemky v župě žatecké a sedlecké. Na listině nadační objevují se vedle něho za svědky oba jeho bratří Děpolt a Jindřich, pak jeho synové Fridrich a Svatopluk a jeho někdejší odpůrce a uprchlík při dvoře Gejzy II., kněžic Vladislav, syn knížete Soběslava I.⁴⁾ To je o něm poslední stopa v dějinách. Jelikož Fridrich a Svatopluk podepsali se jednoduše co „synové královi“, máme v tom důkaz, že kněžic Fridrich r. 1165 nespravoval ještě úděl Olomoucký, jinak by se byl zajisté podepsal knížetem Olomouckým; Brněnsko a Znojemsko nalézaly se tedy vždy ještě v rukou královských⁵⁾. Dále svědčí tato valdsaská listina, že král Vladislav žil v dobrém souhlasu se svými bratry a syny. Ze strýců jeho nevyskytuje se sice Sobě-

¹⁾ Cont. Claustroneburgen secunda k r. 1165; u Pertze IX. 616.

²⁾ Chron Austriae. (mylně) k r. 1166; Pez, Script. rer. Austr. I. 560.

³⁾ Cinnamus, Epitome na uv. m.

⁴⁾ Viz str. 122 tohoto díla.

⁵⁾ Cod. Dipl. Mor. I. 276. Vincenc jmenuje ve svých letopisech již r. 1164 Fridricha „ducem Moraviae“, (u Pertze XVII. 681), zajisté jen proto, že kníže Fridrich byl už skutečně knížetem Olomouckým, když Vincenc své letopisy spisoval.

slavici Soběslav, Václav a Oldřich mezi svědky; víme však že první od jara 1161 vězněn byl na Přimdě a že Oldřich, úplně se smířiv s Vladislavem, již po delší čas provázel císaře na všech jeho cestách. Tak jej nalézáme s Barbarossou dne 18. srpna 1161 v Bischofsheimě a 26. září ve Wormsu¹⁾). Dalekosáhlé císařské nařízení, které ve smyslu Konstantina Velkého, Justiniana a Valentinihana obmezovalo právo duchovních majetek svůj volně odkazovati, podepsal Oldřich co „kníže Český“²⁾). Kde prodléval kněžic Václav, není nám známo. Zdá se však, jelikož všichni letopisci o něm mlčí, že tehdy ještě vzdaloval se vší politiky. Z Wormsu cestovalo se dále do Kolína, kde byl kancléř Rynalt od biskupa Osnabrackého posvěcen na kněze u přítomnosti císaře a císařovny dne 2. října 1165³⁾), a potom do Čech. Tady odbývala se slavnost pro politiku Fridrichova vysoce důležitá; dne 29. prosince 1165 byly totiž v tamější katedrále vyzdvíženy kosti Karla Velkého z hrobu mramorového, od 814 tam uložené a za velkých slavností postaveny na oltář⁴⁾). Při tom se četla kanonisační bulu papeže Paškála III. a ustanovil se výroční slavnostní den na počest svatého⁵⁾; a to všecko se stalo, aby věřil Německý národ, jemuž se tak pochlebovalo, že Barbarossa nekráčí jinou cestou, než důstojný, o církev vysoce zasloužilý zakladatel císařství římskoněmeckého⁶⁾.

Ani král Vladislav ani biskup Daniel nedostavili se k této slavnosti, od níž kancléř Rynalt a jeho stoupenci

¹⁾ Erben, Regest. I. 138 č. 316 a 317.

²⁾ Constitutio de bonis clericorum decedent. Pertz, Leges II. 138 a 139.

³⁾ Annal. Colonien maximi k r. 1165; u Pertze XVII. 779.

⁴⁾ Annal. Colonien maximi k r. 1165; u Pertze XVII. 780. Annal. Sti. Petri Erphesfurden k r. 1166; u Pertze XVI. 23. Annal. Staden k t. r.; u Pertze XVI. 345. Hermanni Altahen Annal. k r. 1166; u Pertze XVII. 384.

⁵⁾ Pagi Critica IV. 623.

⁶⁾ Damberger, synchron. Geschichte VIII. 830.

očekávali velkých účinků. Kdyby se byl Vladislav II. ještě nezvratně přidržoval Fridricha, byl by zajisté použil této slavnosti a to tím spíše, když věděl, že se tam dostavilo polské poselství, mající v čele Plockého biskupa Verneru¹⁾, aby císaře naklonilo k mírnosti proti Polákům, ani od r. 1163 byli následkem rozdelení říše mezi syny Vladislava († 1162 nebo 1163 v Altenburku v Meklenbursku), vypuzeného Boleslavem Kadeřavým, v neustálém kvašení a co sou-sedé říše Česko-moravské vyžadovali zajisté neustálou pozornost: ale my již víme, že horlivost Boleslavova pro Paškála III. a tedy pro záměry císařovy valně ochabla. Zdaliž soused Kunrát, arcibiskup Salcpurský a zvláště jmenovec jeho arcibiskup a metropolita Mohučský, bratr falckraběte Oty z Vitelsbachu nepřičinili se každý svým způsobem, aby se stal obrat v české politice? Jak arcibiskup Salcpurský tak Mohučský sblížili se s českým rodem královským svazky příbuzenskými. Arcibiskup Salcpurský je bratrem první choti Vladislava II. a Mohučský příbuzným Děpolta I.; oba však jsou rozhodnými odpůrci Paškála III. a nejúčinnějšími přívrženci Alexandra III., z kterého příčiny byly také od Barbarossy úřadů svých násilně zbaveni. Mohučský Kunrát opustil r. 1165 své arcibiskupství a odebral se k Alexandrovi III., který jej jmenoval kardinálem biskupem ze Sabiny²⁾; a arcibiskup Salcpurský skončil svůj život, když bylo jeho arcibiskupství 1167 vypleněno od stoupenců císařových, dne 28. září 1168 v Admontě³⁾). Na stolci jeho násleoval Vojtěch, syn krále Vladislava II.⁴⁾, a v Mohuči povýsil císař na stolec metropolitní Durinčana

¹⁾ Miracula S. Henrici hl. 8. U Pertze IV. 815.

²⁾ Chounradi Chron. Schirensē hl. 20; u Pertze XVII. 621.

³⁾ Cont. Admuten k r. 1168; u Pertze IX. 584. Chron. magni presbit. k r. 1168; u Pertze XVII. 489.

⁴⁾ Cont. Admuten na uv. m. Cont. Cremitanen k r. 1168. U Pertze IX. 545.

Kristiana I., hraběte z Buche¹⁾). Až k slavnostnímu smíření hlavy církve s náčelníkem říše v Benátkách dne 24. července 1177 setrval Kristian, staraje se více o věci válečné nežli o úřad pastýrský, v poslušenství papeže Paškála III.; potom spálil pallium od Paškála obdržené a byl od Alexandra III. potvrzen. Zemřel 25. srpna 1183 blízko Říma. Tehdáž vrátil se Kunrát Vitelsbachovec, jenž byl r. 1177 obdržel v Salcpurku úřad vrchního pastýře, do své Mohučské metropole a Vojtěch do Salcpurku²⁾). S oběma setkáme se ještě častěji na svých cestách.

Oba Kunrátové, Salcpurský a Mohučský, působili asi na Vladislava II., že jevil se zdrženlivým všady, kde politika císařská měla se zřejmě osvědčovati jako se stalo v Cáchách. Vladislav a biskup jeho Daniel byli zajisté v Čechách koncem roku 1165. Dne 11. října přítomni byli král a královna svěcení hlavního oltáře v kostele sv. Ondřeje v Praze skrze biskupa Daniela³⁾), který kostel vystavěl Petr, opat benediktinského kláštera Ostrovského; dne 14. súčasnili se královští manželé v podobné slavnosti v Řečanech kraje Chrudimského a 19. listopadu v Jakubovicích kraje Čáslavského. Kostel v Řečanech vystavěl župan Předbok⁴⁾ a kostel jakubovický jakási Marie se svými syny Slaviborem a Pavlem⁵⁾.

Co císař Fridrich hleděl svět zaslepiti svou okázalou úctou ke Karlovi Velkému, vešel papež Alexander III. do Říma. Opustiv v dubnu 1165 Sens došel po krátkých denních pochodech a za neustálého vyřizování běžných záležitostí, dne 22. listopadu do Ostie, načež dne 23. vešel do Říma⁶⁾.

¹⁾ Annal. Erphesfurden k r. 1165; u Pertze XVI. 23. Annales S. Rudberti Salisburgen k r. 1166; u Pertze IX. 776.

²⁾ Annales S. Rudberti Salisburgen k r. 1183; u Pertze IX. 777. Srovn. Archiv der k. k. Akad. Dil XXI. 304 a sled.

³⁾ Erben, Regest I. 621. č. 5.

⁴⁾ Dobner, Annal. VI. 440.

⁵⁾ Erben, Regest. I. 138 č. 318. Památky archæol. II. 123.

⁶⁾ Jaffé, Reg. str. 706.

Paškál III. meškal tehdáž ve Viterbu. Jen stěží dostali se tehdáž Alexandr III. a s ním Kunrát pro Mohuč zvolený arcibiskup do města, jelikož císař Fridrich skrze Kristiana z Buche učiniti dal vojenské opatření, aby papež byl zajat nebo aby mu byla cesta do Říma zamezena. To se mu sice nepodařilo, ale křesťanstvu ukázáno, co může dále od císaře očekávat. Jak zoufale Barbarossa se vynasnažoval, aby Paškálovi zjednal všeobecné uznání, o tom svědčí jednání jeho proti neoblomnému arcibiskupu Salepurskému Kunrátovi. Prohlásilt jej v březnu nebo dubnu 1166 za zbavena všech lén a tato jakož i statky klášterů, kteréž se přidržovaly Alexandra III., vydal na pospasy; kdo se jich mohl zmocnit, měl si je podržeti¹⁾. Statky Salepurské byly spustošeny, avšak smýšlení tamějšího duchovenstva nebylo zlomeno ani tehdy, když císař v říjnu 1166 podnikl novou výpravu do Itálie, aby ozbrojenou mocí vypudil papeže Alexandra III. ze Říma a Paškála III. dosadil na stolici papežskou²⁾. V táboře u Augšpurku, kde Fridrich prodléval dne 15. a 16. října³⁾, shromáždili se ze všech končin žoldnéři, kteří chtěli být přijati do vojska. Z knížat světských neuvádí se mimo vévodou Fridricha Štaufského žádný jiný, který by se byl se svými many dostavil; za to osvědčili tím větší horlivost císařští preláti a mezi nimi také Pražský biskup Daniel. Na zvláštní pozvání císařovo dostavil se se svými voji v táboře u Augšpurku⁴⁾, odevzdal je tady císaři a vrátil se pak do Prahy.

Jsme pevného přesvědčení, že voje, které biskup Daniel přivedl císaři, skládaly se buď z jeho vlastních služebných lidí nebo ze žoldnéřů, kteří se nechávají najmouti od každého, kdo jim dobré zaplatí. Podle vůle krále nebo národu lidé tito zrovna tak nejednají, jako žoldnéři, kteří počátkem

¹⁾ Annal. Reicherspergen k r. 1166; u Pertze XVII. 473.

²⁾ Annal. Colonien maximi k r. 1166; u Pertze XVII. 780.

³⁾ Böhmer, Regest. Str. 133.

⁴⁾ Vincentii Annal. k r. 1166; u Pertze XVII. 682 a 683.

roku 1166 ve službách vévody Fridricha z Rotenburku proti mladšímu Velfovi „spustošili ohavně celý pás země od Šumavy přes Bavory a Šváby až k jezeru Ženevskému“ (má zajisté státi Bodamskému)¹⁾. Takovýto najatý sbor provázel císaře přes Trident do Lombardska. V listopadu došli do Brescie, svátky vánoční slaveny v Pavii²⁾. Z Pavie vydal se dvůr do Lodi. Dne 11. ledna 1167 vytrhli odtud a sice nejprvě k Piacenze. Dne 23. ledna rozbitý stany nedaleko města; na to se táhlo k Bologni, kde se muselo déle pobýti. Podle našeho náhledu sešli se teprvě tady biskup Daniel a bratr krále Českého Děpolt, s císařem Fridrichem; neboť před 20. lednem 1167 oba tito pánové Prahu jistě neopustili. Vyskytuje se toho dne jako svědci na listině pro premonstratský klášter v Litomyšli. Také kněz Jindřich, Fridrich a Svatopluk — Fridrich vždy ještě co „syn kralův“ beze všeho přídomku — a Jan biskup Olomoucký, podepsali tuto listinu nadační³⁾. Dne 5. března však uvádí již očitý svědek, letopisec Vincenc, biskupa Daniela u Imoly, kam se císař odebral koncem února. Biskup Daniel prý dne 5. března 1167 s jinými ještě biskupy, Kristiana z Buche, zvoleného pro Mohuč, posvětil v Imole

¹⁾ Annal. Weingarten k r. 1166; u Pertze XVII. 309. Otto Sanblasian (mylně) k r. 1164 a 1165. Böhmer, Fontes III. 596 a 597. Hess, Monumt Guelficor. pars histor., a v nich Anonymus Weingart. k r. 1166. str. 42 a 43. „Fridericus . . . Boemos, gentem horribilem ac Deo hominibusque obidilem, in fines nostros adduxit, totamque Germaniam a lacu Lemano usque Boemiam execrabilibus spurciciis illorum et turpissimis deprædationibus ac incendiis inter Epiphaniam et Purificationem S. Mariæ comaculavit.“

²⁾ Vincentii Annal. k 1167; u Pertze XVII. 683. v Bagnolu u Brescie, v Pavii, Böhmer, Regest. 133.

³⁾ Cod. Dipl. Mor. I. 277 a sled. Mezi dárci vyskytuje se také „Radouan archidiaconus Olomucensis“. V úmrtní knize Olomouckého kostela Rkp., kde arcijahnové jsou správně zaznamenáni, jméno jeho schází. Sloh listiny vzbuzuje málo důvěry v její současnost; náleží asi k listinám, později sepsaným, které uvádějí skutečné události ze starších seznamů. O zboží kláštera litomyšlského v Čechách, Památky archæol. II. 28.

na arcibiskupa¹⁾). Dále se shledáváme s biskupem Daniellem dne 6. dubna v klášteře u Rimini, kde na zelený čtvrtok světil svatý olej²⁾. Tehdáž císař táhl do Ancony a jmenoval prý biskupa Daniela a Heřmana biskupa Verdunského nejvyššími sudími za polní výpravy. Před městem objevuje se zase Daniel se svými žoldněři. Na to se o něm neděje zmínka až počátkem srpna, když byl císař dne 22. července zmocnili se Říma a císařovna od Paškála III. v kostele sv. Petra korunována jest říšskou korunou. Při tom vypravuje zprávodaj o neobyčejném moru, který zachvátil vojsko císařské a zvláště zuřil mezi přívrzenci Paškála III. Tehdáž zemřeli morem, pokud je známo, obratný jednatel Rynalt, který právem nazýván „ruina mundi“, Daniel Pražský, pak biskupové Řezenský, Augšpurský, Kostnický, Špýrský, Lutišský, Toulský, Verdunský, Zeizský atd. Ze světských vznešenějších osob jmenují letopisci vévodu Fridricha z Rotenburku, kněžice Děpolta českého, hraběte ze Sulzbachu, z Dasselu a j. v. Také mladší Velf podlehl prý morové ráně, avšak teprve v Luce dne 12. září³⁾. Arcibiskup Rynalt zachvácen 14. srpna⁴⁾,

¹⁾ Když Vincenc k r. 1167, u Pertze XVII. 683, napsal, že více zvolených biskupů, jako Ravenský a Řezenský „sabbatho quatuor temporum quadragesimalium“ (4. března) posvěceni byli na jahny, pokračuje: „In proximo dominico die (tedy 5. března) eundem Maguntinum electum dominus Daniel Pragensis episcopus cum aliis episcopis in archiepiscopum consecrat“.

²⁾ Vincentii Annal. k r. 1167 na uv. m.

³⁾ Otto Sanblasianus (mylně) k r. 1166. Böhmer, Fontes III. 599 sled. Annal. Laubien k r. 1167; u Pertze IV. 24. Annal. Palliden k r. 1167. Annal. Cameracen k t. r.; u Pertze XVI. 93. sled. a 539. Chron. magni presbit. k r. 1167. Annal. Colonien maximi k t. r.; u Pertze XVII. 489 a 781. sled. Anonym. Weingarten v Hessovi, Mon. Guelf. pars. histor. str. 46. Chronic. Austriac k r. 1169; Pez, Script. I. 561.

⁴⁾ Annal. Colonien maximi k r. 1167; u Pertze XVII. 782. Cæsarii Heisterbacensis Catalogus (Böhmer, Fontes II. 277) má 15 srpen. Obširně o Rynaltovi, „qui totius mali hujus nec non et schismatis diutini inventor fuit“. (Anonym Weingarten. Hess, Mon. Guelf. p. hist. str. 46), Annal. Egmundani k r. 1167; u Pertze XVI. 464—466.

biskup Daniel ten den před sv. Vavřincem, dne 9. srpna¹⁾; kdy zemřel kněžic Děpolt, se neudává²⁾, nýbrž poznamenáno je pouze, že zůstavil syna velmi nadaného, kterýž se stal praotcem Děpolticů³⁾, jenž vymřeli v XIII. století. Danielovy vyvařené kosti byly sice přinešeny do Prahy a tady církevně pohřbeny⁴⁾; ale jelikož se nikdy nevzdal šismy, jméno jeho jakožto odpadlíka nebylo zanešeno do úmrtních kněh církevních, aniž odbývány za něj služby boží v den úmrtní, až později želivský opat Gotšalk, kterého byl biskup Daniel přivedl ze Steinfeldu do Želiva⁵⁾), vymohl zemřelému smíření a tak se dobrodinci svému vděčným osvědčil. Nadání a znalost věcí nelze biskupovi upříti; také o životě jeho

¹⁾ Annal. Colonien Maximi k r. 1167; u Pertze 782. Cont. Gerlaci Abbat. k r. 1167; u Pertze XVII. 684. Necrol. Podlažicen. Dudík, Forschungen in Schweden str. 418.

²⁾ V necrologu kláštera Monte Casino č. 47 zaznamenán je 14. srpen co úmrtní den. „Obiit Dieboldus miles XIX. Kal. Sept. I.“

³⁾ Cont. Gerlaci Abbat. k r. 1167; u Pertze XVII. 684. O vdově Děpoltové, Sybile z Vitelsbachu, nezachovalo se žádných zpráv, ale jsou zprávy o její dceři Hedvice, kteráž provdána byla za Fridricha, hraběte z Brena, (u Landsberku v Mišni). Chot její pochází z rodu Vitinského a otcem jeho byl Kunrát, markrabě Míšeňský a Dolnolužický. Fridrich zemřel 1181 a pochován v rodinném klášteře lauterberském (mons serenus) u Halle, také Peteršperk nazývaném. Z letopisů v klášteře tomto sepsaných „Chronicon Montis sereni“, kteréž vydal Eckstein v Halle 1156, 40, dovídáme se všeliké věci o knížatech a zemích mísenských, kromě jiného pak také to, že česká Hedvika zemřela 19. února 1210, že zůstavila více dětí a že byla v Breně pochována. „Über das Geschlecht der böhmischen Theobalde“ psal Dobner v Abhandlungen der böhm. Gesellschaft der Wissenschaften. V Praze 1787.

⁴⁾ Cont. Gerlaci Abbat. k r. 1167; u Pertze XVII. 684. Vyváření kostí, aby se snáze mohly přenést, bylo v XII. století obyčejem dosíti rozšířeným. Totéž stalo se s mrtvolou arcibiskupa Rynalta. Annal. Staden k r. 1167; u Pertze XVI. 346; taktéž před Milánem 1158 na př. s hrabětem Egbertem Püttenským, jehož kosti zaslány do vlasti, když z nich bylo maso odváreno; Vincentii Annal. k r. 1158; u Pertze XVII. 671; nebo s Fridrichem arcibiskupem Kolínským; Annal. Colonien max. k r. 1158; u Pertze XVII. 770.

⁵⁾ Viz str. 182 tohoto díla.

podávají zachované zprávy příznivé svědectví¹⁾; chválí se jeho vroucí zbožnost a správné plnění povinností; vytýká se mu jen, že z ohledu na císaře a přidržováním se Paškála III. více se oddával politice zahraničné, nežli se slušelo při jeho církevním postavení. Biskupská stolice uprázdněna ostala až do února příštího roku, tedy 6 měsíců; tak tomu chtěl král Vladislav, tak jeho radové²⁾.

Po smrti biskupa Daniela zase se dostavil případ, že biskup sousední, tedy Jan IV. Olomoucký, co „episcopus interventor“ diécesi pražskou spravoval. Jelikož na suché dni v září a v prosinci připadalo svěcení kněžstva, snad tento biskupský úřad také v Praze vykonal. Zprávu o biskupských jeho výkonech z této doby zaznamenaly jen letopisy premonstratského kláštera vindberského v diécesi řezenské, ležícího při samé české hranici, který je nám znám již z roku 1142³⁾). Praví, že biskup Jan dne 28. listopadu 1167 posvětil tamější kostel klášterní na počest P. Marie a dva oltáře: sv. Kříže a sv. Jiljí a příštího dne ještě dva jiné oltáře a že do nich vložil předepsané ostatky svatých. Za to vděční mniši zapsali také do úmrtních kněh úmrtí jeho připadající na 1. dubna a pamatovali na něj ve svých modlitbách, jak je to až na nynější dobu obyčejem v církvi katolické⁴⁾). Při tom poznamenávají, že král Vladislav zapravil útraty cesty biskupovy⁵⁾.

Místo Daniela povýšen počátkem února 1168 na stolec biskupský opat cisterciáckého kláštera Sedleckého u Kutné

¹⁾ Cont. Gerlaci Abb. k r. 1167; u Pertze XVII. 684.

²⁾ Cont. Gerlaci Abb. k t. r.; u Pertze na uv. m.

³⁾ Annal. Windbergen k r. 1167; u Pertze XVII. 563.

⁴⁾ Necrol. Windbergen Mon. Boic. XIV. 96. Svěcení kostela, 28. listopadu, 1167 připadlo na úterek, což musí být nápadné, jelikož podle ustanovení církevních takovéto svěcení kostela dítí se smělo jen v neděli, v den apoštolský nebo na velký svátek. Dne 28. listopadu slaví církev katolická svátek sv. Rufa V.

⁵⁾ Mon. Boic. XIV. str. 91. Podle nich v Erbenových Regest. I. 104. č. 234.

Hory v Čechách, Hořislav, ne tak po vůli českého duchovenstva jako spíše přičiněním královny Jitky, s níž byl přibuzný. Však ještě před posvěcením ani ne za měsíc po svém zvolení zemřel 10. března 1168¹⁾ opat Hořislav a učinil místo biskupu Fridrichovi. Císař Fridrich nazývá tohoto biskupa v jedné listině z r. 1175 svým krevným příbuzným²⁾ a opat premonstratského kláštera Milevského, Jarloch, jmenuje jej bohatým a vznešeným Sasíkem, příbuzným královny, který české řeči byl naprosto neznalý; při tom pojmenovává: „zajisté by byl tento zemské řeči neznalý cizinec nebyl zvolen, kdyby byla ještě trvala roztržka, jejíž kvas ho však nezachvátil“³⁾. Podle toho tak překvapujícího výroku opata jinak velmi pravověrného, který od svého dvanáctého roku žil od 1177 nejprve v Želivě pod velice slaveným opatem Gotšalkem a pak od 1187 co opat v Milevsku⁴⁾, lze se domnívat, že církev v Čechách směla se svobodněji pohybovat, dokud se dvůr přidržoval šismatického papeže a že u vykonávání svých práv byla nezávislejší; jiný smysl dá se toma místu stěží přisouditi. Rodné jméno nového biskupa dovídáme se z letopisů pegavských; jmenují jej synem falkraběte z Putelendorfu⁵⁾, a letopisy magdeburské praví, že dříve byl příslušníkem kláštera magdeburského⁶⁾. Jakou hodnost tam zastával a od koho byl posvěcen, to nikde nenalezáme zaznamenáno. Císař Fridrich vydal ovšem tehdáž přísný rozkaz, že nově zvolení němečtí biskupové mají být

¹⁾ Cont. Gerlaci Abb. k r. 1169; u Pertze XVII. 685., avšak omylem, poněvadž podle Annal. Pragen (Pertz III. 121) následoval biskup Fridrich 1168. Úmrtní den v Necrol. Doxanen u Dobnera, Annal. VI. 454.

²⁾ Erben, Regest. I. 156 č. 353.

³⁾ Cont. Gerlaci Abb. (mylně) k r. 1170; u Pertze XVII. 685., jelikož Annal. Pragen, u Pertze III. 121 kladou zcela správně 1168.

⁴⁾ Palacký, Würdigung str. 79 a 80.

⁵⁾ Annal. Pegavien k r. 1169; u Pertze XVI. 260.

⁶⁾ Annal. Magdeburgen k r. 1169; u Pertze XVI. 193.

svěcení od Kristiana, arcibiskupa Mohučského¹⁾). Tím se mělo nejvydatněji působiti, aby němečtí biskupové byli odvráceni od papeže Alexandra. Jelikož však o Fridrichovi se praví, že se vzdaloval církevní roztržky, tož se asi sotva zachoval podle tohoto císařského nařízení. Pravý arcibiskup Mohučský a metropolita říše Česko-moravské Kunrát, od 1165 násilím císařským ze stolice své vypuzený, vypraven byl právě ok. r. 1169 co legat do Německa od papeže Alexandra III.²⁾; od něho nabyl zajisté posvěcení, poněvadž teprve od 1169, tedy od svého posvěcení, počítá léta svého panování. O tom, kdy obdržel regalie, také nejsme zpraveni. Za nynějších okolností asi sotva se o ně ucházel; snad se to stalo později, neboť spravoval církev pražskou až do své smrti, dne 31. ledna 1179. Opat Jarloch jmenuje ten rok desátým jeho posvěcení³⁾.

Církev moravská nebyla na štěstí uchválena neblahou roztržkou církevní; mělať v biskupu Janovi IV. pokojného knížete církevního, o němž proto, že se nemíchal do veřejných záležitostí, nýbrž podle pastyrského úřadu svého jen o blaho dicése pečoval, současní letopisci neumí vypravovati nic jiného nežli že míval účastenství v zbožných odkazech a že podpisoval nadační listiny. Tak se nám objevuje r. 1168 jako svědek na listině v Olomouci Johanitům vystavené. Kněžic Jindřich totiž daroval Johanitům na spásu své duše dvě své osady moravské v Brněnském kraji ležící, Tišnov a Březinu, s lukami k nim příslušnými, podle Švarcavy ležícími. Král Vladislav darování to potvrdil, „poněvadž si přeje co nejtoužebněji, aby jmenovaný řád v zemi jeho zapustil mocné a četné kořeny“ a dal je podepsati svým bratrem Jindřichem, svým synem Fridrichem, Olomouckým biskupem

¹⁾ Chron. Austriac k r. 1169. Pez, Script. I. 561. „Inter hec noviter electi episcopi, ut consecrationem suam a Christiano Moguntino recipiant, compelluntur.“

²⁾ Necrol. Salisburgen k IV. Kal. Octob. U Pertze IX. 776 č. 70.

³⁾ Cont. Geraci Abb. k r. 1179; u Pertze XVII. 690.

Janem, proboštem mělnickým Juratou atd¹⁾). Ani Jindřich ani Fridrich nejménují se v listině této jináče, než „bratr“ a „syn“; r. 1168 nespravovali tedy ještě žádného údělu moravského; král Vladislav II. byl tedy vždy ještě samovládcem říše Česko-moravské; a bylo skutečně dobré, že ve vlastních rukou soustřeďoval veškerou moc, neboť brzy jí měl zapotřebí.

Víme, že král svým přivinutím k papeži Alexandrovi III., kteréž potvrzením volby biskupa Fridricha dostatečně projevil, vzdal se politiky Barbarossovy. Při svém bystrém rozumu mohl v čas tušti propast, k niž pádil císař se svým vzdoropapežem. Poslední výprava do Itálie tušení jeho proměnila v jistotu. Viděl, že spolek Lombardů tou měrou nabýval moci, jakou bledla hvězda Fridrichova. A když pak konečně císař v březnu 1168 vrátil se do Burgundska a pak do Německa spíše jako uprchlík nežli panovník, bylo na bělezní, že povolil železný kruh, který držel pohromadě umělý, avšak nepřirozený státní útvar Rynaltův. Ochromující bázeň měst lombardských pominula a na všech stranách povstávali mstitelé. Táhnouti za takových okolností politický vůz císaře Fridricha, to neposkytovalo žádné výhody více a proto se ho král Vladislav a jeho rod vzdalovali, ano oni pohybům jeho i překáželi. Vidíme-li tedy vždy ještě kněžice Oldřicha v družině císařově, jako na př. 10. července 1168 ve Vircpurku²⁾, vnučuje se nám myšlenka, zdali pobyt kněžiců u dvora císařského, dříve dobrovolný a čestný, nepro-

¹⁾ Cod. Dipl. Mor. I. 281. R. 1214 vyskytly se pochybnosti o právu tohoto darování, pročež je markrabě Moravský Vladislav I. znovu potvrdil. Cod. Dipl. Mor. II. 76. Boček vzal ty listiny „e codice Tisnowicensi Ms. sec. XIV.“ Posud tento Codex nebyl nalezen; avšak listiny vyňaté prý z tohoto tišnovského Codexu mají ráz pravosti, výjma listinu druhou z r. 1214, v niž se bratr krále Vladislava Jindřich jmenuje „dux Moraviensis“, kterým tehdy nebyl.

²⁾ Cod. Dipl. Mor. I. 281, úplná v Mon. Boic. XXIX. 1. str. 385 a sled. Oldřich podepsán „filius ducis Boemie“.

měnil se zatím v pobyt nucený? Vždyť taková byla politika Fridrichova, že i jmény svět klamával¹⁾!

Pravili jsme, že král Vladislav a jeho rod politice Štaufů i překážku kladli. To dokázali jednáním kněžice Vojtěcha, nejmladšího syna Vladislava II. a rakouské Ketрудy. Známo je, že král tohoto svého syna hned po smrti Ketrudině 1151 ustanovil k stavu kněžskému a že jej k tomu dal na vychování do premonstratského kláštera na Strahově²⁾. V dějinách setkáváme se s ním poprvé 1165. Toho roku přítomen byl dne 6. dubna se zvoleným arcibiskupem Kolínským Rynalem, s Alexandrem biskupem Lutišským a s Jindřichem hrabětem Namurským při kladení základního kamene k premonstratskému kostelu ve Floreffii u Namuru³⁾. Tehdáž slul ještě zcela jednoduše „syn krále Českého“. R. 1168 jmenují jej letopisy bavorského kláštera osterhofenského „příslušníkem řádu premonstratského“⁴⁾, a letopisec Magnus z Reichersbergenu uvádí jej téhož roku již jako jahna⁵⁾. Téhož roku 1168 zemřel, jak známo⁶⁾, dne 28. září důstojný syn svatého Leopolda, arcibiskup Salcpurský Kunrát⁷⁾. Kapitola a podbiskup, Jindřich Krcký, ihned s ostatním duchovenstvem odbývali porady o volbě nástupce a povolali jednohlasně na uprázdněný stolec arcibiskupský mladistvého ještě jahna Vojtěcha. Volbu odůvodňovali hlavně tím, „že Vojtěch co syn Českého krále Vladislava, kterýž císaři zbraněmi svými byl prokázel služby tak podstatné, skrze svého otce, a pak skrze své četné, velmi vznešené přátele zmírní hněv Barbarossy, s nímž je beztoto se strany matčiny spríbuzněn, a že tak arcibiskupství zjedná mír, jakého požívalo před

¹⁾ Viz str. 261 tohoto díla.

²⁾ Viz str. 195 tohoto díla.

³⁾ Annal. Floreffienses k r. 1165; u Pertze XVI. 625.

⁴⁾ Annal. Osterhoven k r. 1168; u Pertze XVII. 541.

⁵⁾ Chron. Magni presb. k r. 1168; u Pertze XVII. 489.

⁶⁾ Viz str. 262 tohoto díla.

⁷⁾ Nekrology arcibiskupství Salcpurského, od Dr. Wiedemana k str. 140 v sv. XXVIII. v Archivu der k. k. Wissensch.

Kunrátem¹⁾; zkrátka: duchovenstvo salcpurské chtělo si tou volbou zaváhat císaře²⁾, ale zapomnělo, že by to bylo jen tehdy možné, kdyby Vojtěch uznával nového vzdoropapeže Kalixta III. († 1178), který byl zvolen od strany císařské³⁾ po smrti Paškála III. († 20. září 1168). Vojtěch však toho neučinil a sice jak se později ukáže, za úplného dorozumění se svým otcem, a prohlásil se rozhodně pro Alexandra III., když byl v den Všech svatých dne 1. listopadu 1168 v dómu salcpurském dosazen⁴⁾ na stolec arcibiskupský. A jelikož císař tvrdil, že Salcpurští kněžice Vojtěcha jen proto zvolili, aby se mohli proti němu, císaři opírat o české zbraně⁵⁾, pak ovšem se dosáhlo pravého opaku toho, čeho voliči vlastně chtěli dosáhnout; místo přátelství císařova tato volba novému arcibiskupovi přinesla jen jeho nepřátelství.

Na kněze a na biskupa posvěcen byl Vojtěch dne 15. a 16. března 1169 v Brezách u přítomnosti biskupů Krckého a Trevisanského od Oldřicha, patriarchy Voglejského⁶⁾. Pallium přinesl mu od papeže Alexandra Vitelsbachovec Kunrát, arcibiskup Mohučský, který právě tehdáž co papežský legat zmužil působil v Janově, v Lombardsku a ve Furlánsku⁷⁾.

¹⁾ Archidiaconi Henrici Historia calamitatum ecclesiae Salisburgen. Pez, Thes. II. 3. 199 sled.

²⁾ „Spes enim maxima erat omnibus, quod electionem (Adalberti) ad favorem suum factam sine dubio intelligeret imperator“. Histor. calam. na uv. m. Výtah v Dobner. Annal. VI. 459 a 460.

³⁾ Jaffé, Regest. str. 833.

⁴⁾ Chron. Magni presbiteri k r. 1169; u Pertze XVII. 489.

⁵⁾ Histor. calam. na uv. m.

⁶⁾ O Oldřichovi Voglejském Archiv der k. k. Akad. Sv. XXI. 293 sled.

⁷⁾ Chron. Magni presb. k r. 1169; u Pertze XVII. 489 klade svěcení na sobotu dne 15. března, Necrol. Salisburgen u Pertze IX. 776 č. 70, kteréž udává Breze za místo svěcení, na neděli XVII. Kal. April. 1169. Náhled, že kněžic Vojtěch po vypuzení Albona z Pasova r. 1168 ucházel se o biskupství Pasovské a že co kandidát této hodnosti přišel do Salcpurku, zakládá se na mylném sestavení událostí v letopisech světských k letům 1168 a 1169 uvedených, což způsobeno

Arcibiskup byl si úplně vědom své zákonné volby; přivinul se pevně k jedině pravému katolickému papeži a byl posvěcen také proti výslovnému nařízení císařovu ne od Kristiana Mohučského, nýbrž od patriarchy přidržujícího se pravého papeže. A v tom spočívá klíč k porozumění dalších jeho dějin.

Arcibiskup Salcurský, vázán jsa jako kníže říšský smlouvou vormskou, měl se ucházeti o investituru. Vojtěch se jí hodlal dožadovati u císaře, ale neučinil toho, „poněvadž otec výslovně mu to zrazoval“¹⁾. Můžeme-li naprosto věřiti této zprávě, kterouž nám zůstavil spolusvětitel českého kněžice, biskup Jindřich Krcký, ve svém líčení o stavu salcurské církve koncem roku 1169 k papeži Alexandru III., (tentot prodléval od 22. srpna 1167 do 24. února 1170 v městě Beneventu²⁾; a zprávě té musíme uvěřiti, poněvadž král věděl, že císař nebude dbát biskupa, nesvěceného od Kristiana: pak ovšem snadno pochopíme, že se císař Fridrich zpečoval otce a syna, kterého byl ovšem dříve předvolal, přijíti o letnicích (8. června) 1169 u dvora svého v Bamberku³⁾. Tady jednalo se hlavně u korunování a o pojistění nástupnictví pětiletému Jindřichovi, nejstaršímu synu císařovu, tedy o velmi důležitou

Pezem, Script. I. 523. Správné čtení, jak se nalezá v rukopise, podává Pertz IX. 538. Cont. Zwetlensis prima k r. 1168. a 1169. Žádný současný seznam biskupů Pasovských, jak se uvádějí v Pezovi, Script. I. 12. 15 a 1308, nezmíňuje se o Vojtěchovi. Náhledu, že Vojtěch před svým zvolením na arcibiskupa byl proboštem mělnickým v Čechách a že je podržel také co arcibiskup, zastávají se opat Jarloch k r. 1182, u Pertze XVII. 694 a Pulkava k r. 1168, u Dobnera, Mon. III. 192. Jelikož však Erbenova Regesta již k r. 1160, 1165, 1167 a 1168 uvádějí Iuratu co „Præpositus Melnicensis“ a po něm 1172 mistra Jheronyma v téže hodnosti, nelze udání Pulkavy naprostoto důvěrovati. Teprve po roce 1177 snad bral Vojtěch příjmy proboštské.

¹⁾ „Dominus noster Adalbertus (píše Jindřich biskup Krcký Alexandrovi III. r. 1169) post introitum suum consilio patris sui regalia secundum consuetudinem principum Theuthonicorum ab imperatore requirere neglexit“. Erben, Regest. I. 142.

²⁾ Jaffé, Regest. str. 714—730.

³⁾ Chron. Magni presbit. k r. 1169; u Pertze XVII. 490.

věc, k níž Fridrich Barbarossa potřeboval souhlasu knížat říšských. Za jiných dob při takových sjezdech nepominuli panovníka říše Česko-moravské, nyní nebyl ani předpuštěn, ačkoliv byl přítomen. To svědčí o velké rozhořčenosti císařově proti králi Vladislavovi. Barbarossa však také obdržel radostnou zprávu skrze Kristiana Mohučského a skrze vyslance vzdoropapeže Kalixta III., že v Itálii stal se skvělý obrat věcí, že je tam jen jeho přítomnosti zapotřebí, aby stará vážnost zase byla obnovena. Okolnost tato, jakož i povolnost knížat, uznati v Jindřichu IV. příštího krále Německého — 15. neb 16. srpna 1169 byl chlapec v Cächách skutečně pomazán a korunován — zvýšily mocně odvahu Staufovu a s myslí takto povznesenou chtěl zjednat vážnost zákonu o svěcení, r. 1169 vydanému. Někdejší jeho přítel měl hluboce pocítiti císařské nemilosti. Otec a syn odešli z Bamberka, aniž by se byli smířili s císařem.

Král Vladislav sice na ten čas necítil tíž hněvu císařského, ale cítil ji arcibiskup Vojtěch. Císař totiž se rozhodl, kdyby se někdo opíral záměru jeho, arcibiskupa Salcurského zapudit, že statky salcurské ohněm a mečem vyhubí. Počátkem srpna 1169 císař skutečně s vojskem se dostavil a položil se táborem před městem Salzburgem. Aby od arcibiskupství odvrátil bídu předvídanou, odhodlal se Vojtěch nejprv nabídnutím značné částky penězni Barbarosse uchláholiti; když se však tento prostředek nezdařil, nabízel Vojtěch na radu strýce svého vévody Rakouského Jindřicha Jasomirgota císaři veškeré regalie a vyhrožoval si jen duchovní právomocnost. U Salburghofenu (?) přijat byl Vojtěch od císaře a tam odevzdal regalie, avšak proti vůli kapitoly a duchovenstva. Vojtěchovi bylo pro ten krok snášeti ještě rozličných výcitek, ano podobá se, že bylo naň proto i u Alexandra III. žalováno; Vojtěch vzdal se raději posledního pozemku, jen aby císaře usmířil¹⁾. Ještě koncem roku 1169

¹⁾ Prameny: Chronicon. Magni Presbit. k r. 1169; u Pertze XVII. 490. Annal. St. Rudberti Salisburgen k t.r.; u Pertze IX. 776. a Erben, Regest. str. 142 a 144 č. 326 a 328.

opustil Salepurk a zdržoval se v první době mnoho v klášteře admontském a pak v Brezách¹⁾, ale nepomíjel spravovati při tom duchovní záležitosti své arcidiécese, až příznivější doby jej povolaly zase zpět do Salcpurku. Císař se sice vynasnažoval všechno vzpůsobem, aby kapitolu přemluvil k nové volbě, ale tato se léčce vyhnula tím, že žádala, aby celá ta záležitost předložena byla k rozhodnutí pravému papeži Alexandru III., což ovšem císaře neuspokojilo, jak budeme viděti r. 1172. Tak stálý věci koncem roku 1169. Pro příští rok mohlo se očekávati, že král Český Vladislav objeví se na dějišti v salcpurské záležitosti; vystoupení jeho se také s určitostí očekávalo²⁾; než tu se dostavily neočekávané spory rodinné, pro kteréž brzy smíření s císařem stalo se nejen žádoucím nýbrž i nutným.

Nápadným ostává, že mezi svědky na listinách, které se od krále Vladislava zachovaly z r. 1169, nevyskytuje se ani jeho bratr Jindřich, ani jeho synové Fridrich a Svatopluk, jak se to před rokem 1169 tak často přiházelo. Jindřich a Fridrich se v nich sice připomínají ale ne jako přítomní u krále. Tak na př. mluví Vladislav v novém nadání johanitského řadu z r. 1169 o žádosti svého bratra Jindřicha, aby jmenovanému řádu darována byla ještě česká ves Levín; než mezi svědky jeví se nám sice královna Jitka, také Pražský biskup Fridrich, ale žádný člen královského rodu³⁾. Také klášteru rajhradskému Vladislav toho roku potvrdil újezd kolem Domašova. Zase se mezi svědky objevuje královna a oba biskupové Jan Olomoucký a Fridrich Pražský,

¹⁾ Dobner, Annal. VI. 463.

²⁾ Erben, Regest. I. str. 147 č. 334. „Miramur nos“, praví papež Alexandr III. v breve z 28. ledna ke králi Vladislavovi, „mirantur et multi, quod hactenus eandem ecclesiam (Salzburgensem) aliter a persecutionum molestiis non curasti defendere et in suis pressuris et adversitatibus brachio tuae fortitudinis adiuvar“.

³⁾ Cod. Dipl. Mor. I. 284.

ale žádný Přemyslovec¹⁾. Druhou listinou uděluje se témuž klášteru okršlek u Hranic se všemi lesy a pustinami až k Odře, „pokud je rajhradský mnich Jiří vzdělal nebo ještě vzdělá“. Dárcem je Fridrich „kníže Olomoucké“, za svědky pak jsou kromě jiných zase královna, oba biskupové a moravský kanclér Valentin (Wolius)²⁾. Škoda že tyto tři listiny vykazují pouze rok a ne také den, kdy byly vystaveny. Mohly bychom podle datum dne souditi, zdali byly sepsány před anebo po nepříjemném setkání králově s císařem v Bamberku, což by bylo důležitým k posouzení události, ana vystupuje do popředí.

Jelikož čas není určitě udán, musíme dvěma věcem věnovati svou pozornost, předně tomu, že na jmenovaných listinách nevyskytují se Přemyslovcí za svědky a pak že kněžic Fridrich, kterýž se přece až posud podpisoval jen „syn králův“, nazývá se knížetem Olomouckým. První zdá se ukazovati na rozpadnutí, na roztržení posavadnho kruhu rodinného. Jindřich, Svatopluk a Fridrich nenalézali se více při osobě králově. O kněžici Jindřichovi víme určitě, že pod velmistrem Gerbertem Assalitem vstoupil do řádu johanitského³⁾. Jelikož Gerbert, bezprostřední nástupce třetího velmistra Ojíře z Balbenu, kterýž byl zemřel r. 1161, vzdal se roku 1169 své hodnosti⁴⁾, kněžic Jindřich však ještě před zářím 1168 prodléval v Olomouci⁵⁾ nabýváme o tom světla, proč r. 1169 nevyskytuje se na královských listinách — bylť toho roku v Palestině. Druhá okolnost svědčí, že Vladislav se odhodlal, zrušiti jednotu ve správě a prince

¹⁾ Cod. Dipl. Mor. I. 282 zachovaná jen v českém překladě z XV. nebo z počátku XVI. století.

²⁾ Že Wolius, Wolis je zkrátkem z Valentina, o tom viz: Cont. Gerlaci Abb. k r. 1180; u Pertze XVII. 691.

³⁾ Cod. Dipl. Mor. I. k r. 1184 str. 313.

⁴⁾ L'art verifier les dates. V Paříži 1770. str. 422 a 423.

⁵⁾ Cod. Dipl. Mor. I. 281. Actum in Olomuc Indict. I. (1168). Kněžic Jindřich daroval tehdejši Johanitům své dvě moravské vsi Tišnov a Březinu. Viz str. 270 tohoto díla.

vedlejší podle domácího řádu vybavovati. Obojí mělo zajisté svou příčinu. Pokynutí k tomu, jaká byla ta příčina, nalézáme v samé nadační listině pro Johanity. Vysvítáť z ní, že král Vladislav v pozdním svém věku pojal ještě myšlenku, navštivit hrob Spasitele, aby tak vyplnil slib z roku 1147¹⁾. Jak opravdově král pomýšlel na tu pouť, svědčí ta okolnost, že mu již Johanité ze Svaté země zaslali klíče od své tvrze Kratu, ležící na hranici pohanů, aby král se svou družinou, pokud pobude v Palestině, mohl, jak se na krále sluší, bydleti jako ve svém vlastním²⁾. Jestli však král pojal takovou myšlenku, pak se k ní pojila zajisté myšlenka nejbližší, aby uspořádal své záležitosti a sem slušelo především, aby pojistil postavení svému prvorodenému synu Fridrichovi. Fridrich stal se tedy 1169 knížetem Olomouckým, poněvadž chtěl otec putovati do Palestiny; podržel však ještě moravského kancléře Valentina od krále Vladislava zavedeného; pročež datuje ne podle svého nýbrž podle panování otcova³⁾. A nyní by bylo důležito znáti, kdy byla vystavena listina Johanitům. Byla-li vydána před 8. červnem, pak známe příčinu, proč pouť nebyla podniknuta. Hrozivé postavení, jakéž císař zaujímal proti říši Českomoravské, nedovolovalo králi, aby cestu nastoupil.

Jak asi koncem roku 1169 uvolněn byl pevný kruh, jenž spojoval rod královský, dokazuje případ, jejž nám vypovídá opat Jarloch k r. 1170⁴⁾. „Při dvoře králové“, praví opat doslovně, „žil bohatý, ale také neobyčejně hrdý hrabě Vojslav. Jako podkoní a pak jako nejvyšší komoří⁵⁾ stal se brzy známým milcem Vladislava II. Štěstí jeho vzbuzovalo

¹⁾ Viz str. 153. tohoto díla.

²⁾ Cod. Dipl. Mor. I. 285.

³⁾ Cod. Dipl. Mor. I. 284.

⁴⁾ Cont. Gerlaci Abb. k r. 1170; u Pertze XVII. 685.

⁵⁾ Cod. Dipl. Mor. 276 mezi svědky k r. 1165. „Agazo Woyzlaw“ a Erben, Reg. I. str. 149 č. 337 k r. 1172. (pravdě podobněji 1170) „Cazta, filius quondam Voyzlai camerarii regis Boemorum Wladizlai“.

závist, hrdost jeho a zvláštní přízeň, které požíval u královny, plodily mu nepřátele. K těmto náležel vlastní syn králův, kněžic Svatopluk; byl nejmladším z rakouské Ketrudy. Již dlouho ohližel se kněžic po příležitosti, aby se zbavil tohoto dvořenina. Naskytla se mu, když král o Hromnicích prodléval při dvoře císařském v Norimberku. On toho milce přepadl před očima královny a ubodal jej dýkou¹⁾, jak praví Jarloch, „v jejich rukou. Vypravovalo se, že dokonce poranil i královnu na rukou, když Vojslava chtěla chrániti“²⁾. Následkem toho skutku, kterýž Jarloch dále neodůvodňuje, který však přítomností královinou nabývá zvláštního významu, uprchl Svatopluk k svému švaku, Štěpánu III., králi Uherskému. Taková událost vrhá zvláštní světlo na rod královský. Syn vraždí za nepřítomnosti otcovy milce jeho v ko-mnatě macešině a odchází bez závady do Uher! Jelikož takové poměry náhle se netvoří, vysvětluje se tím, že Svatopluk se svým bratrem Fridrichem a se strýci Jindřichem a Děpoltem mohl ještě v lednu 1167 podpisovati listiny a proč se r. 1169 neobjevuje více při osobě králově.

Kněžic Svatopluk užil tedy nepřítomnosti sešidivlého krále, aby provedl svůj zlý záměr. Nevíme s určitostí, co krále přimělo, aby najednou vyhledával zase přízeň císaře; stalo se tak snad pro hrozivé poměry rodinné? Pakli snad král nedal hned počátkem roku 1170, když Barbarossa dne 26. ledna prodléval ve Virčpurku³⁾, vyjednávati skrze purkrabě Kunráta z Norimberku, kterýž přítomen byl při dvoře císařském, o Hromnicích, tedy okolo 2. února byl zajisté při dvoře císařském v Norimberku a byl bez zvláštních obtíží přijat zase na milost⁴⁾. Jakým výmiňkám se tady Vladislav podrobil, není nám známo, ale podle následujících událostí můžeme je uhodnouti: otec musel syna z prvního

¹⁾ Zuatopulc . . . memoratum virum intra manus reginæ cultellis confossum interfecit⁵⁾. Cont. Gerlaci Abb. k r. 1170; u Pertze XVII. 685.

²⁾ Mon. Boic. XXIX. 1 str. 396.

³⁾ Chron. Austriae. (mylně) k r. 1169; u Peze, Script. I. 561.

manželství, arcibiskupa Vojtěcha, ponechat jeho osudu. Důkazem toho je, že císař Fridrich ihned táhne k Salcpurku, kam dne 16. února dorazil a s tamějším duchovenstvem o arcibiskupovi pojednával¹⁾. Arcibiskup byl tehdy v Korutanech nebo v Stýrsku. Také tam jej Fridrich pronásledoval. Dne 3. března 1170 shledáváme se s ním v Brezách²⁾, a 19. března v Lipnici, kde zase způsobil shromáždění přelátů³⁾. Zatím odebral se Vojtěch do Salcpurku. Aby činnost jeho překazil, varoval císař ihned písemně tamější duchovenstvo, aby nedbalo slov „jeho sestřence, Vojtěcha českého“. Posud že nebylo o něm nařízeno nic konečného, a že se to stane teprve tehdy, až vyslyšena bude jejich a knížat rada; nechat jen pevně důvěřují jeho slovu císařskému, kteréž jim byl posledně dal v únoru v Salcpurku a rozmluvě, kterou jim byl slíbil pro nejbliže příští dobu⁴⁾. Z Lipnice v Korutanech odebral se dvůr do Garstenu v Horních Rakousích a slavil tam dne 29. března květnou neděli; na to odešel do Švábska.

Králi Vladislavovi osud synů přes jednání v Norimberce nezůstal lhostejným. Také zajisté bylo naň z ciziny naléháno, aby se ho ujal. Není nám zcela jasno, zdali již 1171 nebo 1172 i papež Alexandr nepřimlouval se u krále za arcibiskupa. Breve sem se vztahující vydané z Frascati 28. ledna zachovalo se jen zkomolené bez udání pontifikálního roku papežova⁵⁾. Breve toto svědčí, že papež a s ním také jiní počítali s určitostí na branné zakročení krále Českého a že od něho rázný krok očekávali. V po-

¹⁾ Mon. Boic. XXIX. str. 398. Annal. St. Rudberti Salisburgen. k r. 1170; u Pertze IX. 776 a v Erbenových Regest. I. 146 č. 332.

²⁾ Böhmer, Regest. str. 135.

³⁾ Annal. St. Rudberti Salisburgen k r. 1170; u Pertze IX. 776. Cont. Admuten k r. 1170; u Pertze IX. 584.

⁴⁾ Erben, Regesta I. 145 č. 332.

⁵⁾ Jaffé, Regest. str. 742 č. 8018. Erben, Regesta I. str. 147. č. 334.

dobném smyslu ucházel se papež také u Jindřicha Jasmirgota, vévody Rakouského¹⁾). Okolnost tato jakož také i cit otcovský přiměly krále, že působil ne sice přímo ale předce nepřímo u císaře pro svého syna. Příležitosť k tomu poskytl mu císařsky smýšlející, tedy šismatický arcibiskup Magdeburský, Vigman, který prodléval v Praze u dvora královského. Vigman cestoval z Rakous přes Čechy do Německa a zastavil se u krále Vladislava. Král tedy požádal Vigmana, aby císaři uvedl na pamět služby, které král Český říši prokázal a také v budoucnosti chce prokazovati a aby vymohl potvrzení syna jeho.

Jelikož arcibiskup Vojtěch, v Praze právě přítomný, prohlásil, že potvrzení to je možné, aniž by uraženy byly vážnosť a prospěchy císařské, žádá Vigman písemně císaře jménem královým, aby Vojtěch směl se dostaviti do Goslaru k sjezdu na listopad 1171 tam ustanovenému s bezpečným průvodním listem a aby tam směl věci své přednásti. Ale k prosbě této doložil charakteristický přídavek: „král Vladislav slíbil, kdyby s důvody a se ctí Vaší Milosti se nesrovávalo kněžice Vojtěcha v hodnotě jeho uvéstí, že proto nijakž nebude na Vás nevražiti, nýbrž že také tehdy chce až do smrti věrně v službách Vašich setrvati²⁾. Jelikož Vojtěch nyní více něžli kdy před tím s Vámi souhlasí, radíme Vám, abyste jej nechali ke dvoru přijíti³⁾. V těchto posledních slovech měli bychom tedy důkaz, že skutečně co cena smíření Vladislava s císařem v Norimberku musel vlastní syn padnouti za oběť.

Sjezd v Goslaru odbýval se v oktavu po sv. Martinu, tedy okolo 17. listopadu 1171⁴⁾. Nepodobá se pravdě, že

¹⁾ Jaffé, Regest. str. 742. č. 8019. Meiller, Regest. str. 49 a 230 klade breve na 12. listopadu 1170, což je skutečně možné.

²⁾ „Nullum inde gravamen sustineat, sed in servicio vestro usque in finem fidelis permaneat.“ Erben, Regesta I. 146 č. 333.

³⁾ Erben, Regesta 146. č. 333.

⁴⁾ Annal. Magdeburgen. k r. 1171; u Pertze XVI. 193.

by se byl arcibiskup Vojtěch k němu dostavil, ale jisté je, že se o věci jeho mluvilo a o ní vyjednávalo. Neboť když císař Fridrich 20. února r. 1172, jak byl slíbil přede dvěma léty, přibyl do Salcpurku a tam přítomen byl provinciálnímu koncilu ¹⁾, na nějž se Vojtěch, ačkoliv nebyl pozván, předce dostavil, mluvilo se tam o dohodnutí, které prý král Vladislav učinil s císařem o Vojtěchovi. Král Vladislav nabídl prý císaři za svého syna velké peníze; také prý se stalo usnešení, jak dokázal císař listinou od krále spečetěnou, aby Vojtěch veřejně spálil své pallium a zřekl se papeže Alexandra III.; avšak v této záležitosti že si císař přeje dříve vyslechnouti mínění Salcpurčanů. Vojtěch popíral, že by skutečně byla taková smlouva a prosil o laskavost, aby o jiném sjezdě mohl se zodpovídati. Ale to bylo velmi nemilé duchovenstvu salcpurskému a zvláště přítomným třem podbiskupům Řezenskému, Brixenskému a Krckému, poněvadž viděli, že vyrovnaní sporu tak trapného a zhoubného je zase pošinuto do dálky neurčité. A když ke všemu Vojtěch tajně vyšel ze Salecpurku, aby nemusel dáti určitou odpověď, zdali se milosti císařské podrobují, nebo zdali chce nastoupiti cestu práva, probouzela se o tak neurčité povaze všeobecná nevole a císař naléhal důrazněji nežli kdy jindy na kapitolu, aby buď zvolila nového biskupa nebo aby kandidáta od něho naznačeného přijala. Duchovenstvo, kteréž nebylo poškvrněno šismou, mělo za to, že obojího nelze přijmouti a bylo rádo, když císař dále nenaléhal a k vyřízení věci ustanovil nejbliže příští svátek sv. Jana Křtitele. Do té doby však měli se vzdáti všelikého spojení s arcibiskupem ²⁾. Přes to však posvětil Vojtěch ve Fische více kněží ³⁾ a projevil svůj sou-

¹⁾ Cont. Claustroneoburgen tertia k r. 1172; u Pertze IX. 630. Erben, Regesta I. 147. č. 335. Chron. Magni presbit. k r. 1172; u Pertze XVII. 497, mylí se ve vytknutí neděle, ale klade 19. únor; roku 1172 však byl rok přestupný. Annal. St. Rudberti Salisburgen k r. 1172; u Pertze IX. 777.

²⁾ Erben, Regesta I. 147 č. 335.

³⁾ Cont. Admuten k r. 1172; u Pertze IX. 584.

hlas, aby jeho sufragani, biskupové Frysinský, Augšpurský a Brixenský posvětili se svolením Alexandrovým dne 23. září 1172 v Pasově Děpolta, hraběte z Bergu ve Švábech na biskupa Pasovského ¹⁾.

Právě tato pasovská záležitosť přiměla císaře, aby se vydal ze Salcpurku do Pasova, kde 29. února 1172 dal voliti připomenutého Děpolta ²⁾). Dne 26. března byl dvorem svým ve Vormsu, kde se zase mluvilo o výpravě do Lombardska ³⁾, kteráž však stala se možnou teprve po dvou létech; na to vydával listiny mezi 19. a 24. dubnem ve Vircpurku ⁴⁾. Jelikož letopisci k r. 1172 mluví o tažení císaře proti Polanům ⁵⁾, v němž prý se súčastnil také král Vladislav II. ⁶⁾, a tažení taková obyčejně z jara se počínala, tož by pobyt ve Vormsu zcela dobře k tomu se hodil, aby k takovému tažení stalo se vybídnutí. Škoda že o tažení tom nejsme nijakž zpraveni; letopisy dolnosaského kláštera palidenského praví k r. 1172 jen zcela krátce: císař se vrátil, aniž by byl co vyřídil ⁷⁾). Naproti tomu mluví velké letopisy kolínské, ale k r. 1173 o skvělém výsledku. Uznání vrchního panství říše Německé a 8000 hřiven válečné náhrady byly prý výsledkem toho tažení, v němž se Bavorsko, Švábsko, Franky a Sasy, zkrátka veškero Německo takovým spůsobem súčastnily, jak se nestalo od paměti lidských ⁸⁾). A o takovém

¹⁾ Chron. Magni presbit. k r. 1172; u Pertze XVII. 497.

²⁾ Chron. Magni presbit. k r. 1172; u Pertze XVII. 497.

³⁾ Annal. Colonien maximi k r. 1172; u Pertze XVII. 784.

⁴⁾ Monum. Boic. XXIX. 1. 405—440.

⁵⁾ Annal. Erphesfurden k r. 1172. Annal. Paliden k t. r. u Pertze XVI. 23. 94.

⁶⁾ Jediným pro to pramenem: Annal. Prag. k t. r.; u Pertze III. 121.

⁷⁾ „Imperator Poloniam petiit, sed inacte rediit.“ Annal. Paliden k r. 1172; u Pertze XVI. 94.

⁸⁾ Annal. Colonien maximi k r. 1173; u Pertze XVII. 786; že letopočet je nesprávný, o tom svědčí nejen současné a na sobě nezávislé Annales Erphesfurden, Paliden a Pragen, které kladou 1172, nýbrž také Chronica principum Poloniae u Stenzla, Script. rer. Siles. I. 96, kteráž tu událost klade do doby za panování Boleslava Kade-

všeobecném ruchu zbrojních sil byli by mlčeli všichni leto-pisci kromě kolínského k r. 1173? Pakli výprava ta byla skutečně podniknuta a pakli letopisec účel nevydává za skutek: tož mohla býti podniknuta jen na prospěch r. 1163 Slezskem podělených synů, někdejšího v Aldenburku zemřelého velkoknízete Vladislava, ani se viděli zkráceny Boleslavem Kadeřavým. Vrátíl-li se císař, aniž by byl provedl nějaký skutek, stalo se tak zajisté také s Vladislavem, neboť jinak by byl opat Jarloch, kterýž tak rád slávu Vladislavovu vynáší, zajisté naprosto nepomlčel o této výpravě.

Súčastnil-li se král Vladislav v polském podniku, učinil tak jen proto, že se vůbec císaři byl zavázal; uhasl starý žár bojovný, kterýž jej pudil do Palestiny a do Itálie, léta tázila šedého krále, zločin Svatoplukův, poměry církevní, jimiž tak velice trpěl syn jeho Vojtěch, kály poslední jeho dny, neboť vždy ještě byl císař Fridrich neuprositelným. Rozkaz od něho vydaný: každý nově zvolený biskup musí být svěcen od císařského arcibiskupa, Kristiana Mohučského, aby tím osvědčil své odpadnutí od Alexandra III.¹⁾, měl být za každou cenu zachován; v tom tehdejší cesarismus spatřoval nejpodstatnější prostředek k vítězství. A za takového stavu věcí přinešena králi zpráva, že 1172 zemřel

řávěho, kterýž předce zemřel 29. října 1172. (Podle Dlugosze, Mathias de Miechovia, Chron. Polon. str. 67. Corp. hist. Polon. Tom. II. Edit. Basileae 1862 a Tom. III. Genealog. str. 149.) Zemřel-li však Boleslav v říjnu 1172 (roku 1173 dne 31. srpna vydával již listiny Měčislav co velkokníže Polský; Lelewel, Polska III. 136), nemohla se proti němu vésti žádná válka 1173. A rozhodujícím naprostě v tom ohledu, že válka polská vedena byla 1172, je smrt Ludvíka II., lantkraběte Durinského, bratra královny české Jitky, kteráž se souhlasně klade do roku 1172. A tento lantkrabě uvádí se ve spojení s válkou polskou; tak v Annal. Erphesfurden k r. 1172: „Imperator Polenos petiit cum exercitu. Eodem anno Luodewigus provincialis comes Thuringiae obiit.“ Pertz XVI. 23. Annal. Paliden k t. r. Annal. Magdeburgen k t. r.; u Pertze XVI. 95 a 193. O rodině Ludvíka II. Annal. Staden k r. 1144; u Pertze XVI. 326.

¹⁾ Viz str. 274 tohoto díla.

Jan IV. biskup Olomoucký¹⁾. V Olomoucké úmrtní knize zaznamenán je k 1. dubnu po řadě IX., důkaz to, že jej XVII. století, a z tohoto století pochází kniha úmrtní, počítá za devátého biskupa Olomouckého; zcela správně, jelikož se sám v listině kláštera Hradištského ze dne 16. června 1160 nazývá devátým²⁾; Povýšen jsa r. 1157 po smrti Jana III. na stolec biskupský, dožil se povýšení Vladislava na krále a užil při té příležitosti výsady propůjčené jeho církvi od císaře Fridricha, aby za nepřítomnosti Pražského biskupa korunoval krále Českého³⁾. Náležel rádu premonstratskému i setkali jsme se s ním při důležitých obdarováních toho rádu 1160 a 1167 v Hradišti a Litomyšli. Také za Johanity a za klášter rajhradský zasazoval se svou biskupskou vážností. Olomouckému biskupskému kostelu získal Jan od knížete Fridricha všecky pozemky, kteréž tento držel v Mohelnici, sídle starého proboštství sv. Václava, ale za to mu postoupil biskupskou ves Mikalku, a co při ní bylo poružnou zboží biskupského⁴⁾: Jaká byla činnost Janova za dlouhé nepřítomnosti biskupa Daniela v Pražské diécesi, o tom se nám naprostě zpráv nedostává; víme jen, že 1167 posvětil klášterní kostel ve Vimperku. Chválí se jeho laskavost, zbožnost a dobročinnost. Pochován je v klášterním kostele v Hradišti u Olomouce⁵⁾. Nástupcem jeho jmenoval král Vladislav ja-

¹⁾ Rok udává jen Granum Catalogi olom. u Ziegelbauera, Olom. Sacr. I. 328. Rkp. v zemském archivu; ale rok a den Fragment. Chron. v Dudikových Mährische Geschichtsquellen I. 275. Tam je den úmrtní „ipso Kalend. April.“ zcela správně položen, kdežto Dobner, Annal. VI. 475 podle doksaného nekrologu položil: „XII. Kal. Martii (28 února) obiit Joannes Moraviensis Episcopus.“ Není-li tu míněn Jan III. Olomoucký? zvláště že také nekrolog kláštera alteichského v Dolních Bavorích (Archiv der k. k Akad. Sv. XXVI. 321) pro Jana IV. klade 1. duben.

²⁾ Cod. Dipl. Mor. I. 272.

³⁾ Viz str. 225 t. d.

⁴⁾ Cod. Dipl. Mor. I. 303 k r. 1180.

⁵⁾ Ziegelbauer, Olom. Sacr. I. 328. Rkp. Richterův, Series str. 44. Ziegelbauer poznamenává, že popel tohoto biskupa přenešen byl hradišt-

kéhoši Dětleba¹⁾). My již r. 1158 seznámili jsme se s Dětlebem, kterýž byl domácím kaplanem u biskupa Daniela v Itálii²⁾. Když 4. dubna jmenovaného roku, v předvečer květné neděle, v tvrzi sv. Heleny před Bologní vypukl oheň v příbytku biskupově, kterýž ztrávil celou kapli a komnatu jeho, Dětleb jen s těží vyzval smrti, maje už celá záda popálena³⁾. Zdali tento někdejší domácí kaplan stal se biskupem, bude sice těžko dokázati, ale pravdě nepodobným by to nebylo.

ským opatem Robertem Sanciem (panoval od 1720 do 1732) do skvostného mausolea v křížové kapli v kostele klášterním. Hradišťské letopisy o tom mlčí.

1) Boček nazývá v „Přehledu knížat a Markrabat“ tohoto biskupa Dětleba synem moravského knížete Oty II. Ve svých „Ergänzungen und Berichtigungen der Přemyslidens-Stammtafel“ rkp. v zemském archivu sig. II. 482 odvolává se Boček při tomto udání na „Hildegardus et Anonymus Gradicensis ad an. 1122“ a na „Anonymus Lucensis.“ O Hildegardovi a Anonymovi Lucensis není posud nejmenší stopy. V Anonymovi Gradicen, nebo jak jej nazývá Pert, v Annal. Gradicen děje se o Dětlebovi zmínka 1122 a 1140, z níž jen tolík vysvítá, že Oto II. měl syna, kterýž slul Dětleb; o duchovním stavu není také nejmenší zmínky. Jakási pravdě podobnost, že tento Přemyslovec Dětleb mohl předce být biskupem Olomouckým, spočívá ve slozech opata Jarlocha (u Pertze XVII, 688) k r. 1176, když Dětleb prostředu mezi knížetem Soběslavem II. a Znojemským knížetem Kunrátem III.: „quod a mici advertentes, scilicet socer ejus palatinus imperatoris et etiam mater nec non et episcopus Dietlebus.“ Jelikož na tomto místě uveden je biskup pohromadě s matkou a s tehánem (ačkoliv omylem) Kunrátem III., má se za to, že Dětleb je krevným příbuzným Kunrátovým, tedy Přemyslovem. Než proti tomu mluví přede vším listiny. V sedmi rozličných listinách mezi 1174 a 1180 děje se o něm zmínka, ale vždy jen co o „Episcopu Olomucen“ bez všelikého případku. Ale také v letopisech jmenuje jej opat Jarloch jen Olomouckým biskupem; a konečně olomoucké Granum nebo olomoucký nekrolog byly by se zajisté zmínily o důležité okolnosti, že Dětleb byl Přemyslovcem, ale tak psáno je k 4. listopadu jednoduše: „Obiit Detlebus X. episcopus“. Co o něm praví olomoucká tradice, podává Richter, Series episcop. Olom. 45.

²⁾ Viz str. 231 t. d.

³⁾ Vincentii Annal. k r. 1159; u Pertze XVII. 676.

Vladislav měl v Danielovi velmi obratného rádce a císař oddaného přítele. Mohlo se předpokládati, že z tak dobré školy může vyjít jen dobrý žák a Vladislav potřeboval právě 1172 takového žáka. Ostatně se podobá, že tento Dětleb nabyl již jako arcijahen bechyňský potřebné znalosti správy duchovní. V hodnosti této objevuje se 1167, pal 1170¹⁾. Je-li to tentýž Dětleb, pak postoupil z arcijahenství bechyňského na biskupský stolec Olomoucký a mohl hned užiti své zběhlosti, jelikož záležitosti s arcibiskupem Vojtěchem nebyly ještě vyrovnaný.

Císař Fridrich napomíнал počátkem roku 1173 ministerialy salcpurské, „aby se vzdali spolku s nepokojnými kleriky, nechtějí-li se dožítí záhuby arcibiskupství Salcpurského“. Císař jmenuje v napomínamém svém listě příčinu sporu bláhovou — jemu ovšem byla takovou — a sděluje, že předvolal arcibiskupa Vojtěcha a duchovenstvo salcpurské jeho se přidržující na říšský sněm do Wormsu, aby se tam s nimi naložilo podle práva a spravedlnosti. Také dal znáti, že by mu nebylo nemilé, kdyby ministerialové dříve se do stavili k jeho dvoru²⁾, neboť asi spozoroval, že přívrženci Vojtěchovi se počínají již různiti, čehož by se mohlo užít. Biskup Krcký Jindřich, kterýž 1169 a 1172 podával papeži Alexandrovi III. zprávu o stavu salcpurské záležitosti a pevně trval při svém poslušenství, najednou je stízen klatbou od Vojtěcha, poněvadž v dorozumění s papežským kardinálem legátem a kanonicky dosazeným arcibiskupem Mohučským Kunrátem zasazoval se u papeže za oddělení biskupství Krckého od salcpurské metropole, udávaje, „že Vojtěch od té doby, co se zase vrátil do země, statky církevní rozmrhává“; výčitce té však opírá se arcibiskup v přípisu k salcpurské kapitole a ministeriálům arcibiskupství co nejrozumněji,

¹⁾ Erben, Regesta I. 139 č. 319 a 149 č. 337. Že listina nenáleží do r. 1172, nýbrž do 1170, již nahore jsme poznamenali.

²⁾ Erben, Regesta 150 č. 338.

napomínaje jich, aby na říšském sněmě ve Vormsu protivili se oddelení biskupství Krckého¹⁾.

Sněm říšský odbýván byl skutečně o velkonocích (8. dubna) 1173 ve Vormsu²⁾. Zdali se předvolaní dostavili nebo ne, letopisci nezaznamenali; ale o salcurské záležitosti jistě se tam nerozhodlo; to se stalo teprve 26. května 1174 v Řezně. Pakli tedy, abychom se vrátili k našemu nově jmenovanému biskupu Dětlebovi, čtěme v nejstarších zápisích biskupů Olomouckých, že Dětleb byl posvěcen teprve 1174³⁾, ačkoliv byl jmenován již 1172, nemusíme se tomu, podle toho, co jsme slyšeli, diviti; král byl se již příliš odchýlil od šismy, než aby nového biskupa dal posvětit od arcibiskupa šismatického, jak císař předpisoval; a na druhé straně vázán byl slibem nebo cítil příliš málo odvahy, aby veřejně vzepřel se císaři. Dětleb ostal tedy jmenovaným biskupem Olomouckým, až jej jiné časy a jiné osobnosti obklopovaly. R. 1172 byl tady ještě panovník Vladislav; 33 let panování jeho již uplynulo, po 15 let nazýval se králem Českým; skvělé skutky vykonal v Itálii po boku císařově, jméno své slávou ozdobil; císař Fridrich byl mu přítelem, pokud hověl náhledům jeho a pokud se přidržoval šismatiků. Od té doby však, co se Vladislav spustil císařské politiky, mohl se jen při největší obezřelosti vyhnouti roztržce s císařem; nechal padnouti i vlastního svého syna Vojtěcha a předce nemohla se vrátit stará důvěra; pochopitelně — oba panovníci kráčeli různými cestami — papež Alexandr III. a Kalixt III.! Vladislav, muž velice zkušený, musel brzy seznati, že takového přátelství nelze udržeti a musel pomysleti na prostředky, jak by unikl tak zoufalému postavení, aniž by uškodil rodu svému a jak by při tom dostati mohl slovu císaři nedávno danému, že při něm vytrvá věrně až

¹⁾ Erben, Regesta I. 150 č. 339.

²⁾ Annal. Colonien maximi k r. 1173; u Pertze XVII. 785.

³⁾ Ziegelbauer, Olom. Sacr. I. 323. Rkp. v zemském archivě.

do smrti¹⁾). Když se Vladislav ohlížel po nejvýhodnějším prostředku, padlo na váhu zajisté také naléhání papeže, aby pomáhal arcibiskupu Vojtěchovi²⁾). Tento prostředek nalézal v dobrovolném sestoupení s trůnu ve prospěch svého prorozeného syna Fridricha, kterýž od 1169 slul knížetem Olomouckým. Kníže Fridrich měl v každém ohledu volné ruce, tedy také proti císaři, papeži a arcibiskupu Vojtěchovi.

Jak dlouho král s touto myšlenkou se zabýval, nedá se ovšem více dokázati; za den, za týden zajisté v něm neuzrála a to tím méně, že již před delší dobou dal pro sebe zřídit obydlí v klášteře Strahovském; ale že tato myšlenka konečně nabyla průchodu, je věcí dokázanou. Letopisec jeho, opat Jarloch, praví: „Roku 1173 nahlédl král Vladislav, že pro své stáří a křehkost nemůže více nésti svízele výprav válečných a starati se o vládu a proto dospěl k rozhodnutí, které z počátku zdálo se slibovati dobrý výsledek, ale běda! později bylo příčinou nových nesnází. Fridrichovi slavně nastolenému odevzdal panství nad celou říší Českomoravskou a sobě ponechal k užívání³⁾ kromě jiného statek Budín⁴⁾ v Čechách ležící“. Letopisec nemohl pohnutky k zřeknutí se trůnu udati zřetelněji a určitěji, nežli tady učinil; my k slovům jeho uvedli již dostatek dokladů. Letopisec však učinil ještě více. Jelikož klade zvláštní důraz na svízele výprav křižáckých, myslil při tom zajisté také na nejbližší pohnutku odstoupení a ta spočívala v Uhrách, jak se nebez důvodu domýslíme. Dne 4. března 1173 zemřel tam král Štěpán III. v 25. roce života svého⁵⁾. Jedna z jeho

¹⁾ Viz str. 281 t. d.

²⁾ Erben, Regesta I. 147 č. 334.

³⁾ Cont. Gerlaci Abb. k r. 1173; u Pertze XVII. 685.

⁴⁾ V Čechách je více míst toho jména: v kraji Litoměřickém, Bydžovském, Berounském a Královéhradeckém. Zdaliž Budín neležel v Královéhradecku? tam ležely rozsáhlé statky knížecí a u Krčina hrad Budín nazvaný.

⁵⁾ Viz str. 240 t. d. Proti výslovnému udání Thuroczovu, že Štěpán zemřel 4. března 1173, uvádí se Heinrich's des Löwen Reise

sester Eliška, zaznoubena byla, jak nám známo, od r. 1157 s knížetem Fridrichem a druhá Hulicha s kněžicem Svato-plukem. Jelikož manželka Štěpána III., Anežka, dcera Rakouského vévody, Jindřicha Jasomirgota, neměla žádných dětí — později vdala se za Heřmana I., vévodu Korutanského z rodu Spanheimského¹⁾ — zůstal Bela III. jediným mužským potomkem z rodu Arpadovského a povýšení jeho na trůn sv. Štěpána bylo by nedoznalo žádného odporu, kdyby se byl nenechal vodit zámysly dvoru byzantského; ale takto setkal se hned, jakmile císař Manuel se hotovil osobně do Uher jej uvésti, s obtížemi. A aby tyto nemusel odstraňovati a aby se vyhnul poměru s císařem vždy více jej tížícím, král Vladislav, jak za to máme, rozhodnutí své rychleji provedl. Slavným nastolením po měsíci březnu 1173 odevzdal trůn synu svému Fridrichovi, aniž by byl o to dříve vyjednával s císařem Fridrichem, což mu ihned za provinění bylo pokládáno.

Král Vladislav nebyl zajisté povinen mocí císařské privileje, roku 1158 udělené²⁾ — tehdy obdržel pro sebe a pro své nástupce na trůně českomoravském hodnost královskou — předsevzítí změnu trůnu jen se svolením císařovým; dostačilo, aby se všeliké formě vyhovělo, oznámiti, co se stalo. Pakli tedy Barbarossa krok králův vyhlašoval za nezákonny, osoboval si tím právo, jakého vlastně neměl. Ne tedy císař německý, ale lid Českomoravský měl příčinu jevit nevoli nad odbytým nastolením. Zákon o nástupnictví podle stáří měl posud platnost a porušení jeho nemohlo a nesmělo být i hostejno právě těm Přemyslovecům, kteří

nach Jeruzalem, kterouž 1172 nastoupil a při kteréž příležitosti dovedl prý se v Uhrách o smrti Štěpánově. Ale s dobou této cesty má se věc zrovna tak, jako s výpravou do Polska. Jako tuto také tam různí se letopisci o jeden rok. Cont. Admunt u Pertze IX. 584, Annal. Staden a Annal. Egmundani u Pertze XVI. 347 a 467 mají rok 1172, naproti tomu Annal. Colonien maximi u Pertze XVII. 785 r. 1173.

¹⁾ Cont. Claustroneoburgen prima; u Pertze IX. č. 30 str. 640.

²⁾ Viz str. 225 t. d.

svým stářím měli právo k trůnu. Knížata Soběslav, Oldřich a Václav, synové Soběslava I., tedy strýcové Vladislava II. měli takové právo a obrátili se s ním k císaři. Oldřich byl mluvčím, neboť žil, jak víme, po mnoha léta při dvoře císařském. Žaloval, jak bratr jeho Soběslav již 12 let střežen je tuhým zajetím na hradě Přimdě¹⁾, jak on sám léta musí tráviti ve vyhnanství a jak nyní dostavil se čas, aby odměněny byly služby jeho císaři prokázané. Podle opata Jarlocha²⁾ odpověděl mu císař: „Nikdy nám nemohlo přijít na mysl, abychom jednomu nebo druhému pomáhali, dokud Vladislav, náš starý a o nás vysoce zasloužilý přítel říše spravoval; ale jelikož král nyní vládu se sebe složil a ji s pominutím císařské naší Milosti přenesl na syna svého Fridricha, chceme se vás ujmouti“. Zdali císař Oldřichovi takto nebo jinak odpověděl, to nerozhoduje; jisto je, že se ujal vypovězeného a uvězněného a že vinníky pohnal na svůj dvůr císařský.

Chorobný král, an nyní najednou celý svůj záměr viděl zvrácený, radil se s velmoži říše, co by se mělo státi a pokusil se o zprostředkování po dobrém. Pražský biskup Fridrich a nejvyšší truksas Vítěk³⁾ posýláni k císaři, jak se praví, do Norimberku⁴⁾; ale nemohli pohnouti císaře, ačkoliv peníze přinesli, aby uznal změnu na trůnu českém. Snad císař, mysleli si, bude povolnějším, bude-li podle jeho

¹⁾ Viz str. 247 t. d.

²⁾ Cont. Gerlacii Abb. k r. 1173, u Pertze XVII. 686.

³⁾ Erben, Regesta I. 144, 145, 155, 156 b. r. 1169, 1175 a 1176 vyskytuje se Vítěk co dapifer.

⁴⁾ Jelikož posud se neobjevila žádná listina, která by byla 1173 vydána v Norimberce a letopisci mlčí o pobytu císařově v Norimberce toho roku, nelze také dobu toho pobytu ustanoviti. Svátky Vánoční 1172 ztrávil císař Fridrich v Augšpurku (cont. Claustron. Tertia k r. 1173, u Pertze IX. 630); pak se objevuje v Lenzburku, Sickingenu, Basileji, Wormsu a pak 7. a 8. června a 10. července ve Frankfurtě nad M. Stará říšská silnice vedla z Frankfurtu přes Virepukr do Norimberka. Raumer, Hohenstaufen II. 540.

vůle Soběslav propustěn z vazby. Soběslav proto puštěn na svobodu a v Praze vítán velmi přívětivě od krále Vladislava a jeho syna Fridricha. Jeho neobyčejná pokora — navštivil, nežli se králi představil, bosýma nohama posvátná místa v Praze — získala mu ihned srdce lidu, která byla již upomínkami na jeho dlouholeté utrpení obměkčena. Jaké tedy asi rozčilení způsobila v lidu zpráva, že Soběslav hned první noci utekl z Prahy ze strachu před Fridrichem, který jej chce oslepiti! Fridrich, beztoho neoblíbený, byl tímto útěkem a povídačkami, any se s ním spojovaly, mravně zabít a trůn byl pro něj, alespoň na tento okamžik ztracen.

Kníže Soběslav vydal se rovnou cestou s přivřzenci svými, co jich právě mohl sehnati, k císaři. Setkal se s ním v Hermsdorfu¹⁾ a přednesl mu svou stížnost, jak měl býti na rozkaz knížete Fridricha oslepen. Fridrich, jenž musel se obávat nejen císaře, nýbrž také silné strany české, kteráž se přidržovala Oldřicha, vydal se také na cestu do Hermsdorfu²⁾, aby sočení přítrž učinil a císaře poddanou povolnosti usmířil. Naděje jej sklamala. Z knížat německých a z českých velmožů sestaven soud, jenž prohlásil jej za zbavena všeho práva k Čechám a k Moravě, poněvadž přijal trůn z rukou otcových bez souhlasu Čechů a ne z rukou císařových. Podržen ve vazbě. Soběslav, druhý toho jména na trůnu

¹⁾ Cont. Gerlaci Abb. k r. 1174 jmenuje to místo „Erndorf“, Annal. Pegavien k r. 1173, u Pertze XVI. 260 „Ermendorf“; Glosatori prvních letopisů praví: „Hermsdorf in terra principum Reuss esse videtur“. Annales Pegavien u vypravování udalostí z r. 1173 přidržují se správně letopočtu; nejprv sdělují událost v Ermendorfu: „A. D. 1173 imperator curiam habuit in Ermendorf; ibi rex Boemie deponit et Zobeslao ducatus datur“; pak následuje: „Fervor aestatis et siccitas et frugum inopia“ — tedy za léta — „nebula quoque periculosa“ — na to podzimek a konečně „Luwigus Monasteriensis obiit“ (tentо zemřel dne 23. prosince 1173); proto mohl býti dvůr v červnu v Hermsdorfu, když se císař u Frankfurtu zdržoval.

²⁾ „Qui (Udalricus) habens et in Boemia multos oculite sibi faventes“. Cont. Gerl. Abb. k r. 1173; u Pertze XVII. 685.

českomoravském, byl, když mu Oldřich jakožto staršímu trůn dobrovolně postoupil, od císaře v hodnost svou uveden; ale musel se vzdátí královského titulu¹⁾ a přísahou se zavázati, že k tažení do Lombardska vypraví silný sbor pomocný a že starého krále slušně zaopatří²⁾. Tajný článek smlouvy týkal se zajisté také pronásledovaného Vojtěcha, arcibiskupa Salciurského. Tak počalo rokem 1173 panování Soběslava II. Krále, který tehdáž dosáhl asi 63. roku věku svého, odstěhoval se na statky své manželky Jitky, do Merany³⁾, severozápadně od Gluchova při saské Mulde, kam jej následovala také snacha Eliška, manželka Fridrichova. Tam zemřel již čtvrtého měsíce po svém vystěhování, dne 18. ledna 1174. Pochován byl nejdříve v katedrálním kostele v Míšni, pod jehož právomocnost náležel statek jeho manželky a teprvé později došel odpočinku v klášteře Strahovském v Praze, kde podle dřívějšího rozhodnutí chtěl dny života svého dokonati⁴⁾.

¹⁾ A. D. 1173 „Imperator Fridericus in nativitate Domini curiam Auguste celebravit. Rex Bohemorum confectus senio filium suum Fridericum in locum suum absque consensu imperatoris substituit, unde imperator commotus, curia ipsis indicta, regiam potestatem, quam quasi ex hereditate sibi vendicaverant (eož pak o smyslu privileje z r. 1158 byly snad pochybnosti?), ab ipsis abstulit, et quemdam Zobezlaum consanguineum ipsorum, quem ipsis multis annis incarceratederaverant, regio nomine sublatto, duecum Bohemie constituit“. Claustroneoburgen tertia k r. 1173; u Pertze IX. 630.

²⁾ Hlavním pramenem k tomu, co nahoře vypravováno, je: Cont. Gerlaci Abb. na uv. m. Z cizích pramenů: Cont. Admuten, Claustroneob. tertia (nejlépe zpravená) a Annal. St. Rudberti Salisburgen k r. 1173; u Pertze IX 584, 630 a 777. Annal. Pegavien k r. 1173; u Pertze XVI. 260 a Hermanni Altahen Annal. k r. 1173; u Pertze XVII. 377.

³⁾ Cont. Gerlaci Abb. u Pertze XVII. 686, nazývá to místo „Mer“. Že je to nynější Merana, dokázal Dobner Annal. VI. 481.

⁴⁾ 18. leden je nade vši pochybnost dnem úmrtním. Opat Jarloch, olomoucký a podlažický nekrolog jej uvádějí; zábrdovický u Brna,

Když Vladislav zemřel, byly z dětí jeho na živu: s první manželkou, rakouskou Ketrudou († 1151), Fridrich, nyní ve vazbě u císaře, Svatopluk od 1170 prodlévající jako uprchlík v Uhrách, arcibiskup Vojtěch bez stálého bydliště, poněvadž byl od císaře vypuzen ze Salcpurku, a Anežka, později abatyše u sv. Jiří na Hradčanech; s druhou manželkou, durinskou Jitkou: Přemysl Otakar I., Vladislav III. také Jindřich jmenovaný, Rixa provdaná asi 1177 za Jindřicha z Medliku, mladšího syna Jindřicha Jasomirgota¹⁾, a Hedvika, která se stala jeptiškou. V nekrologu hradištském a zábrdovickém²⁾ děje se o ní zmínka k 16. lednu. Zdali Marta, kteráž se vyskytuje v těchže úmrtních knihách k 28. listopadu, byla také dcerou Vladislava II.³⁾, to bude zrovna tak nesnadno dokázati, jako tvrzení, že děti Vladislava z druhého manželství odešly s rodiči do Merany a teprve později do Prahy se navrátily. Opat Jarloch neumí o panování Vladislavově nic jiného zvláště vytknouti, nežli že král „česk domu božího přede vším miloval“ a proto dva nové řády v Čechách, premonstratský a cisterciácký, utvrdil. O řádu Johaniitů, kterýž Vladislavem do Čech byl ureden, Jarloch mlčí. Ačkoliv nepopíráme, že zavedením obou těchto řádů země velice získala — první hleděl si zvláště úřadu kazatelského, tento vzdělávání pustých a lesnatých krajin, na Moravě byli posud vedle benediktinů jen premonstrati —

rkp. v zemském archivu udává 17. leden. Úmrtním rokem jmenuje Jarloch výslovně 1175. Již Dobner Annal. VI. 485 a sled. dokázal, co je nesprávného. Z cizích pramenů mluví pro 1173 Chron. Magni presbit. k r. 1174, u Pertze XVII. 498: „Pater (archiepiscopi Adalberti) rex Boemiæ . . . iam priori anno mortuus erat“.

¹⁾ Cont. Zwetlen altera k r. 1177; u Pertze IX. 541.

²⁾ Rkp. v zemském archivu.

³⁾ Boček, Přehled. Ve výtahu od něho vlastnoručně sepsaném, stojí k 28. listopadu jednoduše: „Martha ducissa“. Zemský archiv č. 12.228.

tož jsme přece jen toho náhledu, že hlavní zásluha Vladislavova spočívá jen v jeho pokojné politice zahraničné. Za celého jeho panování nepřekročil zahraniční nepřítel ani jednou hranice říše České, kdežto vojska česká v Uhrách, v Polsku a Itálii slávy a kořisti docházela. Tím zvýšil sebe-důvěru svého národa; a co král sám obklopoval se královským leskem, uvykal lid jemnějším požitkům života, které mravy zjemňují a žízeň po vyšší osvětě — konečném cíli všech vlád a vládních způsob — podnecuje; v tom spočívala velká zásluha Vladislavova,

I. O. G. D.

